

СХВАЛЕНО

Педагогічною радою
Хоменківського ліцею
Протокол №8 від 10.06.2025 р.

ЗАТВЕРДЖЕНО

Директор

Свідніцька О.В.

ОСВІТНЯ ПРОГРАМА

Хоменківського ліцею

Джуринської сільської ради

Вінницької області

на 2025-2026 навчальний рік

2025 р.

Розділ 1. Призначення закладу освіти та засіб його реалізації.

Хоменківський ліцей надає освітні послуги на території сіл Хоменки та Нові Хоменки Джуринської сільської ради та охоплює навчанням 167 дітей шкільного віку.

Заклад має таку структуру:

I ступінь початкова загальна середня освіта (58 дітей);

II ступінь базова загальна середня освіта (79 дітей);

III ступінь повна загальна середня освіта (30 дітей).

Призначення кожного ступеня навчання визначається Типовим положенням про загальноосвітній навчальний заклад.

Освітні програми, які реалізуються в освітньому закладі, укладено за освітніми галузями: мовно-літературна освіта, іншомовна освіта, математична освіта, природнича освіта, технологічна освіта, інформативна освіта, соціальна і здоров'язбережувальна, громадянська та історична, мистецька, фізкультурна та міжгалузевими інтегрованими курсами, що спрямовані на:

- формування в учнів сучасної наукової картини світу;
- виховання працьовитості, любові до природи;
- розвиток в учнів національної самосвідомості;
- формування людини та громадянина, яка прагне вдосконалювання та перетворення суспільства;
- інтеграцію особистості в систему світової та національної культури;
- рішення задач формування загальної культури особистості, адаптації особистості до життя в суспільстві;
- виховання громадянськості, поваги до прав і свобод людини, поваги до культурних традицій та особливостей інших народів в умовах багатонаціональної держави;
- створення основи для усвідомленого відповідального вибору та наступного освоєння професійних освітніх програм;
- формування потреби учнів до самоосвіти, саморозвитку, самовдосконалення тощо.

Факультативи та курси за вибором варіативної складової визначені в межах гранично допустимого навантаження з урахуванням інтересів та потреб здобувачів освіти, навчально-методичного та кадрового забезпечення, вимог допрофільної підготовки.

В закладі працюють гуртки художньо-естетичного, фізкультурно-спортивного, героїко-патріотичного спрямування.

Розділ 2. Опис "моделі" випускника закладу.

Школа цілеспрямовано працює над формуванням особистісних якостей випускника такої моделі:

1. Випускник, який засвоїв рівень середньої (повної) загальної освіти.
2. Розуміння своїх здібностей, призначення в житті.
3. Здатність до самоосвіти.
4. Здатність застосовування знань на практиці.
5. Здатність до самооцінювання.
6. Здатність до самоконтролю.
7. Здатність до самокорегування.

8. Здатність критичного мислення.
9. Інноватор, здатний змінювати навколишній світ, розвивати економіку за принципами сталого розвитку, конкурувати на ринку праці.
10. Володіння навичками абстрактного та пошукового мислення.
11. Професійна орієнтація.
12. Вміння швидко діяти в нестандартних ситуаціях.
13. Володіння основами етикету, тактовність, поміркованість.
14. Комунікативність.
15. Патріот з активною позицією, який діє згідно з морально-етичними принципами і здатний приймати відповідальні рішення, поважає гідність і права людини.
16. Відповідальне ставлення до власного здоров'я, уникання шкідливих звичок.
17. Вміння працювати в сучасних інформаційних системах.

Розділ 3. Цілі та задачі освітнього процесу закладу.

Основною метою Хоменківського ліцею є всебічний розвиток дитини, її талантів, здібностей, компетентностей та наскрізних умінь відповідно до вікових та індивідуальних психофізіологічних особливостей і потреб, формування особистості та її цінностей, розвиток самостійності, творчості, допитливості, що забезпечують її готовність до життя в демократичному й інформаційному суспільстві, її творчої самореалізації, морального, інтелектуального, фізичного, художньо-естетичного зростання.

Цілі та завдання освітнього закладу:

1. Освітня

- забезпечити засвоєння учнями обов'язкового мінімуму змісту початкової, основної, середньої (повної) загальної освіти на рівні вимог державного освітнього стандарту;
- гарантувати наступність освітніх програм усіх рівнів;
- працювати над всебічним, інтелектуальним розвитком індивідуальності дитини на основі виявлення її задатків і здібностей, формування компетентностей нової Української школи.

2. Соціальна

- пов'язувати процес навчання в школі з соціальною адаптацією дитини. Діти, потрапляючи в незнайомий колектив однолітків, вчаться взаємодіяти один з одним, взаємодіяти з дорослими-вчителями, працювати індивідуально і в команді, досягаючи певних результатів – оцінок за рівень отриманих знань.

3. Адаптивна

- готувати дітей, які навчаються у школі, до початку дорослого життя в соціумі. Школа – ще величезна щабель на шляху до самостійного життя.

4. Педагогічна

- допомагати дитині осягати такі поняття: культура поведінки, моральність, аморальність, соціально прийнятна поведінка, асоціальна поведінка.

Розділ 4. Нормативно-правове забезпечення освітньої програми закладу. Навчальний план та його обґрунтування.

Структурно-освітня програма школи є сукупність освітніх програм різного рівня навчання (початкової загальної, основної загальної та середньої (повної) загальної освіти).

4.1. Початкова освіта – це перший рівень повної загальної середньої освіти, який відповідає першому рівню Національної рамки кваліфікацій.

Вона передбачає поділ на два цикли – 1–2 класи і 3–4 класи, що враховують вікові особливості розвитку та потреб дітей і дають можливість забезпечити подолання розбіжностей у їхніх досягненнях, зумовлених готовністю до здобуття освіти.

Програму початкової загальної середньої освіти I ступеня Хоменківського ліцею розроблено відповідно до Законів України «Про освіту», «Про повну загальну середню освіту», постанови Кабінету Міністрів України від 21.02.2018 № 87 «Про затвердження Державного

стандарту початкової освіти». 1-4 класи: наказу МОН України від 08.10.2019 р №1272, 1273 «Про затвердження типових освітніх програм для 1-2, 3-4 класів закладів загальної середньої освіти» за Типовою освітньою програмою початкової освіти під керівництвом Шияна Р.Б. (Додаток 1).

У програмі визначено вимоги до конкретних очікуваних результатів навчання; коротко вказано відповідний зміст кожного навчального предмета чи інтегрованого курсу.

Програму побудовано із врахуванням таких принципів:

- дитиноцентризмі і природовідповідності;
- узгодження цілей, змісту і очікуваних результатів навчання;
- науковості, доступності і практичної спрямованості змісту;
- наступності і перспективності навчання;
- взаємозв'язаного формування ключових і предметних компетентностей;
- логічної послідовності і достатності засвоєння учнями предметних компетентностей;
- можливостей реалізації змісту освіти через предмети або інтегровані курси;
- творчого використання вчителем програми залежно від умов навчання;
- адаптації до індивідуальних особливостей, інтелектуальних і фізичних можливостей, потреб та інтересів дітей.

Освітня програма початкової освіти окреслює рекомендовані підходи до планування й організації єдиного комплексу освітніх компонентів для досягнення учнями обов'язкових результатів навчання, визначених Державним стандартом початкової освіти.

Освітня програма визначає:

- загальний обсяг навчального навантаження та очікувані результати навчання здобувачів освіти, подані в рамках освітніх галузей;
- перелік та пропонований зміст освітніх галузей, укладений за змістовими лініями;
- орієнтовну тривалість і можливі взаємозв'язки освітніх галузей, предметів, дисциплін тощо, зокрема їхньої інтеграції, а також логічної послідовності їхнього вивчення;
- рекомендовані форми організації освітнього процесу та інструменти системи внутрішнього забезпечення якості освіти;
- вимоги до осіб, які можуть розпочати навчання за цією програмою.

СКЛАДОВА ОСВІТНЬОЇ ПРОГРАМИ

ЗАГАЛЬНИЙ ОБСЯГ НАВЧАЛЬНОГО НАВАНТАЖЕННЯ

Загальний обсяг навчального навантаження для учнів 1 класу – 23 години на тиждень (805 годин/навч.рік); 2 клас – 25 годин на тиждень (875 годин/ навч.рік); 3 клас – 26 годин на тиждень (910 годин/навч.рік); 4 клас – 26 годин на тиждень (910 годин/навч.рік). Навчальні плани зорієнтовані на роботу початкової школи за 5-денним навчальними тижнем, що становить 175 робочих днів. Повноцінність початкової освіти реалізується як інваріантної, так і варіативної складових.

Детальний розподіл навчального навантаження на тиждень окреслено у навчальних планах закладу загальної середньої освіти I ступеня (додаток 1).

Навчальний план дає цілісне уявлення про зміст і структуру першого рівня освіти, встановлює погодинне співвідношення між окремими предметами за роками навчання, визначає гранично допустиме тижневе навантаження учнів. Навчальний план початкової школи передбачає реалізацію освітніх галузей Державного стандарту початкової освіти через структурування змісту початкової освіти на засадах інтегрованого підходу у навчанні. Вони охоплюють інваріантну складову, сформовану на державному рівні, яка є спільною для всіх закладів загальної середньої освіти незалежно від підпорядкування і форм власності, та варіативну складову.

На основі навчального плану навчальний заклад складає на кожен навчальний рік робочий навчальний план з конкретизацією варіативної складової, враховуючи індивідуальні освітні потреби учнів. Повноцінність початкової освіти забезпечується реалізацією як інваріантної, так і варіативної складових, які в обов'язковому порядку фінансуються з відповідних бюджетів.

Учні з особливими освітніми потребами (з порушеннями зору, слуху, опорно-рухового апарату, інтелектуального розвитку, тяжкими порушеннями мовлення, затримкою психічного розвитку), можуть здобувати початкову освіту в закладі освіти за інклюзивною формою навчання. 2, 3 класи є інклюзивними та в них навчаються 3 учні з особливими освітніми потребами.

Освітню програму Хоменківського ліцею для І ступеня укладено за основними освітніми галузями.

Освітні галузі 1,2,3,4 класів НУШ:

Мовно-літературна (українська мова і літературне читання, англійська мова)

Математична (математика)

Громадянська та історична, природнича, соціальна та здоров'язбережувальна («Я досліджую світ»)

Мистецька (мистецтво або музичне мистецтво і образотворче мистецтво)

Технологічна (дизайн і технології)

Інформатична (інформатика з 2 класу)

Фізкультурна (фізична культура)

Відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 20 квітня 2011 року № 462 «Про затвердження Державного стандарту початкової загальної освіти» (2-4 класи) та Відповідно постанови Кабінету Міністрів України від 21.02.2018 №87 «Про затвердження Державного стандарту початкової освіти» години фізичної культури не враховуються при визначенні гранично допустимого навантаження учнів.

Навчальний час, передбачений на варіативну складову може бути використаний на предмети інваріантної складової, на проведення індивідуальних та групових занять. Варіативна складова навчального плану закладу освіти визначається самостійно, враховуючи особливості організації освітнього процесу та індивідуальних освітніх потреб учнів, особливості регіону, рівень навчально-методичного та кадрового забезпечення закладу і відображається в навчальних планах закладів освіти.

Варіативна складова навчальних планів використовується на:

- підсилення предметів інваріантної складової. У такому разі розподіл годин на вивчення тієї чи іншої теми навчальної програми здійснюється вчителем самостійно. Розподіл годин фіксується у календарному плані, який погоджується директором закладу освіти чи його заступником. Вчитель зазначає проведені уроки у частині класного журналу, відведеного для предмета, на підсилення якого використано зазначені години;
- індивідуальні заняття та консультації.

У початковій школі може здійснюватися поділ класів на групи при вивченні окремих предметів відповідно до чинних нормативів (наказ Міністерства освіти і науки України від 20.02.2002 р. № 128, зареєстрований в Міністерстві юстиції України від 06.03.2002 за № 229/6517). У цьому навчальному році здійснюватиметься поділ в 3 класі на групи при викладанні годин інформатики.

При визначенні гранично допустимого навантаження учнів ураховані санітарно-гігієнічні норми та нормативну тривалість уроків у 1-х класах – 35 хвилин, у 2-4-х класах – 40 хвилин.

Збереження здоров'я дітей належить до головних завдань школи. Тому формування навичок здорового способу життя та безпечної поведінки здійснюється не лише в рамках предметів "Фізична культура" та "Я досліджую світ", а інтегрується у змісті всіх предметів

інваріантної та варіативної складових навчальних планів. Гранична наповнюваність класів встановлюється відповідно до Закону України "Про загальну середню освіту".

ОЧІКУВАНІ РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ (КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ) ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ, ВИЗНАЧЕНИХ ВІДПОВІДНИМ ДЕРЖАВНИМ СТАНДАРТОМ ЗАГАЛЬНОЇ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ

Відповідно до мети та загальних цілей, окреслених у Державному стандарті, визначено завдання, які має реалізувати вчитель у рамках кожної освітньої галузі.

Освітня програма (1,2,3,4 класи) має потенціал для формування у здобувачів таких **ключових компетентностей**:

1) вільне володіння державною мовою, що передбачає уміння усно і письмово висловлювати свої думки, почуття, чітко та аргументовано пояснювати факти, а також любов до читання, відчуття краси слова, усвідомлення ролі мови для ефективного спілкування та культурного самовираження, готовність вживати українську мову як рідну в різних життєвих ситуаціях;

2) здатність спілкуватися рідною (у разі відмінності від державної) та іноземними мовами, що передбачає активне використання рідної мови в різних комунікативних ситуаціях, зокрема в побуті, освітньому процесі, культурному житті громади, можливість розуміти прості висловлювання іноземною мовою, спілкуватися нею у відповідних ситуаціях, оволодіння навичками міжкультурного спілкування;

3) математична компетентність, що передбачає виявлення простих математичних залежностей в навколишньому світі, моделювання процесів та ситуацій із застосуванням математичних відношень та вимірювань, усвідомлення ролі математичних знань та вмінь в особистому і суспільному житті людини;

4) компетентності у галузі природничих наук, техніки і технологій, що передбачають формування допитливості, прагнення шукати і пропонувати нові ідеї, самостійно чи в групі спостерігати та досліджувати, формулювати припущення і робити висновки на основі проведених дослідів, пізнавати себе і навколишній світ шляхом спостереження та дослідження;

5) інноваційність, що передбачає відкритість до нових ідей, ініціювання змін у близькому середовищі (клас, школа, громада тощо), формування знань, умінь, ставлень, що є основою компетентнісного підходу, забезпечують подальшу здатність успішно навчатися, провадити професійну діяльність, відчувати себе частиною спільноти і брати участь у справах громади;

6) екологічна компетентність, що передбачає усвідомлення основи екологічного природокористування, дотримання правил природоохоронної поведінки, ощадного використання природних ресурсів, розуміючи важливість збереження природи для сталого розвитку суспільства;

7) інформаційно-комунікаційна компетентність, що передбачає опанування основою цифрової грамотності для розвитку і спілкування, здатність безпечного та етичного використання засобів інформаційно-комунікаційної компетентності у навчанні та інших життєвих ситуаціях;

8) навчання впродовж життя, що передбачає опанування уміннями і навичками, необхідними для подальшого навчання, організацію власного навчального середовища, отримання нової інформації з метою застосування її для оцінювання навчальних потреб, визначення власних навчальних цілей та способів їх досягнення, навчання працювати самостійно і в групі;

9) громадянські та соціальні компетентності, пов'язані з ідеями демократії, справедливості, рівності, прав людини, добробуту та здорового способу життя, усвідомленням рівних прав і можливостей, що передбачають співпрацю з іншими особами для досягнення спільної мети, активність в житті класу і школи, повагу до прав інших осіб, уміння діяти в конфліктних ситуаціях, пов'язаних з різними проявами дискримінації, цінувати культурне розмаїття різних народів та ідентифікацію себе як громадянина України, дбайливе ставлення до власного здоров'я і збереження здоров'я інших людей, дотримання здорового способу життя;

10) культурна компетентність, що передбачає залучення до різних видів мистецької творчості (образотворче, музичне та інші види мистецтв) шляхом розкриття і розвитку природних здібностей, творчого вираження особистості;

11) підприємливість та фінансова грамотність, що передбачають ініціативність, готовність брати відповідальність за власні рішення, вміння організовувати свою діяльність для досягнення цілей, усвідомлення етичних цінностей ефективної співпраці, готовність до втілення в життя ініційованих ідей, прийняття власних рішень;

та **наскрізних умінь**: читання з розумінням, уміння висловлювати власну думку усно і письмово, критичне та системне мислення, творчість, ініціативність, здатність логічно обґрунтовувати позицію, вміння конструктивно керувати емоціями, оцінювати ризики, приймати рішення, розв'язувати проблеми, співпрацювати з іншими особами.

Результати навчання (3-4 класи) повинні робити внесок у формування ключових компетентностей учнів.

Такі ключові компетентності, як уміння вчитися, ініціативність і підприємливість, екологічна грамотність і здоровий спосіб життя, соціальна та громадянська компетентності можуть формуватися відразу засобами усіх предметів. Виокремлення в навчальних програмах таких наскрізних ліній ключових компетентностей як «Екологічна безпека й сталий розвиток», «Громадянська відповідальність», «Здоров'я і безпека», «Підприємливість і фінансова грамотність» спрямоване на формування в учнів здатності застосовувати знання й уміння у реальних життєвих ситуаціях.

Необхідною умовою формування компетентностей є діяльнісна спрямованість навчання, яка передбачає постійне включення учнів до різних видів педагогічно доцільної активної навчально-пізнавальної діяльності, а також практична його спрямованість. Доцільно, де це можливо, не лише показувати виникнення факту із практичної ситуації, а й по можливості перевіряти його на практиці й встановлювати причинно-наслідкові зв'язки. Формуванню ключових компетентностей сприяє встановлення та реалізація в освітньому процесі міжпредметних і внутрішньопредметних зв'язків, а саме: змістово-інформаційних, операційно-діяльнісних і організаційно-методичних. Їх використання посилює пізнавальний інтерес учнів до навчання і підвищує рівень їхньої загальної культури, створює умови для систематизації навчального матеріалу і формування наукового світогляду. Учні набувають досвіду застосування знань на практиці та перенесення їх в нові ситуації.

ВИМОГИ ДО ОСІБ, ЯКІ МОЖУТЬ РОЗПОЧИНАТИ НАВЧАННЯ ЗА ПРОГРАМОЮ

Початкова освіта здобувається, як правило, з шести років (відповідно до Закону України «Про освіту»).

Особи з особливими освітніми потребами можуть розпочинати здобуття початкової освіти за інших умов.

Вимоги до дітей, які розпочинають навчання у початковій школі, мають враховувати досягнення попереднього етапу їхнього розвитку.

Період життя дитини від п'яти до шести (семи) років (старший дошкільний вік) визначається цілісною зміною її особистості, готовністю до нової соціальної ситуації розвитку. Пріоритетом цього процесу є формування і розвиток базових особистісних якостей дітей: спостережливості, допитливості, довільності поведінки, міжособистісної позитивної комунікації, відповідальності, діялісного і різнобічного освоєння навколишньої дійсності та ін. Потенційно це виявляється у певному рівні готовності дитини до систематичного навчання – фізичної, соціальної, емоційно-ціннісної, пізнавальної, мовленнєвої, творчої.

Зберігаючи наступність із дошкільним періодом дитинства, початкова школа забезпечує подальше становлення особистості дитини, її фізичний, інтелектуальний, соціальний розвиток;

формує здатність до творчого самовираження, критичного мислення, виховує ціннісне ставлення до держави, рідного краю, української культури, пошанування своєї гідності та інших людей, збереження здоров'я.

Освітня програма початкової освіти передбачає досягнення учнями результатів навчання (компетентностей), визначених Державним стандартом. Контроль і оцінювання навчальних досягнень здобувачів здійснюються на суб'єкт-суб'єктних засадах, що передбачає систематичне відстеження їхнього індивідуального розвитку у процесі навчання. За цих умов контрольно-оцінювальна діяльність набуває для здобувачів формувального характеру. Контроль спрямований на пошук ефективних шляхів поступу кожного здобувача у навчанні, а визначення особистих результатів здобувачів не передбачає порівняння із досягненнями інших і не підлягає статистичному обліку з боку адміністративних органів.

Упродовж навчання у початковій школі здобувачі освіти опановують способи самоконтролю, саморефлексії і самооцінювання, що сприяє вихованню відповідальності, розвитку інтересу, своєчасному виявленню прогалин у знаннях, уміннях, навичках та їх корекції. Навчальні досягнення здобувачів у 1-2 класах підлягають вербальному, формувальному оцінюванню, у 3-4 – формувальному та підсумковому оцінюванню, підсумкове оцінювання результатів навчання учнів здійснювати за рівневою шкалою, а його результати позначати словами або відповідними літерами:

«початковий (П)», «середній» (С), «достатній» (Д), «високий (В)», та супроводжувати вербальною характеристикою з орієнтацією на досягнення учня / учениці (а не на помилки або невдачі)..

Формувальне оцінювання має на меті: підтримати навчальний розвиток дітей; вибудовувати індивідуальну траєкторію їхнього розвитку; діагностувати досягнення на кожному з етапів процесу навчання; вчасно виявляти проблеми й запобігати їх нашаруванню; аналізувати хід реалізації навчальної програми й ухвалювати рішення щодо корегування програми і методів навчання відповідно до індивідуальних потреб дитини; мотивувати прагнення здобути максимально можливі результати; виховувати ціннісні якості особистості, бажання навчатися, не боятися помилок, переконання у власних можливостях і здібностях.

Підсумкове оцінювання передбачає зіставлення навчальних досягнень здобувачів з конкретними очікуваними результатами навчання, визначеними освітньою програмою.

Здобувачі початкової освіти проходять державну підсумкову атестацію, яка здійснюється лише з метою моніторингу якості освітньої діяльності закладів освіти та (або) якості освіти.

З метою неперервного відстеження результатів початкової освіти, їх прогнозування та коригування можуть проводитися моніторингові дослідження навчальних досягнень на національному, обласному, районному, шкільному рівнях, а також на рівні окремих класів. Аналіз результатів моніторингу дає можливість відстежувати стан реалізації цілей початкової освіти та вчасно приймати необхідні педагогічні рішення.

ПЕРЕЛІК, ЗМІСТ, ТРИВАЛІСТЬ І ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК ОСВІТНІХ ГАЛУЗЕЙ, ЛОГІЧНА ПОСЛІДОВНІСТЬ ЇХ ВИВЧЕННЯ

Освітні галузі 1,2,3,4 класів НУШ:

Мовно-літературна

Математична

Громадянська та історична, природнича, соціальна та здоров'язбережувальна

Мистецька

Технологічна

Інформатична (інформатика з 2 класу)

Фізкультурна

Мовно-літературна освітня галузь (українська мова і літературне читання, англійська мова) ставить за мету розвиток особистості дитини засобами різних видів мовленнєвої діяльності, формування ключових, комунікативної та читацької компетентностей; розвиток здатності спілкуватися українською мовою для духовного, культурного й національного самовияву, послуговуватися нею в особистому й суспільному житті, у міжкультурному діалозі; збагачення емоційно-чуттєвого досвіду, розвиток мовленнєво-творчих здібностей.

У початковому курсі мовно-літературної освіти виділено такі **змістові лінії**: «Взаємодіємо усно», «Читаємо», «Взаємодіємо письмово», «Досліджуємо медіа», «Досліджуємо мовні явища».

Математична галузь (математика) ставить за мету різнобічний розвиток особистості дитини та її світоглядних орієнтацій засобами математичної діяльності, формування математичної й інших ключових компетентностей, необхідних їй для життя та продовження навчання. Математична галузь також відображається в інтегрованому курсі «Я досліджую світ»

Реалізація мети і завдань початкового курсу математики здійснюється за такими **змістовими лініями**: «Числа, дії з числами. Величини», «Геометричні фігури», «Вирази, рівності, нерівності», «Робота з даними», «Математичні задачі і дослідження».

До програми кожного класу подано орієнтовний перелік додаткових тем для розширеного вивчення курсу. Додаткові теми не є обов'язковими для вивчення. Учитель може обрати окремі теми із пропонованих або дібрати теми самостійно з огляду на методичну доцільність та пізнавальні потреби учнів. Результати вивчення додаткових тем не підлягають оцінюванню.

Громадянська та історична, соціальна та здоров'язбережувальна, природнича освітні галузі («Я досліджую світ») можуть реалізовуватись окремими предметами або в інтегрованому курсі за різними видами інтеграції (тематична, процесуальна, міжгалузева; в межах однієї галузі; на інтегрованих уроках, під час тематичних днів, в процесі проектної діяльності) за активного використання міжпредметних зв'язків, організації різних форм взаємодії учнів. Для розв'язання учнями практичних завдань у життєвих ситуаціях залучаються навчальні результати з інших освітніх галузей.

Навчальна програма «Я досліджую світ» ставить за мету особистісний розвиток молодших школярів на основі формування цілісного образу світу в процесі засвоєння різних видів соціального досвіду, який охоплює систему інтегрованих знань про природу і суспільство, ціннісні орієнтації в різних сферах життєдіяльності та соціальної практики, способи дослідницької поведінки, які характеризують здатність учнів розв'язувати практичні задачі.

Тематичну основу курсу складають змістові лінії, які визначені Державним стандартом початкової освіти і охоплюють складники названих вище галузей в їх інтегрованій суті, а саме:

«Людина» (пізнання себе, своїх можливостей; здорова і безпечна поведінка);

«Людина серед людей» (стандарти поведінки в сім'ї, в суспільстві; моральні норми; навички співжиття і співпраці);

«Людина в суспільстві» (громадянські права та обов'язки як члена суспільства. Пізнання свого краю, історії, символів держави. Внесок українців у світові досягнення);

«Людина і світ» (толерантне ставлення до різноманітності світу людей, культур, звичаїв);

«Людина і природа» (пізнання природи; взаємозв'язок об'єктів і явищ природи; рукотворний світ людини; відповідальна діяльність людини у природі; роль природничих знань і технологій у житті людини; залежність між діяльністю людини і станом довкілля).

Інформатична освітня галузь (інформатика) починає реалізовуватися з 2-го класу та ставить за мету різнобічний розвиток особистості дитини та її світоглядних орієнтацій, формування інформатичної й інших ключових компетентностей, необхідних їй для життя та продовження навчання.

За результатами формування предметної компетентності випускники початкової школи повинні використовувати початкові знання вміння та навички для:

- доступу до інформації (знання де шукати і як отримувати інформацію);

- опрацювання інформації;
- перетворення інформації із однієї форми в іншу;
- створення інформаційних моделей;
- оцінки інформації за її властивостями.

Технологічна освітня галузь (дизайн і технології) ставить за мету розвиток особистості дитини засобами предметно-перетворювальної діяльності, формування ключових та предметної проектно-технологічної компетентностей, необхідних для розв'язання життєвих проблем у взаємодії з іншими, культурного й національного самовираження.

Реалізація мети і завдань навчального предмета здійснюється за такими **змістовими лініями**: «Інформаційно-комунікаційне середовище», «Середовище проектування», «Середовище техніки і технологій», «Середовище соціалізації».

Мистецька освітня галузь (мистецтво або музичне мистецтво, образотворче мистецтво) ставить за мету всебічний художньо-естетичний розвиток особистості дитини, освоєння нею культурних цінностей у процесі пізнання мистецтва; плекання пошани до вітчизняної та зарубіжної мистецької спадщини; формування ключових, мистецьких предметних та міжпредметних компетентностей, необхідних для художньо-творчого самовираження в особистому та суспільному житті.

Реалізація поставленої мети здійснюється за **змістовими лініями**: «художньо-творча діяльність», «сприймання та інтерпретація мистецтва», «комунікація через мистецтво», які окреслюють одну з моделей досягнення загальних цілей освітньої галузі та розкривають основну місію загальної мистецької освіти.

Мистецька освітня галузь може реалізуватися через інтегровані курси або предмети вивчення за окремими видами мистецтва: наприклад, музичне мистецтво, образотворче мистецтво тощо за умови реалізації упродовж циклу навчання всіх очікуваних результатів галузі.

Фізкультурна освітня галузь (фізична культура) ставить за мету всебічний фізичний розвиток особистості учня засобами фізкультурної та ігрової діяльності, формування в молодших школярів ключових фізкультурних компетентностей, ціннісного ставлення до фізичної культури, спорту, фізкультурно-оздоровчих занять та виховання фізично загартованих і патріотично налаштованих громадян України.

Зазначена мета реалізується за такими **змістовими лініями**: «Рухова діяльність», «Ігрова та змагальна діяльність».

Навчальний час, передбачений на варіативну складову може бути використаний на предмети інваріантної складової, на проведення індивідуальних та групових занять. Варіативна складова навчального плану закладу освіти визначається закладом загальної середньої освіти самостійно, враховуючи особливості організації освітнього процесу та індивідуальних освітніх потреб учнів, особливості регіону, рівень навчально-методичного та кадрового забезпечення закладу і відображається в навчальних планах закладів освіти.

Варіативна складова навчальних планів використовується на:

- додаткові години для вивчення предметів освітніх галузей,
- проведення індивідуальних консультацій,
- проведення групових занять.

Відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 20 квітня 2011 року № 462 «Про затвердження Державного стандарту початкової загальної освіти» (2-4 класи) та Відповідно постанови Кабінету Міністрів України від 21.02.2018 №87 «Про затвердження Державного стандарту початкової освіти» (1 клас) години фізичної культури не враховуються при визначенні гранично допустимого навантаження учнів.

Враховуючи інтегрований характер компетентності, у процесі реалізації Типової освітньої програми або Освітніх програм рекомендується використовувати **внутрішньопредметні** і

міжпредметні зв'язки, які сприяють цілісності результатів початкової освіти та переносу умінь у нові ситуації.

Логічна послідовність вивчення предметів розкривається у відповідних навчальних програмах.

ФОРМИ ОРГАНІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ

У 1,2,3,4 класах очікувані результати навчання, окреслені в межах кожної галузі, досяжні, якщо використовувати інтерактивні форми і методи навчання:

- дослідницькі,
- інформаційні,
- мистецькі проекти,
- сюжетно-рольові ігри,
- інсценізації,
- моделювання,
- ситуаційні вправи,
- екскурсії,
- дитяче волонтерство тощо.

Основними формами організації освітнього процесу в 4 класі є:

- різні типи уроку,
- екскурсії,
- віртуальні подорожі,
- спектаклі,
- квести, які вчитель організує у межах уроку або в позаурочний час.

Форми організації освітнього процесу можуть уточнюватись та розширюватись у змісті окремих предметів за умови виконання державних вимог Державного стандарту та окремих предметів протягом навчального року.

Вибір форм і методів навчання вчитель визначає самостійно, враховуючи конкретні умови роботи, забезпечуючи водночас досягнення конкретних очікуваних результатів, зазначених у навчальних програмах окремих предметів.

ОПИС ТА ІНСТРУМЕНТИ СИСТЕМИ ВНУТРІШНЬОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ОСВІТИ

Система внутрішнього забезпечення якості складається з наступних компонентів:

- кадрове забезпечення освітньої діяльності;
- навчально-методичне забезпечення освітньої діяльності;
- матеріально-технічне забезпечення освітньої діяльності;
- якість проведення навчальних занять;
- моніторинг досягнення учнями результатів навчання (компетентностей).

Завдання системи внутрішнього забезпечення якості освіти:

- оновлення методичної бази освітньої діяльності;
- контроль за виконанням навчальних планів та освітньої програми, якістю знань, умінь і навичок учнів, розробка рекомендацій щодо їх покращення;
- моніторинг та оптимізація соціально-психологічного середовища закладу освіти;
- створення необхідних умов для підвищення фахового кваліфікаційного рівня педагогічних працівників.

4.2. Освітня програма Хоменківського ліцею для II ступеня (базова середня освіта) розроблена згідно Закону України «Про освіту» від 05.09.2017 № 2145-VIII, «Про повну загальну середню освіту», Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029

року (схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 14.12.2016 № 988-р - <https://cutt.ly/OyA9z5p>), Державного стандарту базової середньої освіти, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 30.09.2020 р. № 898. за Типовою освітньою програмою для 5-9 класів ЗЗСО (Додаток 3), затвердженою наказом МОН України №235 від 18.02.2021 р. , Державного стандарту базової і повної загальної середньої освіти, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 листопада 2011 року № 1392 та наказу МОН України від 20.04.2018 № 405 «Про затвердження типової освітньої програми закладів загальної середньої освіти II ступеня», наказу МОН України №1120 від 09.08.2024 р. «Про внесення змін до типової освітньої програми для 5-9 класів ЗЗСО».

Освітня програма базової середньої освіти окреслює рекомендовані підходи до планування й організації закладом освіти єдиного комплексу освітніх компонентів для досягнення учнями обов'язкових результатів навчання, визначених Державним стандартом базової та повної загальної середньої освіти.

4.2.1. Організація освітньої діяльності в 5 - 8 класах

Організація освітньої діяльності в 5-8-х класах у 2025/2026 навчальному році здійснюватиметься відповідно до законів України «Про освіту», «Про повну загальну середню освіту», Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 14.12.2016 № 9-р, Державного стандарту базової середньої освіти, затвердженого постановою Кабінету Міністрів країни від 30.09.2020 р. № 898 (зі змінами).

Освітня програма закладу освіти, розроблена на основі Типової освітньої програми. Дана освітня програма:

- відповідає структурі типової освітньої програми та визначеним нею вимогам до осіб, які можуть розпочати навчання за освітньою програмою закладу освіти;
- визначає в обсязі не меншому ніж встановлено відповідною типовою освітньою програмою загальний обсяг навчального навантаження на відповідному рівні циклі повної загальної середньої освіти в годинах , його розподіл між освітніми галузями за роками навчання;
- містить навчальний план, що ґрунтується на одному з варіантів типових навчальних планів відповідної типової освітньої програми і може передбачати перерозподіл годин у визначеному типовим навчальним планом обсязі в межах мінімального максимального навантаження для кожної галузі між обов'язковими для вивчення навчальними предметами крім державної мови певної освітньої галузі, які можуть вивчатися окремо та або інтегровано з іншими навчальними предметами;
- містить перелік модельних навчальних програм, що використовуються закладом освіти в освітньому процесі, та або навчальних програм, затверджених педагогічною радою, що мають містити опис результатів навчання учнів з навчальних предметів інтегрованих курсів в обсязі не меншому ніж встановлено відповідними модельними навчальними програмами;
- описує форми організації освітнього процесу та інструментарію оцінювання.

Освітня програма реалізує Стратегії розвитку закладу.

Мета і завдання освітньої програми

Мета і завдання освітньої програми закладу ґрунтуються на визначеній Законом країни «Про освіту» меті повної загальної середньої освіти, що передбачає всебічний розвиток, виховання і соціалізацію особистості, яка здатна до життя в суспільстві та цивілізованій взаємодії з природою, має прагнення до самовдосконалення і навчання впродовж життя, готова до свідомого життєвого вибору та самореалізації, відповідальності, трудової діяльності та громадянської активності.

Вимоги до осіб, які можуть розпочати навчання за цією освітньою програмою

Визначаючи вимоги до осіб, які можуть розпочати навчання за освітньою програмою, заклад керується чинними нормативними документами у сфері освіти.

Навчання за освітньою програмою базової середньої освіти можуть розпочинати учні, які на момент зарахування переведення до закладу загальної середньої освіти, що забезпечує здобуття відповідного рівня повної загальної середньої освіти, досягли результатів навчання, визначених у Державному стандарті початкової освіти, що підтверджено відповідним документом встановленого зразка свідоцтвом досягнень, свідоцтвом про здобуття початкової освіти, табелем навчальних досягнень учня учениці.

У разі відсутності результатів річного оцінювання з будь-яких предметів за рівень початкової освіти учні повинні пройти відповідне оцінювання упродовж першого семестру навчального року. Для проведення оцінювання наказом керівника закладу освіти створюють комісію, затверджують її склад голову та членів комісії, а також графік проведення оцінювання та перелік завдань з навчальних предметів. Протокол оцінювання рівня навчальних досягнень складають за формою згідно з додатком 2 до Положення про індивідуальну форму здобуття загальної середньої освіти, затвердженого наказом Міністерства освіти і науки країни 12 січня 2016 року № у редакції наказу Міністерства освіти і науки країни від 10 липня 2019 року № 955, зареєстрованого в Міністерстві юстиції країни 03 лютого 2016 р. за №184/28314.

4.2.1.2. ЗАГАЛЬНИЙ ОБСЯГ НАВЧАЛЬНОГО НАВАНТАЖЕННЯ

Загальний обсяг навчального навантаження в освітній програмі закладу відповідає загальному обсягу навчального навантаження, визначеному для цього типу освітнього закладу в Державному стандарті базової середньої освіти Додаток 23 та Типовій освітній програмі для 5-9 класів Додатки 1, 3. Загальний обсяг річного навчального навантаження для кожної галузі в освітній програмі закладу освіти встановлено у межах вказаного в Державному стандарті та Типовій освітній програмі діапазону мінімального та максимального показників.

Загальний обсяг навчального навантаження учнів розподіляється між роками навчання, освітніми галузями, обов'язковими та вибірковими освітніми компонентами.

Загальний обсяг річного навчального навантаження для закладів із навчанням українською мовою 5-8 класи *згідно з типовим планом* наведено в Таблиці 1.

Назва освітньої галузі	Навчальне навантаження	5 клас			6 клас			7 клас			8 клас			9 клас		
		Різниця по галузі*	Мінімальне*	Максимальне*	Різниця по галузі *	Мінімальне*	Максимальне*	Різниця по галузі *	Мінімальне*	Максимальне*	Різниця по галузі *	Мінімальне*	Максимальне*	Різниця по галузі *	Мінімальне*	Максимальне*

Мовно-літературна **	На тиждень	3	10	13	3	10	13	3	9	12	4	8	12			
	На рік	105	350	455	105	350	455	105	315	420	140	280	420			
Математична	На тиждень	4	4	6	2	4	6	2	4	6	3	4	7			
	На рік	140	140	210	70	140	210	70	140	210	105	140	245			
Природнича	На тиждень	1,5	1,5	3	3	2	5	2	7	9	2	8	10			
	На рік	52,5	52,5	105	105	70	175	70	245	315	70	280	350			
Соціальна і здоров'я-збережувальна	На тиждень	1	1	3	2	1	3	2	1	3	2	1	3			
	На рік	35	35	105	70	35	105	70	35	105	70	35	105			
Громадянська та історична	На тиждень	1	1	2	1,5	1,5	3	1,5	1,5	3	1	2	3			
	На рік	35	35	70	52,5	52,5	105	52,5	52,5	105	35	70	105			
Технологічна	На тиждень	1	1	3	2	1	3	1	1	2	1	1	2			
	На рік	35	35	105	70	35	105	35	35	70	35	35	70			
Інформатична	На тиждень	1	1	2	1	1	2	1	1	2	1,5	1,5	3			
	На рік	35	35	70	35	35	70	35	35	70	52,5	52,5	105			
Мистецька	На тиждень	1	1	3	2	1	3	2	1	3	1	1	2			
	На рік	35	35	105	70	35	105	70	35	105	35	35	70			
Фізична культура***	На тиждень	0	3	3	0	3	3	0	3	3	0	3	3			
	На рік	0	105	105	0	105	105	0	105	105	0	105	105			
Додаткові години для вивчення предметів освітніх галузей, вибіркового освітніх компонентів, проведення індивідуальних консультацій та групових занять	На тиждень		7,5			9,5			6,5			6,5				
	На рік		262,5			332,5			227,5			227,5				
Загальнорічна кількість навчальних годин, що фінансуються з бюджету без урахування поділу на групи	На тиждень		31			34			35			36				
	На рік		1085			1190			1225			1260				
Гранично допустиме навантаження учнів****	На тиждень		28			31			32			33				
	На рік		980			1085			1120			1155				

*
Кількість навчальних годин на вивчення кожної освітньої галузі може

збільшуватися до максимального показника з урахуванням перерозподілу різниці між рекомендованою та мінімальною кількістю навчальних годин інших освітніх галузей.

** Години мовно-літературної освітньої галузі можуть розподілятися на вивчення мови корінного народу, національної меншини та або другої іноземної мови.

*** Години, передбачені для фізичної культури, не враховуються під час визначення гранично допустимого навчального навантаження учнів.

**** Сума годин на вивчення всіх освітніх галузей не повинна перевищувати загальної кількості годин, визначеної цим навчальним планом.

Керуючись показниками загальної кількості навчального навантаження, визначеними в Таблиці 1 за галузями,

визначено обсяг *фактичного річного навантаження* для 5-8-х класів. Результат подано в Таблиці 3
Таблиця 3

Загальний обсяг навчального навантаження для 5-8-х класів

Назва освітньої галузі	Навчальне навантаження	5-А клас	6 клас	7 клас	8 клас
Мовно-літературна **	На тиждень	10,5	10,5	11	11
	На рік	367,5	367,5	385	385
Математична	На тиждень	5	5	4	4
	На рік	175	175	140	140
Природнича	На тиждень	2	4	8,5	8,5
	На рік	70	140	297,5	297,5
Соціальна і здоров'я-збережувальна	На тиждень	1,5	1,5	1	1,5
	На рік	52,5	52,5	35	52,5
Громадянська та історична	На тиждень	1	2,5	2,5	2,5
	На рік	35	87,5	87,5	87,5
Технологічна	На тиждень	2	2	1,5	1,5
	На рік	70	70	52,5	52,5
Інформатична	На тиждень	1,5	1,5	1,5	1,5
	На рік	52,5	52,5	52,5	52,5
Мистецька	На тиждень	2	2	2	1
	На рік	70	70	70	35
Фізична культура***	На тиждень	3	3	3	3
	На рік	105	105	105	105
Міжгалузові інтегровані курси	На тиждень	1	1		
	На рік	70	70		
Всього	На тиждень	31	32	35	36
	На рік	1085	1120	1225	1260
Гранично допустиме навантаження учнів****	На тиждень	28	31	32	33
	На рік	980	1085	1120	1155

4.2.1.3. Перелік модельних навчальних програм

Відповідно до навчального плану в освітній програмі зазначається перелік модельних навчальних програм, що використовуються закладом освіти в освітньому процесі, що містять опис результатів навчання учнів з навчальних предметів інтегрованих курсів в обсязі не меншому ніж встановлено відповідними модельними навчальними програмами. Оскільки відповідні модельні та або навчальні програми спрямовані насамперед на реалізацію вимог Державного стандарту базової середньої освіти, заклад освіти під час формування переліку цих програм врахував низку чинників, а саме:

- особливості та потреби здобувачів освіти в досягненні обов'язкових результатів навчання,
- потенціал педагогічного колективу,
- ресурсне забезпечення закладу освіти,
- навчально-методичний супровід конкретних модельних програм,
- наявність внутрішньогалузевих та міжгалузевих зв'язків між програмами різних предметів та курсів для реалізації ключових компетентностей,
- варіативність програм для підтримки курсів у діапазоні від мінімальної до максимальної кількості годин тощо.

Під час вибору модельних навчальних програм для освітньої програми закладу зверталась увага на раціональне використання навчального часу. Сформована з окремих модельних та або навчальних програм освітня програма закладу є цілісним комплексом, кожен компонент якого реалізує свої цілі та функції у тісному взаємозв'язку з іншими компонентами для формування цілісної компетентної особистості. Ці взаємозв'язки реалізуються не лише на рівні базових знань з окремих предметів, а й на рівні досягнення очікуваних результатів та видів діяльності. Перелік модельних та або навчальних програм в освітній програмі закладу охоплює досягнення учнями результатів навчання з усіх визначених Державним стандартом освітніх галузей.

Заклад освіти здійснив вибір модельних навчальних програм для закладів загальної середньої освіти з-поміж тих, яким надано гри «Рекомендовано Міністерство освіти і науки України» Наказ МОН №795 від 12 липня 2021 року.

На основі модельної та або затвердженої педагогічною радою навчальної програми предмета інтегрованого курсу вчитель складає календарно- тематичне планування з урахуванням навчальних можливостей учнів класу. Календарно-тематичне та поурочне планування здійснюється вчителем у довільній формі, у тому числі з використанням друкованих чи електронних джерел тощо. Формат, обсяг, структура, зміст та оформлення календарно-тематичних планів та поурочних планів-конспектів є індивідуальною справою вчителя. Встановлення універсальних стандартів таких документів у межах закладу загальної середньої освіти міста, району чи області є неприпустимим.

Автономія вчителя забезпечена академічною свободою, включаючи свободу викладання, свободу від втручання в педагогічну, науково- педагогічну та наукову діяльність, вільним вибором форм, методів і засобів навчання, що відповідають освітній програмі, розробленням та впровадженням авторських навчальних програм, проєктів, освітніх методик і технологій, методів і засобів, насамперед методик компетентнісного навчання.

Під час розроблення календарно-тематичного та системи поурочного планування вчитель має самостійно вибудовувати послідовність формування очікуваних результатів навчання, враховуючи при цьому послідовність розгортання змісту в навчальній програмі. Учитель може переносити теми уроків, відповідно до того, як учні засвоїли навчальний матеріал, визначати кількість годин на вивчення окремих тем. Адміністрація закладу загальної середньої освіти або працівники методичних служб можуть лише надавати методичну допомогу вчителю з метою покращення освітнього процесу, а не контролювати його.

Освітня галузі	Модельна навчальна програма		Кількість	
	Назва	Автор(и)	учнів	учителів
Мовно-літературна:				
Українська мова	Модельна навчальна програма «Українська мова. 5-6, 7-9 класи» для закладів загальної середньої освіти	Заболотний О. В.,	79	3

Українська література	Модельна навчальна програма «Українська література. 5-6, 7-9 класи» для закладів загальної середньої освіти	Авраменко О.	79	3
Зарубіжна література	Модельна навчальна програма «Зарубіжна література. 5–9 класи» для закладів загальної середньої освіти	Ніколенко О.М., Ісаєва О.О., Клименко Ж.В., Мацевко-Бекерська Л.В., Юлдашева Л.П., Рудніцька Н.П., Туряниця В.Г., Тіхоненко С.О., Вітко М.І., Джангобекова Т.А.	79	2
Англійська мова	Модельна навчальна програма «Іноземна мова. 5-9 класи» для закладів загальної середньої освіти	Зимомря І. М., Мойсюк В. А, Тріфан М. С., Унгурян І. К., Яковчук М. В.		3
Математична	Модельна навчальна програма «Математика. 5-6 класи» для закладів загальної середньої освіти	Тарасенкова Н.А	32	2
	Модельна навчальна програма «Алгебра. 7-9 класи» для закладів загальної середньої освіти	Тарасенкова Н.А., Васильєва Д.В.	47	2
	Модельна навчальна програма «Геометрія. 7-9 класи» для закладів загальної середньої освіти	Тарасенкова Н.А., Васильєва Д.В.	47	2
Природнича	«Пізнаємо природу». 5-6 класи інтегрований курс» для закладів загальної середньої освіти	Біда Д.Д., Гільберг Т.Г., Колісник Я.І.	140	2
	Модельна навчальна програма «Географія. 6-9 класи»	Запотоцький С.П., Карпюк Г.І., Гладковський Р.В., Довгань А.І., Совенко В.В., Даценко Л.М., Назаренко Т.Г., Гільберг Т.Г., Савчук І.Г., Нікітчук А.В., Яценко В.С., Довгань Г.Д., Грома В.Д., Горовий О.В.	224	1
	Модельна навчальна програма «Біологія. 7–9 класи» для закладів загальної середньої освіти	Балан П. Г., Кулініч О. М., Юрченко Л. П.	160	1

	Модельна навчальна програма «Хімія. 7–9 класи» для закладів загальної середньої освіти	Григорович О. В.	160	1
	Модельна навчальна програма «Фізика. 7–9 класи» для закладів загальної середньої освіти	Кремінський Б. Г., Гельфгат І. М., Божинова Ф. Я., Ненашев І. Ю., Кірюхіна О. О.	160	1
Громадянська та історична освіта	Модельна навчальна програма «Вступ до історії країни та громадянської освіти. 5 клас» для закладів загальної середньої освіти	Бурлака О.В., Власова Н.С., Желіба О.В., Майорський В.В., Піскарьова І.О., Щупак І.Я.	76	1
	Модельна навчальна програма «Історія України. Всесвітня історія. 6 клас»	Піскарьова І.О., Бурлака О.В., Майорський В.В., Мелешенко Т.В., Щупак І.Я.	64	1
	Модельна навчальна програма «Історія України. 7-9 класи» для закладів загальної середньої освіти	Бурлака О. В., Желіба О. В., Павловська-Кравчук В. А., Худобець О. А., Черкас Б. В., Щупак І. Я.	160	2
	Модельна навчальна програма «Всесвітня історія. 7-9 класи» для закладів загальної середньої освіти	Щупак І. Я., Посунько А. С., Бакка Т. В., Бурлака О. В., Власова Н. С., Желіба О. В., Махонін О. О., Мелешенко Т. В., Павловська-Кравчук В. А., Піскарьова І. О., Худобець О. А.	160	2
	Соціальна та здоров'язбережна:			
Здоров'я, безпека та добробут	Модельна навчальна програма «Здоров'я, безпека та добробут. 5-6 класи інтегрований курс » для закладів загальної середньої освіти	Т. Воронцова, В. Пономаренко, І. Лаврентьєва, О. Хомич	140	1
	Модельна навчальна програма «Здоров'я, безпека та добробут. 7-9 класи (інтегрований курс)» для закладів загальної середньої освіти	Воронцова Т. В., Пономаренко В. С., Андрук Н. В., Лаврентьєва І. В., Хомич О. Л.	160	1
	Модельна навчальна програма «Етика. 5-6 класи» для закладів загальної середньої освіти	Ашортія Є.Д., Бакка Т.В., Желіба О.В., Мелешенко Т.В.	140	1

	Модельна навчальна програма «Підприємництво і фінансова грамотність 8-9 класи» для закладів загальної середньої освіти	Беспалко І. В., Войтицька Л. В., Тригуб О. В., Ролік В. А.	106	2
Технологічна	Модельна навчальна програма «Технології. 5-6 класи» для закладів загальної середньої освіти	Холзицька І. Ю., Горобець О. В., Медвідь О. Ю., Пасічна Т. С., Приходько Ю. М.	140	1
	Модельна навчальна програма «Технології. 7–9 класи» для закладів загальної середньої освіти	Холзицька І. Ю., Горобець О. В., Медвідь О. Ю., Пасічна Т. С., Приходько Ю. М.	160	1
Інформатична	Модельна навчальна програма. «Інформатика. 5-6 клас» для закладів загальної середньої освіти	Морзе Н.В., Барка О.В.	140	2
	Модельна навчальна програма «Інформатика. 7–9 класи» для закладів загальної середньої освіти	Ривкінд Й. Я., Лисенко Т. І., Чернікова Л. А., Шакоцько В. В	160	2
Мистецька	Модельна навчальна програма «Мистецтво. 5-6 класи» інтегрований курс для ЗЗСО	Кондратова Л.Г.	140	1
	Модельна навчальна програма «Мистецтво. 7–9 класи (інтегрований курс)» для закладів загальної середньої освіти	Кондратова Л. Г.	160	1
Фізична культура	Модельна навчальна програма «Фізична культура. 5-6 класи» для закладів загальної середньої освіти»	Педан О.С., Коломєць Г. А., Боляк А. А., Ребрина А. А., Дерев'янко В. В., Стеценко В. Г., Остапенко О. І., Лакіза О. М., Косик В. М. та ін.	140	3
	Модельна навчальна програма «Фізична культура. 7-9 класи» для закладів загальної середньої освіти	Баженов Є. В., Коломєць Г. А., Боляк А. А., Дутчак М. В., Дніпров О. С., Бідний М. В., Ребрина А. А., Дерев'янко В.	160	3

		В., Малечко Т. А., Омеляненко І. О., Волкова І. В., Педан О. С. та інші		
--	--	--	--	--

Модельна навчальна програма «Українська мова. 5-6 класи»

Навчальний предмет «Українська мова» забезпечує реалізацію вимог до обов'язкових результатів навчання мовно-літературної галузі.

Метою навчання української мови в школі є формування компетентного мовця, національно свідомої, духовно багатой мовної особистості.

Завдання навчального предмета: навчити вільно, комунікативно доцільно користуватися засобами української мови; виховати свідоме прагнення до вивчення української мови; сформувати духовний світ учнів, цілісні світоглядні уявлення, загальнолюдські ціннісні орієнтири; розвинути мислення, пам'ять, творчі здібності, естетичні почуття, самоповагу та впевненість у собі.

Знання мають стати інструментом у розв'язанні життєвих проблем, засобом особистісного розвитку, соціалізації учнів, успішного професійного становлення та облаштування свого життя.

Цю модельну навчальну програму розроблено на основі Державного стандарту базової середньої освіти, затвердженого постановою Кабінету Міністрів країни від 30.09.2020 № 9, вона відповідає меті й ідейним засадам цього документа та реалізує результати, окреслені в ньому. Крім того, ураховано положення Типової освітньої програми для 5–9 класів закладів загальної середньої освіти, затвердженої наказом Міністерства освіти і науки

країни від 19.02.2021 № 235.

Ця модельна навчальна програма:

- ґрунтується на засадах цінностей українського народу, особистісно зорієнтованого, компетентісного, аксіологічного, діяльнісного, інтегративного підходів;
- передбачає реалізацію вимог до обов'язкових результатів навчання в мовно-літературній освітній галузі;
- ураховує наступність між циклами навчання;
- орієнтується на компетентісний потенціал мовно-літературної освітньої галузі.

У програмі визначено:

- очікувані результати навчання учнів;
- зміст навчального предмета;
- види навчальної діяльності учнів.

Очікувані результати навчання учнів – це результати, яких потрібно досягти на певному етапі освітнього процесу. Вони співвідносяться з обов'язковими результатами навчання, визначеними Державним стандартом.

Орієнтовна послідовність досягнення очікуваних результатів навчання учнів забезпечується структуруванням змісту навчального предмета з використанням розділів, тем, тематик.

Пропонований зміст окреслює рекомендований обсяг навчального матеріалу, що має бути опанований учнями за певний період навчання в процесі досягнення очікуваних результатів.

Серед наведених у програмі видів навчальної діяльності учитель може обирати ті, які вважає найбільш актуальними й корисними, до того ж він може змінювати теми висловлень. Для зручності виокремлено види діяльності, які мають здійснюватися на традиційних уроках розвитку мовлення. Сформульовані в кожному розділі та підрозділі ціннісні орієнтири, не обмежуючи академічної свободи вчителя, мають на меті допомогти йому вибрати тематику творчих робіт і дидактичного матеріалу, урізноманітнити й структурувати навчальну діяльність, сформувати в учнів компетентності, необхідні для успішної самореалізації в суспільстві. Наведені переліки можна доповнювати та скорочувати.

На формування ціннісних ставлень і суджень, які слугують базою для щасливого особистого життя та успішної взаємодії із суспільством, зорієнтована Концепція Нової української школи, де в розділі «Виховання на цінностях» зазначено, що «найосвіченіша людина може стати найгіршим злочинцем, якщо не розуміє і не поділяє загальнолюдських цінностей». Виховання на цінностях є ключовим у педагогічних працях Василя Сухомлинського, який наголошував «Людину треба вчити, що вона живе не в пустелі, а серед людей. Кожен твій крок урешті-решт позначається на твоєму ближньому, тому що ідеш ти кудись і з якоюсь метою; кожне твоє слово в душі іншого відгукнеться, але як воно відгукнеться – залежить від тебе. же те, що ти дивишся на навколишній світ і бачиш його, таїть у собі добро і зло; усе залежить від того, що і як ти бачиш».

Категорія «**ціннісні орієнтири особистості**» містить у собі три компоненти

- пізнавальний – усвідомлення сутності явища, його якостей, властивостей;
- емоційний – переживання цінності явища;
- мотиваційний – готовність діяти відповідно до усвідомленої цінності в ситуації вибору.

Українська мова включає багатовекторні впливи на свідомість і підсвідомість особистості, її емоційно-почуттєву сферу, художньо-образне мислення і творчі здібності. Знання української мови стимулює особистість до естетичного самовираження, активної участі в різних формах життя суспільства. Мова дає особистості можливість досягнути мікро- й макросвіт, самоствердитись, вона є однією з ознак національної приналежності, громадянства.

Нова школа плекає українську ідентичність. На уроках української мови потрібно формувати риси громадянина країни, виховувати любов до Батьківщини, природи, пам'яток старовини, плекати

загальнолюдські моральні якості, утверджувати гуманістичну мораль як базову основу громадянського суспільства.

Мова стає зрозумілішою і швидше засвоюється дітьми, коли в основу її вивчення покласти принцип народності. Цей принцип допомагає прищепити любов до мови, слова через використання всіх видів і жанрів народної творчості, засвоєння учнями народного мовленнєвого етикету.

Важливу роль відіграють прислів'я та приказки, які є окрасою народної дидактики, допомагають зробити урок емоційно насиченим, а учням – розвивати свою думку, уявлення, формувати усне мовлення.

Серед культурологічних тем особливої ваги набувають ті, що вчать пізнавати світ, його духовні й моральні цінності, усвідомлювати роль рідної мови в розвитку й самовдосконаленні кожного учня. Визначені ціннісні орієнтири сприяють входженню особистості в соціум, пізнанню мовної картини світу, засвоєнню соціокультурних відомостей.

Урок української мови на сучасному етапі повинен мати такі основні особливості

- виховання мовної особистості, національно-свідомого громадянина України;
- реалізація комунікативно-діяльнісного, українознавчого, функціонально-стилістичного та інших аспектів навчання;
- розвиток пізнавальних і творчих здібностей особистості;
- мовленнєва спрямованість уроку, удосконалення всіх видів мовленнєвої діяльності;
- здійснення морального, етичного та естетичного виховання, що передбачає особистісний підхід до навчання;
- посилення практичної спрямованості навчання;
- використання активних інноваційних форм, методів, прийомів навчання;
- інтегральність реалізація внутрішньо- і міжпредметних зв'язків ;
- оптимальність змісту уроку.

Для досягнення мети вивчення української мови важливо чергувати різні методи та прийоми психолого-педагогічної підтримки діяльності учнів

- заохочення;
- створення яскравих навчально-образних уявлень;
- навчально-пізнавальна гра;
- створення ситуації успіху;
- створення проблемної ситуації;
- поштовх до пошуку альтернативних рішень;
- виконання творчих завдань;
- кооперація учнів.

Ефективність освіти пов'язують із реалізацією компетентнісного підходу. Такий підхід передбачає зміщення акцентів із накопичення нормативно визначених знань, умінь і навичок на вироблення і розвиток умінь діяти, застосовувати досвід у конкретних умовах. Компетентності дають змогу усунути суперечності між засвоєними теоретичними відомостями та їх використанням для розв'язання конкретних життєвих завдань уміти розрізняти об'єкти, ознаки, властивості; аналізувати і пояснювати причини та наслідки подій, вчинків, явищ; створювати тексти, проекти; висловлювати ставлення до подій, вчинків; брати участь у колективних справах, у розв'язанні навчальних завдань та ін.

Модельна навчальна програма «Українська мова. 7-9 класи»

Програму розроблено на основі Державного стандарту базової середньої освіти, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 30.09.2020 № 898, та з урахуванням положень Типової освітньої програми для 5–9 класів закладів загальної середньої освіти, затвердженої наказом Міністерства освіти і науки України від 19.02.2021 № 235.

У цій модельній програмі визначено мету, завдання, принципи, очікувані результати навчання учнів / учениць, зміст навчального предмета та види навчальної діяльності.

У контексті сучасних освітніх пріоритетів **мета** навчання української мови – формування компетентного мовця, національно свідомої, духовно багатой мовної особистості.

Основні **завдання** предмета «Українська мова» – навчити вільно, комунікативно доцільно користуватися засобами української мови; виховати свідоме прагнення до вивчення української мови; сформувати духовний світ учнів / учениць, цілісні світоглядні уявлення, загальнолюдські ціннісні орієнтири; розвинути мислення, пам'ять, творчі здібності, естетичні почуття, самоповагу та впевненість у собі. Знання мають стати інструментом у розв'язанні життєвих проблем, засобом особистісного розвитку, соціалізації, успішного професійного становлення та облаштування свого життя.

Модельну програму зорієнтовано на компетентнісне навчання української мови та формування наскрізних умінь, визначених Державним стандартом: читати з розумінням, висловлювати власну думку усно й письмово, критично та системно мислити, діяти творчо, виявляти ініціативність, здатність логічно обґрунтувати позицію, конструктивно керувати емоціями, оцінювати ризики, приймати рішення, розв'язувати проблеми. Основою формування ключових компетентностей є особистісні якості, індивідуальний, соціальний, культурний і навчальний досвід учнів / учениць; їхні потреби та інтереси, які

мотивують до активного навчання; знання, уміння та ставлення, що формуються в освітньому, соціокультурному та інформаційному середовищі, у різних життєвих ситуаціях.

Навчання української мови ґрунтується на таких **принципах**: 1) науковості, доступності, зв'язку теорії з практикою, міцності, наступності й перспективності, системності й послідовності; 2) позитивної емоційності, використанні методів і прийомів, які задовольняють допитливість; 3) науковості й доступності навчального матеріалу; 4) комунікативної спрямованості освітнього процесу.

Рекомендована кількість годин на вивчення української мови в 7 – 9 класах – 3 години (105 годин на рік). Кількість годин на вивчення тієї чи тієї теми вчитель / вчителька розподіляє самостійно.

Програма для кожного класу складається з логічно завершених тематичних модулів (частин), послідовність яких за потреби можна змінювати.

Сформульовані в кожному модулі **ціннісні орієнтири**, не обмежуючи академічної свободи вчителя / вчительки, мають на меті допомогти вибрати тематику творчих робіт і дидактичного матеріалу, урізноманітнити й структурувати навчальну діяльність, сформувати в учнів / учениць компетентності, необхідні для успішної самореалізації в суспільстві. Цінності — це те, що особливо важливе для людини, джерело мотивації діяльності. Їх усвідомлення та реалізація дають можливість сформуватись особистості. Особливу увагу в контексті сьогодення належить приділити формуванню громадянськості, патріотизму. Громадянськість – духовно-моральна цінність, світоглядно-психологічна характеристика людини, що зумовлена її державною самоідентифікацією, усвідомленням належності до конкретної країни. Результатом процесу формування громадянськості є набуття особистістю 3 громадянської позиції, заснованої на ідеях і почуттях соціальної відповідальності, моральної, національної гідності. Патріотизм – одна з основоположних цінностей людського суспільства протягом усіх періодів історичного розвитку, основа національної ідентичності, державного будівництва й національної безпеки. Значення патріотизму зростає в критичних ситуаціях історичного розвитку: під час війни, загострення соціальних конфліктів, природних катаклізмів. Учні / учениці мають не тільки ідентифікувати себе з українським народом, але й прагнути розбудовувати свою країну, працювати на її благо, захищати, дотримуватися законів України, володіти державною мовою, а також визнавати пріоритети прав людини, поважати свободу, демократію, справедливість.

Визначені в програмі переліки ціннісних орієнтирів можна доповнювати та скорочувати.

Очікувані **результати навчання**, які окреслено в першій колонці основної частини модельної програми, – це результати, яких потрібно досягти на певному етапі освітнього процесу. Їх визначено згідно з вимогами до обов'язкових результатів навчання в мовнолітературній освітній галузі (додаток 2 до Державного стандарту).

Орієнтовну послідовність досягнення очікуваних результатів навчання учнів / учениць забезпечено структуруванням **змісту навчального предмета** з використанням розділів, тем (тематик). Пропонований зміст окреслює рекомендований обсяг навчального матеріалу, який потрібно опанований за певний період навчання в процесі досягнення очікуваних результатів.

Серед наведених у програмі **видів навчальної діяльності** (третя колонка основної частини) учитель / вчителька може обирати ті, які вважає найбільш актуальними й доцільними. Для зручності традиційно виділено уроки розвитку мовлення, які також є орієнтовними.

У програмі виокремлено мовну та мовленнєву лінії. **Мовна** лінія забезпечує засвоєння знань про мовну систему та формування відповідних умінь і навичок. **Мовленнєву** лінію, зміст якої реалізують на кожному уроці, скеровано на формування комунікативних умінь і навичок. Обов'язковим компонентом є культура мовлення, яка передбачає правильну вимову та слововживання, чітку побудову речень, логічний зв'язок між ними в тексті.

Програма створює умови для активізації навчально-виховної діяльності, що передбачає: збагачення змісту навчального матеріалу емоційною, особистісно значущою інформацією; впровадження особистісно орієнтованого спілкування; утвердження людської гідності; використання діалогу як основної форми навчального спілкування; створення на уроках позитивної емоційної атмосфери; гнучкості форм організації різних видів діяльності (індивідуальна, парна, групова, колективна). Міжпредметні зв'язки сприятимуть розвитку інтелектуальних і моральних якостей особистості, комунікативних умінь і навичок. Сучасні педагогічні технології (навчання в співпраці, проєктна діяльність, використання інформаційних технологій) забезпечать індивідуалізацію та диференціацію навчання.

У програмі враховано наступність між циклами навчання. Вона є логічним продовженням модельної навчальної програми з української мови адаптаційного циклу (5 – 6 класи), створеної цим самим авторським колективом.

Модельна програма «Українська література. 5-6 класи»

Модельна навчальна програма **«Українська література. 5-6 класи»** створена відповідно до Державного стандарту базової середньої освіти, відповідає меті та ідейним засадам цього документа та реалізує очікувані результати навчання, окреслені в ньому. У шкільній освіті література займає особливе місце, оскільки є невід'ємною складовою формування гуманістичного світогляду сучасної особистості, потужним носієм ідентичності нації, її генетичного коду, тому в контексті національного самоусвідомлення

й самоствердження її роль незаперечна й важлива.

Курс «Українська література» – важлива складова мовно-літературної освітньої галузі. Його основною метою є розвиток і формування грамотного, естетично розвинутого і творчого читача з гуманістичним світоглядом, який володіє українською мовою, читає інформаційні та художні тексти задля духовного, культурного та національного самовираження, для збагачення емоційного досвіду, творчої самореалізації, формування ціннісних орієнтирів і ставлень.

Досягнення мети передбачає розв’язання таких **завдань**:

- формувати уміння сприймати літературний твір як мистецьке явище, розуміти його оригінальну своєрідність, давати власну аргументовану оцінку;
- формувати уміння визначати національну своєрідність та загальнолюдську значущість творів класичної та сучасної української літератури;
- формувати вміння осмислено сприймати, оцінювати, декодувати художній текст через свідоме оволодіння літературними поняттями та термінами;
- розвивати інтерес і здатність до самостійної читачької діяльності для задоволення різних потреб читача; – формувати уміння самостійно працювати з різними видами і джерелами інформації;
- відпрацьовувати комунікативні уміння, образне, логічне та критичне мислення, культуру полеміки;
- формувати уміння безпечного і критичного використання медіапродукції, здатності створювати медіапродукти і спілкуватися за допомогою медіазасобів.

Структура модельної програми, її змістове наповнення передбачають урахування вікових особливостей учнів, психології сприйняття дитиною творів художньої літератури, а також специфіку сучасного інформаційно-комунікативного простору та загальносвітових процесів глобалізації.

При укладанні програми було враховано одну з найактуальніших проблем – наступність, адже успіхи шкільного навчання суттєво залежать від якості знань та умінь, сформованих у початковій школі, від уміння вчителя правильно вибудувати адаптивний період школяра. З огляду на це вчитель, працюючи за програмою «Українська література. 5-6 класи», спирається на набуті в початковій школі практичні вміння учнів, а саме: застосовувати різні види читання (аналітичне, переглядове, вибіркове) відповідно до мети, використовувати засоби виразності, застосовувати прийоми смислового читання, способи роботи з книгою. Підібрані в програмі тексти для опрацювання дають можливість не тільки розширити коло читання, а й продовжувати формувати та удосконалювати читачьку діяльність школярів відповідно до вимог Державного стандарту базової середньої освіти, а саме: удосконалювати вміння діалогічної взаємодії з текстом, уміння сприймати, аналізувати, інтерпретувати й оцінювати інформацію та використовувати її в різних комунікативних ситуаціях; збагачувати читачький досвід, формувати вироблення алгоритму прочитання художніх творів різних естетичних систем, жанрів, стилів, а також розвивати в учнів поняття про різні види медіа та використані в них засоби впливу на читача, формувати уміння здійснювати пошук, добирати, критично оцінювати і безпечно користуватися медіазасобами.

Курс української літератури структуровано за такими взаємопов’язаними тематично-проблемними **розділами**:

5 клас – «Мистецький спадок нащадкам», «Малює світ поезія», «Від казки до книги буття»;

6 клас – «Пісенні скарби рідного краю», «Поетичний дивосвіт», «Живильні джерела мудрих книг».

Кожен розділ охоплює теми та перелік основних змістових блоків, які створюють передумови для ознайомлення учнів 5-6 класів з різноманітною дитячою літературою та передбачають взаємодію організованої та самостійної читачької діяльності учнів, що сприяє формуванню дитини-читача.

Кожен змістовий блок містить перелік **текстів для обов’язкового вивчення та варіативні твори**, які можна розглядати додатково, за вибором учителя, наявності часу або самостійно. Твори добиралися за принципами художньо-естетичних критеріїв, жанрово-тематичної розмаїтості, ідейно-ціннісних особливостей, осучаснення змістового матеріалу та з урахуванням читачьких інтересів дітей.

Тематика змістових блоків спрямована на досягнення належного рівня сформованості вміння читати, сприймати, аналізувати, інтерпретувати й оцінювати усну інформацію та використовувати її в комунікативних цілях. Змістом програми також передбачено засвоєння певного кола усвідомлених понять із **теорії літератури**, необхідних для аналізу та інтерпретації тексту.

Модельна навчальна програма передбачає вивчення **літератури рідного краю**, що уможливіє ознайомлення учнів із творчістю письменників-земляків. Для цього вчитель може виокремити години та індивідуально вибрати тексти для розгляду.

Опрацювання змістового матеріалу відбувається через орієнтовні **види навчальної діяльності**. Навпроти кожного виду діяльності подано, які очікувані результати можуть досягти учні, на чому має акцентувати увагу вчитель під час реалізації цих завдань. Більшість орієнтовних видів навчальної діяльності відображає синергетичний підхід до освітнього процесу, коли виконання завдань підсилюють ефект навчання та ґрунтуються на конструюванні знань, а не на їх відтворенні, що демонструє засади партнерства та дитиноцентризму в освітньому процесі.

Модельна навчальна програма «Українська література» для 7–9 класів закладів загальної середньої освіти укладена відповідно до норм Закону України «Про повну загальну середню освіту» (2020), вимог Державного стандарту базової середньої освіти (2020) та Типової освітньої програми (2021), а відтак передбачає базовий предметний цикл навчання української літератури в закладах загальної середньої освіти.

Зміст і структуру програми розроблено з дотриманням дидактичних принципів наступності та перспективності в шкільному навчанні, відповідно до вікових особливостей, пізнавальних можливостей підлітків, а також із поступовим ускладненням навчального матеріалу, що сприятиме послідовному набуттю глибоких предметних знань і розвитку читацької та ключових компетентностей учнів/учениць 7–9 класів.

У контексті сучасних освітніх пріоритетів **мета навчання української літератури** в 7–9 класах – розвиток компетентних учнів-читачів та учениць-читачок, здатних до творчої самореалізації в сучасному цифровому суспільстві, виховання національно свідомих громадян України, формування патріотизму, гуманістичного світогляду, національних і загальнолюдських цінностей на прикладі високохудожніх надбань класичної та сучасної української літератури.

Відповідно до мети визначено **завдання навчання української літератури** в 7–9 класах – ознайомлення учнів/учениць із високохудожніми творами класичної та сучасної української літератури різних родів, жанрів, мистецьких напрямів і течій; розвиток художнього сприймання навколишнього світу; формування вмінь аналізувати та інтерпретувати художні твори з урахуванням їх жанрової специфіки, історичного, соціокультурного, мистецького контексту та світоглядної позиції письменника/письменниці; оволодіння теоретико-літературними поняттями для цілісного осмислення художніх творів; поглиблення вмінь самостійної дослідницької діяльності; розвиток творчих здібностей, усного й писемного мовлення; удосконалення навичок виразного читання; збагачення емоційно-чуттєвого досвіду та естетичних смаків; підвищення рівня загальної культури учнів/учениць.

Змістове наповнення модельної навчальної програми корелює із вимогами Державного стандарту базової середньої освіти щодо формування читацької як предметної, ключових компетентностей і наскрізних умінь учнів та учениць 7–9 класів.

Структура програми включає **результативні, змістові та процесуальні** складники. Рубрика «Очікувані результати» розроблена згідно з чотирма групами вимог до обов'язкових результатів навчання учнів 7–9 класів, що індексовані в Державному стандарті базової середньої освіти щодо мовно-літературної освітньої галузі. У програмі очікувані результати навчання конкретизовано з чітким зазначенням індексу в послідовності: усна взаємодія (слухання); сприймання, аналіз, інтерпретація, критичне оцінювання текстів (читання); висловлювання думок, ставлень (говоріння); власна мовна творчість (письмо).

Змістовий складник – рубрика «Пропонований зміст навчального предмета» – це різножанрові художні твори для текстуального вивчення і позакласного читання. Їх добір зроблено з урахуванням художньої вартісності, ідейно-тематичної значущості, вікових особливостей естетичного сприймання підлітків, їхніх читацьких інтересів і пізнавальних можливостей.

Текстуальне та позакласне опрацювання художніх творів, вивчення поезії напам'ять має **рекомендаційний** характер. Відтак учитель/вчителька, враховуючи рівень загальноосвітньої підготовки учнів/учениць, їхні читацькі, пізнавальні інтереси та потреби, власний фаховий досвід і методичні напрацювання, мають змогу на основі чинної модельної навчальної програми розробити навчальну програму з української літератури, змістове наповнення якої буде орієнтовано на результативне досягнення задекларованих в Державному стандарті базової середньої освіти очікуваних результатів навчання української літератури на базовому предметному циклі.

Твори для позакласного читання (ПЧ) подано до кожного тематичного розділу модельної навчальної програми. Вони ідейно-тематично співвідносяться з художніми творами для текстуального опрацювання, що сприятиме поглибленому засвоєнню учнями/ученицями навчальних тем. Учитель/вчителька мають змогу формувати коло читання учнів/учениць упродовж усього навчального року та, орієнтуючись на їхні читацькі інтереси, а також власні методичні напрацювання, проводити один-два уроки позакласного читання на семестр у межах певного тематичного розділу.

Курс української літератури для 7 класу побудовано як логічно обґрунтоване продовження вивчення художніх творів за **тематично-жанровим** принципом із дотриманням хронологічної послідовності щодо презентації письменницьких персоналій у межах тематичного розділу. Опрацювання навчального матеріалу із його поступовим ускладненням на основі ідейно-тематичних і жанрових зв'язків зумовлене віковими особливостями художнього сприймання семикласниками/семикласницями.

Рекомендований зміст модельної навчальної програми для 7 класу включає художні твори про історичне минуле України, українську ідентичність, на воєнну тематику, про формування характеру та життєві випробування особистості. Також представлено твори, що викликають жвавий читацький і пізнавальний інтерес у семикласників/семикласниць. Їх цікавлять детективні, пригодницькі та фантастичні твори, а також твори про розкриття підліткових тем, зокрема взаємин із ровесниками й людьми старшого покоління, пригоди, фантастика, перше кохання тощо. Такі тексти також запропоновано модельною навчальною програмою.

У 7 класі вивчення української літератури представлено такими тематичними розділами: «Вступ», «Пісенна лірика», «Історичне минуле України», «Ми – українці!», «Характер і доля людини», «Краса людських взаємин», «Літературний 4 детектив», «Пригоди і гумор», «Фантастичні пригоди та фентезі», «Література рідного краю», «Найцікавіше з літературних новинок», «Узагальнення та систематизація вивченого».

Для **текстуального** розгляду рекомендовано твори, що увійшли до «золотого» фонду української класики для читання старшими підлітками: лірика Тараса Шевченка, Богдана Лепкого, Василя Симоненка, Ліни Костенко, епічні твори Івана Франка, Володимира Винниченка, Андрія Чайковського, Анатолія Дімарова, Григора Тютюнника та ін. Також рекомендовано твори сучасних українських письменників, зокрема Галини Пагутяк, Андрія Кокотюхи, Наталки Малетич, Катерини Штанко та ін.

Тематичні рубрики «Література рідного краю», «Найцікавіше з літературних новинок», а також «Узагальнення та систематизація вивченого» є усталеними як для адаптаційного, так і базового предметного циклів навчання української літератури. Навчальний час, що передбачений розділом «Найцікавіше з літературних новинок», орієнтований на системне проведення уроків щодо ознайомлення з художніми творами сучасної української літератури за вибором учителя/вчительки та учнів/учениць.

У 8–9 класах вивчення української літератури ґрунтується на хронологічно-стильовому принципі з урахуванням жанрово-родової специфіки. Окрім того, у 8 класі на основі ідейно-тематичного співвідношення запропоновано розгляд класичних художніх творів у проєкції з творами сучасної літератури. Такі тематичні паралелі вмотивовано врахуванням дидактико-методичного принципу щодо пізнавальних і читачьких інтересів сучасних восьмикласників, які матимуть змогу прослідкувати художнє осягнення конкретної історичної доби та характерів її відомих представників у сучасних творах. Тому в програму 8 класу за хронологією введено тексти, що присвячені відповідній добі української історії та культури, як от: поезія Дмитра Креміня, Ліни Костенко, проза Івана Білика, Раїси Іванченко, Володимира Рутківського, Марії Морозенко, Олександра Гавроша та ін. Літературні паралелі між творами класичної й сучасної української літератури простежено й на жанрово-тематичному рівні, зокрема у вивченні Біблії та її мотивів у художній літературі, жанрів історичних пісень, балад, патріотичної та громадянської лірики.

У змісті курсу української літератури для 8–9 класів передбачено ознайомлення зі знаковими творами кримськотатарської літератури як невід'ємної частини українського літературного процесу. Вивчення в єдності української і кримськотатарської літератури, а ширше – мистецьких контекстів обумовлено тим, що кримли, як і українці, є корінним етносом України. Нерозривно пов'язані історичні долі цих народів, а культури співіснували та взаємодоповнювалися упродовж століть.

Навчальний матеріал для 8 класу структуровано в такі розділи: «Вступ», «Прадавня Україна в дзеркалі літератури», «Київська Русь, її культура та письменство», «Заповідь любові: Біблія й українська література», «Література козацької України», «Українці та кримські татари», «Із поезії XIX століття: стилі та жанри», «Романтична й реалістична проза XIX століття», «Драматургія XIX століття», «Література рідного краю», «Найцікавіше з літературних новинок», «Узагальнення та систематизація вивченого».

У 9 класі з урахуванням хронологічно-стильового принципу виокремлено такі розділи: «Вступ», «Із літератури раннього модернізму», «Із літератури пізнього модернізму», «Із кримськотатарської літератури», «Панорама сучасної поезії», «Сучасна молодіжна проза», «Література рідного краю», «Найцікавіше з літературних новинок», «Узагальнення та систематизація вивченого».

Критеріями добору художніх творів, що репрезентують означені історико-культурні періоди, є їх відповідність віковим особливостям естетичного сприйняття старшими підлітками для формування в них загального уявлення про літературний процес в Україні XX–XXI століття. Завершується курс української літератури в 9 класі прозою сучасних українських письменників/письменниць, рекомендованою для цієї вікової категорії читачів/читачок. Запропоновані твори розкривають жанрово-тематичне розмаїття сучасної молодіжної прози: психологічна повість, фантастична повість, тревелог, міське фентезі тощо.

У модельній навчальній програмі біографічні відомості про письменників/письменниць рекомендовано обмежити стислими довідками про основні факти їхнього життя і творчості, що переконливо можуть зацікавити учнів/учениць цієї вікової категорії. Важливо акцентувати на активній громадянській позиції, патріотизмі українських письменників/письменниць, національних і загальнолюдських ідеалах, утілених у їхніх художніх творах. Залучення біографічного контексту повинно максимально сприяти розкриттю ідейно-художнього змісту творів і не перешкоджати їх осмисленню як самодостатніх мистецьких явищ.

У програмі визначено **теоретико-літературні поняття** (ТЛ), формування та поглиблення яких відбувається у процесі читання, аналізу та інтерпретації художніх творів. У 7–9 класах обсяг відомостей із теорії літератури розширено. Відтак паралельно із повторенням здобутих на адаптаційному циклі навчання знань про літературознавчі поняття учні/учениці вивчатимуть і нові терміни, що пов'язані з розвитком національного літературного процесу (романтизм, реалізм, модернізм тощо).

Рубрика **«Мистецький контекст»** має рекомендаційний характер. Запропоновано твори живопису, музики, скульптури, кіно тощо, що мають ідейно-тематичну спорідненість із виучуваними текстами української літератури або ж є їх інтерпретацією в інших видах мистецтва. Контекстний розгляд художніх творів сприятиме їх цілісному осмисленню учнями/ученицями. Міжмистецька взаємодія повинна бути

методично вмотивованою.

До кожного тематичного розділу програми рекомендовано **види організації навчальної діяльності** різного рівня складності: репродуктивні, пізнавально-пошукові, дослідницькі та творчі. Цей **процесуальний** складник програми розроблено як **рекомендаційний**. Рубрика орієнтує на широке використання як традиційних, так і інноваційних методів, прийомів і форм опрацювання художніх творів і навчального матеріалу, урахування особливостей очного, змішаного та дистанційного навчання, методичного стилю вчителя/учительки, які мають широкі можливості для виявлення творчої ініціативи щодо ефективного досягнення очікуваних результатів навчання літератури.

Програмою передбачено можливість для вчителя/учительки самостійно планувати опрацювання програмового матеріалу в межах рекомендованого навчального часу, визначеного Типовою освітньою програмою (наказ МОН № 235 «Про затвердження типової освітньої програми для 5–9 класів закладів загальної середньої освіти» від 19.02.2021 р).

Курс української літератури для 7–9 класів як невід’ємний компонент у системі сучасної шкільної літературної освіти спрямований на вироблення в учнів/учениць усталеної потреби читання високохудожніх надбань класичної і сучасної української літератури, формування здатності до осмисленого сприйняття зображеного у художніх творах, уміння висловлювати власну критичну думку про прочитане та застосовувати здобуті предметні знання й уміння для практичного розв’язання проблем.

Модельна програма «Зарубіжна література. 5-9 класи»

Програму розроблено на основі Державного стандарту базової середньої освіти Постанова Кабінету Міністрів країни від 30. 09. 2020 р. № 9 з урахуванням Типової освітньої програми для 5-9 класів закладів загальної середньої освіти наказ Міністерства освіти і науки країни від 19.02.2021 р. № 235.

Роль зарубіжної літератури в системі загальної середньої освіти України. Нова українська школа має стати для сучасного юного покоління ШКОЛОЮ РАДОСТІ, зорієнтованою на діяльнісне навчання, гармонійний розвиток і моральне виховання учнів, зокрема через їх прилучення до скарбниці художньої літератури різних країн і народів світу.

«Зарубіжна література» як навчальний предмет, що охоплює різноманіття національних літератур, містить величезний духовний потенціал, необхідний для української молоді початку третього тисячоліття. Процесі вивчення зарубіжної літератури учні мають змогу відкрити інші країни та культури крізь призму художніх творів, заглибитися у світ людських почуттів та стосунків, пізнати життя природи та суспільства, відчувати силу творчої фантазії та людської думки, критично мислити й співпереживати разом із літературними персонажами, краще розуміти себе та інших, цінувати «своє» рідне, національне і поважати «чуже» значуще для розвитку власної особистості та української нації, с формувати гуманістичний світогляд і національну свідомість на основі громадянських пріоритетів і толерантності до інших народів, рас, національностей.

Предмет «Зарубіжна література» в галузі загальної середньої освіти виконує такі функції:

- 1) пізнавально-ціннісну – пізнання життя, людини й світу через художню літературу, формування ціннісних орієнтирів особистості в період її становлення;
- 2) естетичну – розвиток уявлень про специфіку мистецтва слова, естетичного смаку, умінь розрізняти художню вартість творів ;
- 3) розвивальну – розвиток розумових і творчих здібностей, критичного мислення, індивідуального стилю пізнавальної діяльності, навичок роботи з книжкою та комп’ютером із метою розширення кола читання, формування культури спілкування;
- 4) соціально-адаптаційну – соціокультурна адаптація особистості до умов сучасного суспільства ;
- 5) виховну – виховання моральних і громадянських якостей, національної свідомості, відповідальності за збереження духовних надбань країни й людства .

Вивчення зарубіжної літератури спрямоване не лише на набуття знань про доробок письменників, окремі художні твори, літературні епохи, жанри та стилі, а передовсім покликане залучити учнів до процесу суб’єктивізації знань, пізнання довколишнього світу і самопізнання в процесі навчання, народження у свідомості школярів «власного тексту» культури, збагаченого особистісним «Я», що сприятиме розширенню емоційно-чуттєвого досвіду учнів, формуванню їхніх ціннісних орієнтацій і ставлень, залученню їх до міжкультурного діалогу через здобутки світового красного письменства.

Сприяючи культурному зближенню країни із країнами Європи і світу, зарубіжна література є важливим чинником духовного розвитку української нації, виховання молодого покоління патріотів, відданих національним ідеалам і водночас відкритих до здобутків інших країн і народів.

Місце зарубіжної літератури в мовно-літературній галузі та в контексті інших освітніх галузей. Зарубіжна література є складником мовно-літературної освітньої галузі. Згідно із запропонованою модельною навчальною програмою «Зарубіжна література» вивчається окремо як самостійний і самодостатній предмет, що має унікальну неперервну традицію викладання з 1991 р. в умовах Незалежності і сприяє її утвердженню.

Разом із іншими складниками мовно-літературної галузі українська мова, українська література, зарубіжна література виконує важливу націє-творчу та

українознавчу роль. Викладання зарубіжної літератури здійснюється українською мовою, художні твори письменників країн і народів світу запропоновані учням для читання в найкращих українських перекладах із урахуванням здобутків української перекладацької школи. Відповідно предмет «Зарубіжна література», окрім формування читацьких умінь і навичок, сприяє підвищенню рівня володіння державною мовою, формуванню якостей компетентного мовця.

Художня література є частиною культури людства і специфічною естетичною формою відображення життя, тому зарубіжна література потребує особливого підходу у викладанні – як предмета, що має справу із мистецтвом слова і духовною сферою особистості. Водночас для ефективного вивчення зарубіжної літератури необхідно залучення знань, умінь, навичок, що формуються в процесі засвоєння учнями інших галузей соціальної та здоров'я-збережувальної, громадянської та історичної, мистецької та ін. Зважаючи на те, що в умовах інформаційного суспільства зростає роль сучасних цифрових технологій, які впливають на навчання і виховання, з метою розширення кола читання та підвищення інтересу учнів до художньої літератури у викладанні зарубіжної літератури в закладах середньої освіти слід доречно використовувати потенціал й інформатичної галузі.

Провідними векторами викладання зарубіжної літератури в 5-9 класах є формування в учнів стійкого інтересу до читання класичної та сучасної літератури, прагнення до активного діалогу із книжкою, самостійного пошуку та критичного осмислення художніх творів у процесі різних видів діяльності індивідуальних, у парі, мікрогрупі, колективі, використання багатства сучасних бібліотечних і цифрових ресурсів.

Моделна навчальна програма із зарубіжної літератури спрямована на створення в учнів різнобічного уявлення про світ, формування позитивного мислення і творчої уяви, а також на виховання в них відчуття причетності до духовної культури країн і народів світу з позиції свідомого/-ої громадянина/громадянки країни.

Отже, **пріоритетами викладання предмета «Зарубіжна література» є** такі:

- антропологічний, з позицій якого головним аспектом вивчення літературних творів є особистість учня, його естетичне сприйняття і творчий розвиток;
- аксіологічний, спрямований на розвиток в учнів сталого інтересу до взірців світового красного письменства, уміння читати і творчо сприймати художні твори зарубіжних письменників, збагачуватися фундаментальними цінностями культури різних країн і народів, вирішувати життєві ситуації з урахуванням набутого читацького досвіду;
- українознавчий, метою якого є презентація зарубіжної літератури крізь призму української культури, що в умовах глобалізації сучасного світу буде сприяти виявленню і збереженню національної ідентичності школярів, сприйняттю української культури як невід'ємного складника світової;
- вихованню молодого (-ої) громадянина (громадянки) України, який а пізнає і досліджує реалії своєї країни, традиції рідної культури й усвідомлює їх у світовому контексті;
- полікультурності, реалізація якого передбачає вивчення художніх текстів національних культур у контексті розвитку світової літератури, розкриття різноманітних аспектів взаємодії творів різних національних традицій, що буде сприяти вихованню полікультурної особистості, формуванню культури міжетнічних і міжнаціональних відносин, толерантного і шанобливого ставлення до інших національних традицій, запереченню будь-яких форм насильства;
- етичний, який передбачає, що робота над художніми текстами, включеними до програми, дозволить не тільки збагатити учнів знаннями класичної й сучасної зарубіжної літератури, але і, що не менш важливо, запропонує свої варіанти рішення моральних проблем, що хвилюють школярів.

Головна мета вивчення зарубіжної літератури в системі середньої освіти – прилучення учнів до найкращих здобутків класичної й сучасної художньої літератури різних країн і народів, формування компетентних читачів, здатних творчо сприймати, критично оцінювати й насолоджуватися художніми творами, брати участь у різних комунікативних ситуаціях та взаємодії зокрема із застосуванням цифрових технологій на підставі прочитаних художніх текстів і медіатекстів відповідно до контексту.

Завдання вивчення зарубіжної літератури в основній школі:

- репрезентувати актуальні для школярів художні твори класичні та сучасні, необхідні для духовної та психологічної адаптації людини в сучасному полікультурному суспільстві;
- сформувати в учнів сталу потребу в діалозі з творами словесного мистецтва, необхідність у власній рефлексії над почуттями й думками, які виникають в семантичному та естетичному полі художнього тексту;
- навчити школярів естетично сприймати літературні твори, виявляти їх художню своєрідність, розглядати в контексті розвитку загальнолюдської культури та національних культур різних країн і народів;
- розширити особистісний культурно-естетичний тезаурус учнів на основі набутих знань про художню літературу світу, практичних умінь і навичок сприймання, аналізу, інтерпретації, дослідження художніх творів зарубіжних письменників від давнини до сучасності, а також у процесі творчого діалогу із художніми текстами і відповідними медіатекстами;
- розвивати високі моральні якості школярів, їхні ціннісні орієнтації, ставлення, емоційно-чуттєву с

еру особистості;

- виховувати в учнів патріотизм, повагу до національних традицій і різних культур, толерантне ставлення до «інакшості», до відмінного від власного погляду.

Результатом вивчення зарубіжної літератури в основній школі має стати не сума розпорошеної інформації, а сформована здатність учня-учениці комплексно використовувати набуті знання, уміння, навички в різноманітних життєвих ситуаціях і в процесі соціальної адаптації до умов сучасного мультикультурного і різнополярного суспільства.

Структура навчального предмета «Зарубіжна література». Згідно з Державним стандартом базова середня освіта охоплює два цикли – 5-6 класи адаптаційний цикл і 7-9 класи базове предметне навчання.

Відповідно курс зарубіжної літератури в основній школі має два етапи 5-6 класи – прилучення до читання художньої літератури; 7-9 класи – системне читання художньої літератури. Передбачається, що в профільній школі (10-12 класи) буде запроваджено етап творчо-критичного читання художньої літератури.

У 5-6 класах поєднано проблемно-тематичний і жанровий принципи побудови програми із настановою на формування початкових уявлень про окремі літературні явища та поняття. Протягом вивчення зарубіжної літератури в 5-6 класах класичні твори й твори сучасних письменників поєднані в межах окремих розділів і тем на підставі образно-тематичної або жанрової подібності.

У 7 класі, який є перехідним до базового предметного навчання, окрім проблемно-тематичного й жанрового принципів, у програмі розширено перелік теоретико-літературознавчих категорій, отримані в 5-6 класах початкові уявлення про певні явища і поняття поглиблюються, що створює необхідну базу для продовження ефективного предметного навчання.

Принцип поєднання класичних і сучасних творів у межах розділів і тем для 7 класу зберігається.

У 9 класах домінують історико-літературний і жанрово-родовий принципи побудови програми, відповідно учні отримують загальні уявлення про перебіг літературного процесу, школярам запропоновано для вивчення ті художні твори та явища, які репрезентують певну добу і водночас відповідають особливостям саме їхнього віку. Із метою забезпечення переходу від далеких часів до сучасної літератури для учнів 9 класів у межах представлення певних епох і періодів національних літератур у модельній навчальній програмі введено особливий сегмент – «Літературний міст у сьогодення», який дозволяє вивчати поруч із золотою класикою популярні серед молоді різних країн і народів сучасні твори.

Наскрізним стрижнем навчального предмета «Зарубіжна література» є поєднання класичної й сучасної літератури, художніх творів і медіатекстів. Це дає змогу вибудувати єдиний простір цікавих для учнів третього тисячоліття творів, що належать до різних культур, забезпечити умови для діалогу класики й сучасності, реалізувати різновекторність у пізнавальній діяльності, залучити інтермедіальність як один із ефективних шляхів вивчення зарубіжної літератури, підвищити мотивацію учнів до читання найкращих книжок світу.

Завдання вивчення зарубіжної літератури в 5-6 класах: прилучити школярів до читання творів класики й сучасності; сформувати в них стійкий інтерес до художньої літератури, а також початкові вміння сприймати, аналізувати, інтерпретувати художній текст та медіатекст, критично оцінювати інформацію з різних джерел, виявляти окремі елементи змісту і форми, встановлювати їхню роль у тексті, характеризувати й оцінювати літературних персонажів на підставі їхніх учинків, мови, взаємозв'язків із іншими персонажами та довідками, творчо самовиражатися у різних видах діяльності, зокрема із застосуванням цифрових технологій, досліджувати окремі літературні і мовні явища в художньому тексті та медіатексті; розвивати естетичні почуття та емоції учнів, здатність отримувати естетичне задоволення від прочитаного, а також уміння та навички взаємодіяти усно і письмово в різних комунікативних ситуаціях, шукати потрібну інформацію щодо художньої літератури, зокрема в цифровому середовищі із дотриманням правил безпеки та академічної доброчесності.

Завдання вивчення зарубіжної літератури в 7-9 класах сформувати в учнів стійкий інтерес до художньої літератури, усвідомлене дбайливе ставлення до світової художньої літератури як духовної скарбниці людства, стійкі моральні якості та громадянську позицію з допомогою творів класичної та сучасної художньої літератури, а також основні уявлення про найбільш репрезентативні для національних літератур світу здобутки художньої літератури, провідні епохи, жанри, напрями класичної літератури та яскраві явища сучасної художньої

літератури, вміння розрізняти твори різних родів і жанрів у їхній специфіці та художній вартості; розвивати вміння сприймати, аналізувати й інтерпретувати художні тексти та медіатексти із застосуванням основних теоретичних понять, виокремлювати основні компоненти змісту й форми в художньому творі, встановлювати між ними зв'язки, визначати їхні функції, досліджувати літературні та мовні явища в художньому тексті та медіатексті, шукати потрібну інформацію, її критично оцінювати, творчо опрацьовувати та використовувати для досягнення власних цілей, навички взаємодіяти усно і письмово в різних комунікативних ситуаціях, творчо самовиражатися у різних видах діяльності, зокрема в цифровому середовищі із дотриманням правил безпеки та академічної доброчесності.

Враховання наступності між початковою і базовою середньою освітою. Модельна навчальна програма побудована на основі загально-дидактичних принципів послідовності і наступності у навчанні. Отже, в програмі було враховано основні здобутки початкової школи. Так, при виборі творів для текстуального вивчення і теоретико-літературознавчих понять враховано компетентності, які учні мають набути протягом навчання в початковій школі. Реалізація наступності в навчанні досягається за рахунок узгодження змісту, очікуваних результатів, видів навчальної діяльності та організаційно-методичного забезпечення в початковій і основній ланках освіти.

Очікувані результати та види навчальної діяльності у модельній навчальній програмі сформовані до кожного розділу за чотирма основними групами

I. Взаємодія з іншими особами усно, сприймання і використання інформації у різних комунікативних ситуаціях;

II. Аналіз, інтерпретація, критичне оцінювання інформації в текстах різних видів;

III. Висловлювання думок, почуттів, ставлень, письмова взаємодія з іншими особами, зокрема в цифровому середовищі;

IV. Дослідження літературних і мовних явищ, читацької діяльності та індивідуального мовлення.

Вони корелюють враховуючи розвиток учнів із відповідними групами результатів у Державному стандарті початкової освіти та групами результатів і орієнтирами для оцінювання в Державному стандарті базової середньої освіти.

У такий спосіб досягається зв'язок і наступність у процесі навчання в контексті реалізації концепції Нової української школи. Базові знання в межах предмета «Зарубіжна література» визначені Державним стандартом. Це передовсім літературний твір класичної або сучасної літератури в аспектах актуальної національної та загальнолюдської проблематики історична, соціальна, морально-етична, філософська тощо, жанрово-родового поділу художньої літератури, змісту і форми художнього твору тема, ідея, фабула, сюжет, композиція, образ, поетика, історико-культурного контексту, перебігу літературного процесу епохи, напрями, течії, стилі, жанри, індивідуального стилю письменника, естетичної вартості твору, його відкритості для інтерпретацій у часі, розвитку української перекладацької традиції, збагачення емоційного та естетичного досвіду читача читачки.

Водночас у межах модельної навчальної програми предмета «Зарубіжна література» доречно залучені й інші базові знання, що становлять основу мовно-літературної галузі, зокрема інформація, її джерела, види та вміння працювати з нею; комунікація як взаємодія в ситуаціях спілкування та використання різних форм мовлення і мовленнєвих стратегій; текст як більш широке поняття порівняно із «художній текст», його різновиди, зміст і структури в сучасну добу, зокрема медіатексти тощо; мовні засоби, що використовуються в художніх текстах відповідно до задуму письменника та культурної ситуації доби.

Значення зарубіжної літератури для формування ключових компетентностей. Зарубіжна література разом із іншими навчальними предметами та інтегрованими курсами сприяє формуванню ключових компетентностей учнів.

Шляхи реалізації модельної навчальної програми. Програма містить обов'язковий і варіативний компоненти. Обов'язковий компонент – це художні твори класики й сучасності, які передбачені для обов'язкового вивчення. Варіативний компонент містить перелік художніх текстів, із яких учитель може вибрати один або декілька відповідно до забезпечення матеріально-технічними ресурсами, інтересів учнів тощо.

Художні твори для текстуального вивчення у модельній навчальній програмі відібрані з урахуванням психологічних та інтелектуальних можливостей школярів, а також відповідно до соціальних і культурних стрижневих інтересів і проблем, актуальних для учнів

певних вікових груп. Взірці класичної й сучасної зарубіжної літератури у навчальній модельній програмі розглядаються в контексті загальносвітового й національного характерного для певної країни, народу літературного процесу, що дає можливість показати світовий культурний простір, розкрити специфічні закономірності розвитку мистецтва слова, його унікальність і позачасову значущість, виникнення й динаміку художніх явищ у їхніх взаємозв'язках на тлі культури й суспільства.

Основу змісту навчального матеріалу програми становлять літературні тексти, перевірені часом, які мають сталу добру традицію у шкільній практиці викладання літератури, і художні твори, що відображають сучасні тенденції світового історико-літературного процесу й цікаві сучасному поколінню учнів, популярні нині серед молодіжної аудиторії зарубіжних країн у різних частинах світу. Кількість годин на вивчення окремих розділів і тем визначає вчитель. Зміст навчального матеріалу, представлений у програмі для 7-9 класів, відповідає Типовій освітній програмі й становить орієнтовно 1,5 години на тиждень. Але відповідно до нормативної бази та резерву, що має мовно-літературна галузь у кожному класі, заклад середньої освіти може збільшити щотижневу кількість годин до 2 годин на тиждень. За рахунок гнучкого варіативного компонента модельна навчальна програма придатна як для 1,5 години, так і для 2 годин на тиждень. Зважаючи на автономність закладів середньої освіти, учителі можуть використати цю модельну навчальну програму як основу для створення власних навчальних програм і календарно-тематичного планування.

Навчальна модельна програма, окрім своєї традиційної функції – бути основою для планування і здійснення навчального процесу, детально окреслює очікувані результати навчання і тим самим визначає об'єктивні критерії оцінювання.

Особливості організації освітнього процесу під час вивчення зарубіжної літератури в 5-9 класах. Виходячи із освітньо-виховних завдань вивчення літератури в основній школі, а також вікових особливостей сприйняття художніх творів учнями різних читацьких груп побудова курсу здійснюється на основі різних підходів проблемно-тематичного, жанрового, історико-літературного, мультикультурного. Різноманіття літературних імен і художніх творів, представлених у модельній навчальній програмі, дає можливість розкрити культурний контекст певної епохи, провести міжлітературні й міжкультурні паралелі, навчити школярів використанню елементів компаративного вивчення.

У процесі викладання зарубіжної літератури слід звернути увагу на можливості використання окремих елементів компаративістики – порівняння явищ однієї національної літератури, художніх творів різних національних культур, художніх текстів і медіатекстів наприклад, кіно ільмів, мультфільмів за прочитаними творами тощо, літературних творів і творів інших видів мистецтва, художніх і нехудожніх текстів наприклад, науково-популярних, документальних тощо, оригіналу і перекладу.

Зважаючи на те, що літературний текст як акт мистецтва відображає ознаки конкретної культурної епохи, її світоглядні шукання й філософські концепції, під час розгляду художніх творів слід враховувати соціально-історичний та культурно-філософський контекст, взаємозв'язки художньої літератури з іншими видами мистецтва живопис, графіка, скульптура, музика, театральне мистецтво, кіно та ін. . Відповідно художня література в її національних проявах та самотності має бути репрезентована як цілісний пласт культури певної доби. Такий підхід значно розширює читацьке сприйняття творів, сприяє осмисленню фундаментальних цінностей культури, залученню учнів до активної роботи з навчальним матеріалом і спонукає до власних суджень і висновків. При цьому широко залучаються знання із суміжних предметів, отже, посилюється роль міжпредметної інтеграції.

Спираючись на Державний стандарт і модельну навчальну програму, важливо реалізовувати сучасні підходи до вивчення літератури в школі. Особистісно орієнтоване навчання, діалогічний характер викладу матеріалу досягаються завдяки застосуванню новітніх педагогічних технологій.

Згідно із Державним стандартом у межах мовно-літературної галузі передбачено різні види діяльності учнів в умовах стрімкого розвитку інформаційного суспільства, зокрема не лише із художніми текстами у книжковому форматі, а й цифровими ресурсами, соцмережами, медіатекстами тощо. Відповідно вчителеві слід завчасно перевірити необхідний цифровий контент для безпечної роботи з ним учнів, провести інструктаж щодо основних правил поведінки в інтернет-просторі та в онлайн взаємодії, повідомити про необхідність дотримання етичних норм і академічної доброчесності.

Під час вивчення зарубіжної літератури доречно буде системно представляти інформаційно-комунікаційні технології навчання, вони значно підсилюють інтерес до навчання та активізують творче сприйняття учнями художніх творів.

Модельна навчальна програма із зарубіжної літератури для 5-9 класів відповідає сучасним запитам української молоді й забезпечує формування засобами мистецтва слова позитивного мислення, креативності, комунікативних умінь і соціокультурної адаптації учнів до суспільства XXI століття.

Модельна навчальна програма «Іноземна мова. 5-9 класи»

Модельна навчальна програма «Іноземна мова» далі Програма визначає орієнтовну послідовність досягнення очікуваних результатів навчання учнів 5-9 класів з мовно-літературної галузі іншомовна освіта, пропонований зміст Програми та види навчальної діяльності учнів, спрямовані на реалізацію очікуваних результатів.

Програма відображає засадничі ідеї Державного стандарту базової середньої освіти Постанова Кабінету Міністрів країни від 30. 09. 2020 р. № 9 та ідеї концепції «Нова українська школа» 2016 р.

Пропонована **Програма ґрунтується на принципах:**

- комунікативної спрямованості освітнього процесу для реалізації цілей і завдань навчального предмету «Іноземна мова»;
- особистісної орієнтації на учня ученицю;
- підтримки автономії учня учениці;
- взаємопов'язаності інтеграції видів мовленнєвої діяльності аудіювання, говоріння, читання, письма в освітньому процесі.

Програму спрямовано на реалізацію мети базової середньої освіти, яка передбачає розвиток природних здібностей, інтересів, обдарувань учнів, формування компетентностей, необхідних для їхньої соціалізації та громадянської активності, свідомого вибору подальшого життєвого шляху та самореалізації, продовження навчання на рівні профільної освіти або здобуття професії, виховання відповідального, шанобливого ставлення до родини, суспільства, навколишнього природного середовища, національних та культурних цінностей українського народу.

Метою мовно-літературної освітньої галузі (іншомовна освіта) є розвиток компетентних мовців, здатних спілкуватися іноземними мовами для духовного, культурного та національного самовираження та міжкультурного діалогу, для збагачення емоційно-чуттєвого досвіду, творчої самореалізації, формування ціннісних орієнтацій і ставлень.

Оновлення змісту навчання іноземних мов, яке є наслідком реформ в освітній галузі, пов'язано з певними змінами в стратегічних напрямках розвитку вітчизняних закладів загальної середньої освіти, зокрема спрямуванням навчальної діяльності на вироблення в учнів життєвих компетентностей, які в майбутньому допомогли б їм адаптуватися до сучасного світового мультилінгвального і полікультурного простору. Це об'єктивно зумовлено низкою чинників, пріоритетним серед яких є тенденція до постійної глобалізації та інтенсифікації розвитку міжнародних контактів у різноманітних сферах життя, що стимулює переорієнтацію шкільної іншомовної освіти на компетентнісне спрямування навчального процесу, здатного забезпечити випускників правилами і законами життєдіяльності в змінному світовому середовищі.

Зміст навчання іноземних мов учнів детерміновано соціально-економічним рівнем розвитку держави та потребами щодо якості володіння її громадянами іноземною мовою. **Основна стратегічна лінія** у визначенні змісту полягає у чіткому окресленні цілей і завдань навчання, відповідно до яких здійснюється добір навчального контенту, визначаються методи, форми, принципи і засоби оволодіння ним. Зміст навчання розроблено в контексті Загальноєвропейських рекомендацій з мовної освіти, які вказують, чого мають навчитися учні в процесі оволодіння мовою з метою її використання як засобу міжкультурної взаємодії.

Мета компетентнісно орієнтованого навчання іншомовного спілкування учнів 5–9 класів полягає у спрямуванні навчального процесу на формування в учнів здатності цілісно поєднувати здобуті знання, сформовані уміння і навички, набутий навчальний досвід, світоглядні цінності, ставлення та переконання з активною творчою самостійною науково-дослідницькою діяльністю в межах окреслених навчальною програмою орієнтирів у процесі добору та використання мовного та інформаційного контенту для продукування усних і письмових текстів та

для ідентифікації чужомовних висловлень у процесі їх сприймання читання і слухання .

Методологічними засадами організації компетентісно орієнтованого навчання іноземних мов у 5–9 класах слугують рекомендації Європейського Парламенту та Європейської Ради Європейської довідкової рамки ключових компетентностей для навчання упродовж життя, а також «Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти вивчення, викладання, оцінювання».

Навчальний процес побудовано на підґрунті комунікативного, діяльнісного, особистісно орієнтованого та культурологічного підходів, які своєю сутністю зумовлюють дидактично і методично доцільне визначення цілей та змісту навчання іноземної мови як важливого засобу міжкультурного спілкування та порозуміння в сучасному глобалізованому, мультилінгвальному та полікультурному світовому соціумі.

Компетентісно орієнтоване навчання іноземних мов у закладах загальної середньої освіти доцільно розглядати як здатність учнів відповідно до вікових особливостей і потенційних можливостей усвідомлено виконувати навчальні дії, що забезпечують опанування іншомовним спілкуванням в усній та письмовій формах у межах с ер, тем, ситуацій та з допомогою мовних засобів, окреслених чинною програмою. Виходячи з навчальної програми і чітко визначених результатів вивчення іноземної мови для кожного класу, передбачається, що компетентна особистість учня повинна продемонструвати уміння ефективно користуватися іншомовною інформацією, окресленою комунікативними потребами та презентованою соціальним оточенням, оцінювати подану інформацію і добирати потрібну для власної життєвої діяльності, впливати на неї, адаптуючи її кількісні та якісні характеристики до своїх іншомовних комунікативних намірів. межах змісту навчальної програми учень повинен уміти засобами іноземної мови аргументовано висловлювати власні думки, ідентифікувати зміст прочитаних і почутих текстів, дотримуватися в різних соціальних середовищах адекватної комунікативної поведінки, прийнятої у країнах, мова яких вивчається, демонструвати своє ставлення до отриманої інформації з усних і письмових джерел.

Розвиток життєвих компетентностей у шкільній іншомовній освіті. У швидко змінному світі важливо розвивати в учнях досвід та уміння, що виходять далеко за межі виучуваного предмета, зокрема іноземної мови. Відтак зростає потреба у співпраці з представниками інших країн, креативному мисленні та умінні вирішувати проблеми, критичніше аналізувати джерела інформації, ефективно комунікувати, а також зберігати позитивний світогляд в постійно змінюваному суспільстві.

«Навички 21 століття» або життєві компетентності необхідні для ефективної соціальної діяльності та втілення власного потенціалу в освіті, кар'єрі та житті загалом. Незважаючи на те, що життєві компетентності інтегровано в кожний предмет, у процесі навчання і викладання іноземних мов вони набувають особливого значення. Представлений у Програмі їхній опис дозволяє глибше зрозуміти структуру кожної компетентності, а згодом інтегрувати їх у систему навчального процесу. При цьому важливо усвідомлювати, яке саме уміння ми можемо розвивати під час того чи іншого виду діяльності і яких саме результатів ми очікуємо.

Зазначимо, що кожну компетентність розгалужено на відповідні ключові зони, які поєднують уміння, навички та дії. Ключові зони компетентності поділено на кілька компонентів дескрипторів , розгляд яких пропонуємо далі.

1. Критичне мислення належить до діяльності, яка забезпечує здатність учнів логічно і послідовно мислити, міркувати про свої вчинки. Критичне мислення передбачає такі ключові уміння, як:

- розуміння і аналіз зв'язків між ідеями та аргументами
- здатність учня ідентифікувати та аналізувати інформацію задля розпізнання моделей, взаємовідношень та взаємозв'язків. Вона допомагає учням глибше розуміти ідеї та аргументи, а також інтерпретувати і робити висновки щодо наданої йому інформації;
- оцінка ідей, аргументів та варіантів – здатність учнів визначати надійність наданих йому ідей та аргументів, оцінювати логічність ідей аргументів і наведених у них доказів;
- вирішення проблем та прийняття рішень – навички визначати і аналізувати проблеми, добирати відповідну інформацію, оцінювати запропоновані варіанти, приймати рішення щодо вибору і запровадження серед них найбільш ефективного і доцільного, оцінювати прийняте рішення та видозмінювати в подальшому в разі потреби.

Незалежно від віку учнів, в основі розвитку критичного мислення лежить їхня здатність ставити запитання. Тому досить важливим є постійне заохочення учнів перевіряти інформацію, яку вони отримують, і підсумки, які вони роблять наприклад, ставленням під сумнів надану

інформацію, поверненням через певний час до обговорюваної теми .

2. **Креативність** являє собою здатність швидко генерувати нові ідеї і можливості та відповідно їх опрацьовувати. Серед основних ключових умінь у межах компетентності «Креативність» постають такі, як:

- участь у креативній діяльності – здатність брати участь у різних видах діяльності, спрямованих на розвиток креативності, зокрема в ігровій діяльності, в обговоренні творів мистецтва, в гіпотетичних сценаріях, в мозковому штурмі тощо;
- створення нового контенту на основі власних ідей та інших джерел;
- здатність генерувати різноманітні ідеї, відчувачи себе при цьому вільним і гнучким, розвивати і реалізовувати напрацьовані ідеї, бути оригінальним;
- використання новоствореного контенту для вирішення проблем і прийняття рішень – здатність перевіряти і уточнювати згенеровані ідеї, а також упевнено презентувати і пояснювати свою позицію іншим.

До наведених вище ключових умінь можемо додати також допитливість, когнітивну гнучкість, толерантність до неоднозначності та непередбачуваності, внутрішню мотивацію, задоволення від знайомства із досі невідомими речами.

Тому для розвитку креативності учнів значну роль відіграє вміння вчителя залучати їх до різних видів комунікативної діяльності з елементами неочікуваності, спонтанності, надавати їм вибір у діяльностях, дозволяти їм використовувати уяву і нестандартне мислення.

3. **Уміння вчитися** передбачає здатність учнів опановувати знаннями, уміннями і навичками, необхідними в їхній особистій та професійній життєдіяльності. Ключовими уміннями для розвитку компетентності «уміння вчитися» є такі

- розвиток навчальних умінь і стратегій навчання;
- здатність конспектувати, запам'ятовувати, відновлювати й відтворювати з пам'яті інформацію;
- контроль свого навчання – стратегії саморегулювання, набуття автономності, збереження мотивації, розуміння своїх навчальних цілей, концентрації на завданні задля досягнення кращих результатів;
- саморефлексія та самооцінка навчальних успіхів;
- здатність учня рефлексувати над визначенням найкращої для нього індивідуальної освітньої траєкторії, найефективніших умінь і стратегій навчання, а також над подальшими діями в процесі навчання. Встановлено, що учні, які стежать за власним прогресом у навчанні, виявляють більшу схильність до стабільного розвитку, необхідного для досягнення їхньої навчальної мети.

Інструменти організації для розвитку означеної компетентності можуть бути реалізовані через мозкові штурми, занотовування під час прослуховування або читання певної інформації, обговорення проблем під час групової роботи.

4. **Спілкування є життєвою компетентністю**, що уможливлює обмін ідеями та інформацією, а також допомагає виражати почуття та емоції. Це – активний процес, на який впливає складність людської поведінки з її елементами невербальної комунікації, індивідуальними стилістичними особливостями інтерпретації та відносності значень певних понять та явищ.

Досягнення ефективної комунікації являє собою значно ширше поняття, ніж засвоєння мовного інвентаря граматики, словникового запасу, вимови тощо . Комунікація передбачає використання цього мовного інвентаря з метою реалізації бажаного прагматичного ефекту – переконання, вибачення, запровадження дружніх стосунків тощо. Ключовими уміннями в межах компетентності «Спілкування» постають такі, як

- використання відповідної мови та реєстру для контексту;
- здатність учнів розуміти формальні та неформальні ситуації, уміння варіювати мову і засоби вираження відповідно до стилю комунікації, усвідомлення різниці між стилями міжкультурного спілкування. Доцільне використання мовних одиниць і структур дозволить їм досягнути бажаного ефекту переконати співрозмовника, привернути й утримати його увагу, наголосити на важливій інформації;
- ведення бесіди – вміння ефективно і продуктивно спілкуватися, ініціювати, підтримати і завершити бесіду, передати співрозмовнику потрібну інформацію, використовуючи відповідні ключові комунікативні стратегії;
- участь у розмові з доцільною впевненістю та ясністю;

— здатність дотримуватися відповідних і доцільних тактик і стратегій міжособистісного спілкування, урахуваючи важливість використання невербальних засобів спілкування тональність, структура висловлення, вираз обличчя, зоровий контакт, здатність продукувати зв'язне й логічне мовлення, відчуваючи при цьому себе впевнено.

5. Співпраця, поряд з умінням вирішувати проблеми, є також однією з ключових компетентностей 21-го століття, оскільки передбачає ефективний розподіл праці, використання інформації з різних джерел, урахування здобутків і досвіду інших. Наявність такої компетентності в учнів дозволить їм досягти набагато більше, ніж вони могли б зробити самотужки. Ключовими уміннями

компетентності «Співпраця» є такі

- уміння брати відповідальність за свій внесок у групову роботу;
- здатність брати активну участь у груповій діяльності, виконувати різні ролі, вільно обмінюватися ідеями з іншими, виявляти бажання обговорювати в групі свою діяльність;
- уміння слухати з повагою і давати конструктивну відповідь на внесок інших у спільну роботу;
- здатність уважно слухати інших і враховувати їхню точку зору, навіть якщо вона не збігається з власною, здатність висловлюватися по черзі, давати конструктивний зворотній зв'язок, допомагати членам групи і підтримувати їх, відстоювати власні рішення та ідеї задля спільного розвитку групи;
- уміння працювати на результат – здатність учнів забезпечувати умови для досягнення поставленою перед групою мети, що, в свою чергу, відображає уміння оцінювати всі можливості, варіанти і точки зору під час групової діяльності, визначати найоптимальніші рішення для розв'язання окреслених завдань, передбачати ризики, які можуть виникати на шляху до досягнення мети.

6. Соціальна відповідальність являє собою компетентність, яка розглядає шляхи розвитку уміння усвідомлювати свою належність до певної соціальної групи, свою роль у ній з глобальної точки зору, вносити позитивні зміни задля її розвитку та підтримувати її, а також уміння контактувати з представниками інших етнічних і культурних груп. Межах компетентності «Соціальна відповідальність» визначають такі ключові уміння, як:

- розуміння своїх обов'язків у групі та суспільстві;
- вміння визначати і усвідомлювати особисту і соціальну відповідальності на різних рівнях;
- від конкретного до загального;
- вияв міжкультурної обізнаності;
- здатність учня описувати і аналізувати особливості своєї та інших культур, позитивно й шанобливо порівнювати їх, співпрацювати з представниками інших етносів і культур;
- розуміння загальнолюдських проблем;
- здатність учня визначати, обговорювати, розуміти низку загальнолюдських проблем щодо здоров'я, прав людини, навколишнього середовища, а також усвідомлювати той вплив, які мають його вчинки в контексті окреслених питань.

7. Розвиток емоційного інтелекту є запорукою успішності учня будь-якого віку, а емоційні навички визначають як соціальну, так і когнітивну складову його розвитку. Емоційний інтелект впливає на навчання і здатність ефективно виконувати поставлені перед учнем завдання. Особливості його розвитку, оцінки і підтримки полягають у тому, що в цих процесах учитель не бере активної участі. Єдине, чим він може допомогти учневі, це – сформулювати завдання і підібрати такий навчальний матеріал, який би допоміг йому в розвитку цієї компетентності. Серед ключових умінь компетентності «Розвиток емоційного інтелекту» називають такі, як

- визначення і розуміння емоцій інших;
- здатність учня помічати, усвідомлювати і виражати почуття в різних ситуаціях і контекстах, а також розуміти причину цих емоцій та їхній вплив на поведінку. Досягнення таких умінь можливе через рефлексію і самооцінку своїх сильних і слабких сторін, шляхом осмислення і озвучення емоцій, а також визначення і опису вірувань, цінностей і дій;
- керування власними емоціями;
- здатність відчувати емоції, момент їхнього виникнення, а також запускати механізм,

який допоможе справитися з емоційною напругою задля мінімізації негативних емоцій та посилення позитивних;

- емпатія та вміння будувати стосунки;
- здатність не лише розуміти точку зору інших, а й відчувати й виявляти почуття емпатії, підтримувати інших.

Формування ключових компетентностей засобами іноземної мови є тривалим процесом, який не закінчується вивченням певної теми спілкування або завершенням навчання у закладі загальної середньої освіти. Він зумовлений тематикою, яка визначається навчальною програмою для кожного класу окремо. Більшість ключових компетентностей формуються і надалі, в різних обсягах і напрямках, упродовж усього процесу вивчення іноземної мови.

Водночас деякі з них мають вибірковий характер і формуються лише в межах окремих тем спілкування. Поряд із цим, є компетентності, формування яких здійснюється інтегровано, тобто в межах кількох тем на різних етапах навчання. При компетентнісно орієнтованому навчанні іноземних мов потрібно враховувати низку важливих чинників, а саме

1. Цілі шкільної іншомовної освіти загалом і на певному етапі класі навчання зокрема. Основними ознаками цього аспекту постають особливості визначення мети, його спрямованість на практичне опанування іноземною мовою як засобом спілкування, а також на формування в учнів здатності реагувати на труднощі у навчанні з використанням критичної рефлексії, спрямованої на удосконалення іншомовних навичок і мовленнєвого досвіду протягом життя відповідно до власних комунікативних потреб.

Компетентнісний потенціал предмету «Іноземна мова» відповідає компетентнісному потенціалу, окресленому в Державному стандарті загальної середньої освіти мовно-літературної освітньої галузі Додаток 1 . Пропоновану авторами Програму спрямовано на реалізацію визначених у Державному стандарті вимог до обов'язкових результатів навчання учнів з мовно-літературної освітньої галузі іншомовна освіта Додаток 5 . Обов'язкові результати навчання та орієнтири для оцінювання іншомовної освіти

Мовно-літературна галузь Державного стандарту базової загальної середньої освіти зорієнтована на Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти. Відповідно, встановлено рівень володіння іноземною мовою учнями на кінець 6-го класу – рівень A2; на кінець 9-го класу – рівень B1.

Зміст Програми спрямовано на формування таких мовленнєвих функцій:

- описувати, розповідати, характеризувати;
- порівнювати;
- аргументувати свій вибір, власну точку зору;
- запитувати і надавати інформацію;
- розпитувати з метою роз'яснення та уточнення інформації;
- просити про допомогу;
- пропонувати, приймати, відхиляти пропозицію;
- висловлювати свої враження, почуття та емоції;
- давати оцінку подіям, ситуаціям, вчинкам, діям, актам;
- обмінюватися думками.

Програма «Іноземна мова. 5-9 класи» логічно продовжує реалізацію завдань мовно-літературної освітньої галузі частина «Іншомовна освіта» , зазначених у Державному стандарті початкової освіти, та враховує послідовність очікуваних результатів навчання за видами мовленнєвої діяльності, зазначених у Типовій освітній програмі для 1-2 класів Н Ш Наказ Міністерства освіти і науки країни від 0 .10.2019 року № 1272 та Типової освітньої програми, розробленої під керівництвом Шияна . Б. 3- 4 клас Наказ Міністерства освіти і науки країни від 0 .10.2019 року № 1273 .

Програма складається з 5 частин, співвідносних з кількістю класів – з 5 по 9 клас. Пропонований зміст спрямовано на досягнення очікуваних результатів навчання, визначених для кожного класу, і розкриває лексико-граматичний

відповідно до мов матеріал у межах конкретної тематики спілкування. Такий алгоритм представлення навчального контенту уможливорює розвиток набутих у початковій школі знань, умінь та навичок та формування відповідних компетентностей у першому та другому циклах базової середньої освіти.

2. Особливості добору та організації змісту навчання іноземної мови.

Цей чинник визначено як цілями, так і тематикою навчання іншомовного спілкування. Він враховує сучасні тенденції розвитку шкільної іншомовної освіти компетентнісний, комунікативний, діяльнісний, особистісно орієнтований, культурологічний підходи, метапредметні категорії, пов'язані з організаційними, інформаційно-пізнавальними, комунікативними, емоційно-ціннісними видами навчальної діяльності, спрямованими на засвоєння мовних аспектів спілкування і механізмів іншомовної комунікації в усному і писемному мовленні, на оволодіння особливостями комунікативної поведінки, прийнятої у країнах виучуваної мови, на дотримання соціокультурних норм використання стратегій, відповідно до ситуацій спілкування, що забезпечують успішність комунікативної взаємодії.

3. Особливості добору та використання методів, форм, засобів навчання відповідно до його умов. Цей чинник зумовлено тенденціями розвитку сучасної шкільної іншомовної освіти, серед яких постають

а комунікативне спрямування процесу навчання; б діяльнісна технологія навчання;

в особистісно орієнтована парадигма процесу навчання, його відповідність віковим особливостям учнів початкової школи;

г культурологічне спрямування навчальної діяльності.

Визначені освітні технології повинні сприяти успішному оволодінню учнями навчальними діями, зорієнтованими на отримання іншомовного досвіду спілкування в усній та письмовій формах, який неможливий без засвоєння мовних одиниць і механізмів оперування ними в практичній іншомовній діяльності. Відтак, методи, форми, види навчання та засоби його здійснення повинні оптимально забезпечувати ефективність способів представлення та активізації дібраних мовних і мовленнєвих одиниць і уможливлювати здійснення об'єктивного контролю самоконтролю навчальних досягнень учнів.

4. Особливості організації навчального процесу. Передбачено, що навчання організовано за принципом паралельного і взаємопов'язаного оволодіння учнями видами мовленнєвої діяльності. При цьому завдяки засобам іноземної мови відбувається ознайомлення із соціокультурними, соціолінгвістичними, лінгвокраїнознавчими аспектами культури країни, мова якої вивчається. зв'язку із цим увесь процес навчання набуває форми діалогу культур чужомовної та рідної, який здійснюється засобами іноземної мови.

Такий підхід забезпечено спеціальними видами і формами іншомовної навчальної діяльності, серед яких визначальне місце належить комунікативним завданням, зокрема інтерактивним технологіям і навчально-мовленнєвим ситуаціям, які в освітній діяльності учнів набувають пріоритетних засобів навчання.

Особливості об'єктів, форм і видів контролю освітніх досягнень учнів. Цей чинник передбачає використання нового підходу до оцінювання іншомовних навчальних досягнень учнів. вагу сконцентровано загалом на результатах навчання, зокрема на рівні сформованості мовних навичок і мовленнєвих умінь, а також на якості набутого загальнонавчального досвіду. При цьому, пріоритетними постають види і форми контролю не стільки рівня сформованості мовних фонетичних, лексичних, граматичних навичок учнів, хоча саме вони є об'єктами перевірки, скільки якості іншомовних умінь у чотирьох видах мовленнєвої діяльності говорінні, аудіюванні, читанні, письмі.

Водночас варто зазначити, що не залишається поза увагою загальнонавчальний досвід учнів, який дозволяє їм доцільно використовувати невербальні засоби спілкування, самостійно здійснювати діяльність для забезпечення власних потреб спілкування іноземною мовою в конкретних ситуаціях. Цей елемент набуває важливого значення в умовах компетентісно орієнтованого навчання, коли увага учня і вчителя повинна бути спрямованою на результати навчання як на об'єктивні показники дидактичної та методичної доцільності й ефективності моделювання освітнього процесу

Модельна навчальна програма «Математика. 5-6 класи»

Модельну програму створено на основі Державного стандарту базової середньої освіти.

Метою базової середньої освіти є розвиток природних здібностей, інтересів, обдарувань учнів, формування компетентностей, необхідних для їхньої соціалізації та громадянської активності, свідомого вибору подальшого життєвого шляху та самореалізації, продовження навчання на рівні профільної освіти або здобуття професії, виховання відповідального, шанобливого ставлення до родини, суспільства, навколишнього природного середовища,

національних та культурних цінностей українського народу.

Реалізація мети базової середньої освіти ґрунтується на таких ціннісних орієнтирах, як повага до особистості учня та визнання пріоритету його інтересів, досвіду, власного вибору, прагнень, ставлення у визначенні мети та організації освітнього процесу, підтримка пізнавального інтересу та наполегливості;

створення освітнього середовища, у якому забезпечено атмосферу довіри та рівного доступу кожного учня до освіти без будь-яких форм дискримінації учасників освітнього процесу та проявів насильства булінгу ;

дотримання принципів академічної доброчесності у взаємодії учасників освітнього процесу та організації всіх видів навчальної діяльності;

становлення вільної особистості учня, підтримка його самостійності, підприємливості та ініціативності, розвиток критичного мислення та впевненості в собі;

формування культури здорового способу життя учня, створення умов для забезпечення його гармонійного фізичного та психічного розвитку, добробуту;

утвердження людської гідності, чесності, милосердя, доброти, справедливості, співпереживання, взаємоповаги і взаємодопомоги, поваги до прав і свобод людини, здатності до конструктивної взаємодії учнів між собою та з дорослими;

формування в учнів активної громадянської позиції, патріотизму, поваги до культурних цінностей українського народу, його історико-культурного надбання і традицій, державної мови;

плекання в учнів любові до рідного краю, відповідального ставлення до довкілля.

Метою математичної освітньої галузі є розвиток особистості учня через

формування математичної компетентності у взаємозв'язку з іншими ключовими компетентностями для успішної освітньої та подальшої професійної діяльності впродовж життя, що передбачає засвоєння системи знань, удосконалення вміння розв'язувати математичні та практичні задачі; розвиток логічного мислення та психічних властивостей особистості; розуміння можливостей застосування математики в особистому та суспільному житті. Далі у таблиці подано компетентнісний потенціал математичної освітньої галузі.

Базові знання математичної освітньої галузі для 5-6 класів, передбачені Державним стандартом, що реалізуються цією програмою, є такими:

Методологія математики математична термінологія і символіка; математичні твердження; аксіоми і теореми; індуктивні та дедуктивні міркування; формулювання гіпотез; математичне моделювання.

Числа і вирази числові множини; натуральні, цілі, раціональні числа та дії із ними та їх порівняння; звичайні та десяткові дробі; відношення і відносні величини, відсотки, пропорції; числові і буквені вирази та їх перетворення.

Рівняння і нерівності рівняння, що розв'язується на основі залежностей між компонентами і результатом арифметичних дій та з використанням правил, що ґрунтуються на основних властивостях рівняння; числові нерівності.

Геометрія і вимірювання геометричних величин первинні геометричні об'єкти фігури та відношення ; найпростіші геометричні фігури; трикутники, многокутники; основні геометричні форми лінії, поверхні, тіла; коло і круг; рівність; вимірювання відрізків та кутів; площа й об'єм.

Координати система координат, прямокутна декартова система координат. Дані, статистика та ймовірність дані, їх види, подання та обробка;

найпростіші комбінаторні задачі; ймовірність випадкової події.

Характеристика навчального змісту та особливостей його реалізації.

Курс математики основної школи логічно продовжує реалізацію завдань математичної освіти здобувачів освіти, розпочату в початкових класах, розширюючи і доповнюючи ці завдання відповідно до вікових і пізнавальних можливостей здобувачів освіти.

Курс математики 5 - 6 класів передбачає розвиток, збагачення і поглиблення знань учнів про числа і дії над ними, числові й буквені вирази, величини та їх вимірювання, рівняння, числові нерівності, а також уявлень про окремі геометричні фігури на площині і в просторі. Понятійний апарат, обчислювальні алгоритми, графічні уміння й навички, які мають бути сформовані на цьому ступені навчання, є тим підґрунтям, що забезпечить успішне навчання в наступних класах як алгебри й геометрії, так і інших навчальних предметів, що потребують математичних знань.

В курсі математики 5-6 класів можна виділити такі основні змістові лінії арифметика;

елементи алгебри; наочна геометрія.

Змістова лінія «Арифметика» закладає фундамент для подальшого навчання математики та суміжних дисциплін, забезпечує розвиток обчислювальних навичок та логічного мислення, навичок порівняння чисел та значень величин, вміння складати та або застосовувати алгоритми, сприяє розвитку вмінь планувати і здійснювати діяльність для розв'язування текстових і сюжетних задач, що відображено практичне застосування математики в житті і діяльності людини.

Змістова лінія «Елементи алгебри» систематизує знання про математичну мову та символіку, що реалізується застосуванням буквених позначень та символів для запису чисел, властивостей арифметичних дій, порівняння значень виразів та величин, а також для знаходження невідомих компонентів арифметичних дій.

Змістова лінія «Наочна геометрія» систематизує та розширює початкові знання про геометричні фігури та величини, сприяє формуванню в учнів первинних уявлень про геометричні абстракції реального світу, навичок користування креслярськими інструментами для геометричних вимірювань і побудов, закладає основи для формування графічної культури, розвиває образне мислення і просторову уяву.

Основу курсу становить розвиток поняття числа та формування міцних обчислювальних і графічних навичок. 5–6 класах відбувається поступове розширення множини натуральних чисел до множини раціональних чисел шляхом послідовного введення дробів звичайних і десяткових, а також від'ємних чисел разом із формуванням культури усних, письмових, інструментальних обчислень.

Навчальний матеріал, пов'язаний із виразами, величинами, рівняннями і нерівностями, геометричними фігурами, має загалом пропедевтичний характер і спрямований на підготовку учнів до свідомого системного вивчення відповідних тем у курсах алгебри і геометрії. Зокрема, учні мають отримати уявлення про використання букв для запису законів арифметичних дій, формул, навчитись обчислювати значення простих буквених виразів, за умовою задачі складати й розв'язувати нескладні рівняння першого степеня спочатку на основі залежностей між компонентами арифметичних дій, а згодом із використанням основних властивостей рівнянь. Важливе значення в навчанні у 5-6 класах для підготовки учнів до систематичного вивчення алгебри, геометрії та інших предметів мають початкові відомості про метод координат, а саме координатні промінь, пряма, площа, зображення точок за їхніми координатами та навпаки, визначення координат точок за їхнім зображенням.

Істотне місце у вивченні курсу займають текстові задачі, основними функціями яких є розвиток логічного мислення учнів та ілюстрація практичного застосування математичних знань. Під час розв'язування текстових задач учні також вчать використовувати математичні моделі.

Розв'язування таких задач супроводжує вивчення всіх тем, передбачених програмою.

Зміст геометричного матеріалу включає початкові відомості про плоскі фігури, відрізок, промінь, пряма, кут, трикутник, прямокутник, квадрат, коло, круг та об'ємні прямокутний паралелепіпед, куб. Учні набувають навичок вимірювання довжини відрізка й градусної міри кута, знаходження площ і об'ємів деяких фігур, побудови геометричних фігур за допомогою лінійки, косинця, транспортира і циркуля. розширюються уявлення учнів про вимірювання геометричних величин на прикладах вимірювання і порівняння величин відрізків або кутів, побудови відрізків даної довжини і кутів із заданою градусною мірою, оперування формулами периметрів, площ і об'ємів геометричних фігур — знаходження невідомого компонента формули за відомими, встановлення і використання співвідношень між певними одиницями вимірювання.

Побудова кута за допомогою транспортира або косинця прямого кута, прямої та відрізка за допомогою лінійки використовується при побудові трикутників, прямокутників, перпендикулярних і паралельних прямих.

Вивчення геометричних фігур має передбачати використання наочних ілюстрацій, прикладів із довкілля, життєвого досвіду учнів, виконання побудов і сприяти виробленню вмінь виділяти форму і розміри як основні властивості геометричних фігур. Закріплення понять супроводжується їхньою класифікацією кутів, трикутників, взаємного розміщення прямих на площині. Властивості геометричних фігур спочатку обґрунтовуються дослідно-індуктивно, потім застосовуються в конкретних ситуаціях, що сприяє виробленню в учнів умінь доказово міркувати.

Основу інтеграції геометричного матеріалу з арифметичним і алгебраїчним складають

числові характеристики довжина, площа, об'єм геометричних фігур. Узагальнюються знання учнів про одиниці вимірювання довжини, площі, об'єму і вміння переходити від одних одиниць до інших, оскільки ці знання і вміння використовуються для предметів природничого циклу та технологій.

Важливим є формування в учнів умінь подавати дані у вигляді таблиць і діаграм різних типів та на основі їхнього аналізу робити відповідні висновки.

Вивчення математики у 5–6 класах здійснюється з переважанням індуктивних міркувань в основному на наочно-інтуїтивному рівні із залученням практичного досвіду учнів і прикладів із довкілля. Відбувається поступове збільшення теоретичного матеріалу, який вимагає обґрунтування тверджень, що вивчаються. Це готує учнів до ширшого використання дедуктивних методів на наступному етапі вивчення математики.

Крім зазначених вище ключових компетентностей та базових математичних знань, програма має сприяти особистісному розвитку здобувачів освіти, результатами якого є

- формування комунікативних компетентностей в спілкуванні та співпраці з однолітками, старшими та молодшими в освітній, навчально-дослідницькій, творчій та інших видах діяльності;
- вміння чітко і грамотно викладати свої думки в усній і письмовій формі, розуміти сенс поставленого завдання, вибудовувати аргументацію, наводити приклади і контрприкладів, вести дискусії;
- початкове уявлення про математичну науку як фундаментальну сферу людської діяльності, про етапи її розвитку, про її значущість для розвитку цивілізації та засвоєння інших наук;
- вміння контролювати та корегувати процес і результат навчальної математичної та інших видів діяльності;
- креативне мислення, ініціатива, винахідливість, активність під час розв'язування математичних завдань;
- відповідальне ставлення до навчання, готовність і здатність до саморозвитку та самоосвіти на основі мотивації до навчальної діяльності і пізнання навколишнього світу;
- формування здатності до емоційного сприйняття математичних об'єктів, завдань, рішень, міркувань тощо;
- критичність мислення, вміння розпізнавати логічно некоректні висловлювання, відрізняти гіпотезу від акту.

Модельна навчальна програма «Алгебра. 7-9 класи»

Метою математичної освітньої галузі є розвиток особистості учня через формування математичної компетентності у взаємозв'язку з іншими ключовими компетентностями для успішної освітньої та подальшої професійної діяльності впродовж життя, що передбачає засвоєння системи знань, удосконалення вміння розв'язувати математичні та практичні задачі; розвиток логічного мислення та психічних властивостей особистості; розуміння можливостей застосування математики в особистому та суспільному житті (Державний стандарт базової середньої освіти, 2020, ст. 8).

Навчання учнів математики на рівні базової середньої освіти продовжує реалізацію завдань математичної освіти учнів, розпочату в 5-6 класах, систематизуючи та доповнюючи ці завдання відповідно до вікових і пізнавальних можливостей школярів. В основу побудови змісту та організації навчання математики покладено компетентнісний підхід, відповідно до якого кінцевим результатом навчання предмета є сформовані певні компетентності, як здатності учня застосовувати свої знання в навчальних і реальних життєвих ситуаціях та нести відповідальність за свої дії.

Загальні завданнями шкільної математичної освіти для реалізації зазначеного підходу:

- **розвиток ключових компетентностей учнів** (розвиток мислення, насамперед логічного, просторових уявлень і уяви, алгоритмічної культури, розумової активності, потреби в самоосвіті, здатність до адаптації, ініціативності, творчості, толерантного ставлення до інших, вміння працювати в команді тощо);
- **формування ставлення** до математики як складової культури людини, необхідної умови її повноцінного життя в суспільстві; наукового світогляду, загальнолюдських, національних, громадянських цінностей; формування уявлень про ідеї і методи математики та її роль у пізнанні навколишнього світу;

- **оволодіння системою** предметних математичних компетентностей, необхідних у повсякденному житті і майбутній професійній діяльності, а також достатніх для вивчення інших дисциплін та продовження освіти;
- **вироблення вмінь**: виокремлювати проблеми, які можна розв'язувати із застосуванням математичних методів; моделювати, розв'язувати та критично оцінювати процес і результат розв'язання; приймати рішення в умовах неповної, надлишкової, точної та ймовірнісної інформації.
- **забезпечення оволодіння** математичною мовою, розуміння математичної символіки, математичних формул і моделей як таких, що дають змогу описувати загальні властивості об'єктів, процесів та явищ;
- **формування здатності** обґрунтовувати та доводити математичні твердження, оцінювати правильність та раціональність розв'язування математичних задач, застосовувати математичні методи у процесі розв'язування навчальних і практичних задач, використовувати математичні знання і вміння під час вивчення інших навчальних предметів;
- **розвиток умінь** працювати з підручником, опрацьовувати математичні тексти, відшукувати і використовувати додаткову навчальну інформацію, критично її оцінювати, виокремлювати головне, аналізувати, робити обґрунтовані висновки.

Крім цих загальних освітніх завдань в 7-9 класах реалізуються такі **специфічні для даного етапу навчання алгебри завдання**:

- оволодіння мовою алгебри, розвиток аналітичних здатностей, умінь виконувати основні алгебраїчні дії та операції;
- формування знань про числові системи, вирази, рівняння й нерівності та їх системи й сукупності, функції та їх властивості, числові послідовності та їх властивості, а також умінь застосовувати здобуті знання у навчальних і життєвих ситуаціях;
- формування уявлення про математичне моделювання; про комбінаторику, статистику та теорію ймовірностей, умінь застосовувати їх у навчальних і життєвих ситуаціях;
- оволодіння методами тотожних перетворень, розв'язування рівнянь, нерівностей та їх систем, встановлення функціональних залежностей та їх подання різними способами (словесно, таблично, графічно), побудови, перетворення й аналізу графіків функцій, тощо;
- ознайомлення зі способами і методами алгебраїчних доведень, формування умінь їх практичного використання;
- розширення множини раціональних чисел до множини дійсних чисел;
- вироблення вмінь використовувати алгебраїчні методи і засоби в геометрії і, навпаки, алгебраїчно інтерпретувати геометричні залежності.

Зміст програми спрямований на реалізацію компетентнісного потенціалу математичної освіти, тобто на внесок у формування інших ключових компетентностей, який може зробити навчання математики.

Зміст модельної навчальної програми з алгебри для 7-9 класів враховує компетентності учнів, здобуті у 5-6 класах, забезпечує наступність у навчанні алгебри, а також є достатнім для опанування інших навчальних дисциплін.

За змістовим наповненням курс алгебри **інтегрує навчальний матеріал, що включає**: числові множини, вирази зі змінними та їх числові значення; рівняння, нерівності, системи рівнянь та нерівностей; елементарні функції та їх графіки; елементи прикладної математики, зокрема фінансових розрахунків, відсотки; початкові відомості про статистику, способи подання й обробки статистичних даних та їх числові характеристики, деякі статистичні закономірності в реальному світі; правила комбінаторного додавання і множення та їх застосування до розв'язування відповідних задач; початки теорії ймовірностей, де на конкретних прикладах ілюструються методи і способи розв'язування задач; окремі методологічні питання алгебри, відомості з історії науки.

У 7-9 класі відбувається поступове оволодіння алгебраїчними методами (тотожних перетворень, розв'язування рівнянь, нерівностей та їх систем, встановлення функціональних залежностей та побудови графіків функцій тощо), збільшується питома вага задач комбінаторного, імовірнісного характеру, задач із логічним навантаженням, розв'язання яких передбачає використання спеціальних засобів аналізу даних (графи, графіки, діаграми тощо).

Зміст програми сприяє послідовному формуванню уявлень учнів про математичне моделювання та різновиди моделей, що дозволяють описувати і вивчати процеси та явища

реального світу.

У змісті програми посилено практичну спрямованість навчання, перенесено акценти зі збільшення обсягу відомостей, призначених для засвоєння учнями, на вироблення в них умінь використовувати їх для досягнення певних цілей. Весь курс пронизує розв'язування задач практичного змісту, основними функціями яких є ілюстрація застосування алгебраїчних знань, розвиток логічного мислення учнів. Зміст програми побудовано на засадах вираженого **поєднання доступності й науковості, абстрактності й практичності, пріоритету розвивальної функції навчання**. Програмою передбачена доступність учням навчального матеріалу, яка досягається поєднанням логічної строгості та наочності. У зв'язку з цим пропонується зміст достатньо візуалізований і спирається на життєвий досвід учнів, що робить його доступним.

Більшу увагу звернено на **діяльнісний підхід** до навчання алгебри, який передбачає: постійне залучення учнів до різних видів навчально-пізнавальної діяльності, засвоєння не лише готових знань, а й способів цього засвоєння, способів міркувань, які застосовуються в алгебрі, створення ситуацій, які стимулюють самостійні відкриття учнями математичних фактів.

Модельна навчальна програма «Геометрія. 7-9 класи»

Метою математичної освітньої галузі є розвиток особистості учня через формування математичної компетентності у взаємозв'язку з іншими ключовими компетентностями для успішної освітньої та подальшої професійної діяльності впродовж життя, що передбачає засвоєння системи знань, удосконалення вміння розв'язувати математичні та практичні задачі; розвиток логічного мислення та психічних властивостей особистості; розуміння можливостей застосування математики в особистому та суспільному житті (Державний стандарт базової середньої освіти, 2020, ст. 8).

Навчання учнів математики на рівні базової середньої освіти продовжує реалізацію завдань математичної освіти учнів, розпочату в 5-6 класах, систематизуючи та доповнюючи ці завдання відповідно до вікових і пізнавальних можливостей школярів. В основу побудови змісту та організації навчання математики покладено компетентнісний підхід, відповідно до якого кінцевим результатом навчання предмета є сформовані певні компетентності, як здатності учня застосовувати свої знання в навчальних і реальних життєвих ситуаціях та нести відповідальність за свої дії.

Загальні завданнями шкільної математичної освіти для реалізації зазначеного підходу:

- **розвиток ключових компетентностей** учнів (розвиток мислення, насамперед логічного, просторових уявлень і уяви, алгоритмічної культури, розумової активності, потреби в самоосвіті, здатність до адаптації, ініціативності, творчості, толерантного ставлення до інших, вміння працювати в команді тощо);
- **формування ставлення до математики** як складової культури людини, необхідної умови її повноцінного життя в суспільстві; наукового світогляду, загальнолюдських, національних, громадянських цінностей; формування уявлень про ідеї і методи математики та її роль у пізнанні навколишнього світу;
- **оволодіння системою** предметних математичних компетентностей, необхідних у повсякденному житті і майбутній професійній діяльності, а також достатніх для вивчення інших дисциплін та продовження освіти;
- **вироблення вмінь**: виокремлювати проблеми, які можна розв'язувати із застосуванням математичних методів; моделювати, розв'язувати та критично оцінювати процес і результат розв'язання; приймати рішення в умовах неповної, надлишкової, точної та ймовірнісної інформації.
- **забезпечення оволодіння** математичною мовою, розуміння математичної символіки, математичних формул і моделей як таких, що дають змогу описувати загальні властивості об'єктів, процесів та явищ;
- **формування здатності** обґрунтовувати та доводити математичні твердження, оцінювати правильність і раціональність розв'язування математичних задач, застосовувати математичні методи у процесі розв'язування навчальних і практичних задач, використовувати математичні знання і вміння під час вивчення інших навчальних предметів;
- **розвиток умінь** працювати з підручником, опрацьовувати математичні тексти,

відшукувати і використовувати додаткову навчальну інформацію, критично її оцінювати, виокремлювати головне, аналізувати, робити обґрунтовані висновки.

Крім цих загальних освітніх завдань в 7-9 класах реалізуються такі специфічні для даного етапу навчання геометрії завдання:

- оволодіння мовою геометрії, розвиток просторових уявлень і уяви, умінь виконувати основні геометричні побудови за допомогою геометричних інструментів;
- формування знань про геометричні фігури на площині, їх властивості, а також умінь застосовувати здобуті знання у навчальних і життєвих ситуаціях;
- формування уявлення про найпростіші геометричні фігури в просторі та їх властивості, а також первинних умінь застосовувати їх у навчальних і життєвих ситуаціях;
- ознайомлення зі способами і методами геометричних доведень, формування умінь їх практичного використання;
- формування знань про основні геометричні величини (довжину, площу, об'єм, міру кута), про способи їх вимірювання й обчислення для планіметричних і найпростіших стереометричних фігур, а також умінь застосовувати здобуті знання у навчальних і життєвих ситуаціях;
- ознайомлення з геометричними перетвореннями, координатами і векторами на площині та їх найпростішими властивостями, а також розвиток функціональних уявлень на геометричному змісті;
- вироблення вмінь використовувати геометричні методи і образи в алгебрі і, навпаки, геометрично інтерпретувати алгебраїчні залежності.

Зміст програми спрямований на реалізацію компетентнісного потенціалу математичної освіти, тобто на внесок у формування інших ключових компетентностей, який може зробити навчання математики.

Зміст модельної навчальної програми з геометрії для 7-9 класів враховує компетентності учнів, здобуті у 5-6 класах, забезпечує наступність у навчанні геометрії, а також є достатнім для опанування інших навчальних дисциплін.

За змістовим наповненням курс геометрії інтегрує навчальний матеріал, що включає: геометричні фігури (на площині й у просторі), їх властивості; геометричні величини, їх вимірювання; елементи тригонометрії; початки аналітичної геометрії і векторної алгебри; побудови; геометричні перетворення; методи і способи розв'язування задач; окремі методологічні питання геометрії.

У змісті програми посилено практичну спрямованість навчання, перенесено акценти зі збільшення обсягу відомостей, призначених для засвоєння учнями, на вироблення в них умінь використовувати їх для досягнення певних цілей. Весь курс пронизує розв'язування задач практичного змісту, основними функціями яких є ілюстрація застосування геометричних знань, розвиток логічного мислення учнів. Зміст програми побудовано на засадах вираженого поєднання доступності й науковості, абстрактності й практичності, пріоритету розвивальної функції навчання. Програмою передбачена доступність учням навчального матеріалу, яка досягається поєднанням логічної строгості та геометричної наочності. У зв'язку з цим пропонується зміст достатньо візуалізований і спирається на геометричну інтуїцію учнів, на їх життєвий досвід, що робить його доступним.

Посилені зв'язки між планіметричними і стереометричними фігурами фігури на площині ілюструються як елементи просторових фігур, а в кінці курсу систематизуються початкові відомості стереометрії. Тобто просторові форми виступають як об'єкти, що ілюструють застосування й деяке узагальнення планіметричних фактів.

Передбачено послаблення аксіоматичної лінії і перенесення акцентів на наочну геометрію (аксіоми вводяться з опорою на життєвий досвід учнів). У програмі обрано конструктивний підхід до означення геометричних понять, що робить їх доступними для учнів. Означення поняття спирається або на малюнок, або побудову відповідної геометричної фігури, або на розгляд життєвої ситуації. геометрії, який

Більшу увагу звернено на діяльнісний підхід до навчання передбачає: постійне залучення учнів до різних видів навчально-пізнавальної діяльності, засвоєння не лише готових знань, а й способів цього засвоєння, способів міркувань, які застосовуються в геометрії, створення ситуацій, які стимулюють самостійні відкриття учнями геометричних фактів.

Головна лінія курсу геометрії геометричні фігури та їх властивості.-Фігури, що вивчаються на площині точка, пряма, відрізок, промінь, кут, трикутник, чотирикутник, багатокутник, коло, круг.

Учень повинен формулювати означення планіметричних фігур та їх елементів, зображати їх на малюнку, класифікувати кути, трикутники, чотирикутники, правильні многокутники.

У 7 класі учні ознайомлюються з основами геометрії елементарними геометричними фігурами та їх властивостями, аксіомами, означеннями, теоремами та методами їх доведення, основними задачами на побудову. Поглиблюються і систематизуються відомості про геометричні величини: довжину і градусну міру кута. Використовуються властивості й ознаки рівності трикутників під час доведення теорем і розв'язування задач.

Однією з основних задач, що вивчається в курсі геометрії, є розв'язування трикутників. У 8 класі розглядається задача розв'язування прямокутного трикутника. Для цього вводиться поняття косинуса, синуса, тангенса гострого кута прямокутного трикутника, теорема Піфагора. Дана тема продовжується в 9 класі розв'язуються довільні трикутники, що потребує введення формул для знаходження синуса і косинуса тупого кута та теорем косинусів і синусів.

Поглиблюються відомості про геометричні величини. У 8 класі вивчається одне з найскладніших понять шкільного курсу поняття площі. Виведення формул для обчислення площ планіметричних фігур (прямокутника, паралелограма, трикутника, ромба, трапеції) спирається на основні властивості площ. Вивчення формул площ фігур дає можливість розв'язувати низку цікавих задач практичного змісту.

У 9 класі розширюються уявлення учнів про аналітичне задання геометричних фігур, зокрема подається рівняння прямої, кола, виводяться формули довжини відрізка, координат середини відрізка, формується поняття про метод координат, який може застосовуватись до доведення теорем та розв'язування задач.

До відомих учням скалярних величин долучаються векторні величини. Розглядаються рівні, протилежні, колінеарні вектори, дії з векторами.

Модельна навчальна програма «Пізнаємо природу». 5-6 класи (інтегрований курс)»

Інтегрований курс «Пізнаємо природу» для 5-6 класів є продовженням курсу «Я досліджую світ» початкової школи й водночас є пропедевтичною основою вивчення природничих наук у базовій школі. Новий ступінь вивчення природи забезпечує початок систематизації знань про об'єкти і явища природи, формування первинних уявлень про взаємозв'язок між світом неживої і живої природи, між організмами й середовищем, поглиблює розуміння впливу діяльності людини на зміни, що відбуваються в навколишньому середовищі.

Такий підхід до відбору змісту відповідає і віковим особливостям розвитку розумових операцій у молодших школярів, і екологічним вимогам сучасного життя.

Цей курс також завершує вивчення природи в межах єдиного інтегрованого предмета, тому в змісті велику увагу приділено розкриттю способів та історії пізнання природи людиною, представлені основні природничі науки, визначена специфічна роль кожної з них у дослідженні навколишнього світу та в житті людини.

Основна мета програми – формування особистості учня, який знає та розуміє основні закономірності живої і неживої природи, володіє певними вміннями її дослідження, виявляє допитливість, на основі здобутих знань і пізнавального досвіду усвідомлює цілісність природничо-наукової картини світу, прагне діяти в щоденних ситуаціях спілкування з природою відповідно до екологічних принципів поведінки, використовує природознавчі знання для дотримання правил здорового способу життя.

Вивчення інтегрованого курсу «Пізнаємо природу» спрямовано на досягнення таких завдань:

- формувати цілісну картину світу та усвідомлення місця в ньому людини на основі єдності раціонально-наукового пізнання й емоційно-ціннісного усвідомлення дитиною особистого досвіду спілкування з природою;
- формувати уявлення про предмет і методи природничих наук фізики, хімії, біології, географії, астрономії, екології, про способи отримання та застосування інформації у процесі вивчення та перетворення природи;
- розвивати в учнів інтелектуальні, пізнавальні, дослідницькі, творчі, комунікативні здібності, застосовувати засвоєні знання в повсякденному житті;
- підвищувати активність та мотивацію учнів до пізнання на базі сучасного навчального обладнання та використання інтерактивних форм роботи;

- набувати досвіду різноманітних форм діяльності індивідуальної і колективної, досвіду пізнання й самопізнання;
- формувати систему цінностей, соціально прийнятих норм поведінки в природі та норм безпечної поведінки в соціумі, екологічну культуру, здоровий спосіб життя.

Зміст програми розроблено відповідно до вимог Державного стандарту базової середньої освіти 2020 р. з урахуванням вікових, загальнонавчальних і психологічних особливостей учнів першого циклу навчання базової освіти. Зміст навчальних занять, методи роботи сприяють вихованню в учнів любові до природи, своєї Батьківщини, свого краю, розвивають відповідальність за власні вчинки, почуття обов'язку, толерантності, а також прагнення до пізнання й істини, цілеспрямованості, наполегливості, ощадливості, працьовитості, екологічної свідомості.

Зміст курсу та його структура побудовані на основі спірального принципу неперервного розширення та поглиблення знань з певної проблеми; структурно- функціонального принципу в описі та поясненні явищ, за якого досліджуються їхні елементи й залежності між ними в межах єдиного цілого, а також

- науковості, що передбачає доступне, переконливе повідомлення та використання сучасних наукових актів;
- принципу інтеграції, що передбачає об'єднання відомостей з різних наук із метою створення цілісної картини світу в учнів;
- наступності, який забезпечує неперервну, послідовну освітню траєкторію здобувачів освіти;
- наочності, що дає змогу учням установити зв'язки між теоретичним матеріалом і реальним життям, отримати достовірні знання про навколишній світ;
- фундаментальності й прикладної спрямованості, що передбачають засвоєння наукових знань, набуття практичних навичок і становлення здобувачів освіти активними учасниками освітнього процесу;
- екологічного принципу, що передбачає усвідомлення взаємозв'язків у природі як середовищі перебування людини, зацікавленої у збереженні цілісності, чистоти, гармонії в природі, осмислення екологічних явищ, уміння робити висновки щодо стану природи, спонукає до природоохоронної діяльності;
- красназавчий принцип спрямований на широке використання місцевого матеріалу вивчення природи, культури та традицій рідного краю; - принцип зв'язку навчання із життям реалізується через розгляд життєвих ситуацій, особистий досвід школяра; ситуативні завдання, спрямовані на вироблення навичок безпечної поведінки;
- колективізму та рольової участі, які формують в учнях навички діалогічного спілкування, співпраці, уміння розподіляти ролі та приймати відповідальність.

Цей курс реалізує діяльнісний, компетентнісний, особистісно орієнтований, дослідницький, рефлексивний, проблемно-ситуативний та інші підходи до навчання. **Програма сприяє формуванню ключових компетентностей, зокрема:**

- природознавчої, а саме оволодіння науковим способом пізнання природи, застосування природничих знань для пояснення явищ природи, розуміння змін, зумовлених людською діяльністю; відповідальність за наслідки такої діяльності;
- вільне володіння державною мовою, збагачення її науковою термінологією;
- математичної, у процесі вимірювань та розв'язуванні практичних завдань;
- інноваційності, а саме розуміння своїх здібностей і можливостей, мотивації працювати над собою і робити світ кращим;
- екологічної, а саме здобуття навичок дотримання правил поведінки у природі, ощадливого використання природних ресурсів, розуміння відповідальності за свої вчинки;
- інформаційно-комунікаційної, що виявляється в застосовуванні інформаційно-комунікаційних засобів у навчанні та життєвих ситуаціях, умінні планувати та здійснювати інформаційний пошук в енциклопедіях, науково- популярних виданнях, інтернеті, під час екскурсій, обробляти інформацію, перетворювати її, аналізувати й робити висновки;
- навчання впродовж життя, що реалізується через бажання вдосконалювати свої здібності та поповнювати знання, формувати розуміння необхідності ключових компетентностей для

вибору професії та досягнення успіху в житті; розвивати особистісний потенціал у процесі дослідницької та творчої діяльності;

- громадянської та соціальної, що виявляються в умінні конструктивно співпрацювати під час спостережень, досліджень, групових і парних форм роботи; дбайливому ставленні до особистого, соціального здоров'я, дотриманні здорового способу життя; спроможності діяти в умовах невизначеності та багатозадачності; освоюванні норм і способів співпраці та спілкування з однолітками й дорослими;
- культурної, а саме шанобливе ставлення до національної та світової наукової спадщини, здатність розуміти та цінувати творчі способи вираження ідей та емоцій через різні види мистецтва та інші культурні форми; прагнення до розвитку й вираження власних ідей, почуттів засобами культури та мистецтва;
- підприємливості та фінансової грамотності, що передбачають ініціативність, спроможність використовувати можливості та реалізовувати ідеї у виконанні проєктів та корисних для громади ініціатив; готовність брати відповідальність за прийняті рішення.

Інтегрований курс «Пізнаємо природу» передбачає міжпредметні зв'язки з інформатикою, мовно-літературною, математичною, технологічною, соціальною і здоров'я-збережувальною, громадянською та історичною, мистецькою галузями.

Для реалізації програми необхідна сучасна матеріальна й інформаційна база, що забезпечує організацію всіх видів діяльності учнів.

Структура програми в 5 класі представлена п'ятьма розділами.

РОЗДІЛ 1 «ПІЗНАЄМО СВІТ НАУКИ» передбачає подальше знайомство дитини з наукою. Окреслюються поняття «наука», «природничі науки», «науковий термін», «науковий акт». озпочинається робота над словником наукових термінів та їхнім застосуванням, яка триває впродовж навчального року. Важливе завдання цього розділу – познайомити учнів зі спільними для всіх природничих наук методами пізнання, формування навичок застосування якого передбачається в усіх наступних розділах. Практичне спрямування розділу – розвиток навичок спостереження, вимірювання й експериментування. Учні знайомляться із засобами наукового дослідження, досягненнями в галузі природничих наук, прикладами винаходів та відкриттів, давніми та сучасними ученими й винахідниками, пояснюють вплив природничих наук, техніки та технологій на сталий розвиток суспільства.

Важливе завдання на цьому етапі – сформувати навички, необхідні впродовж вивчення курсу, а саме познайомити з різноманітними джерелами інформації, зокрема цифровими, навчальними додатками та плануванням інформаційного пошуку.

РОЗДІЛ 2 «ПІЗНАЄМО БУДОВУ РЕЧОВИНИ» спрямований на формування наукового світогляду й уявлень учнів про навколишнє середовище як джерело речовин, їхнє різноманіття, властивості й застосування для практичних потреб людини. Стрижень розділу – атомарна ідея, яка об'єднує живу та неживу матерію, рух та взаємодія частинок речовини. Розширюється поняття про роль органів чуття для дослідження природи, формуються уявлення про агрегатні стани речовини, вивчення яких передбачає виконання практичних завдань, індивідуальних та групових досліджень з використанням приладів та лабораторного обладнання, а також виготовлення найпростіших вимірювальних приладів для власних експериментів.

Значна увага приділяється моделюванню фізичних тіл і явищ. Учні спостерігають, досліджують і пояснюють на основі атомної будови тіл явища дифузії і випаровування рідин, властивості твердих тіл, рідин і газів.

Завершує розділ вивчення та дослідження розчинних та нерозчинних речовин.

Зміст **РОЗДІЛУ 3 «ПІЗНАЄМО ПРИРОДУ ЗЕМЛІ»** розширює знання учнів про Землю та її оболонки, які вони отримали в початковій школі.

Учні знайомляться з гіпотезами та сучасними уявленнями про виникнення Землі, її форму, розміри, з внутрішньою будовою та способами зображення. процесі її вивчення учні розширюють знання про компоненти природи повітря, воду, ґрунти та їхні взаємозв'язки. Тема має глибоке екологічне навантаження. Її вивчення дає можливість розкрити необхідність збереження природи, повітря, ґрунту як необхідних складових навколишнього середовища для життєдіяльності організмів.

Значна увага приділяється формуванню картографічної грамотності під час роботи з глобусом і картами різноманітного змісту та масштабу, вивченню способів зображення географічних об'єктів і явищ, що застосовуються на цих картах; розвитку практичних

географічних умінь отримувати інформацію з різних джерел знань, скласти за ними країнознавчі описи й характеристики території.

РОЗДІЛ 4 «ПІЗНАЄМО СВІТ ОРГАНІЗМІВ» поглиблює і систематизує знання, отримані в початкових класах. Навчальний матеріал викладений в такій логічній послідовності рівні організації живих організмів, клітина як основна структурна та функціональна одиниця живого, віруси як неклітинні форми життя, одноклітинні прокаріоти, одноклітинні й багатоклітинні гриби, лишайники, різноманіття рослин і тварин водночас особливу увагу звернено на вивчення представників флори та фауни нашої країни й свого краю, організм людини. В учнів формується вміння порівнювати й відрізняти основні групи організмів за істотними ознаками.

Під час знайомства з тваринами, кімнатними та декоративними рослинами слід обов'язково опиратися на особистий досвід учнів, формувати екологічне мислення та свідомість, дбайливе ставлення до живого, вміння бачити його красу.

Тема «Таємниці організму людини» передбачає формування розуміння людського організму як цілісної біологічної системи, а також практичних навичок, необхідних у повсякденному житті.

Завершує програму 5 класу узагальнювальний **РОЗДІЛ 5 «ПІЗНАЄМО СЕБЕ І СВІТ»**, який є практико-орієнтованим, спрямований на усвідомлення себе та своїх можливостей, розвиток власних здібностей, зокрема дослідницьких, формування в учнів стійкої мотивації та готовності використовувати отримані знання й вміння для корекції свого способу життя з метою зміцнення, покращення здоров'я, формування розуміння важливості біорізноманіття та його збереження, впливу людини на природу, формування системи природничих знань через виконання парних і групових завдань дослідницького та проєктно-конструкторського характеру.

Відповідно до спірального принципу побудови програми, зміст програми 6 класу спрямований на розширення та поглиблення знань і навичок, здобутих у 5 класі, подальше формування ключових компетентностей. Перший та останній розділи в 5-му та 6-му класах мають однакову назву, а їхній зміст спрямований відповідно на подальше формування наукового методу пізнання та розуміння себе та світу. Зміст розділів такий.

У **РОЗДІЛІ 1 «ПІЗНАЄМО СВІТ НАУКИ»** учні знайомляться з об'єктами та предметами дослідження фізики, хімії, біології, географії, астрономії та взаємозв'язками між цими науками; зміст розділу спрямований на формування розуміння важливості природничих наук, їхньої ролі в розвитку суспільства, знайомить зі STEM-професіями майбутнього й орієнтує на вибір професії, передбачає подальше формування вмінь застосовувати науковий метод пізнання.

РОЗДІЛ 2 «ПІЗНАЄМО ЯВИЩА ПРИРОДИ» знайомить з фізичними, хімічними, астрономічними та біологічними явищами. Розпочинається розділ з вивчення фізичних явищ, які діти спостерігають у повсякденному житті механічний рух, теплове розширення та теплопередача, пароутворення, електризація, утворення тіні, звуків. Під час вивчення цієї теми звертається увага на правила безпечної поведінки під час грози та з електроприладами, у процесі складання електричних кіл, спостереження теплових явищ, виготовлення моделей. Друга тема присвячена поглибленню знань про речовини та їхні зміни. Учні знайомляться з основними речовинами, що входять до складу атмосфери, гідросфери та літосфери, чистими речовинами та сумішами. темі «Астрономічні явища» узагальнюються та поглиблюються знання учнів з початкової школи про зміну дня і ночі, пір року, на доступному рівні пояснюються явища зміни аз Місяця, сонячні та місячні затемнення,

Формуються поняття про магнітне поле Землі, припливи та відпливи. Завершує розділ вивчення таких важливих біологічних явищ як живлення, дихання, подразливості, руху організмів, розмноження, росту та розвитку, що сприятиме

Формуванню розуміння в учнів основних закономірностей функціонування організмів, цілісної біологічної картини світу. Вивчення матеріалу розділу передбачає систему спостережень, виконання дослідницьких та практичних завдань, демонстраційних експериментів, моделювання та використання моделей. Зміст другого розділу спрямований на формування розуміння взаємозв'язків між явищами природи та живою і неживою природою. Вивчення матеріалу розділу передбачає систему спостережень, виконання дослідницьких та практичних завдань, демонстраційних експериментів, моделювання та використання моделей.

Перша тема **РОЗДІЛ 3 «ПІЗНАЄМО СОНЯЧНУ СИСТЕМУ»** дає уявлення про сучасні астрономічні спостереження та інструменти, націлює на власні спостереження за зоряним небом та небесними тілами, реалізацію особистих проєктів як за допомогою доступних засобів бінокля, рухомої карти зоряного неба, так і з використанням сучасних цифрових ресурсів. Значна увага

приділяється сучасним уявленням про склад Сонячної системи, відбувається знайомство з проєктами пошуку життя, освоєння й колонізації Сонячної системи. Завершує розділ тема, що формує сучасні уявлення про Всесвіт та наше місце в ньому. Вивчення матеріалу розділу передбачає виконання практичних завдань, моделювання астрономічних явищ, виготовлення макетів, ознайомлення з фотографіями небесних тіл і явищ.

РОЗДІЛ 4 «ПІЗНАЄМО ВЗАЄМОЗВ'ЯЗКИ У ПРИРОДІ» передбачає формування знань учнів про взаємозв'язки організмів між собою і з неживою природою, пристосування різних груп організмів до умов довкілля й співжиття між собою, періодичних змін середовища життя, природні та штучні екосистеми, вплив діяльності людини на взаємозв'язки в природі. Отримані в цьому розділі знання сприятимуть формуванню свідомого ставлення учнів до екологічних проблем, усвідомлення ними етики стосунків з природою, застосування знань під час прогнозування наслідків впливу діяльності людини на угруповання та визначення правил поведінки в довкіллі.

Завершує вивчення курсу **РОЗДІЛ 5 «ПІЗНАЄМО СЕБЕ І СВІТ»**, ключове завдання якого показати тісний зв'язок та взаємозалежність людини та природи, підвести учня до висновку, що пізнаючи природу ми пізнаємо й збагачуємо себе. Розділ містить тренувальні вправи та завдання на розвиток особистих якостей та рис характеру, необхідних юному досліднику природи, знайомить із неймовірними історіями дослідження природи та її знаменитими дослідниками. Ще одне ключове завдання вивчення цього розділу – націлити дитину на життя в екостилі, на позитивні емоції та вчинки, які змінюють наш світ на краще.

Організація освітнього процесу: форми та методи, технології навчання. Інтегрований курс «Пізнаємо природу» базової школи має чітко визначену практичну спрямованість, яка реалізується під час організації спостережень у природі, проведення експериментів, виконання практичних робіт і вправ, моделювання, розв'язання ситуативних, проблемних, аналітичних завдань та досліджень, організацію уроків-екскурсій, роботу з науково-популярною літературою, інтернет-ресурсами тощо. Вони спрямовані на розвиток умінь і навичок роботи з географічними картами та іншими джерелами інформації, а також передбачають розв'язання природничих, екологічних та соціально-економічних завдань, здійснення порівняльного аналізу, проведення мінідосліджень, дискусій, презентацій, експертиз, круглих столів, ділових і рольових ігор, творчих робіт, індивідуальних і колективних проєктів, написання есе, повідомлень, виступів тощо. **Мета проведення цих робіт** може бути різною – мотиваційною, корегуючою, контролюючою тощо.

Практичні роботи проводяться на уроці.

Рішення щодо оцінювання всіх робіт чи вибірково приймає вчитель.

Тематика досліджень, проєктів може бути змінена вчителем у межах вивчення відповідної теми, враховуючи матеріально-технічне забезпечення, наявності власних цікавих дидактичних розробок, рівня підготовленості класу, інтересів дітей, регіональних особливостей природи рідного краю тощо.

Результати дослідження учнів учитель оцінює під час презентацій.

Для проведення досліджень та моделювання об'єктів і явищ доцільно використовувати елементи STEM-освіти. Запропоновані підходи сприятимуть

Формуванню не лише компетентностей у галузі природничих наук, техніки та технологій, а й інших ключових компетентностей інформаційно-комунікаційної, соціальної і громадянської, підприємницької, культурної, екологічної, математичної тощо.

Програма не передбачає розподілу годин за розділами й темами. Учитель може на власний розсуд здійснити розподіл годин між темами. Години резервного навчального часу вчитель може використати для глибшого вивчення або повторення певного навчального матеріалу з урахуванням здібностей і навчальних можливостей учнів або для тематичного оцінювання уроків систематизації та узагальнення, уроків-екскурсій, реалізації проєктної діяльності, проведення екологічних акцій тощо. **Основними методами**, які використовуються в різних поєднаннях, є

- пояснювально-ілюстративний, що поєднує словесні методи розповідь, пояснення, роботу з літературними джерелами, дискусії з ілюстрацією різних за змістом джерел довідників, карт, схем, діаграм, натуральних об'єктів та ін.;

- частково-пошуковий, що ґрунтується на використанні природничих знань, життєвого й пізнавального досвіду учнів. Прикладом такого методу є бесіда, яка залежно від дидактичних цілей уроку може бути перевіркою, евристичною, повторно-узагальнювальною.

Робота з підручником охоплює різноманітні стратегії читання виокремлення головної думки, сканування з метою знаходження відповіді на питання, виділення головної думки,

складання логічно-структурної схеми, таблиці, малюнка, картосхеми, діаграми, графіка тощо .

Дослідницький метод як один із провідних способів організації пошукової діяльності учнів у навчальній роботі сприяє набуттю учнями умінь і навичок самостійної роботи. Він використовується під час проведення спостережень, вимірювань, експериментів, складання графіків, діаграм, схем, звітів проведених досліджень, роботи з різними джерелами інформації, виконання творчих завдань. Значний вплив на результативність навчального процесу мають освітні технології проблемного, особистісно орієнтованого, перевернутого навчання, критичного мислення тощо.

Організація освітнього процесу передбачає:

- зв'язок навчання із життям;
- підвищення мотивації учнів до навчання;
- реалізацію діяльнісного та компетентнісного підходу до навчання;
- розвиток самостійності й активності учнів;
- розвиток умінь адаптуватися до дійсності;
- умінь спілкуватися, співпрацювати з однолітками в процесі різних видів діяльності.

Виклад матеріалу передбачає обов'язкове використання різноманітних засобів наочності на кожному уроці географічних карт, слайдів, відеоматеріалів, комп'ютерних програм, автентичних зразків, гербаріїв, муляжів, лабораторного обладнання, колекції гірських порід, визначників рослин і тварин, фотографій, науково-популярних дитячих видань тощо. Це дає можливість учням отримати більш правдиві та повні знання про навколишній світ. Дидактичні та сюжетно-рольові ігри сприяють ефективному засвоєнню або закріпленню навчального матеріалу.

Під час організації навчального процесу з інтегрованого курсу «Пізнаємо природу» рекомендується широко застосовувати різні форми самостійної роботи учнів підбір додаткової літератури та ілюстративних матеріалів, розробка проєктів, написання повідомлень, есе, листів, виступів, проведення конференцій, онлайн подорожей, складання колажів тощо . Форми, способи й засоби перевірки та оцінювання результатів навчання.

Модельна навчальна програма «Географія. 6-9 класи»

Сучасна географічна освіта має викликати в учнів цікавість і захоплення світом та його людьми і ці почуття мають залишитися з ними на все життя. Навчання має надати учням знання про різноманітні місця, людей, ресурси, природне і людське середовище, а також глибоке розуміння основних фізичних і суспільних процесів на Землі. Географічні компетентності забезпечують формування в учнів просторової уяви та мислення, пояснюють, як природні та суспільні об'єкти, явища і процеси на Землі в різних масштабах формуються, взаємопов'язані та змінюються з часом.

У ст. 12 Закону України «Про освіту» задекларовано завдання формування ключових компетентностей, одна з яких – компетентність у галузі природничих наук. Вона передбачає формування наукового світогляду, здатність і готовність застосовувати відповідний комплекс наукових знань і навичок для пояснення світу природи, набуття досвіду дослідження навколишнього середовища та формулювання достовірних висновків на основі отриманої інформації, розуміння змін, зумовлених людською діяльністю та відповідальність за наслідки такої діяльності.

Засадничий принцип навчання – це принцип життєвої доцільності і прикладної функціональності. Для успішної повсякденної діяльності сьогодні замало знань і умінь, необхідно зосереджувати свої зусилля на конкретних завданнях, виявляти проблему, вести самостійний чи спільний пошук способів її розв'язання, брати на себе відповідальність за результати дій і вчинків.

Модельна навчальна програма курсу «Географія» дозволяє реалізувати це завдання. Зміст навчання спрямований на вироблення практичних навичок та раціональної поведінки учнів. Програма сприяє формуванню в учнів як ключових і предметної (географічної) компетентностей так і наскрізних умінь.

Програма розроблена відповідно до вимог Державного стандарту базової середньої освіти з урахуванням вікових, загальнонавчальних і психологічних особливостей учнів. Зміст навчальних занять, методи роботи спрямовані на формування відповідальності учня за власні вчинки, виховання почуття обов'язку, толерантності, прагнення до пізнання й істини,

наполегливості, ощадливості, працьовитості, екологічної свідомості. Вони також сприяють виявленню конструктивної активності, формуванню відповідальності за прийняття виважених рішень під час власної і групової діяльності, усвідомленню значення набутих компетентностей для успішної самореалізації, усвідомленню залежності добробуту й успіху від рівня опанування здобутками сучасної науки і техніки, обстоюванню важливості ощадливого та раціонального використання ресурсів тощо. Учні вперше знайомляться з навчальним систематичним курсом географії. При його вивченні починається формування географічної культури і навчання відповідно до географічної мови. Вивчаючи його, учні оперують географічними уявленнями і поняттями, а також уміннями, пов'язаними з використанням джерел географічної інформації. Значна увага приділяється красноразумчому й екологічному принципам навчання.

Географія в школі – це класична навчальна дисципліна, яка бере активну участь у формуванні в учнів наукової картини світу. Унікальність сучасної шкільної географії в тому, що вона інтегрує одночасно природничі (фізична географія), громадянські (соціальна й економічна географія) та інформаційно-технічні (картографічна складова) галузі знань. Жодна з галузей знань не має причетності відразу до декількох блоків наук і можливості інтегрувати в собі настільки різноманітні відомості й закономірності.

Мета програми – формування в учнів/учениць предметної географічної та розвиток усіх ключових компетентностей.

Для цього, мають бути реалізовані наступні **завдання**:

- засвоєння знань про основні географічні поняття, закономірності розвитку, взаємозв'язки між природними компонентами, природокористування та навколишнє середовище;
- формування уміння використовувати різні джерела географічної інформації – картографічні, статистичні, геоінформаційні ресурси – для пошуку, інтерпретації і демонстрації різноманітних географічних даних;
- застосування географічних знань для пояснення та оцінювання процесів і явищ у природі;
- розвиток пізнавального інтересу, інтелектуальних, пізнавальних, дослідницьких, творчих, комунікативних та підприємницьких здібностей учнів у процесі географічних спостережень, вирішення проблемних завдань, самостійного здобуття нових знань із географії;
- формування здатності й готовності до використання географічних знань і вмінь у повсякденному житті для соціально відповідальної поведінки у навколишньому середовищі, його збереження, адаптації до умов проживання на певній території; самостійного оцінювання рівня впливу людини на природу, безпеки довкілля як сфери життєдіяльності людини; вирішення конкретних практичних завдань;
- виховання екологічної культури, національної свідомості та почуття патріотизму, толерантного ставлення до інших народів, поваги до природних і культурних цінностей різних регіонів і країн світу;
- формування навичок отримання і застосування інформації у процесі ухвалення життєво важливих рішень;
- набуття досвіду різноманітних форм діяльності (індивідуальної і колективної), досвіду пізнання й самопізнання;
- формування системи цінностей, обачливої екологічної поведінки, культури, здорового способу життя.

Цей курс реалізує діяльнісний, компетентнісний, особистісно орієнтований, дослідницький, рефлексивний, проблемно-ситуативний та інші підходи до навчання.

Реалізація завдань модельної навчальної програми сприяє формуванню в учнів ключових компетентностей та наскрізних умінь, зокрема:

- *вільне володіння державною мовою*:
- використовувати україномовні джерела для здобуття географічної інформації;
- описувати в усній чи письмовій формі та аналізувати дослідження мовою географічної науки, ефективно комунікувати в групі у процесі обговорення із розв'язання навчальних проблем,
- пояснювати інформацію, подану на географічних картах, картосхемах, таблицях, діаграмах, графіках;
- поповнювати активний словник науковою термінологією українською мовою;
- цінувати здобутки учених-географів;
- виявляти зацікавленість у популяризації географічної науки рідною мовою;

- сприймати географічні поняття і терміни в усних чи письмових текстах іноземними мовами;
- використовувати навчальні іншомовні джерела для здобуття географічної інформації; - математична компетентність:
 - оперувати математичними поняттями і величинами під час характеристики природних об'єктів, явищ та процесів;
 - розв'язувати проблеми географічного змісту за допомогою математичних методів та моделей;
 - оцінювати доцільність математичних методів у розв'язанні навчальних і життєвих ситуацій;
 - *компетентності в галузі природничих наук, техніки і технологій*:
 - досліджувати природу самостійно чи в групі та презентувати результати досліджень;
 - проводити та фіксувати результати спостережень;
 - здійснювати вимірювання та оцінювати їх точність;
 - установлювати причинно-наслідкові зв'язки;
 - цивілізовано взаємодіяти з природою;
 - *інноваційність*:
 - описувати тенденції розвитку природничих наук, техніки і технологій, генеруючи та втілюючи нові ідеї в географічних моделях, розробках проєктах;
 - підтримувати конструктивні ідеї інших осіб, сприяти їх реалізації;
 - *екологічна компетентність*:
 - визначати й аналізувати проблеми довкілля в географічному аспекті;
 - відповідально та ощадно використовувати природні ресурси;
 - усвідомлювати наслідки, пов'язані зі станом довкілля;
 - оцінювати власні дії у природі з позицій безпеки життєдіяльності на принципах сталого розвитку суспільства;
 - *інформаційно-комунікаційна компетентність*:
 - знаходити, обробляти, зберігати інформацію географічного змісту та створювати цифровий контент;
 - перетворювати цю інформацію з одного виду на інший з використанням інформаційнокомунікаційних технологій;
 - досліджувати довкілля за допомогою сучасних інформаційно-комунікаційних технологій;
 - критично оцінювати інформацію географічного змісту, отриманої з різних джерел;
 - дотримуватися принципів академічної доброчесності;
 - *навчання впродовж життя*:
 - бажання вдосконалювати свої здібності та поповнювати знання;
 - формувати розуміння необхідності географічної компетентності для вибору професії та досягнення успіху в житті;
 - розвивати особистісний потенціал у процесі дослідницької і творчої діяльності;
 - усвідомлення значення самоосвіти для особистісного розвитку; - громадянські та соціальні компетентності:
 - поширювати важливу інформацію географічного змісту;
 - брати участь у розв'язанні локальних проблем довкілля і залучати до цього громаду, обстоювати власну позицію щодо прийняття рішень у справі збереження та охорони довкілля;
 - визнання альтернативності думок і поглядів на проблеми, дотримання принципів демократії під час їх розв'язання;
 - співпрацювати в групі під час розв'язання проблем, досліджень природи;
 - усвідомлювати і переконувати інших у пріоритетності збереження здоров'я в інформаційному і технологічному суспільстві;
 - оцінювати вплив досягнень географічної науки на добробут і здоров'я людини;
 - *культурна компетентність*:
 - застосовувати досягнення географічної науки для втілення мистецьких ідей;
 - пояснювати природничо-наукове підґрунтя різних видів мистецтва;
 - усвідомлення значення географічної науки як складника світової культури; - підприємливість та фінансова грамотність:

- генерувати, презентувати та реалізовувати ініціативи географічного характеру, спроможність використовувати можливості та реалізовувати ідеї у процесі виконання проєктів і корисних для громади ініціатив;
- готовність брати відповідальність за прийняті рішення;
- пояснювати ефективність заощадження природних ресурсів та інвестування в природоохоронну діяльність;
- обчислювати економічний ефект ініціатив і діяльності, пов'язаних з реалізацією прикладних географічних завдань.

Реалізація навчальної програми курсу «Географія» сприятиме формуванню в учнів/учениць *наскрізних умінь*, а саме:

- читати з розумінням, висловлювати припущення, підкріплюючи власні висновки фактами та цитатами з тексту, висловлювати ідеї, пов'язані з розумінням тексту;
- висловлювати власну думку в усній і письмовій формі;
- критично і системно мислити, визначаючи характерні ознаки фінансових явищ, подій їх взаємозв'язків; уміння аналізувати та оцінювати доказовість і вагомість аргументів у судженнях, розпізнавати спроби маніпулювання економічними даними, оцінювати надійність джерел достовірності інформації;
- логічно обґрунтовувати власні судження і висновки;
- діяти творчо, ініціативно, креативно, продукувати нові ідеї, уміти їх випробовувати;
- конструктивно керувати емоціями, оцінювати ризики, приймати рішення, що дозволяють розв'язувати проблеми на основі розуміння причин та обставин, які призводять до їх виникнення, досягнення поставлених цілей з урахуванням можливих ризиків та наслідків;
- співпрацювати з іншими, планувати власну та групову роботу, підтримувати учасників групи, допомагати іншим і заохочувати їх до досягнення спільної мети.

Структура курсу. Зміст програми курсу «Географія» представлений взаємопов'язаними розділами, які об'єднують теми, очікуваними результатами та видами навчальної діяльності, що є засобом формування в учнів географічної компетентності.

Структура курсу підпорядкована певній логіці, яка спирається на основні принципи пізнання, а саме:

- науковості;
- доступності навчання;
- зв'язку з життям;
- свідомості й активності учнів у навчанні;
- навчанні через діяльність.

У 6 класі курс «Географія» охоплює 2 розділи.

Розділ I. «Земля на глобусі й карті» знайомить учнів з темами «Глобус – модель Землі» та «Зображення Землі на карті». Обидві теми спрямовано на формування низки предметних компетентностей: читання карт, використання картографічних джерел інформації для орієнтування на місцевості, визначення відстаней між об'єктами тощо.

До розділу II. «Оболонки Землі» включено теми «Літосфера», «Атмосфера», «Гідросфера», «Біосфера та ґрунти», «Природні комплекси» та «Антропосфера». Цей розділ програми спрямовано на формування знань про оболонки Землі, взаємозв'язки явищ і процесів у них та між ними, розуміння цілісності планетарного й зональних природних комплексів. У 6 класі продовжено формування загальної географічної культури учнів/учениць, ключових компетентностей, які ґрунтуються на умінні застосувати набуті знання в життєвих ситуаціях.

4.13. Модельна навчальна програма «Біологія. 7-9 класи»

Модельна навчальна програма з біології 7-9 класи для закладів загальної середньої освіти розроблена на підставі Державного стандарту базової середньої освіти (затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 30 вересня 2020 р. № 898) з урахуванням Методичних рекомендацій для розроблення модельних навчальних програм (лист Міністерства освіти і науки України від 24.03.2021 р. № 4.5/637-21) та відповідно до "Концептуальних засад реформування середньої школи "Нова українська школа" (2016 р.), а також статті 12 Закону України "Про освіту", де задекларовано завдання формування в учнів/учениць ключових компетентностей, одна з яких компетентність у галузі природничих наук, з урахуванням вікових, загальнонавчальних і психологічних особливостей учнів, а також Типової освітньої програми для 5-9 класів закладів загальної середньої освіти, затвердженої Міністерством освіти і науки України (наказ № 235 від

19.02.2021 року)

Освітня мета

Метою навчального предмета «Біологія. 7-9 класи» є формування в учнів / учениць знань про основні закономірності живої природи та її ролі у розвитку суспільства, умінь досліджувати живі організми на основі здобутих знань і пізнавального досвіду, ціннісного ставлення до живої природи. Головним очікуваним результатом усього предмета є сформована дослідницька і навчальна компетентності важливі складники ключової компетентності у галузі природничих наук, техніки і технологій, а також інших ключових компетентностей. Іншими обов'язковими результатами предмета є усвідомлення здобувачами освіти різноманіття методів пізнання природи, розвиток критичного мислення, розвиток біологічної медіаграмотності, набуття навичок роботи з інформацією природничого змісту, опанування знань окремих розділів біології та загальної біологічної компетентності зокрема.

Завдання та принципи предмета

Учні / учениці знайомляться з біологією як окремим предметом вперше у 7 класі. Ця навчальна програма забезпечить знайомство з об'єктами живої природи, існуванням життя на різних рівнях організації, біологічною номенклатурою та біологічними поняттями, сприятиме формуванню біологічної та енвайроментологічної культури тощо. Під енвайроментологічною культурою розуміємо сукупність отриманих знань, практичних навичок і сформованої поведінки, спрямованих на збереження стану навколишнього природного середовища та раціонального використання людським суспільством природних ресурсів.

Мета предмета

"Біологія. 7-9 класи" та досягнення очікуваних результатів навчання реалізуються на основі здійснення численних досліджень: спостережень, вимірювань, класифікації, моделювань, експериментів, пошукових робіт, дослідницьких робіт, лабораторних досліджень, практичних робіт, дослідницьких практикумів, розв'язання проблем, проектною діяльністю тощо.

Модельна навчальна програма «Хімія. 7-9 класи»

Модельну навчальну програму «Хімія. 7–9 класи» розроблено згідно з Державним стандартом базової середньої освіти, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 30 вересня 2020 р. № 898 (далі — Державний стандарт), Типовою освітньою програмою, затвердженою наказом Міністерства освіти і науки України від 19 лютого 2021 р. № 225, Методичних рекомендацій для розроблення модельних навчальних програм (лист Міністерства освіти і науки України від 24 березня 2021 р. № 4.5/637-21).

Модельна навчальна програма «Хімія. 7–9 клас» реалізує вимоги до обов'язкових результатів навчання в циклі базового предметного навчання базової середньої освіти в природничій галузі у 7–9 класах. Пропонований курс забезпечує наступність між адаптаційним циклом базової середньої освіти та профільною освітою в природничій галузі й закладає підґрунтя для подальшого опанування природничих дисциплін у 10–12 класах.

Для наповнення курсу «Хімія. 7–9 класи» обрано дослідження тих хімічних концепцій та явищ, розуміння яких важливе для сучасної людини. Пропонований курс спрямований на подальший розвиток уявлень про природу, зокрема пізнання її на мікрорівні.

Освітня мета

Метою курсу «Хімія. 7–9 класи» є формування особистостей учнів / учениць, які знають і розуміють основні закономірності живої та неживої природи, володіють певними вміннями її дослідження, виявляють допитливість, на основі здобутих знань і пізнавального досвіду усвідомлюють цілісність природничо-наукової картини світу, здатні оцінити вплив хімічної науки, техніки й технологій на сталий розвиток суспільства та можливі наслідки людської діяльності для природи, відповідально взаємодіють із навколишнім природним середовищем.

Програму «Хімія. 7–9 клас» розроблено з метою стимулювання допитливості й зацікавленості учнів / учениць у пізнанні природи, зокрема експериментально, розкриття значення наукових досягнень хімічної спільноти для повсякденного життя людини та суспільства в цілому.

Завдання курсу

Досягнення очікуваних результатів навчання реалізується на поєднанні як індивідуальної, так і групової дослідницької діяльності учнівства з пошуком інформації та колективному обговоренні результатів експерименту й опрацювання здобутої інформації. Відповідно до цього основними завданнями курсу є формування наскрізних умінь, означених Державним стандартом, зокрема:

- 1) читати з розумінням;
- 2) висловлювати власну думку;
- 3) критично і системно мислити;
- 4) логічно обґрунтовувати позицію;
- 5) виявляти ініціативу;
- 6) конструктивно керувати емоціями;
- 7) оцінювати ризики;
- 8) приймати рішення;
- 9) розв'язувати проблеми;
- 10) співпрацювати з іншими.

Учительству варто звернути увагу на важливість формування компетенцій, наведених у рамковому документі PISA-2025¹, у якому окреслено необхідність зміни підходів до навчання природничим наукам з урахуванням актуальних викликів (особистих, локальних, державних), що постали перед світом, який швидко змінюється. 1 PISA 2025 Science framework (second draft). Електронний доступ: https://pisa-framework.oecd.org/science-2025/ukr_ukr/

У цьому документі зокрема зазначено, що природничо-наукові компетентності окреслюють важливі для молоді знання, уміння, навички, способи мислення і цінності, необхідні, щоб ефективно розв'язувати навчальні й життєві проблеми та діяти в регламентованих і нерегламентованих ситуаціях.

Науково освічена людина може долучатися до виражених дискусій щодо науки, сталого (збалансованого) розвитку й технологій для того, щоб діяти поінформовано. Для цього потрібні такі вміння:

- пояснювати явища науково;
- розробляти й оцінювати наукове дослідження та критично інтерпретувати наукові дані й докази;
- досліджувати, оцінювати та використовувати природничо-наукову інформацію для прийняття рішень і подальших дій, що передбачає володіння епістемними знаннями.

У цьому документі також звертають увагу на формування енвайронментологічної компетенції, зокрема агентності в антропоцені.

Агентність в антропоцені тісно пов'язана з провідною для природничої галузі екологічною компетентністю. Це усвідомлення кожною людиною себе як частини екосистеми, визнання та поцінування взаємозалежності з усім живим і планетою Земля в цілому.

Вимоги до результатів навчання, зазначені в Державному стандарті, згруповано за спорідненістю загальних результатів: 1) пізнання світу природи засобами наукового дослідження; 2) опрацювання, систематизація та представлення інформації природничого змісту; 3) усвідомлення розмаїття і закономірностей природи, значення природничих наук і техніки в житті людини та відповідальна поведінка для сталого розвитку суспільства; 4) розвивання наукового мислення, набуття досвіду розв'язання проблем природничого змісту індивідуально й у співпраці. Проте, відповідно до методичних рекомендацій щодо оцінювання навчальних досягнень здобувачів освіти, рекомендовано семестровий і річний контроль здійснювати за трьома групами результатів: 1) здійснює дослідження природи; 2) опрацьовує та використовує інформацію; 3) усвідомлює закономірності природи. Відповідно, Епістемні знання — це знання методів і способів діяльності наукової спільноти в процесі отримання нових знань. Вони забезпечують знання обґрунтування процедур і практик наукового дослідження, зокрема зобов'язання рецензування наукових робіт, об'єктивності й усунення упередженості. Ядром епістемних знань є значення даних і доказів у природничих науках, природничої наукової аргументації тощо. Від англ. *environment*, що означає «оточення», «навколишнє середовище» у модельній навчальній програмі очікувані результати навчання згруповано за цими трьома критеріями, а четверта група, зазначена в Державному стандарті, розподілена по трьох інших, оскільки часто доволі складно відокремити очікуваний результат навчання групової роботи від експериментальної діяльності чи опрацювання інформації.

Структура курсу

Питання, опрацювання яких передбачено програмою «Хімія. 7–9 класи», згруповано за належністю до певного об'єкта або середовища живої та неживої природи. На першому році навчання (7 клас) пропонуємо зосередитися на формуванні й розвитку таких умінь:

Тема 1. Хімія. Перші кроки (розвиток уміння безпечного хімічного експериментування).

Тема 2. Від хімічних елементів до хімічних сполук.

Тема 3. Досліджуємо речовини та суміші.

Тема 4. Моделюємо фізичні та хімічні явища.

На другому році навчання (8 клас):

Тема 1. Пізнаємо кількісні закони хімії.

Тема 2. Досліджуємо гази довкілля.

Тема 3. Досліджуємо будову атома.

Тема 4. Досліджуємо будову речовини.

На третьому році навчання (9 клас):

Тема 1. Досліджуємо розчинність речовин і розчини.

Тема 2. Досліджуємо хімічні реакції в розчинах.

Тема 3. Досліджуємо органічні речовини.

Тема 4. Узагальнюємо результати навчальної діяльності.

У запропонованій модельній програмі передбачено залучення учнівства до моделювання, здійснення досліджень і виконання дослідницьких проєктів (як реальних, так і віртуальних) для набуття нових знань і досвіду організації 6 процесу власного навчання. Дослідницька діяльність має стати як способом пізнання природи, так і формування і розвитку вмінь розв'язувати навчальні й життєві проблеми. Це — виявлення проблематики дослідження, висунування гіпотез, планування та виконання експериментів, прогнозування їх результатів, аналіз доцільності кожного етапу, пошук та узагальнення інформації, перетворення інформації з однієї форми на іншу, зокрема за допомогою цифрових ресурсів, її інтерпретування, математичне оброблення інформації, а також використання набутого навчального досвіду для розв'язання проблем природничого характеру, зокрема екологічних.

У курсі хімії особливої уваги потребує подальший розвиток умінь визначати й розрізняти причини та наслідки, установлювати причинові зв'язки між хімічною будовою речовин та їхніми властивостями, прогнозувати властивості речовин за їхньою будовою і будову за їхніми властивостями, взаємозалежність природних об'єктів, явищ і процесів, оцінювати вплив діяльності людини на довкілля тощо.

Модельна навчальна програма «Фізика. 7-9 класи»

Модельну навчальну програму «Фізика» розроблено згідно з Державним стандартом базової середньої освіти, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 30 вересня 2020 р. № 898, Типовою освітньою програмою, затвердженою наказом Міністерства освіти і науки України від 19 лютого 2021 р. № 235, Методичними рекомендаціями для розроблення модельних навчальних програм (лист Міністерства освіти і науки України від 24 березня 2021 р. № 4.5/637-21). Модельна навчальна програма «Фізика» концептуально передбачає побудову на її основі пропедевтичного курсу навчання фізики, який має вивчатися протягом 7–9 класів. Під час укладання програми велику увагу було приділено формулюванню очікуваних результатів навчання здобувачів освіти за класами, маючи на увазі, що деталізація змісту навчання має здійснюватися під час укладання навчальних програм з урахуванням освітніх можливостей педагогічних систем і пізнавальних потреб контингентів відповідних закладів освіти.

Водночас модельна програма об'єднує матеріал на першому концентрі вивчення фізики на принципах науковості, історизму, наступності, доступності, цілісності, зв'язку теорії та практики й укладена таким чином, щоб здобувши базову середню освіту, здобувачі освіти були ознайомлені з усіма основними розділами фізики (окрім теорії відносності), що вивчаються в системі загальної середньої освіти, та мали сформовані компетентності щодо практичного застосування набутих теоретичних знань і в такий спосіб були підготовлені до системного вивчення фізики на другому концентрі у старшій школі на більш високому рівні узагальнення та систематизації вивченого, застосування більш потужного математичного апарату та розгалужених міжпредметних зв'язків.

Модельна навчальна програма визначає орієнтовну послідовність досягнення очікуваних результатів здобувачами освіти, зміст навчання й можливу послідовність його вивчення та види навчальної діяльності, що мають використовуватися в освітньому процесі. Оскільки фізика є фундаментальною наукою, що вивчає найбільш загальні закони природи, рух і структуру матерії, а результати та досягнення цієї науки лежать в основі сучасної наукової картини світу і водночас визначають рівень сучасного науково-технічного розвитку, техніки та технологій, то вивчення фізики об'єктивно є одним з потужних засобів формування у здобувачів освіти сучасного наукового стилю мислення, що, у свою чергу, слід розглядати як одну з цілей, важливе

інтелектуальне досягнення і один з кінцевих результатів вивчення фізики.

На сучасному етапі усвідомлення змісту та цілей навчання в цілому і фізики зокрема, вже неактуальними є навчальні досягнення, що стосуються відтворення вивченого на репродуктивному рівні. Усе більшої ваги набувають досягнення здобувачів освіти, що полягають у здатності до творчого переосмислення і застосування вивченого матеріалу, створення на його основі нового (можливо, суб'єктивно нового) знання або продукту. Принциповим стає розуміння суті фізичних процесів, у тому числі можливих негативних наслідків некваліфікованого, некоректного або безвідповідального використання результатів наукових і технічних досягнень, усвідомлення загрози виникнення техногенних та природних катастроф тощо. Особливої ваги зазначений аспект вивчення фізики набуває в сенсі гуманізації навчання та необхідності формування у здобувачів освіти відповідального ставлення до взаємодії із суспільством.

Модельна навчальна програма «Фізика» розрахована на рекомендоване Типовими освітніми програмами навчальне навантаження 2 години на тиждень у 7-х і 8-х класах та 3 години на тиждень у 9-х класах з урахуванням можливого корегування навантаження залежно від освітніх потреб контингенту та потужностей освітніх систем закладів освіти за рахунок зміни кількості резервних годин, а також годин, передбачених на виконання практикумів з виконання лабораторних (практичних) робіт, розв'язання задач, виконання проєктів тощо.

Пропонований курс ґрунтується на знаннях та компетентностях, набутих здобувачами освіти в попередніх класах, і водночас не є прив'язаним до якоїсь певної програми, підходу або концепції попереднього вивчення природничих дисциплін.

Освітня мета

Головною метою курсу фізики для 7–9 класів є ознайомлення здобувачів освіти із законами природи шляхом розкриття їх фізичного змісту, створення умов і можливостей практичного втілення та застосування теоретичних знань про природу й формування у здобувачів освіти ключових компетентностей, передбачених Державним стандартом.

Відповідно, метою створення модельної навчальної програми «Фізика» для 7–9 класів є створення концептуальної методологічної та змістової основи й визначення результатів навчання, досягнення яких має стати сенсом одного з напрямів організації та здійснення навчального процесу освітніх закладів.

Завдання курсу

Модельною програмою передбачається, що досягнення очікуваних результатів навчання буде здійснюватися шляхом використання зазначених видів навчальної діяльності, різноманітних форм і методів класної а також позакласної роботи (зокрема підготовки проєктів, технічної творчості тощо).

Головним очікуваним результатом вивчення фізики у 7–9 класах має стати формування у здобувачів освіти ключових компетентностей, які б лягли в основу подальшого успішного навчання молодих людей та їх життєдіяльності в цілому.

Структура курсу

У цілому послідовність вивчення питань курсу фізики визначається підходами, побудованими на принципах історизму та науковості, а глибина їх розгляду, охоплення взаємопов'язаності та взаємопроникнення різних змістових аспектів визначаються принципами доступності, наступності, цілісності, зв'язку теорії і практики тощо. Темі, пропоновані до вивчення, є досить об'ємними та розгалуженими, із широким спектром практичного застосування набутих знань, можливістю здійснення висновків та узагальнень. Відповідно кількість тем, що вивчаються протягом року, є невеликою, але при цьому кожна тема дозволяє використати велику кількість видів навчальної діяльності, тісно поєднаних змістом та логікою наукового пізнання. Протягом першого року вивчення фізики (7 клас) пропонується спочатку познайомити здобувачів освіти з фізикою як наукою про природу та її закономірності й ознайомити з науковими методами, які використовує фізика для дослідження та пізнання природи. Далі на прикладі вивчення в цілому інтуїтивно зрозумілих закономірностей механічного руху пропонується закріпити на практиці попередньо набуті знання про застосування методів фізичних досліджень. Після того як буде вивчено механічний рух і поставлені питання про причини його виникнення, пропонується перейти до розгляду взаємодії тіл, виникнення сил та їх дії в природі.

Тема 1. Методи пізнання природи. Фізика як природнича наука.

Тема 2. Механічний рух.

Тема 3. Взаємодія тіл. Сили в природі.

Протягом другого року вивчення фізики (8 клас) пропонується завершити вивчення

механіки, зокрема питань механічної роботи та енергії. Після цього цілком логічним є перехід до вивчення внутрішньої енергії та теплових явищ. Завершується вивчення фізики у 8 класі переходом до вивчення електрики та властивостей електричного струму.

Тема 1. Момент сили. Механічна робота та енергія.

Тема 2. Внутрішня енергія. Теплові явища.

Тема 3. Електричні явища. Електричний струм.

Орієнтовну кількість годин у дев'ятому класі збільшено на половину, відповідно збільшено кількість тем, але основна відмінність порівняно з вивченням фізики в сьомому та восьмому класах має полягати у використанні та розвитку здібностей здобувачів освіти до усвідомлення матеріалу на більш високому рівні узагальнення. Відбувається також перехід до більш абстрактних (отже, складніших для здобувачів освіти) питань, зокрема про електромагнітне поле. У дев'ятому класі завершується перший концентр вивчення фізики, відповідно більше уваги та часу доцільно приділити узагальненню матеріалу, здійсненню висновків та оцінці досягнутих результатів навчання.

Тема 1. Електричний струм у різних середовищах.

Тема 2. Магнітні та електромагнітні явища.

Тема 3. Механічні та електромагнітні хвилі.

Тема 4. Світлові явища.

Тема 5. Будова атома та атомного ядра.

У кожному класі до кожної з тем пропонується орієнтовний перелік лабораторних робіт, який жодним чином не є вичерпним, головним чином покликаний привернути увагу до необхідності залучення здобувачів освіти до виконання практичних дій та набуття навичок роботи з вимірювальними приладами, пристроями, устаткуванням та обладнанням. Перелік, кількість, теми та назви лабораторних (практичних) робіт можуть змінюватися, варіюватися та доповнюватися залежно від наявного фізичного обладнання, устаткування, приладів, а також відповідно до пізнавальних інтересів і потреб здобувачів освіти. Під час вивчення кожної теми передбачається як вивчення теоретичної інформації, так і виконання дослідницьких проєктів, спрямованих на пошук нових або закріплення вже здобутих знань. З кожною новою темою та з кожним наступним класом усе більшого значення набуває відображення у свідомості здобувачів освіти міжпредметних зв'язків та вміння використовувати їх для розв'язання прикладних проблем. Пошуково-дослідницька діяльність має на меті сформулювати та розвинути у здобувачів освіти навички розв'язування як теоретичних, так і практичних (прикладних) задач, що, у свою чергу, потребує розвитку вмінь проводити досліди, планувати та виконувати експерименти, збирати, опрацьовувати, аналізувати та узагальнювати інформацію, робити висновки та будувати плани нових досліджень.

У процесі навчання фізики, як його результат, у здобувачів освіти мають бути сформовані компетентності, що ґрунтуються на знаннях та набутих умінях, в основі яких лежить розуміння фізичних законів, явищ, процесів тощо. Водночас зміст курсу фізики, визначений конкретними навчальними програмами, має формуватися на компетентнісних 6 засадах, відповідно до логіки наукового пізнання та розвитку фізичних знань з урахуванням внутрішньо-наукових та міжпредметних зв'язків, пізнавальних інтересів та інтелектуальних і фізичних можливостей здобувачів освіти. Реалізація модельної навчальної програми «Фізика» безумовно передбачає втілення «Концепції розвитку природничо-математичної освіти (STEM-освіти)». Шляхи та методи її реалізації мають відповідати інтересам та пізнавальним потребам здобувачів освіти, ураховувати особливості функціонування педагогічних і методичних систем конкретних закладів освіти, наявність освітніх ресурсів, затребуваність відповідних видів навчальної діяльності і втілюватися у конкретних навчальних програмах. У модельній навчальній програмі «Фізика» для учнів і учениць 7–9 класів компетентнісний потенціал втілюється через детальний опис очікуваних результатів навчання, зміст якого може бути уточненим у конкретних навчальних програмах. Модельною навчальною програмою визначається перелік та описується зміст ключових компетентностей, які мають набути здобувачі освіти в результаті навчання. Модельна програма ґрунтується на компетентнісному потенціалі природничої освітньої галузі, визначеному в Додатку 9 до Державного стандарту базової середньої освіти.

Під час вивчення курсу «Фізика» у 7–9 класах доцільно вишукувати можливості максимального використання діяльнісних форм і методів навчання (досліджень, проєктування, експериментування, командної роботи тощо). Розвивати вміння шукати інформацію та працювати з інформацією (аналізувати, інтерпретувати, оцінювати, синтезувати тощо), а також доцільно

заохочувати здобувачів освіти до висловлення гіпотез, генерування ідей та пропонування шляхів їх втілення.

Модельна навчальна програма «Вступ до історії України та громадянської освіти. 5 клас»

Курс «Вступ до історії країни та громадянської освіти» реалізує вимоги до обов'язкових результатів навчання громадянської та історичної освітньої галузі Державного стандарту базової середньої освіти.

До особливостей курсу належать:

- 1) пропедевтичний характер – ознайомлення учнів учениць зі світом шкільної історії та основами історичного процесу, ознайомлення з методами дослідження історії;
- 2) інтегрований характер – ознайомлення з історичним процесом відбувається на основі органічного поєднання епізодів всесвітньої історії та історії країни;
- 3) технологічний підхід до вивчення – пропонується вивчення історії шляхом реалізації діяльнісного підходу в освітньому процесі.

Головною метою курсу є зацікавлення учнів шкільною історією, ознайомлення з методами, технологіями та інструментарієм історичних досліджень; розвиток критичного мислення та медіаграмотності; формування розуміння тяглості історичного процесу, органічної взаємодії загальнолюдського, національного та особистісного поступу; формування розуміння цінності людини, її ідентичності, прав людини, принципів взаємодії людей в спільнотах на різних історичних етапах; формування культури життя в мультикультурному суспільстві, навичок конструктивної взаємодії в суспільстві для забезпечення сталого розвитку; формування особистості патріота країни з активною громадянською позицією.

Основними завданнями курсу є:

- сформувати у здобувачів освіти розуміння історії як науки;
- познайомити учнів із цікавими епізодами історії країни та світу;
- спонукати до дослідження історії родини та рідного краю;
- засобами історії формувати компетентності загальні уміння учитися упродовж життя, громадянська та соціальна компетентність, обізнаність у сфері культури тощо; предметні хронологічна, просторова, інформаційна тощо;
- розвивати історико-хронологічне, геопросторове, критичне, системне мислення;
- розвивати пізнавальний інтерес здобувачів освіти до історії через створення умов для активної взаємодії між вчителем/учителькою і учнями/ученицями, для виконання учнями/ученицями творчих, практичних завдань;
- сприяти формуванню фундаментальних цінностей сучасного світу, а саме — демократії, свободи, поваги до прав людини, потреби гармонії людини з природою.

Програма складається з пояснювальної записки, структурованих за темами вимог до очікуваних результатів навчання учнів. Вони розкриті в орієнтирах для оцінювання згідно з Додатком 1 до Державного стандарту базової середньої освіти. Пропонований авторами зміст навчального предмета є основою для досягнення очікуваних результатів навчання.

Очікувані результати навчально-пізнавальної діяльності зорієнтовані на реалізацію компетентнісного потенціалу громадянської та історичної освітньої галузі, визначеного у Додатку 17 до Державного стандарту базової середньої освіти.

Автори рекомендують для ефективної роботи над досягненням очікуваних результатів навчання йти шляхом реалізації діяльнісного та особистісно орієнтованого підходів в організації пізнавальної діяльності учнів. Застосовувати дослідницькі, проєктні, інтерактивні, дискусійні методи організації освітнього процесу.

У програмі автори також пропонують види навчальної діяльності для досягнення очікуваних результатів навчання учнів. Перелік видів навчальної діяльності є рекомендованим і жодним чином не обмежує вибір вчителя/учительки в організації освітнього процесу для здобувачів освіти.

Керуючись принципами академічної свободи, вчитель/учителька може визначати конкретні форми та методи роботи, види пізнавальних завдань та необхідний час для досягнення очікуваних результатів навчання, зберігаючи загальну спрямованість роботи відповідно до компетентнісного

підходу.

Модельна навчальна програма «Історія України. Всесвітня історія. 6 клас»

Інтегрований курс «Історія України. Всесвітня історія» реалізує вимоги до обов'язкових результатів навчання громадянської та історичної освітньої галузі. Його особливостями є: 1) інтегрований характер — давня історія України вивчається як складова всесвітньої історії; 2) вивчення історичного матеріалу здійснюється системно в широких хронологічних межах — від появи первісних людей до падіння Західної Римської імперії.

Подана програма є продовженням курсу «Вступ до історії України та громадянської освіти». Адаптаційний цикл (5 клас).

Головною метою курсу є розвиток особистості учня/учениці через осмислення минулого, сучасного та зв'язків між ними, взаємодії між глобальними, загальноукраїнськими й локальними процесами; формування ідентичності громадянина України. Сформувані в учнів/учениць основи критичного мислення та особистісного ставлення до історичних подій. Програма курсу спрямована на формування загальних і предметних компетентностей. Основними завданнями курсу є:

- сформувати у здобувачів освіти розуміння цивілізаційної значущості періоду Стародавнього світу в історії України, Європи та світу в цілому, античної цивілізації як основи для подальшого розвитку європейських суспільств;
- засобами історії формувати певні компетентності: загальні (уміння учитися упродовж життя, громадянська та соціальна компетентність, обізнаність у сфері культури тощо); предметні (хронологічна, просторова, інформаційна тощо);
- розвивати пізнавальний інтерес здобувачів освіти до історії Стародавнього світу через створення умов для активної взаємодії між учителем/учителькою і учнями/ученицями для виконання учнями/ученицями творчих, практичних завдань;
- сприяти формуванню фундаментальних цінностей сучасного світу, а саме — демократії, свободи, поваги до прав людини сприяти розумінню необхідності збалансованого розвитку людства.
- сприяти розумінню необхідності збалансованого розвитку людства. Вимоги до обов'язкових результатів навчання учнів історії України, всесвітньої історії у 6 класі передбачають, що учениця/учень:
 - мислить історико-хронологічно, орієнтується в історичному часі, встановлює причинно-наслідкові зв'язки між подіями, явищами і процесами, діяльністю людей і її результатами в часі, виявляє зміни та тривалість у житті суспільства;
 - мислить геопросторово, орієнтується в соціально-історичному просторі, виявляє взаємозалежність розвитку суспільства, господарства, культури й навколишнього природного середовища;
 - мислить критично, працює з різними джерелами інформації та формулює історично обгрунтовані запитання;
 - мислить системно, виявляє взаємозв'язок, взаємозалежність та взаємовплив історичних подій, явищ, процесів, постатей у контексті відповідних епох; розуміє множинність трактувань минулого і сучасного та зіставляє їх інтерпретації;
 - усвідомлює власну гідність, реалізує власні права і свободи, поважає права і гідність інших осіб, виявляє толерантність, протидіє проявам дискримінації;
 - дотримується демократичних принципів, конструктивно взаємодіє з іншими особами, спільнотою закладу освіти, місцевою громадою і суспільством, долучається до розв'язання локальних, загальнонаціональних і глобальних проблем, усвідомлює необхідність утвердження верховенства права й дотримання правових норм для забезпечення сталого розвитку суспільства.

Програму інтегрованого курсу викладено у формі таблиці, яка складається з трьох частин. У першій частині таблиці Очікувані результати навчання кожного розділу відповідно до вимог Державного стандарту та Критеріїв оцінювання діяльності учнів. Друга частина містить Зміст навчально-пізнавальної діяльності інтегрованого курсу. У третій частині подаються

Види навчальної діяльності. Дотримуючись принципу наступності в модельну програму введено всю кількість очікуваних результатів навчання та розподілено їх за розділами. Зміст кожного розділу програми містить перелік історичних тем, не розділених на окремі заняття. Вчителі/учительки, орієнтуючись на вимоги щодо підготовки учнів/учениць, мають можливість

самостійно визначати назву теми, кількість і перелік питань до кожного уроку залежно від умов організації освітнього процесу, пізнавальних можливостей школярів/школярок, класу й індивідуального підходу вчителя/вчительки до викладання. До кожної теми вказано орієнтовані види навчальної діяльності та рекомендований обсяг навчального матеріалу, що має бути опанований учнями за визначений період навчання в процесі досягнення очікуваних результатів і ґрунтується на базових знаннях з громадянської та історичної галузі, визначених Державним стандартом базової середньої освіти (Додаток № 17). Враховуючи принципи академічної свободи вчителя, учитель/вчителька можуть визначати конкретні форми та методи роботи, види пізнавальних завдань, зберігаючи загальну спрямованість роботи відповідно до компетентнісного підходу.

Структура курсу

Вступ до інтегрованого курсу історії

Розділ I. Життя людей у первісні часи

Розділ II. Цивілізації Стародавнього Сходу

Розділ III. Давня Греція та її сусіди

Розділ IV. Давній Рим і його сусіди

Узагальнення. Внесок цивілізацій Стародавнього світу в історію людства. Значення давньої історії України як складової світової історії

Модельна навчальна програма «Історія України. 7-9 класи»

Метою навчального предмету «Історія України» у 7–9 класах є розвиток особистості учня/учениці через осмислення минулого, сучасного та зв'язків між ними, взаємодії між глобальними, загальноукраїнськими і локальними процесами; формування ідентичності громадянина України, його активної громадянської позиції на засадах демократії, патріотизму, поваги до прав і свобод людини, визнання цінності верховенства права та нетерпимості до корупції. Вимоги до обов'язкових результатів навчання учнів історії України в 7–9 класах передбачають, що учениця/учень:

- мислить історико-хронологічно, орієнтується в історичному часі, встановлює причинно-наслідкові зв'язки між подіями, явищами і процесами, діяльністю людей та її результатами в часі, визначає сутність суспільних змін в історії;
- мислить геопросторово, орієнтується в соціально-історичному просторі, виявляє взаємозалежність розвитку суспільства, господарства, культури і навколишнього природного середовища;
- мислить критично, працює з різними джерелами інформації та формулює історично обґрунтовані запитання;
- мислить системно, виявляє взаємозв'язок, взаємозалежність та взаємовплив історичних подій, явищ, процесів, постатей у контексті відповідних епох; розуміє множинність трактувань минулого і сучасного та зіставляє їх інтерпретації;
- усвідомлює власну гідність, реалізує власні права і свободи, поважає права і гідність інших осіб, виявляє толерантність, протидіє проявам дискримінації;
- дотримується демократичних принципів, конструктивно взаємодіє з іншими особами, спільнотою закладу освіти, місцевою громадою і суспільством, долучається до розв'язання локальних, загальнонаціональних і глобальних проблем, усвідомлює необхідність утвердження верховенства права і дотримання правових норм для забезпечення сталого розвитку суспільства;
- дотримується принципів академічної доброчесності в навчанні, науковій та іншій творчій діяльності.

Дана програма складена з урахуванням положень Навчальної програми з історії України для 7-9 класів закладів загальної середньої освіти, затвердженої Міністерством освіти і науки України (наказ Міністерства освіти і науки України № 698 від 03 серпня 2022 р.). Програма складається з пояснювальної записки, структурованих за класами та розділами вимог до очікуваних результатів навчання учнів, розкритих в орієнтирах для оцінювання (за додатком 18 до Державного стандарту базової середньої освіти), пропонованого змісту навчально-пізнавальної діяльності як основи для досягнення цих результатів, а також рекомендованих видів і прикладів навчальної діяльності. Очікувані результати навчання зорієнтовані на формування визначених освітніми стандартами компетентностей і викладені через уміння та ставлення, які відповідають

діяльнісному, знаннєвому та ціннісному компонентам ключових компетентностей громадянської та історичної освітньої галузі. Зміст навчально-пізнавальної діяльності кожного розділу/теми даної програми містить перелік історичних сюжетів і визначається:

- розвиваючим значенням історичного матеріалу для формування в учнів/учениць загальнолюдських цінностей;
- виховним потенціалом для ствердження української історичної пам'яті та виховання патріотизму;
- потенціалом відібраного історичного матеріалу для використання в практичному житті молоді (питання захисту прав 4 людини; розуміння можливостей демократії; шляхи морального самовдосконалення та особистого успіху тощо);
- ступенем впливу певних історичних подій і явищ на формування й розвиток сучасної цивілізації, досягнення якої має опанувати учень тощо.

Історичний матеріал інтегрований з питаннями всесвітньої історії, громадянської освіти. Вчителі/вчительки мають можливість самостійно визначати назву теми, кількість і перелік питань до кожного уроку залежно від умов організації освітнього процесу, пізнавальних можливостей школярів/школярок, класу та індивідуального підходу вчителя/вчительки до викладання. До кожної теми вказано орієнтовані види навчальної діяльності з прикладами. Враховуючи принципи академічної свободи вчителя, вчитель/вчителька можуть визначати конкретні форми та методи роботи, види пізнавальних завдань, зберігаючи загальну спрямованість роботи відповідно до компетентнісного підходу.

Модельна навчальна програма «Всесвітня історія. 7-9 класи»

Навчальний предмет «Всесвітня історія» спрямований на реалізацію визначених Державним стандартом базової середньої освіти (постанова Кабінету Міністрів України від 30 вересня 2020 р. № 898) в громадянській та історичній галузі освіти цілей, зокрема — формування вільної, творчої та відповідальної особистості, спосіб мислення і дій якої базується на усвідомленні загальнолюдських та національних цінностей; патріота України та прихильника її демократичного устрою; людини, яка шанобливо ставиться до родини, суспільства та навколишнього природного середовища; поважає права і свободи людини; зберігає українські національні традиції та водночас поважає культуру, звичаї, традиції інших народів, толерантно ставиться до різних суспільних поглядів, релігій та їх носіїв, якщо це не вступає в протиріччя із загальнолюдськими цінностями. Завданням навчального предмету «Всесвітня історія» у 7–9 класах є розвиток особистості учня/учениці через розуміння причинно-наслідкових зв'язків між історичними подіями та явищами, сприйняття взаємозв'язку української та всесвітньої історії, усвідомлення уроків історії та «людського виміру» історичних процесів. Беручи до уваги різні оцінки подій минулого, учні та учениці під час навчання мають виробляти українське бачення всесвітньої історії часів Середньовіччя та Нової доби і розуміти вплив минулого на сучасні суспільно-політичні, економічні, духовні процеси сьогодення й майбутнього.

Вимоги до обов'язкових результатів навчання всесвітньої історії у 7–9 класах передбачають, що учениця/учень:

- мислить історико-хронологічно, встановлює причинно-наслідкові зв'язки між історичними подіями і явищами, діяльністю людей та її результатами і наслідками в ході історичного процесу, визначає сутність суспільних змін в історії;
- має розвинене геопросторове мислення; виявляє взаємозалежність соціально-економічного, політичного й культурного розвитку та навколишнього природного середовища, клімату, цивілізаційних характеристик сусідніх спільнот;
- розвиває критичне мислення, здатний/здатна співставляти й аналізувати різні джерела інформації;
- виявляє взаємозв'язок, взаємозалежність та взаємовплив історичних подій, явищ, процесів, постатей у контексті відповідних епох; розуміє множинність трактувань минулого і сучасного та зіставляє їх інтерпретації;
- усвідомлює власну гідність, відстоює особисті кордони, власні права і свободи та водночас поважає права і гідність інших людей, дотримується принципів толерантності та відкидає усі форми ксенофобії;
- переконаний/переконана у цінності демократичних принципів, конструктивно взаємодіє з іншими людьми і суспільством в цілому, усвідомлює необхідність утвердження

верховенства права і дотримання правових норм для забезпечення сталого розвитку суспільства;

- дотримується принципів академічної доброчесності в навчанні, науковій та іншій творчій діяльності.

Програма складається з пояснювальної записки; структурованих за класами та в межах класів розділами/темами

- 1) вимог до очікуваних результатів навчальної діяльності учнів/учениць;
- 2) змісту навчально-пізнавальної діяльності;
- 3) рекомендованих видів і прикладів навчальної діяльності.

Очікувані результати навчально-пізнавальної діяльності сформульовані відповідно до ідей і положень Державного стандарту базової середньої освіти та зорієнтовані на формування компетентностей і наскрізних умінь. Знання й уміння органічно пов'язані з ціннісними основами ставлення учнів/учениць до певних історичних подій та явищ.

Зміст навчально-пізнавальної діяльності кожного розділу/теми даної програми визначається:

- розвиваючим значенням історичного матеріалу для формування в учнів/учениць загальнолюдських цінностей;
- виховним потенціалом для ствердження української історичної пам'яті та виховання патріотизму;
- потенціалом відібраного історичного матеріалу для використання в практичному житті молоді (питання захисту прав людини; розуміння можливостей демократії; шляхи морального самовдосконалення та особистого успіху тощо);
- ступенем впливу певних історичних подій і явищ на формування й розвиток сучасної цивілізації, досягнення якої має опанувати учень тощо.

Дана програма складена з урахуванням положень Навчальної програми з історії України для 7-9 класів закладів загальної середньої освіти, затвердженої Міністерством освіти і науки України (наказ Міністерства освіти і науки України № 698 від 03 серпня 2022 р.). Історичний матеріал інтегрований з питаннями громадянської освіти, правознавства. Зміст навчально-пізнавальної діяльності чітко структурований та вибудований таким чином, що дає змогу педагогам самостійно спланувати навчальну діяльність відповідно до навчального плану закладу освіти.

Поряд із загальним переліком можливих видів навчальної діяльності автори програми навели приклади робіт. Виходячи з принципів академічної свободи вчителів, цей перелік не є обов'язковим чи загально-рекомендованим. Міжпредметні зв'язки здійснюються згідно з предметними змістовими лініями «Культурна самосвідомість», «Інформаційне середовище», «Цінності й моральність», наявних у відповідних навчальних предметах, насамперед: географія, мистецтво, українська мова і література, зарубіжна література, іноземні мови, біологія, громадянська освіта, правознавство.

Модельна навчальна програма «Здоров'я, безпека та добробут. 5-6 класи (інтегрований курс)»

Програма розроблена на підставі Державного стандарту базової середньої освіти 2020 р. з урахуванням Державного стандарту початкової освіти 201 р. та відповідно до положень «Концепції Нової української школи» 2016 р. .

Метою інтегрованого курсу «Здоров'я, безпека та добробут» як складника соціальної та здоров'язбережувальної освітньої галузі є розвиток особистості учнів/учениць, яка здатна до самоусвідомлення, гармонійної соціальної і міжособистісної взаємодії, спрямованої на збереження власного здоров'я та здоров'я інших осіб, дбає про безпеку, виявляє підприємливість та професійну зорієнтованість для забезпечення власного і суспільного добробуту.

Для реалізації означеної мети під час розробки Програми були виокремлені такі завдання предмета:

- виховання дбайливого та усвідомленого ставлення до особистого здоров'я, безпеки, добробуту, ціннісного ставлення до здорового способу життя;
- формування умінь визначати альтернативи і ризики, прогнозувати наслідки, ухвалювати рішення з користю для власної безпеки та безпеки інших осіб, здоров'я і добробуту;

- розвиток уміння вчитися, потреби самопізнання як засобу підвищення рівня добробуту і збереження здоров'я;
- сприяння індивідуальному розвитку підприємливих якостей та поведінки свідомого споживача.

Навчальний предмет «Здоров'я, безпека, добробут» є логічним продовженням інтегрованого пропедевтичного курсу «Я досліджую світ» у початковій школі, який у 5–9 класах реалізується в окремих предметах.

Програма побудована лінійно-концентрично. Зміст понять поступово розширюється і доповнюється. Питання, що розглядаються у 5–6 класах, будуть детальніше вивчатися й у 7–9 класах. Концентричність реалізується через міжтематичну інтеграцію змісту та концентричне вивчення змістових ліній. Такий підхід забезпечуватиме поступове нарощування складності матеріалу, його актуалізацію, повторення, закріплення, що сприятиме формуванню комплексу ключових компетентностей, який визначений у Додатку 15 Державного стандарту базової середньої освіти, та забезпечуватиме формування відповідних умінь, ставлень, базових знань.

У результаті опанування навчальної програми засвоюються основні категорії і поняття предмета, такі, що складають логічну частину базових знань освітньої галузі.

Основною ідеєю концепції побудови програми в адаптаційному циклі базової середньої освіти 5–6 класи є поступальний рух дитини через призму особистісного виміру від внутрішнього «Я» до гармонійної та безпечної взаємодії з навколишнім світом, побудови взаємин у спільноті та суспільстві у цілому.

Змістова структура курсу для адаптаційного періоду представлена у таблиці.

Змістова лінія	5 клас	6 клас
Вступ	Я і мої цінності	
Вчусь вчитися	Комфортний освітній простір. Я вчусь ефективно. Пошук інформації та її критичне оцінювання	Навчайся успішно. Важливі рішення для здоров'я, безпеки та добробуту.
Моя безпека	Безпека і небезпека. Дорожній рух та безпека. Я велосипедист. Особиста безпека в населеному пункті. Безпечна поведінка в побуті.	Безпека життєдіяльності. Безпека людини в природному середовищі. Безпека в техногенному середовищі. Твоя безпечна оселя. Безпека в соціальному середовищі.
Моє здоров'я	Я та моє здоров'я. Я підліток. Інфекційні та неінфекційні хвороби. Моє дозвілля.	Моє здоров'я і спосіб життя. Харчування та здоров'я. Профілактика соціально-небезпечних хвороб.
Мій добробут	Особистий добробут. Добробут родини. Культура споживання. Моє майбутнє: мрії, планування та досягнення мети.	Товари та послуги, що задовольняють потреби. Добробут та мої фінанси. Доброчинність та волонтерство.
Я серед людей	Моє коло спілкування. Я в команді.	Спілкування і здоров'я. Конфлікти і здоров'я.

Зміст інтегрованого курсу структурований таким чином, щоб зберегти наступність і послідовність вивчення тем від 5 до 6 класу, врахувати міжпредметні з іншими предметами соціальної та здоров'язбережувальної галузі, міжгалузеві зв'язки з природничою, громадянською та історичною, мовно-літературною, математичною, інформатичною, технологічною галузями. У кожній змістовій лінії виділені основні теми, які уточнюються підтемами. Обсяг, глибина й науковість їх розкриття, організація освітньої діяльності змінюються в кожному класі відповідно до зростаючих пізнавальних і психолого-вікових особливостей здобувачів освіти.

Розподіл годин у програмі є орієнтовним. За необхідності і виходячи з наявних умов навчально-методичного, матеріально-технічного забезпечення та потреб здобувачів освіти, учитель або автор навчальної літератури може самостійно змінювати обсяг годин, відведених

програмою на вивчення окремого розділу, у тому числі змінювати порядок вивчення розділів, тем.

Учитель може пропонувати власну тематику для обговорення, бесід, досліджень, проєктів, акцій, практичних і творчих завдань, зокрема й тих, що підлягають обов'язковому оцінюванню.

Зміст програми бажано розкривати через навчальну-пізнавальну діяльність, через роботу з різними джерелами інформації, проєктно-дослідну діяльність. Перевагу необхідно віддавати інтерактивним, творчим багатоваріантивним формам видам діяльності, що ґрунтуються на активній співпраці всіх учасників освітнього процесу, наприклад роботі в групах, обговоренні, мозкових штурмах, розробці концептуальних карт, сюжетно-рольових іграх, екскурсіях, моделюванні розв'язання проблеми тощо.

У рубриці «Види навчальної діяльності» вказано орієнтовний перелік видів навчальної діяльності, які сприяють формуванню ключових умінь і навичок щодо здоров'я, безпеки та добробуту.

Провідний принцип інтегрованого курсу – «навчання через дію». Щоб цього досягти на заняттях, необхідно:

- створити невимушену атмосферу спілкування, змінити роль учителя задля активізації самостійної діяльності здобувачів освіти;
- віддавати перевагу інтерактивним діяльнісним формам і методам навчання дослідження, проєктування, моделювання, аналіз ситуацій, сюжетно-рольова гра, командна робота тощо;
- розвивати уміння працювати з інформацією пошук, перевірка, аналіз, інтерпретація, переформатування, оцінювання, подання, зберігання тощо, зокрема на цифрових пристроях;
- використовувати навчання за технологією «проблемне навчання», «перевернуто-го класу», що передбачає самостійне опрацювання нового навчального матеріалу учнями і практичне його закріплення на заняттях;
- реалізовувати STEM-проєкти, які сприяють формуванню у здобувачів цілісного, системного світогляду та розвитку ключових компетентностей;
- проводити заняття на природі, вивчати правила та інструкції, використовуючи реальні об'єкти, артефакти, тренажери, симулятори тощо;
- сприяти розвитку творчості, ініціативності, підприємливості, відповідальності за власну справу та результат.

Оволодіння здобувачами освіти ключовими компетентностями буде більш результативним за умови підтримки з боку батьків чи опікунів, тісної співпраці з батьківською громадою та їх активної участі у формуванні й розвитку сприятливого здоров'язбережувального освітнього середовища. зв'язку із цим актуальною є багаторівнева і багатокомпонентна співпраця педагогічного колективу, дорослих і батьківської громади на засадах партнерства.

Виконання деяких вправ навчальної діяльності спільно з дорослими вдома буде сприяти підвищенню дорадчої ролі батьків і опікунів, розвитку відкритості та зворотного зв'язку між школою та родиною, підвищенню рівня здоров'язбережувальної компетентності членів сім'ї, переконанню щодо сучасності та якості системи освіти з інтегрованого курсу, підвищенню значимості громади в управлінні життя суспільства з питань здоров'я, безпеки та добробуту.

У програмі види навчальної діяльності, які слід виконувати не лише у класі, а й удома з допомогою дорослих, позначено знаком «*».

4.21. Модельна навчальна програма «Здоров'я, безпека та добробут. 7-9 класи (інтегрований курс)»

Модельна програма інтегрованого курсу ЗБД спрямована на досягнення учнями 7-9 класів обов'язкових і конкретних результатів навчання, визначених Державним стандартом базової загальної освіти за освітньою галуззю «Соціальна і здоров'язбережувальна».

Базові ідеї навчального курсу

В основу інтегрованого курсу «Здоров'я, безпека та добробут» покладено: - холістичну модель здоров'я; - сучасну концепцію проблем безпеки; - розуміння добробуту як рівня задоволення людських потреб. Холістична модель визначає здоров'я людини як стан повного фізичного, психічного і соціального благополуччя, а також здатність швидко адаптуватися до змін зовнішніх і внутрішніх умов існування. Безпека людини залежить не лише від її поведінки, а й від кількості та сили загроз, що існують у суспільстві (національної безпеки) та від безпеки всього людства і біосфери загалом (глобальна безпека). Ці чинники визначають сучасну концепцію

проблем безпеки. Добробут людини — це рівень задоволення всіх її потреб, тобто якість її життя. Для забезпечення добробуту потрібно, зокрема, вміти здобувати засоби для існування. Це потребує від людини підприємливості, фінансової грамотності, уміння вчитися, дотримання культури споживання, сповідування принципів доброчесності тощо. 3. Мета і завдання курсу Метою інтегрованого курсу є набуття учнівством знань, ставлень і умінь, сприятливих для здоров'я, безпеки, добробуту, успішної соціалізації та самореалізації особистості.

Відповідно до Державного стандарту, курс спрямовано на Наказ Міністерства освіти і науки України від 19.02.2021 №235 «Про затвердження типової освітньої програми для 5-9 класів закладів загальної середньої освіти» <https://is.gd/UIKEPE> Державний стандарт базової середньої освіти. <https://is.gd/3g6PJl> Онлайн-курс «Основи здоров'язбережувальної компетентності» <http://multycourse.com.ua/ua> формування компетентностей, що сприяють соціальній і міжособистісній взаємодії, розвитку й збереженню здоров'я і безпеки через самоусвідомлення, уміння вчитися, підприємливість, професійну соціалізацію особистого життя для власного й суспільного добробуту.

Завданням курсу є сприйняття учнівством цінності життя і здоров'я та набуття ними ключових і наскрізних компетентностей, зазначених далі у пояснювальній записці. Ці компетентності забезпечують, зокрема, досягнення узагальнених результатів, визначених державним стандартом, відповідно до яких учень/ учениця: - турбується про особисте здоров'я і безпеку, реагує на чинники і діяльність, яка становить загрозу для життя, здоров'я, добробуту власного і навколишніх; - визначає альтернативи, прогнозує наслідки, ухвалює рішення з користю для власної безпеки та безпеки інших осіб, здоров'я й добробуту; - робить аргументований вибір здорового способу життя, аналізує і оцінює наслідки і ризики; - виявляє підприємливість та поводить етично для поліпшення здоров'я, безпеки й добробуту.

Наступність із авторською модельною програмою для 5-6 класів Модельна програма курсу «Здоров'я, безпека та добробут» для 7-9 класів забезпечує наступність із авторською модельною програмою інтегрованого курсу ЗБД для 5-6 класів.

Шляхи реалізації модельної програми

Запропонована модельна програма спрямована на досягнення учнівством всіх обов'язкових і конкретних результатів навчання, визначених Державним стандартом для 7-9 класів за освітньою галуззю «Соціальна і здоров'язбережувальна». Зазначимо, що тематика фінансової грамотності у нашій модельній програмі розкривається здебільшого на пропедичному рівні. Тому навчання за авторською програмою ЗБД рекомендується здійснювати у пакеті з модельною програмою за курсом «Фінансова грамотність. 8-9 клас», в якому більш детально розглядаються питання фінансової грамотності. За потреби заклад освіти може організувати за модельною програмою ЗБД здобуття освіти учнями за індивідуальною освітньою траєкторією.

Зміст і базові знання за курсом

Структура змісту. Зміст інтегрованого курсу для 5-9 класів структуровано за змістовими лініями і відповідною тематикою (табл. 1). У модельній програмі зміст курсу упорядковано за розділами, які задають орієнтовну послідовність вивчення конкретних тем. За бажанням, заклад освіти або автори підручників можуть змінити цей порядок.

4.22. Модельна навчальна програма «Етика. 5-6 клас»

Пропонована модельна навчальна програма – це комплексний освітній документ, який у 5–6 класах реалізовує наступність між початковою і базовою середньою освітою у вигляді предмета «Етика» й закладає основу для подальшого інтегрування предметів соціальної та здоров'язбережувальної галузі Державного стандарту базової середньої освіти.

Етика як шкільний предмет у 5–6 класах сприяє усвідомленню учнем/ученицею важливих аспектів людських взаємовідносин у родині, найближчому оточенні, колективі, спільноті, у різних ситуаціях реального життя, дає можливість зрозуміти суть і природу духовних цінностей, їх роль у здійсненні кожною людиною морального вибору, розв'язанні життєвих проблем. Як людина і громадянин учень/учениця постійно зіштовхується зі складними етичними питаннями, на які немає простих відповідей. Вже в молодшому підлітковому віці діти починають розуміти недосконалість світу й самих себе, вчать оцінювати себе та інших із позицій моралі, міркують над поняттями добра і зла, справедливості й гідності.

Знайомство учнів на уроках етики з різними поглядами на життя, різними життєвими позиціями створює для них можливість формування власної філософії життя, життєвої позиції для самореалізації сьогодні та планування майбутнього.

Метою навчання «Етики» як складника соціальної та здоров'язбережувальної освітньої галузі є розвиток доброчесної, відповідальної та виваженої поведінки, що відповідає моральним цінностям і орієнтирам особистості, формування в учня учениці навичок гармонійної соціальної і міжособистісної взаємодії та спілкування, морального ставлення до інших.

Завдання навчального предмета реалізують вимоги до обов'язкових результатів навчання соціальної та здоров'язбережувальної галузі, зазначені у додатку 16 Державного стандарту базової середньої освіти, які передбачають, що учень учениця здатні

- застосовувати знання про людину, її здоров'я, взаємини з іншими та добробут, відповідально ставитись до власної поведінки у спілкуванні з оточуючими, турбуватись про безпеку в комунікації, уникати акторів ризику для власного і суспільного життя, добробуту;
- будувати гармонійні взаємини з оточуючими на основі моральних цінностей, проявляти дружність, ввічливість, повагу та чуйність, толерантність та милосердя в поведінці та стосунках;
- приймати обґрунтовані рішення для налагодження стосунків з іншими і добробуту, аргументувати власний ціннісний вибір щодо взаємин з оточенням і вчинків у різних життєвих ситуаціях;
- аналізувати й оцінювати себе, власну поведінку і поведінку та вчинки інших людей, визначаючи альтернативи та прогнозуючи наслідки, на основі критеріїв моралі та безпеки, контролювати та регулювати свої почуття та емоції.

Компетентнісний потенціал освітньої галузі, визначений у додатку 15 Державного стандарту базової середньої освіти, реалізовуватиметься через розвиток ключових компетентностей, сформованих умінь, ставлень, базових знань. результатом опанування «Етики» учні мають засвоїти основні категорії та поняття предмета, що становлять логічну частину базових знань освітньої галузі.

Кількість годин відповідає рекомендованому навчальному часу, визначеному Типовою освітньою програмою, затвердженою наказом Міністерства освіти і науки країни від 19.02.2021 № 235 «Про затвердження типової освітньої програми для 5–9 класів закладів загальної середньої освіти».

Пріоритети змісту і структура програми

Програмою передбачено вивчення предмета в адаптаційному циклі базової середньої освіти 5–6 класи .

Основною ідеєю концепції побудови програми є поступальний рух дитини від особистісного виміру внутрішнього світу до гармонійної взаємодії з іншими і взаємин у спільноті та суспільстві в цілому.

У п'ятому класі починається розгляд важливих етичних категорій особистість, мораль, гідність, честь тощо.

Основну увагу зосереджено на зовнішніх проявах людської культури, як-от вихованість, правила спілкування, керування емоціями тощо.

У шостому класі продовжується і поглиблюється опрацювання учнями основних понять етики, що створюють цілісну картину людського буття в його моральному вимірі. Ця частина предмета спрямована більшою мірою на формування внутрішнього світу учнів, їхньої глибинної духовної культури, усвідомлення національних та загальнолюдських цінностей.

Логіка навчального матеріалу структурована таким чином, щоб зберегти наступність і послідовність вивчення тем від 5 до 6 класу, врахувати міжпредметні з іншими предметами та курсами соціальної та здоров'язбережувальної галузі та міжгалузеві зв'язки з громадянською та історичною, мовно-літературною освітніми галузями . Наступність у навчанні «Етики» зберігається також у вимогах програми до очікуваних результатів навчання.

Зміст предмета структурований за такими розділами: 5 клас

Вступ

Розділ 1. УНІКАЛЬНІСТЬ І НЕПОВТОРНІСТЬ ЛЮДИНИ

Розділ 2. СПІЛКУВАННЯ У ЖИТТІ ЛЮДИНИ

Розділ 3. СВІТ ЛЮДСЬКИХ ЕМОЦІЙ ТА ПОЧУТТІВ

Розділ 4. ЖИТТЄВИЙ ПОСТУП ЛЮДИНИ

6 клас

Вступ

Розділ 1. МОРАЛЬНЕ ПІДГРУНТЯ ЛЮДСЬКИХ СТОСУНКІВ

Розділ 2. ВЗАЄМОДІЯ ТА СПІВПРАЦЯ В ЖИТТІ ЛЮДИНИ І СУСПІЛЬСТВА

Розділ 3. СВІТ ЛЮДСЬКИХ ВЗАЄМИН

Розділ 4. МОРАЛЬНІ ВІДНОСИНИ В СУСПІЛЬСТВІ

У межах кожного розділу програми дотримано таку логіку:

- рух від більш загальних до конкретних понять;
- системне просування учнів в опануванні невеликої кількості теоретичних знань і підвищенні рівня сформованості наскрізних умінь та ключових компетентностей.

Програма містить результативні, змістові та процесуальні складники, які структуровано за відповідними рубриками колонками основної частини

«Очікувані результати навчання», «Пропонований зміст навчального предмета», «Види навчальної діяльності».

Очікувані результати навчання зорієнтовані на формування відповідних компетентностей і наскрізних умінь учнів відповідно до Державного стандарту в логічному поєднанні знаннєвого, смислового й діяльнісного компонентів.

Зміст навчального предмета розподілений на розділів, що містять перелік сюжетів, опанування яких дозволить досягти очікуваних результатів. Чителі, орієнтуючись на вимоги щодо очікуваних результатів, мають змогу самостійно визначати назву теми, кількість годин і перелік питань до кожного уроку, залежно від умов організації освітнього процесу, пізнавальних можливостей окремих учнів, класу та індивідуального підходу до викладання.

У межах загальної річної кількості годин учитель може самостійно визначати і час для роботи над кожним розділом програми, не порушуючи повноти завдань, визначених як результати і зміст навчання.

Спільними для 5 та 6 класів є основні види навчальної діяльності учнів. Адже постійне залучення учнів у активну різноманітну діяльність може забезпечити реальне досягнення планованих у програмі результатів. Учитель, організуючи освітній процес, може диференціювати ускладнювати кожний із пропонованих видів діяльності, зменшуючи допомогу учням аж до їхньої повної самостійності, та ускладнюючи завдання шляхом висування вимог оперувати більшим обсягом інформації чи складнішими способами діяльності.

З урахуванням теми уроку в освітній процес доцільно включати такі види діяльності учнів

- пошукові завдання пошук учнями інформації в різних джерелах підручнику, довідниках, інтернет-джерелах тощо, систематизація, оцінювання якості та достовірності інформації;
- творчі завдання створення, синтез, розв'язання проблем і ситуацій на основі набутих знань і вмінь, оцінка прикладів власної поведінки та поведінки інших людей відповідно до моральних вимог і правил, моделювання ситуацій та діалогів морально-етичного змісту та визначення шляхів їх розв'язання; рольові та інші ігри на застосування набутих знань і умінь;
- відкриті та спірні запитання, що виносяться на обговорення та дискусії стимулювання висловлення учнями власних суджень щодо певних вчинків, поведінкових моделей, добір аргументів для захисту власної позиції, участь в обговоренні з дотриманням правил дискутування, діалоги з переконанням інших;
- індивідуальні групові проєкти планування власної діяльності на певний проміжок часу, планування співпраці з іншими у проєкті, дослідницька діяльність, співпраця з реалізації проєкту та досягнення результатів, презентація результатів проєкту.

Водночас запропоновані програмою зміст предмета та види навчальної діяльності жодним чином не обмежують автономію і творчість учителя, оскільки виступають своєрідним орієнтиром та можливим варіантом навчання учнів «Етики». Програмові положення лише застерігають від одноманітності в організації діяльності учнів, небажаної монологічності й однотипності їхньої діяльності.

роки етики можуть бути схожі на дослідницьку лабораторію, дискусійний клуб, де кожний учень має змогу індивідуально чи в групі дослідити ті чи інші проблеми, висловитися, поміркувати вголос, поділитися враженнями та власним досвідом. Варто якнайширше залучати життєвий досвід учнів, спонукаючи їх до активного спілкування з родиною та оточенням. Один-два уроки з предмета у навчальному році можна проводити як родинні шкільні свята, де діти не просто демонструють власні досягнення в царині етики, а спілкуються зі своїми батьками представниками родини та представниками сімей однокласників, учителями, запрошеними

особами. Це відкриває перспективу позаурочної діяльності учнів, наприклад, у реалізації групових проєктів.

Розподіл навчального матеріалу між розділами програми є орієнтовним.

Учитель може вносити власні корективи щодо цього в межах предмета.

Шляхи реалізації програми та особливості організації освітнього процесу з предмета

- явлення про цінності, що засвоюють учні, не ґрунтується лише на авторитеті вчителя чи автора підручника.

Учителю не слід вчити учнів брати на віру певний погляд на життя – варто допомогти їм самостійно знайти основи для розбудови щасливого і повноцінного життя. Етичні категорії і поняття мають обговорюватись на найбільш зрозумілих і близьких учням етичних прикладах українських реалій, ситуаціях життя найближчого оточення, зокрема, пропонує у підручнику. Зміст предмета орієнтований на формування в учнів національних та загальнолюдських цінностей.

У навчанні предмета особливого значення слід надавати розвитку вмінь учня учениці робити моральний вибір, формулювати, пояснювати й обґрунтовувати власну позицію і поведінку та позицію інших людей. Тому всі важливі питання і поняття «Етики» обов'язково мають обговорюватись у процесі вільної і відкритої інтерактивної комунікації за участі всіх учнів класу, які мають можливість порівнювати свою точку зору як з думкою учителя, так і однокласників.

Отже, **особливостями організації освітнього процесу з «Етики» є:**

- послідовне відпрацювання на уроках навичок учнів розв'язувати ситуації спілкування і взаємодії, моделюючи продуктивну етичну поведінку, стимулювання учнів використовувати набуті навички у житті;
- системне застосування технологій інтерактивного навчання, розвитку критичного мислення, проєктної діяльності;
- створення позитивної атмосфери навчання та ефективного освітнього середовища.

Учителям етики, адміністрації закладу варто звернути увагу на те, що освітній заклад здійснює процес спрямованої соціалізації учня учениці, тому певною мірою відповідає за їхній моральний і соціальний розвиток.

Навчання учнів буде більш успішним за умови панування в освітньому закладі демократичної атмосфери та правил поведінки, стосунків учасників освітнього процесу, побудованих на етичних началах, рівноправних партнерських відносинах і взаємоповазі.

Модельна навчальна програма «Технології. 5-6 класи»

Модельну навчальну програму навчального предмета «Технології» для учнів 5–6 класів розроблено відповідно до законів країни «Про освіту», «Про загальну середню освіту», Концепції Нової української школи схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів країни від 14 грудня 2016 р. № 9 -р

«Про схвалення Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року», на основі Державного стандарту базової середньої освіти.

Відповідно до Державного стандарту метою технологічної освітньої галузі є реалізація творчого потенціалу учня, формування критичного та технічного мислення, готовності до зміни навколишнього природного середовища без заподіяння йому шкоди засобами сучасних технологій і дизайну, здатності до підприємливості та інноваційної діяльності, партнерської взаємодії, використання техніки і технологій для задоволення власних потреб, культурного та національного самовираження.

Відповідно до мети технологічної освітньої галузі **метою навчального предмету «Технології»** є формування у здобувачів освіти життєво-важливих компетентностей, необхідних у самостійному житті, розвиток творчого потенціалу, критичного мислення, духовно-моральних цінностей, реалізація здібностей та інтересів учнів у сфері проєктно-технологічної діяльності. Програмою передбачено, що необхідною умовою формування компетентностей є діяльнісна спрямованість навчання, яка передбачає постійне включення учнів до різних видів педагогічно доцільної активної навчально-пізнавальної діяльності, а також практична його спрямованість.

Сучасне навчання повинно мати комплексний вплив на особистість, саме предмет «Технології» має всі необхідні для цього компоненти.

Зміст предмету передбачає формування не лише знань і умінь, але й певних якостей, світогляду, ідейності, моральності особистості, громадянської позиції, підприємництва тощо.

Дана програма:

- передбачає досягнення очікуваних результатів навчального предмету;
- визначає зміст і види навчальної діяльності здобувачів освіти;
- ґрунтується на визначених Державним стандартом ціннісних орієнтирах;
- охоплює формування ключових компетентностей. програмі визначено вимоги до конкретних очікуваних результатів навчання;
- коротко вказано відповідний зміст кожного навчального модуля.

Причому зміст указаний таким чином, що кожний учитель учителька, які обравли цей варіант програми, легко зможе адаптувати її під особливості своєї роботи.

Програму побудовано із врахуванням таких принципів:

- дитиноцентризму і природовідповідності;
- узгодження цілей, змісту і очікуваних результатів навчання;
- науковості, доступності і практичної спрямованості змісту;
- наступності і перспективності навчання;
- взаємозв'язаного формування ключових і предметних компетентностей;
- логічної послідовності і достатності засвоєння учнями предметних компетентностей;
- творчого використання вчителем програми залежно від умов навчання;
- адаптації до індивідуальних особливостей, інтелектуальних і фізичних можливостей, потреб та інтересів дітей.

Згідно з вимогами Державного стандарту до обов'язкових результатів навчання учнів, передбачено, що учень/учениця:

- формулює ідею та втілює задум у готовий продукт за алгоритмом проектно-технологічної діяльності;
- творчо застосовує традиційні і сучасні технології;
- ефективно використовує техніку, технології та матеріали без заподіяння шкоди навколишньому природному середовищу;
- турбується про власний побут, задоволення власних потреб та потреб інших осіб.

Крім спеціальних умінь і навичок у процесі навчання учні оволодівають загально-навчальними вміннями і навичками, які мають відношення до всіх предметів, наприклад, навичками роботи з книгами, довідниками, читання й письма, бібліографічним апаратом, раціональної організації домашньої праці, дотримання режиму дня тощо.

Структура навчальної програми розроблена модельна навчальна програма складається з чотирьох основних модулів:

- 1) Втілення задуму в готовий продукт за алгоритмом проектно-технологічної діяльності.
- 2) Творче застосування традиційних і сучасних технологій декоративно-ужиткового мистецтва.
- 3) Ефективне використання техніки і матеріалів без заподіяння шкоди навколишньому середовищу.
- 4) Турбота про власний побут, задоволення власних потреб і потреб інших осіб.

Навчальна діяльність здобувачів освіти за цими модулями сприятиме найбільш ефективному досягненню мети предмета «Технології». Зазначена мета досягається шляхом залучення здобувачів освіти на уроках технологій до проектної діяльності, як провідного засобу розвитку і навчання учнів, формування у них здатності до самостійного навчання, оволодіння засобами сучасних технологій, умінь конструювати власний процес пізнання і на практиці реалізувати заплановане.

Зміст програми орієнтовано на формування в учнів ключових і предметних компетентностей, які покликані наблизити процес навчання до життєвих потреб учня учениці, його інтересів та природних здібностей. Навчальний програмовий матеріал, призначений для засвоєння учнями, викладено в таблиці, що містить такі опції колонки таблиці

- очікувані результати навчання;
- зміст навчального предмета;

- види навчальної діяльності.

Очікувані результати складають основу освітніх цілей у роботі вчителя вчительки, орієнтують його її на запланований навчальний результат та мають бути досягнуті на кінець навчального року.

Вчителі мають планувати поетапну їх реалізацію при виконанні окремих проєктів. До програми додається перелік напрямів та основних технологій проєктнотехнологічної діяльності учнів. Після самостійного вибору об'єкта проєктування, вчитель вчителька орієнтуючись на зміст навчального предмета середня колонка програми, визначає перелік необхідних тем для вивчення в межах обраного об'єкта, формуючи теоретичну і практичну базу знань і вмінь.

Види навчальної діяльності третя колонка покликані спрямувати вчителя вчительку на ті види робіт, які доцільно реалізувати учням під час опанування певної теми. Це та послідовність дій, яку варто виконувати для реалізації проєктної діяльності.

Програма характеризується спрямованістю на реалізацію принципу варіативності, який передбачає планування навчального матеріалу відповідно до матеріально-технічного та кадрового забезпечення навчального процесу, вікових особливостей учнів та їхніх інтересів.

Порядок опанування модулів вчитель вчителька обирає самостійно.

Дана програма зорієнтована на практичну діяльність учнів. Її зміст кожен вчитель розробляє індивідуально, враховуючи матеріально-технічну базу, рівень підготовленості учнів у класі та їхні бажання. Якщо вчитель вчителька не має можливості проводити такі це обумовлено відсутністю кулінарної лабораторії, рекомендується створити такі умови, щоб учні мали уявлення про способи приготування, при нагоді могли це зробити не порушуючи правил безпечної праці.

Програма побудована таким чином, що кожен вчитель вчителька має можливість обрати тему проєктної діяльності, реалізуючи 1 і більше проєктів за кожним модулем з поданого переліку, адаптуючи його на вибір до потреб учнів.

Також програмою передбачено перелік основних технологій, які вчитель вчителька може використовувати для опанування обраної проєктної діяльності.

Основна технологія не повинна повторюватись більше 2-х разів за один навчальний рік. Додаткові технології можна обирати на власний розсуд, але так, щоб це відповідало навчанню та засвоєнню нових знань та умінь, та не створювало небезпеки для здобувачів освіти.

Для груп, які не поділяються на хлопчиків дівчат, рекомендується проєктна діяльність із двома основними технологіями.

Головне завдання при виборі об'єкта праці та технології до нього – реалізувати інтелектуальний і творчий потенціал учня учениці, прищепити навички самореалізації і самоосвіти, надати свободу творчості в межах потрібних знань, орієнтуватися на досягнення сучасної науки, вмотивувати діяльність учня учениці.

Результати проєктної діяльності необхідно орієнтувати на сучасні потреби та виклики суспільства, а саме інформаційну компетентність, розвиток творчих здібностей, компетентності в галузі техніки і технологій, розвиток образного та 5 просторового мислення, вміння аналізувати, порівнювати, узагальнювати та робити висновки.

Дана програма є універсальною і не має чітко вираженої гендерної направленості. Тобто вчитель вчителька може працювати з будь-яким сформованим класом – дівчата, хлопці, змішана група.

Під час виконання практичних робіт у навчальній майстерні важливо звертати увагу на дотримання здобувачами освіти правил безпечної роботи, виробничої санітарії й особистої гігієни, навчати їх тільки безпечних прийомів роботи, ознайомлювати із заходами попередження травматизму.

Модельна навчальна програма «Технології. 7-9 класи»

Модельну навчальну програму навчального предмета «Технології» для учнів 7– 9 класів розроблено відповідно до законів України «Про освіту», «Про повну загальну середню освіту», Концепції Нової української школи (схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 14 грудня 2016 р. № 988-р «Про схвалення Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року»), на основі Державного стандарту базової середньої освіти.

Відповідно до Державного стандарту, метою технологічної освітньої галузі є реалізація творчого потенціалу учня / учениці, формування критичного та технічного мислення, готовності до зміни навколишнього природного середовища без заподіяння йому шкоди засобами сучасних технологій і дизайну, здатності до підприємливості та інноваційної діяльності, партнерської

взаємодії, використання техніки і технологій для задоволення власних потреб, культурного та національного самовираження.

Відповідно до мети технологічної освітньої галузі, **метою навчального предмету «Технології»** є формування у здобувачів і здобувачок освіти життєво важливих компетентностей, необхідних у самостійному житті, розвиток творчого потенціалу, критичного мислення, духовно-моральних цінностей, реалізація здібностей та інтересів учнівства у сфері проєктно-технологічної діяльності.

Предмет спрямований на створення навчального середовища, для розкриття й розвитку у школярства здібностей в особистісно-зорієнтованій сфері проєктування та виготовлення виробів і ознайомлення в процесі роботи з різними матеріалами, інформацією й іншими ресурсами відповідно до потреби творчої ідеї учнівства. Для учнів та учениць 7-9 класів передусім важливо вивчати зміни, що відбуваються в технологіях. Відповідно, отримані знання в цій галузі мають бути гнучкими та забезпечувати широку сферу застосування; особливий акцент у програмі зроблено на практичній діяльності, яка містить методи: робота із засобами праці; дослідження дизайн-продукту; екскурсії та спостереження; проєктування; практичне оцінювання; історія розвитку технологій, новітні технології.

Сучасне навчання повинно мати комплексний вплив на особистість, саме предмет «Технології» має всі необхідні для цього компоненти. Зміст предмету передбачає формування не лише знань і вмінь, але й певних якостей, світогляду, ідейності, моральності особистості, громадянської позиції, підприємництва тощо.

Програмою передбачено отримання учнями та ученицями в процесі навчання певних знань та вмінь. Знання містять базові поняття й терміни, способи, шляхи й засоби перетворювальної діяльності, уявлення про предмет і об'єкт праці, знання основних технологій у досліджуваній сфері діяльності, розуміння нерозривності і забезпечення взаємодії пізнавальної та перетворювальної діяльності, знання економічних, соціальних і екологічних аспектів трудової діяльності людини в навколишньому світі, знання умов і засобів забезпечення безпеки практичних робіт.

Своєю чергою, уміння являють собою освоєння способів перетворювальної діяльності на основі отриманих знань: здатність вибирати відповідні види перетворювальної діяльності, уміння виконувати практичні дії; уміння організувати, забезпечити й керувати процесом діяльності; здатність аналізувати й коригувати процес діяльності; уміння здобувати й використовувати нову інформацію; уміння здійснювати самостійну творчу діяльність; здатність визначати рівень своєї готовності до перетворювальної діяльності; уміння визначати шляхи підвищення професійної готовності до практичної діяльності; здатність забезпечувати ефективні та безпечні умови праці.

Ця програма:

- передбачає досягнення очікуваних результатів навчальної діяльності;
- визначає зміст і види навчальної діяльності здобувачів і здобувачок освіти;
- ґрунтується на визначених Державним стандартом ціннісних орієнтирах;
- сприяє формуванню ключових компетентностей.

У програмі визначено вимоги до конкретних очікуваних результатів навчання; коротко вказано відповідний зміст кожного навчального модуля. До того ж зміст указаний таким чином, що кожний учитель / учителька, які обрали цей варіант програми, легко зможе адаптувати її під особливості своєї роботи.

Програму побудовано з урахуванням таких принципів:

- дитиноцентризму і природовідповідності;
- узгодження цілей, змісту й очікуваних результатів навчання;
- науковості, доступності і практичної спрямованості змісту;
- наступності і перспективності навчання;
- взаємопов'язаного формування ключових і предметних компетентностей;
- логічної послідовності і достатності засвоєння учнівством предметних компетентностей;
- творчого використання вчителями програми залежно від умов навчання;
- адаптації до індивідуальних особливостей, інтелектуальних і фізичних можливостей, потреб та інтересів дітей.

Згідно з вимогами Державного стандарту, до обов'язкових результатів навчання учнівства передбачено, що учень/учениця:

- формулюють ідею та втілює задум у готовий продукт за алгоритмом проєктно-технологічної діяльності;

- творчо застосовують традиційні і сучасні технології;
- ефективно використовують техніку, технології та матеріали без заподіяння шкоди навколишньому природному середовищу;
- турбуються про власний побут, задоволення власних потреб та потреб інших осіб.

Окрім спеціальних умінь і навичок, у процесі навчання учні й учениці оволодівають загальнонавчальними вміннями і навичками, які мають відношення до всіх предметів, наприклад, навичками роботи з книгами, довідниками, читання й письма, бібліографічним апаратом, раціональної організації домашньої праці, дотримання режиму дня тощо.

Структура навчальної програми

Ця програма є логічним продовженням модельної навчальної програми «Технології. 5-6 класи» для закладів загальної середньої освіти. Деякі питання в ній повторюються, але передбачено, що вони мають бути ускладненими відповідно до вікових особливостей здобувачів і здобувачок освіти. Крім цього, учні та учениці 7-9 класів працюють над соціальними проектами, що сприяє усвідомленню значущості виконаної роботи.

Розроблену модельну навчальну програму складено з чотирьох основних модулів.

1. Утілення задуму в готовий продукт за алгоритмом проектно-технологічної діяльності.
2. Творче застосування традиційних і сучасних технологій декоративно-ужиткового мистецтва.

3. Ефективне використання техніки і матеріалів без заподіяння шкоди навколишньому середовищу.

4. Турбота про власний побут, задоволення власних потреб і потреб інших осіб.

Навчальна діяльність здобувачів і здобувачок освіти за цими модулями сприятиме найбільш ефективному досягненню мети предмета «Технології». Зазначену мету можна досягти шляхом залучення здобувачів освіти на уроках технологій до проектно-технологічної діяльності як провідного засобу розвитку і навчання учнівства, формування в нього здатності до самостійного навчання, оволодіння засобами сучасних технологій, умінь конструювати власний процес пізнання і на практиці реалізувати заплановане. Зміст програми орієнтовано на формування в учнівства ключових і предметних компетентностей, які покликані наблизити процес навчання до життєвих потреб учня / учениці, їхніх інтересів та природних здібностей.

Навчальний програмовий матеріал, що забезпечуватиме умови для досягнення учнівством очікуваних результатів навчання, викладено в таблиці, яка містить такі опції (стовпці таблиці):

- очікувані результати навчання;
- зміст навчального предмета;
- види навчальної діяльності.

Очікувані результати складають основу освітніх цілей у роботі вчителя / учительки, орієнтують його / її на запланований навчальний результат та мають бути досягнуті на кінець навчального року. Учителі мають планувати поетапну їхню реалізацію під час виконання окремих проєктів.

До програми додано перелік напрямів та основних технологій проектно-технологічної діяльності учнів. Для учнівства 7-8 та 9 класів він дещо відрізняється. Програмою передбачено, що вибір об'єкта проєктування та основну технологію вчитель / учителька добирають разом з учнями, орієнтуючись на їх здібності, бажання, матеріальне забезпечення тощо. Крім цього, вчитель / учителька, орієнтуючись на зміст навчального предмета (середній стовпець програми), визначають перелік необхідних тем для вивчення в межах обраного об'єкта, формуючи теоретичну і практичну базу знань і вмінь.

Види навчальної діяльності (третій стовпець) покликані спрямувати вчителя / учительку на ті види робіт, які доцільно реалізувати учнями під час опанування певної теми. Це та послідовність дій, яку варто виконувати для реалізації проектно-технологічної діяльності. Під час складання календарно-тематичних планів рекомендовано зміст теоретичної та практичної складових розписувати відповідно до обраного виду діяльності.

Програма спрямована на реалізацію принципу варіативності, який передбачає планування навчального матеріалу відповідно до матеріально-технічного та кадрового забезпечення навчального процесу, вікових особливостей учнів та їхніх інтересів. Порядок опанування модулів вчитель / учителька обирають самостійно.

Ця програма орієнтована на практичну діяльність учнівства і побудована таким чином, що кожен вчитель / кожна вчителька мають можливість обрати тему проектно-технологічної діяльності, реалізуючи 1 (і більше) проєктів за кожним модулем із запропонованого переліку, адаптуючи

його на вибір до потреб учнівства. Таким чином, за рік школярі опановують мінімум 4 проекти, які можуть виконуватись не лише індивідуально, а й у складі як маленьких, так і великих груп.

У програмі є повторення деяких тем у модулях різних класів. Це не означає виконання однакових проектів. Змістовий матеріал та проекти мають бути різними з ускладнюювальними елементами в кожному наступному класі. Програмою також передбачено перелік основних технологій, які вчитель / учителька можуть використовувати для опанування обраної проектної діяльності. Основна технологія не повинна повторюватись більше 2-х разів за один навчальний рік. Додаткові технології можна обирати на власний розсуд, але так, щоб це відповідало навчанню та засвоєнню нових знань та вмінь і не створювало небезпеки для здобувачів і здобувачок освіти. Для груп, які не поділяють на хлопчиків / дівчат, за бажанням учнівства можуть використовуватися дві основні технології. Головне завдання при виборі об'єкта праці та технології до нього – реалізувати інтелектуальний і творчий потенціал учня / учениці, прищепити навички самореалізації й самоосвіти, надати свободу творчості в межах потрібних знань, орієнтуватися на досягнення сучасної науки, навчити дітей шукати, аналізувати, робити висновки, вмотивовувати діяльність учнівства. Під час проектної діяльності орієнтувати учнів на кінцевий результат.

Ця програма є універсальною і не має чітко вираженої гендерної направленості. Тобто вчитель / учителька можуть працювати з будь-яким сформованим класом: дівчата, хлопці, змішана група.

Під час виконання практичних робіт у навчальній майстерні важливо звертати увагу на дотримання здобувачами і здобувачками освіти правил безпечної роботи, виробничої санітарії й особистої гігієни, навчати їх виключно безпечних прийомів роботи, ознайомлювати із заходами попередження травматизму.

Модельна навчальна програма «Інформатика. 5-6 клас»

Модельна навчальна програма “Інформатика 5-6 класи ” визначає орієнтовну послідовність досягнення очікуваних результатів навчання учнів в адаптаційному циклі базової середньої освіти з інформатичної освітньої галузі, зміст курсу «Інформатика 5-6 класи » та види навчальної діяльності учнів, які спрямовані на реалізацію зазначених результатів на основі пропонованого змісту.

Програма курсу “Інформатика 5-6 класи ” відображає засадничі ідеї концепції «Нова українська школа» 2016 р. та орієнтована на реалізацію мети інформатичної освітньої галузі через окремий навчальний предмет «Інформатика», охоплюючи в повному обсязі всі обов'язкові результати навчання учнів за Державним стандартом базової середньої освіти зазначеної галузі для 5-6 класів Постанова Кабінету Міністрів країни від 30.09.2020 р. № 9 .

Таким чином, **метою вивчення курсу** “Інформатика” в 5-6 класах є розвиток особистості учня, здатного використовувати цифрові інструменти і технології для розв'язання проблем, розвитку, творчого самовираження, забезпечення власного і суспільного добробуту, здатного критично мислити, безпечно та відповідально діяти в інформаційному суспільстві. Мета курсу досягається вирішенням завдань щодо реалізації обов'язкових результатів навчання інформатичної освітньої галузі, які передбачають, що учень/учениця:

- знаходить, аналізує, перетворює, узагальнює, систематизує та подає дані, критично оцінює інформацію для розв'язання життєвих проблем;
- створює інформаційні продукти і програми для ефективного розв'язання задач проблем, творчого самовираження індивідуально та у співпраці з іншими особами за допомогою цифрових пристроїв чи без них;
- усвідомлено використовує інформаційні та комунікаційні технології і цифрові інструменти для доступу до інформації, спілкування та співпраці як творець та або споживач, а також самостійно опановує нові технології;
- усвідомлює наслідки використання інформаційних технологій для себе, суспільства, навколишнього природного середовища, дотримується етичних, культурних і правових норм інформаційної взаємодії.

Досягнення обов'язкових результатів навчання визначається на основі компетентнісного підходу. Компетентнісний потенціал курсу «Інформатика 5-6 класи » відповідає компетентнісному потенціалу інформатичної освітньої галузі, який полягає у розвитку на уроках інформатики всіх ключових компетентностей, визначених Державним стандартом базової середньої освіти, а саме:

- Вільне володіння державною мовою, наприклад, вміння висловлюватись на тему сучасних цифрових технологій з використанням відповідної термінології під час вивчення

інформаційних систем та мереж; створювати цифрові інформаційні об'єкти державною мовою, вивчаючи технології опрацювання текстів та презентацій тощо;

- Здатність спілкуватися рідною та іноземними мовами, наприклад, оперувати міжнародною термінологією у сфері інформаційних технологій під час вивчення інформаційних систем та мереж; використовувати різні програмні засоби для тлумачення слів, перевірки правопису, перекладу тексту та веб- сторінок тощо;
- Математична компетентність, наприклад, створювати математичні моделі об'єктів і процесів для розв'язування задач різних предметних галузей засобами цифрових технологій під час розробки власних програмних проєктів; створювати діаграми різних типів засобами цифрових технологій для візуалізації числових даних та їх аналізу тощо;
- Компетентності в галузі природничих наук, техніки і технологій, наприклад, визначати загальні фізичні принципи будови і функціонування інформаційних систем і середовищ, цифрових пристроїв під час вивчення інформаційних систем та мереж; проводити навчальні дослідження природничо-технологічного змісту та комп'ютерні експерименти, створюючи власні програмні проєкти та інформаційні продукти з візуалізацією відповідних результатів тощо;
- Інноваційність, наприклад, генерувати й реалізовувати ідеї з використанням цифрових технологій, опановуючи тематичні розділи змістової лінії “Цифрова творчість”; розпізнавати та описувати поширення цифрових інновацій у науці і суспільстві під час вивчення інформаційних систем та мереж тощо;
- Екологічна компетентність, наприклад, визнання необхідності застосування екологічних засад використання й утилізації цифрових пристроїв під час вивчення інформаційних систем та мереж; усвідомлення впливу інформаційно-комунікаційних технологій і пристроїв на довкілля тощо;
- Навчання впродовж життя, наприклад, прагнення самостійно опановувати нові інформаційні технології й цифрові інструменти при формуванні власного цифрового середовища; усвідомлення власних досягнень і потреб у навчанні в галузі інформаційних технологій тощо;
- Громадянські та соціальні компетентності, наприклад, дотримуватись принципів цифрового громадянства, співпрацюючи в онлайн-ових групах та спільнотах; мережевого етикету під час спілкування в інтернеті тощо;
- Культурна компетентність, наприклад, створювати різнопланові медіапродукти текстові документи, графічні зображення, презентації, анімації тощо з використанням інформаційних технологій; враховувати художньо-естетичний аспект у створенні інформаційних продуктів та їх представленні тощо;
- Підприємливість та фінансова грамотність, наприклад, ідентифікувати можливості цифрових технологій і пристроїв для створення цінностей, ведення діяльності й розвитку підприємливості в контексті виконання власних проєктів, створення інформаційних продуктів тощо;
- Інформаційно-комунікаційна компетентність, наприклад, розв'язувати проблеми з використанням цифрових пристроїв та технологій для розвитку, власного й суспільного добробуту;
- використовувати логічне, системне і структурне мислення для побудови інформаційних моделей і розуміння інформаційної картини світу під час вивчення теми “Інформаційна мозаїка” тощо.

Слід зауважити, що розвиток ключової інформаційно-комунікаційної компетентності, метою якої є впевнене, критичне і відповідальне використання цифрових технологій для власного розвитку і спілкування; здатність безпечно застосовувати інформаційно-комунікаційні засоби в навчанні та інших життєвих ситуаціях, дотримуючись принципів академічної доброчесності, не є прерогативою виключно інформатичної освітньої галузі та окремого курсу інформатики. Відповідно до Державного стандарту загальної середньої освіти у всіх освітніх галузях, в окремих предметах чи інтегрованих курсах передбачається відповідний зміст, обов'язкові результати навчання та різні види навчальної діяльності для формування цифрової компетентності учнів, забезпечуючи таким чином її всебічний розвиток, інтегративний характер та метапредметність. Інформаційні технології сьогодні знаходяться на передовому краї практично всіх наук та сфер діяльності людини, в багатьох випадках визначаючи їх подальший розвиток та надаючи основу

для створення нових галузей наук, які утворюються на перетині вже традиційних дисциплін. Тому дуже цінним і актуальним в освітній програмі закладів освіти буде доповнення шкільного курсу інформатики в 5-6 класах в рамках інформатичної освітньої галузі або інших різними інтегрованими курсами.

Дана модельна програма “Інформатика 5-6 класи надає організаційні засади для розробки і запровадження таких варіативних інтегрованих курсів, закладаючи в зміст вивчення предмета інформатики розвиток в учнів наскрізних умінь, які, одночасно є індикатором впровадження компетентнісного підходу в навчальну діяльність учнів, орієнтиром рівноваги між навчальними задачами і реальними життєвими проблемами, а саме:

1) читати з розумінням, що передбачає здатність до емоційного, інтелектуального, естетичного сприймання і усвідомлення прочитаного, розуміння інформації, записаної переданої у різний спосіб або відтвореної технічними пристроями, наприклад, вибираючи потрібний матеріал з різних джерел, ознайомлюючись з різними видами тексту при створенні презентації або під час виконання завдань за інструкцією;

2) висловлювати власну думку в усній і письмовій формі, наприклад, дискутуючи на предмет ролі інформаційних технологій у розвитку громади, чи аргументуючи необхідність дотримання принципів академічної доброчесності;

3) критично і системно мислити, що виявляється у визначенні характерних ознак явищ, подій, ідей, їх взаємозв'язків, вмінні аналізувати та оцінювати доказовість і вагомість аргументів у судженнях, зважати на протилежні думки та контраргументи, розрізняти акти, їх інтерпретації, розпізнавати спроби маніпулювання даними, використовуючи різноманітні ресурси і способи оцінювання якості доказів, надійності джерел і достовірності інформації, наприклад, здійснюючи пошук необхідної інформації в Інтернеті та її аналіз;

4) логічно обґрунтовувати позицію на рівні, що передбачає здатність висловлювати послідовні, несуперечливі, обґрунтовані міркування у вигляді суджень і висновків, що є виявом власного ставлення до подій, явищ і процесів, наприклад, під час побудови інформаційних та математичних моделей, проведення комп'ютерних експериментів і досліджень з їх використанням;

5) діяти творчо, що передбачає креативне мислення, продукування нових ідей, доброчесне використання чужих ідей та їх доопрацювання, застосування власних знань для створення нових об'єктів, ідей, умінь випробовувати нові ідеї, наприклад, під час створення різних інформаційних продуктів - текстових документів, графічних зображень, програмних проєктів тощо;

6) виявляти ініціативу, що передбачає активний пошук і пропонування рішень для розв'язання проблем, активну участь у різних видах діяльності, їх ініціювання, прагнення до лідерства, уміння брати на себе відповідальність, наприклад, під час роботи над груповим проєктом, плануючи свою діяльність, надаючи конструктивні відгуки іншим;

7) конструктивно керувати емоціями, що передбачає здатність розпізнавати власні емоції та емоційний стан інших, сприймати емоції без осуду, адекватно реагувати на конфліктні ситуації, розуміти, як емоції можуть допомагати і заважати в діяльності, налаштовуючи себе на пошук внутрішньої рівноваги, конструктивну комунікацію, зосередження уваги, продуктивну діяльність, наприклад, під час тестування та налагодження програмного проєкту визначати різні види помилок, проявляти наполегливість та цілеспрямованість;

8) оцінювати ризики, що передбачає вміння розрізняти прийнятні і неприйнятні ризики, зважаючи на істотні фактори, наприклад, наводити приклади наслідків ризиків встановлення і використання програмного забезпечення або пояснюючи поняття ліцензій на програмне забезпечення, авторського права та плагіату;

9) приймати рішення, що передбачає здатність обирати способи розв'язання проблем на основі розуміння причин та обставин, які призводять до їх виникнення, досягнення поставлених цілей з прогнозуванням та урахуванням можливих ризиків та наслідків, наприклад, розпізнаючи життєві, навчальні проблеми, для розв'язання яких можна застосувати цифрові технології, визначаючи інформаційні процеси у власній діяльності оцінюючи, створюючи власний цифровий простір;

10) розв'язувати проблеми, що передбачає вміння аналізувати проблемні ситуації, формулювати проблеми, висувати гіпотези, практично їх перевіряти та обґрунтовувати, здобувати потрібні дані з надійних джерел, презентувати та аргументувати рішення, наприклад, при плануванні і реалізації експерименту з готовими чи створеними моделями для підтвердження чи спростування гіпотези, при формулюванні висновків, наскільки отримані результати

експерименту з моделлю відповідають гіпотезі прогнозу, працюючи з готовими чи власними інформаційними моделями;

11) співпрацювати з іншими, що передбачає вміння обґрунтовувати переваги взаємодії під час спільної діяльності, планувати власну та групову роботу, підтримувати учасників групи, допомагати іншим і заохочувати їх до досягнення спільної мети, наприклад, беручи участь у спільному проєкті;

12) онлайн та оф-лайн із створення інформаційних продуктів для реалізації власних і суспільних інтересів.

Програма ґрунтується на визначених Державним стандартом ціннісних орієнтирах, а саме:

- повага до особистості учня та визнання пріоритету його інтересів, досвіду, власного вибору, прагнень, ставлення у визначенні мети та організації освітнього процесу, підтримка пізнавального інтересу та наполегливості; зокрема, тематика проєктних робіт має визначатись з урахуванням інтересів учнів, з наданням можливості вибору конкретних тем учнями чи групами учнів;

- забезпечення рівного доступу кожного учня до освіти без будь-яких форм дискримінації учасників освітнього процесу; важливо підтримувати переконання, що всі учні спроможні успішно опанувати навчальний предмет в усьому спектрі його розділів та тем, проте окремі учні можуть потребувати додаткової підтримки, яку важливо організувати і забезпечити;

- дотримання принципів академічної доброчесності у взаємодії учасників освітнього процесу та організації всіх видів навчальної діяльності; зокрема, у процесі пошуку ресурсів для створення власних інформаційних продуктів важливо звертати увагу на правила цитування використаних ресурсів, різноманітність ліцензій та дозволів тощо; становлення вільної особистості учня, підтримка його самостійності, підприємливості та ініціативності, розвиток критичного мислення та впевненості в собі; підтримується шляхом спільного узгодження правил роботи, заохочення до висловлення власної думки щодо проблемних та дискусійних запитань;

- формування культури здорового способу життя учня, створення умов для забезпечення його гармонійного фізичного та психічного розвитку, добробуту; зокрема, це стосується дотримання балансу між екранним часом і власним добробутом; створення освітнього середовища, в якому забезпечено атмосферу довіри, без будь-яких форм дискримінації учасників освітнього процесу;

- спільне творче вирішення проблемних ситуацій призводить не лише до активнішого та ефективнішого навчання, але й до створення більш інклюзивного середовища, в якому всі учні відчувають можливість безпечно експериментувати, ділитися ідеями та дослухатись до думок інших;

- утвердження людської гідності, чесності, милосердя, доброти, справедливості, співпереживання, взаємоповаги і взаємодопомоги, поваги до прав і свобод людини, здатності до конструктивної взаємодії учнів між собою та з дорослими; на уроках інформатики передбачає отримання і надання конструктивного зворотного зв'язку як щодо результатів, так і щодо процесу роботи; формування в учнів активної громадянської позиції, патріотизму, поваги до культурних цінностей українського народу, його історико-культурного надбання і традицій, державної мови підтримується шляхом включення відповідного контексту в перелік тематики інформаційних продуктів, які створюються впродовж навчання; плекання в учнів любові до рідного краю, відповідального ставлення до довкілля, зокрема в контексті застосування екологічних засад використання й утилізації цифрових пристроїв.

Пріоритети викладання предмета “Інформатика 5-6 класи ” за даною модельною програмою можна визначити наступні. Визначаючи вимоги до очікуваних результатів навчання, модельна навчальна програма зорієнтована на досягнення й ширших цілей. Передусім йдеться про цифрове громадянство, як здатність та спроможність брати активну, постійну та відповідальну участь у спільнотах локальних, національних, глобальних, онлайн та оф-лайн на різних рівнях залученості. Це передбачає грамотну та позитивну взаємодію з цифровими технологіями, які розвиваються, що вимагає постійного навчання та вдосконалення своєї компетентності. Визнаючи переваги від можливостей, які відкриваються внаслідок грамотного використання цифрових технологій та даних, потрібно усвідомлювати можливі ризики та знати шляхи їх уникнення чи мінімізації.

Надзвичайно важливими у сучасному світі є навички інфомедійної грамотності, тобто критичного сприйняття інформації та усвідомлення учнями цінності високоякісної інформації. Навички забезпечення цифрової безпеки, інформаційної та візуальної грамотності, соціальна толерантність є основою продуктивної присутності в онлайн-просторі.

STEM-освіта передбачає поєднання природничого, технологічного, інженерного та математичного компоненту у практичному та проєктному навчанні. Таким чином, окрім охоплення відповідних галузевих компетентностей, можна досягти їх інтеграції, підсиливши її інноваційними методами роботи. Інформатичним внеском у реалізацію STEM-проєктів є обчислювальне мислення, як підхід до формулювання та пошуку рішень задач таким чином, щоб до їх розв'язання залучити можливості комп'ютерних систем. Конкретні методи обчислювального мислення включають

- декомпозицію, як вміння розбивати задачу на окремі кроки чи етапи, і зворотний процес утворення складного рішення з окремих частин;
- виявлення шаблонів, тобто схожих елементів чи їх особливостей, що дозволяє робити прогнози чи знаходити спільні рішення різних задач;
- абстрагування, тобто вміння узагальнити інформацію, необхідну для розв'язання задач, і відкинути зайві деталі;
- розробку алгоритму, як покрокової стратегії розв'язання задач.

Ці поняття мають стати пріоритетом, фокусом предметної уваги на уроках інформатики, впродовж опанування учнями різних тем, від створення програмних проєктів до вивчення інформаційних систем та дослідження застосування моделювання для розв'язання задач.

Важливим акцентом викладання курсу інформатики за даною модельною програмою також є перехід від парадигми навчання вправного користувача, споживача інформаційних послуг та технологій до нової парадигми

формування вмінь, які забезпечують виконання ролі їх творця, тобто від репродуктивного рівня мислення до продуктивного. Звичайно, частина уроків будуть присвячені вивченню та відпрацюванню нових навичок та технік, але кінцевою метою є надати учням можливість застосувати їх для втілення власних творчих задумів. Структура предмета “Інформатика 5-6 класи” визначається відповідно до Типової освітньої програми, обсяг навчального навантаження для закладів із навчанням українською мовою Додаток 1 для інформатичної освітньої галузі для адаптаційного циклу 5-6 класів визначено таким чином

Навчальне навантаження для інформатичної освітньої галузі в 5 та 6 класах рекомендоване – 1,5 год на тиждень, 52,5 на рік; мінімальне – 1 год на тиждень, 35 на рік; максимальне – 2 год на тиждень, 70 на рік. Заклад освіти з урахуванням особливостей технічного забезпечення, кадрового складу, контингенту, освітніх пріоритетів учнів тощо може обрати різні варіанти викладання курсу інформатики від 70 годин до 140 годин за два роки навчання. З урахуванням того, що загальна кількість годин на освітню галузь повинна бути не менша за рекомендовану тобто 105 годин за два роки навчання, то обираючи, наприклад, мінімальну кількість годин, заклад акумулює навчальний час інформатичної освітньої галузі на додатковий варіативний курс, який поглиблює або розширює вивчення тієї чи іншої теми основного курсу або інтегрований курс, який дозволяє більше детально, з різних поглядів та теорій вивчити окремі питання сучасної інформатики. Прикладами таких курсів можуть бути такі “Робототехніка”, “Програмування”, “Кібербезпека”, “Основи Інтернет речей”, “Комп'ютерна графіка”, “Обробка аудіо, відео”, “Комп'ютерна фотостудія”, “Комп'ютерна анімація”, “Віртуальна реальність”, “Створення сучасних презентацій”, “Хмарні сервіси”.

Змістові лінії курсу “Інформатика 5-6 класи визначено відповідно до основних завдань реалізації інформатичної освітньої галузі

- 1.Інформація. Дані. Моделі.
- 2.Цифрова творчість
- 3.Цифрові пристрої
- 4.Безпека та відповідальність

Зміст навчальної програми умовно поділено на два роки навчання, в кожному з яких визначено по 5 навчальних тем. В кожній темі присутня внутрішня інтеграція за змістовими лініями, зазначеними при структуруванні очікуваних результатів навчання, що дозволяє комплексно розглянути програмний зміст, побудувавши причинно-наслідкові зв'язки всередині предмета. Також у кожній темі передбачається розвиток ключових компетентностей, що дозволить

реалізувати зовнішню інтеграцію предмета в системі шкільної освіти. Шляхи реалізації модельної програми та організації освітнього процесу розвиток освітніх компетентностей інформатичної галузі в курсі “Інформатика 5-6 класи ” за даною модельною програмою передбачається поетапно, від знань та вмінь до ставлень та цінностей

- знання систематизований набір необхідних актів як когнітивна складова компетентності - запропоновані в змісті навчальних тем курсу;
- вміння практичне володіння засобами, методами та технологіями здійснення певних робіт як діяльнісна складова компетентності;
- сформульовані у пропонованих видах діяльності до кожної теми курсу;
- ставлення стереотипи поведінки особистості в певних ситуаціях, що відображають її уподобання, особисті цінності, етичні та моральні норми як мотиваційна та рефлексивна складова компетентності;
- визначені в очікуваних результатах навчання до кожної теми та у зазначених вище наскрізних вміннях.

Ще одним з принципових підходів до викладання курсу інформатики за цією модельною програмою є реалізація наступності між циклами навчання від 3-4 класів до 5-6 класів, забезпечуючи навчальний поступ розвитку освітньої компетентності, який закладено в Державних стандартах інформатичної освітньої галузі початкової та базової середньої освіти і в перспективі буде поступово розвиватися до профільної школи. Це прослідковується у поглибленні та розширенні визначених модельною програмою змісту навчання та рівня активності учнів під час виконання запропонованих видів діяльності до однакових загальних очікуваних результатів навчання.

Обов'язковою умовою реалізації модельної програми є постійне використання на уроці комп'ютерної техніки, різних цифрових пристроїв, з метою забезпечення формування діяльнісної складової освітньої компетентності. Час, необхідний для досягнення очікуваних результатів, окреслених даною модельною програмою, визначається вчителем залежно від рівня попередньої підготовки учнів, обраної методики навчання, наявного обладнання тощо. Водночас, на опанування тем «Алгоритми та програми» має відводитись не менше 40 % навчального часу. За необхідності вчитель може змінювати порядок вивчення тем, не порушуючи змістових зв'язків між ними.

Допускається комбінування змісту кількох тем для створення інтегрованих проєктів чи модулів. При цьому важливо охопити усі очікувані результати навчання, передбачені модельною програмою. Методична свобода вчителя полягає і у вільному виборі методів, прийомів, форм та педагогічних технологій навчання. Водночас, слід надавати пріоритет активним навчальним діяльностям, інтерактивним, дослідницьким, проєктним, які відповідають запитам та інтересам учнів, а також передбачають здійснення вибору та висловлення власної позиції. Учні повинні мати можливість досліджувати програмні поняття та творити власне їх розуміння на підставі особистого досвіду. Потрібно створювати умови для розвитку допитливості учнів, підтримувати ініціативу при вирішенні проблемних ситуацій та самовираження через цифрову творчість. Але й пам'ятати про системність та послідовність формування стійких навичок під час виконання тренувальних вправ, практичних та лабораторних, практикумів тощо.

При плануванні навчальної діяльності треба враховувати також її невід'ємну соціальну складову, і включати у заняття обговорення, дискусії, презентації, отримання та надання зворотного зв'язку та рефлексію. Просуваючись індивідуальними траєкторіями опанування інформатики, учні повинні все частіше формулювати власні запитання, пропонувати власні рішення і самокритично оцінювати власну роботу.

В умовах тривалого карантину та переходу на дистанційну форму навчання на рівні навчальної програми можуть бути внесені зміни у види діяльності учнів, із забезпеченням досягнення очікуваних результатів навчання.

Умови навчання під час організації освітнього процесу повинні забезпечувати ефективне засвоєння учнями матеріалу та відповідати чинним вимогам щодо безпеки життєдіяльності учасників навчального процесу з метою створення сучасного, розвивального, безпечного, комфортного та інклюзивного освітнього середовища.

На кожному уроці з інформатики класи діляться на підгрупи так, щоб кожен учень був забезпечений індивідуальним робочим місцем за комп'ютером. Поділ на підгрупи здійснюється згідно з Наказом МОН країни

№ 12 від 20.02.2002 р. Під час організації освітнього процесу потрібно неухильно дотримуватися норм Санітарного регламенту для закладів загальної середньої освіти.

Обробка персональних даних може здійснюватись лише після надання відповідної згоди та забезпечуючи належний захист, згідно із вимогами законодавства, особливо під час організації дистанційного навчання.

Модельна навчальна програма «Інформатика. 7-9 клас»

Метою навчання в інформатичній освітній галузі, відповідно до Державного стандарту базової середньої освіти, є розвиток особистості учня, здатного використовувати цифрові інструменти і технології для розв'язування проблем, розвитку, творчого самовираження, забезпечення власного та суспільного добробуту, критично мислити, безпечно та відповідально діяти в інформаційному суспільстві.

Освітня мета інформатики як навчального предмета повністю збігається з метою навчання інформатичної освітньої галузі.

Завдання навчання інформатики як навчального предмета передбачають формування в процесі навчання учнів/учениць ключових компетентностей, визначених у Державному стандарті базової середньої освіти (вільне володіння державною мовою; здатність спілкуватися рідною (у разі відмінності від державної) та іноземними мовами; математична компетентність; компетентності в галузі природничих наук, техніки і технологій; інноваційність; екологічна компетентність; навчання впродовж життя; громадянські та соціальні компетентності; культурна компетентність; підприємливість і фінансова грамотність), а також формування інформаційно-комунікаційної компетентності, яка в інформатичній освітній галузі є і ключовою, і предметною.

Наскрізними є такі вміння:

1) читати з розумінням, у тому числі електронні тексти, схеми, діаграми, що передбачає зокрема, уміння формулювати твердження, ідеї, підкріплюючи їх аргументами, фактами та цитатами (посиланнями на джерела);

2) висловлювати власну думку в усній і письмовій формі, у тому числі з використанням цифрових пристроїв і відповідної термінології;

3) критично та системно мислити, використовуючи різноманітні ресурси та способи оцінювання якості доказів, надійності джерел і достовірності відомостей, отриманих у тому числі й з електронних ресурсів;

4) логічно обґрунтовувати свої дії для розв'язування задач з використанням цифрових пристроїв, свій вибір програмного забезпечення для створення моделей об'єктів, явищ і процесів;

5) діяти творчо, що передбачає креативне мислення, продукування нових ідей, добровільне використання чужих ідей та їх доопрацювання, застосування власних знань для створення нових інформаційних об'єктів;

6) виявляти ініціативу, що передбачає активну участь у різних видах діяльності, уміння брати на себе відповідальність;

7) конструктивно керувати емоціями, що передбачає налаштування на пошук внутрішньої рівноваги, конструктивну комунікацію, у тому числі під час спілкування з використанням цифрових засобів, зосередження уваги на вирішенні проблем, продуктивну діяльність;

8) оцінювати ризики під час використання цифрових пристроїв, розрізняти прийнятні та неприйнятні ризики;

9) приймати рішення, що передбачає здатність обирати способи розв'язування проблем з використанням відповідних цифрових пристроїв і програмного забезпечення;

10) розв'язувати проблеми, що передбачає вміння аналізувати проблемні ситуації, висувати гіпотези та їх обґрунтовувати й практично перевіряти, презентувати, у тому числі з використанням цифрових засобів, та аргументувати рішення;

11) співпрацювати з іншими, що передбачає вміння обґрунтовувати переваги взаємодії під час спільної діяльності, планувати власну та групову роботу, підтримувати учасників групи, допомагати іншим, у тому числі з використанням цифрових засобів, і заохочувати їх до досягнення спільної мети.

Формування інформаційно-комунікаційної компетентності відповідно до Державного стандарту базової середньої освіти передбачає реалізацію навчальних завдань, ознакою вирішення яких є те, що учень/учениця:

- знаходить, аналізує, перетворює, узагальнює, систематизує та подає дані в різних

формах, критично оцінює інформацію для розв'язування життєвих проблем;

- створює інформаційні продукти для ефективного розв'язування задач/проблем, творчого самовираження індивідуально та у співпраці з іншими особами з використанням цифрових пристроїв чи без них;

- усвідомлено використовує інформаційні та комунікаційні технології та цифрові інструменти для доступу до інформації, спілкування та співпраці як творець та (або) споживач, а також самостійно опановує нові технології;

- усвідомлює наслідки використання інформаційних і комунікаційних технологій для себе, суспільства, навколишнього природного середовища, дотримується етичних, культурних і правових норм інформаційної взаємодії.

Основні принципи модельної програми. Модельна програма побудована за концентрично-лінійним принципом. Базові поняття курсу інформатики, уміння, що сформовані в початковій школі та в 5–6 класах, поглиблюються та розширюються в 7–9 класах. Значна частина тем, вивчення яких розпочалося в 5–6 класах, продовжується в 7–9 класах з відповідним ускладненням та розширенням змісту. Таким чином забезпечується поступове нарощування складності навчального матеріалу, його актуалізація, повторення, закріплення, що сприяє формуванню ключових та предметних компетентностей і способів діяльності на більш високому рівні узагальнення.

Основою для досягнення очікуваних результатів навчання, визначених у модельній програмі, є діяльнісний підхід, що базується на доборі інформаційних об'єктів, під час опрацювання яких формуються відповідні ключові та предметні компетентності.

Діяльнісний підхід також передбачає реалізацію об'єктного підходу: інформаційні технології використовуються для опрацювання певних інформаційних об'єктів, які мають певні властивості; для опрацювання об'єкта потрібно змінити значення його властивостей; для змінення значення властивостей об'єкта над ним необхідно виконати певні дії – реалізувати певний алгоритм.

Алгоритмічний підхід полягає в поданні способів виконання операцій над об'єктами у вигляді алгоритмів. Це сприятиме розвитку в учнів/учениць алгоритмічного мислення, ознаками якого є вміння поділяти задачі на підзадачі, чітко формулювати правила виконання окремих операцій і визначати їх послідовність, враховуючи можливості виконавців.

Пріоритети викладання предмета:

- повага до особистості учня/учениці та визнання важливості урахування їхніх інтересів під час навчання інформатики, добору інформаційних об'єктів і засобів для їх опрацювання;

- підтримка пізнавального інтересу учнів/учениць, забезпечення можливостей зарахування результатів навчання з інформатики, отриманих у неформальній освіті;

- забезпечення рівного доступу кожного учня/учениці до освіти без будь-яких форм їх дискримінації;

- дотримання принципів академічної доброчесності учасників/учасниць освітнього процесу;

- створення безпечного цифрового освітнього середовища з сучасними засобами навчання інформатики, яке забезпечує форми онлайн- та офлайн-навчання;

- утвердження конструктивної та етичної взаємодії учнів/учениць між собою та з дорослими, у тому числі й з використанням цифрових мереж.

Структура предмета. Навчальний предмет Інформатика, відповідно до додатка 14 до Державного стандарту базової середньої освіти та Додатка 1 Типової освітньої програми для 5–9 класів закладів загальної середньої освіти, має такий розподіл навчального навантаження в 7–9 класах для закладів загальної середньої освіти з навчанням українською мовою:

II. Компетентнісний потенціал мистецької освітньої галузі

1. Вільне володіння державною мовою.

Уміння: грамотно висловлювати українською мовою в усній чи письмовій формі свої враження від мистецтва; чітко формулювати судження міркування; дискутувати щодо мистецьких явищ та інформації про мистецтво, отриманої з різних джерел; ділитися творчими ідеями, коментувати та оцінювати власні художні результати й творчість інших осіб; шукати художню

літературу та літературу мистецького спрямування для читання й пізнання нового та отримання задоволення.

Ставлення: усвідомлення національної ідентичності через українське та світове мистецтво; цінування української мови як основи національного мистецтва (літератури, театру, кіно тощо); готовність активно користуватися українською мовою під час спілкування на теми мистецтва.

2. Здатність спілкуватися рідною (у разі відмінності від державної) та іноземними мовами.

Здатність спілкуватися рідною (у разі відмінності від державної) мовою.

Уміння: грамотно висловлювати в усній і письмовій формі свої враження від мистецтва; чітко формулювати судження, міркування із застосуванням відповідної лексики; дискутувати щодо мистецьких явищ та інформації про мистецтво, отриманої з різних джерел; ділитися творчими ідеями, коментувати та оцінювати власні художні результати і творчість інших осіб; добирати художню літературу та літературу мистецького спрямування для читання й пізнання нового та отримання задоволення.

Ставлення: усвідомлення своєї етнічної самобутності та української національної ідентичності; сприйняття культурного різноманіття світу через

мистецтво.

Здатність спілкуватися іноземними мовами.

Уміння: використовувати іншомовні джерела інформації про мистецтво та іншомовну мистецьку термінологію.

Ставлення: шанування культурного різноманіття, усвідомлення широких можливостей у творчій діяльності зі знанням іноземних мов; усвідомлення необхідності популяризації іноземними мовами культурних надбань України.

3. Математична компетентність.

Уміння: застосовувати математичні поняття і категорії як інструменти під час створення художніх робіт; використовувати математичні знання для пояснення художньої виразності творів, логіки, структури художньої форми; аналізувати твори мистецтва та створювати власні художні твори за правилами художньої композиції; здійснювати у разі потреби розрахунки для встановлення пропорцій, відношень між величинами, створення об'ємно-просторових композицій, запису ритму, створення сценічних композицій тощо; створювати сценічні композиції, різноманітні художні продукти із використанням медіаресурсів; актуалізувати за допомогою мистецтва математичні поняття і категорії; вибудовувати логіку презентації власних проєктів.

Ставлення: усвідомлення взаємозв'язків математики і мистецтва як універсальних мов на прикладах творів різних видів мистецтва; усвідомлення взаємозумовленості художньо-образного та математичного мислення у становленні особистості; розуміння впливу художнього пізнання на розвиток математичних здібностей і вмінь.

4. Компетентності в галузі природничих наук, техніки і технологій.

Уміння: спостерігати і відтворювати довкілля в художніх образах засобами різних видів мистецтва; аналізувати роль людини в соціокультурному просторі та її відображення в мистецтві; використовувати технічні засоби для втілення художніх ідей з урахуванням постійного розвитку інформаційно- комунікаційних технологій; застосовувати знання з природничих наук та використовувати природні ресурси для творчості; застосовувати мистецькі знання і вміння для естетизації навколишнього середовища, розширювати діапазон емоційних переживань через сприйняття довкілля.

Ставлення: сприйняття довкілля і знання з природничих наук як об'єктів для художньо-образної інтерпретації; розуміння естетичних якостей технічних винаходів, усвідомлення взаємовпливу знань природничих наук, техніки, технологій і мистецтва (на прикладі дизайну, ландшафтно́ї архітектури, звукозаписів, сценічних ефектів тощо), художнє осмислення людського досвіду.

5. Інноваційність.

Уміння: виявляти креативність у різних сферах хистеттворчості, критично оцінювати та інтерпретувати явища культури з урахуванням взаємодії традицій та інновацій; пропонувати неординарні способи виконання творчих завдань, розвивати критичне мислення щодо власної художньо-творчої діяльності; генерувати і впроваджувати нові мистецькі ідеї у різних сферах

хиттєдіяльності.

Ставлення: відкритість до інновацій і передбачення їхнього позитивного результату, ініціативність щодо участі в мистецьких заходах, творенні нових культурних продуктів; прагнення творчої самореалізації, вираження креативності; відповідальність за особистий і спільний результат у мистецьких проєктах; виявлення прагнення до сталості результату, мультиплікаційності результату; демонстрування впевненості в собі, визначення перспективи діяльності.

6. *Екологічна компетентність.*

Уміння: використовувати взаємодію «людина — природа» для вираження мистецькими засобами власних емоцій, почуттів, переживань; запобігати негативним впливам інформації на власний емоційний стан; поширювати засобами мистецтва ідеї свідомого споживання.

Ставлення: усвідомлення необхідності гармонійної взаємодії людини і довкілля; сприйняття довкілля як об'єкта для художньо-образної інтерпретації, виявлення емоційно-ціннісного ставлення до хиттєвого простору, сприйняття природи як естетичного об'єкта.

7. *Інформаційно-комунікаційна компетентність.*

Уміння: застосовувати цифрові технології для створення, презентації і популяризації художніх образів, мистецьких ідей; визначати художню цінність цифрового контенту; добирати та опрацьовувати художню інформацію у пошуково-дослідницькій та соціокультурній діяльності для пізнання і творення мистецтва; переводити художню інформацію з цифрового формату в нецифровий і навпаки; використовувати інформаційні технології для здобуття мистецької інформації та формування власного мистецького простору; вирізняти маніпулятивну квазімистецьку інформацію, запобігати негативним інформаційно-технологічним впливам на власний культурний розвиток; оцінювати художню якість створеного цифрового продукту.

Ставлення: усвідомлення естетичного потенціалу цифрових технологій для художньо-творчого самовираження, обробки, поширення мистецьких творів і здійснення віртуальних мистецьких подорожей; розуміння ролі мистецьких засобів у впливі медіатекстів на свідомість людини.

8. *Навчання впродовж життя.*

Уміння: визначати власні художні інтереси та потреби, виявляти мобільність у пізнанні мистецьких явищ і процесів; сприяти розвитку інтересу до мистецтва протягом життя; розвивати емоційний інтелект; вибудовувати перспективу художнього самовдосконалення, планувати та організовувати свій час для пізнання, сприймання, творення мистецтва, самовираження через мистецтво; критично оцінювати та аналізувати результати власної творчої діяльності, раціонально використовувати час для задоволення культурних потреб; здобувати, опрацьовувати мистецьку інформацію.

Ставлення: усвідомлення власних потреб і досягнень у художньому самовираженні; побудова позитивних векторів власної хиттєвої стратегії; поглиблення власної мотивації творити, інтелектуально розвиватися, зокрема у процесі художнього пізнання; розуміння місії мистецтва у власному житті та впливу мистецької діяльності на успішну самореалізацію, психологічну стабільність; виявлення готовності до пошуку нових способів художнього пізнання; отримання задоволення від спілкування за допомогою мистецтва в різних культурних середовищах.

9. *Громадянські та соціальні компетентності.*

Громадянські компетентності

Уміння: виробляти активну позицію у творенні естетичного середовища; ефективно взаємодіяти для реалізації громадських мистецьких проєктів; критично аналізувати та оцінювати мистецькі явища як засіб впливу на формування громадянського суспільства; брати участь у культурному житті України, бути причетним до соціокультурних, суспільних та історичних процесів.

Ставлення: шанування національної ідентичності через пізнання українського мистецтва у світовому контексті; усвідомлення причетності до соціокультурних, суспільних та історичних процесів; розуміння значення загальнолюдських цінностей; дбайливе ставлення до народних мистецьких традицій рідного краю та виявлення поваги до надбань інших культур; виявлення активної громадянської позиції у збереженні культурного різноманіття, в утвердженні рівності як основи демократії та визнання особливостей різних культур; шанування досягнень українців у мистецькій і науково-дослідницькій діяльності.

Соціальні компетентності

Уміння: визначати роль мистецтва в соціокультурному просторі; оцінювати соціально-економічні результати культурної діяльності; виявляти партнерські якості, солідарність, зацікавлення в спільному розв'язанні соціальних проблем засобами мистецтва; підтримувати громадські проекти в культурній сфері.

Ставлення: розуміння вахливості мистецтва для соціального розвитку, виявлення поваги до прав і свобод людини як загальнолюдських цінностей, зокрема до свободи слова і думки, втілених у мистецтві; готовність брати участь у волонтерському русі, зокрема в мистецько-просвітницькій діяльності.

10. Культурна компетентність.

Уміння: орієнтуватися в культурному різноманітті, визначати вияви взаємодії між різними культурами та усвідомлювати їхній внесок у сталий розвиток суспільства; аналізувати способи вираження і передачі ідей у різних культурах за допомогою мистецтва; розвивати власну емоційно-почуттєву сферу на основі сприйняття мистецтва і художньо-творчої діяльності; інтерпретувати, давати естетичну оцінку явищам і об'єктам навколишнього середовища; створювати художні образи засобами різних видів мистецтва; продукувати ідеї та реалізувати їх; відповідально ставитися до інтелектуальної і культурної власності; визначати різні способи художньої комунікації між суб'єктами мистецького діалогу; розуміти значення комунікації в креативних індустріях.

Ставлення: усвідомлення загальнолюдських, естетичних і художніх цінностей, транслятором яких є мистецтво різних регіонів світу; виявлення пошани до мистецького надбання українського народу і гордості за нього, поваги й толерантного ставлення до культурного різноманіття регіонів світу; усвідомлення власної ідентичності у світовій культурній спадщині; потреба пропагування національної культури через власну мистецьку діяльність; розуміння необхідності збереження художнього надбання людства; розуміння вахливості естетичних чинників у повсякденному житті.

11. Підприємливість та фінансова грамотність.

Уміння: визначати цілі, планувати і досягати їх; виявляти творчу ініціативу і сприяти її реалізації, зокрема через утілення в практичній художньо-творчій діяльності (індивідуальній і колективній); використовувати в пошуковій діяльності різні джерела інформації; працювати в команді для виконання художньо-творчих завдань з урахуванням основ культурного менеджменту; знаходити мистецькі форми самовираження в креативних індустріях (економічній діяльності); пояснювати на прикладах реалізації мистецьких проєктів, фестивалів, виставок значення інвестицій у культуру; оцінювати практичне втілення мистецьких проєктів; реалізовувати мистецькі проєкти; презентувати власні надбання.

Ставлення: виявлення активності в процесі пізнання мистецтва; усвідомлення вахливості творчої діяльності для самореалізації особистості; прагнення участі в мистецьких заходах і подіях; засудження плагіату; виявлення здатності мислити творчо; сприйняття мистецького твору як форми самовираження людини; демонстрування готовності до партнерства у творчому процесі, самостійності та мобільності у творенні ідей та прийнятті рішень; генерування нових ідей та ініціатив, втілення їх у життя для забезпечення власного добробуту і розвитку суспільства.

III. Базові знання

Мистецька грамотність: художня творчість; твір мистецтва; художній образ як категорія мистецтва; види мистецтва; засоби виразності різних видів мистецтва; загальномистецький словник (тема/сюжет, ритм, гармонія, композиція, контраст, форма тощо); жанри мистецтва; художні стилі й напрями; зміст і смисл у творі мистецтва; читання мистецького тексту; народне і професійне мистецтво; автентичність; стилізація; взаємодія/синтез мистецтв; дизайн; новітні технології в мистецтві; медіамистецтво; взаємовплив мистецтва і науки; культурне різноманіття.

Мистецька діяльність: художня ідея та її втілення; креативність; способи творення художніх образів у різних видах мистецтва; виконавство (хор, соло, ансамбль, гра на музичних інструментах, танець; акторська майстерність тощо); творення візуальних/аудіовізуальних образів (малювання, ліплення, просторове проєктування, декоративні техніки/художні ремесла, екранні образи тощо); мистецький проєкт; мистецькі професії; мистецтво і технології (штучний інтелект, робототехніка тощо).

Мистецька комунікація: вплив мистецтва на особистість; діалог у мистецтві; емоційне та раціональне в мистецтві; форми зберігання мистецтва (усна традиція, запис художнього тексту (нотного, хореографічного, літературного тощо), екранізація, аудіо-, фото-, відеофіксація, музейний простір, колекціонування тощо); медіатекст; сучасні способи та засоби художньої

комунікації; нові виміри існування мистецьких творів (інтерактивність, мультимедійність, масмедійність, гіпертекст тощо); сучасні комунікаційні та комунікативні технології; джерела інформації про мистецтво.

Освітня мета вивчення інтегрованого курсу «Мистецтво. 7-9 класи»

Програма є органічним продовженням модельної програми «Мистецтво. 5-6 класи» (авторки Кондратової Л.Г.). Згідно з авторською концепцією збережено структурні елементи програми, розподіл на музичну та образотворчі складові, види мистецької діяльності тощо.

Очікуваним результатом навчання за програмою є формування в здобувачів освіти комплексу мистецьких компетентностей в процесі вивчення мистецтва різних епох минулого та сучасного мистецтва.

Метою програми є цілісний різнобічний розвиток успішної особистості учня у процесі формування мистецької грамотності опанування мистецьких надбань людства; усвідомлення власної національної ідентичності в міжкультурній комунікації в міжкультурному комунікаційному просторі; формування компетентностей, необхідних для художньо-творчого самовирахення в сфері мистецької діяльності та комунікації; розкриття творчого потенціалу, залучення до культурних мистецьких подій та процесів в Україні.

Досягнення поставленої мети досягається за умови дотримання таких завдань загальної мистецької освіти:

- виховання в учнів емоційно-ціннісного ставлення до мистецтва та дійсності, розвиток мистецьких художніх інтересів, естетичних потреб;
- формування системи мистецької грамотності, яка відображає видову, жанрову, стилеву специфіку і взаємодію мистецтв;
- розвиток умінь сприймання, інтерпретації та оцінювання творів мистецтва й художніх явищ;
- стимулювання здатності учнів до художньо-творчого самовирахення в мистецькій діяльності, до здійснення мистецької комунікації;
- розвиток художніх мистецьких здібностей, креативного мислення, творчого потенціалу;
- формування потреби в естетизації середовища та готовності до участі в соціокультурному житті.

Вимоги до обов'язкових результатів навчання учнів з мистецької освітньої галузі, які передбачають, що учень/учениця:

- опановує різні види, жанри та стилі мистецтва, інтерпретує художні образи, набуває досвіду емоційних переживань, розвиває ціннісне ставлення до мистецтва;
- розвиває художньо-образне, асоціативне мислення під час творчої діяльності в різних видах мистецтва;
- пізнає себе через взаємодію з різноманітними мистецькими об'єктами, розвиває емоційний інтелект;
- використовує інформаційне й цифрове середовище у власній творчості та художній мистецькій комунікації.

Для досягнення очікуваних результатів навчання учнів з мистецької освітньої галузі програмою пропонуються такі види мистецької діяльності: 7 клас. Музична складова інтегрованого курсу

Сприймання творів мистецтва

Аналіз музичної мови, засобів виразності художніх образів, втілення художньої ідеї у творах, способів творення художніх образів у музичних творах, розпізнавання музичних творів, тембрів голосів та тембрів музичних інструментів на слух тощо. Розпізнавання на слух, зорово базових засобів художньої виразності різних видів і жанрів мистецтва, стилевих ознак музичного мистецтва, наведення прикладів творів різних видів, жанрів, стилів. Сприймання, інтерпретація та аналіз творів театрального, хореографічного мистецтва, кіномистецтва (в т.ч. мультиплікації), циркового мистецтва як прикладів синтезу мистецтв.

Створення художніх образів у процесі виконавської мистецької діяльності **Виконання пісень**

Створення художніх образів у процесі виконання пісень (хором, соло, ансамблем, без супроводу — а капела, з акомпанементом, під фонограму), набуття досвіду здійснення вокальної мелодійної та ритмічної імпровізації.

Музикування

Створення художніх образів у процесі музикування — гри на музичних інструментах

(традиційних та/або електронних музичних інструментах), набуття досвіду здійснення інструментальної, ритмічної імпровізації.

Рухи під музику

Створення художніх образів у процесі виконання рухів під музику, набуття досвіду здійснення танцювальної творчості (пластичної імпровізації, пластичного інтонування).

Театралізація, інсценізація, ігрова та проєктна діяльність

Створення художніх образів у процесі інсценізації пісень, у театралізованій творчості, набуття досвіду здійснення театралізованої імпровізації, розвиток акторської майстерності, розвиток творчих здібностей в ігровій діяльності, участь у створенні мистецьких проєктів тощо.

7 клас. Образотворча складова інтегрованого курсу

Сприймання творів мистецтва

Сприймання та інтерпретація різних видів і жанрів творів образотворчого мистецтва (графіки, живопису, скульптури, архітектури, фотомистецтва, дизайну, кіномистецтва, хореографії, телебачення), творів образотворчого мистецтва різних стилів. Сприймання та інтерпретація народних творів декоративно-прикладного та декоративно-ужиткового мистецтва. Аналіз засобів виразності художніх образів, втілення художньої ідеї у творах, способів творення художніх образів, художньої мови та стильових ознак у творах образотворчого мистецтва різних видів, жанрів, стилів та напрямів.

Мистецька художньо-творча діяльність: художньо-творче самовираження в різних видах образотворчої мистецької діяльності: тренувальні вправи, творчі завдання.

Виконання тренувальних, навчальних вправ

Виконання короточасних тренувальних вправ, оволодіння різними образотворчими техніками, створення ескізів, схем; відпрацювання основних елементів для подальшої творчої мистецької діяльності, підготовка до виконання творчих завдань: вправи в повітрі, вправи олівцем, вправи фарбами, вправи на засвоєння прийомів ліплення, виконання ескізів, виконання композиційних схем, аналіз пропорцій, будови тіла, аналіз натурної постановки, пояснення послідовності дій.

Практична мистецька діяльність, виконання творчих мистецьких завдань

Втілення художньої ідеї у процесі мистецької діяльності. Виявлення креативності та набуття досвіду в способах творення художніх образів у різних видах, жанрах образотворчого мистецтва (графіки, живопису, скульптури, архітектури, фотографії, дизайну, декоративно-ужиткового мистецтва тощо). Набуття практичних навичок і досвіду створення візуальних образів (малювання, ліплення, розпис, декорування, просторове проєктування тощо), дотримання основних законів композиції, зображень об'єктів навколишнього світу різними засобами, оволодіння різними образотворчими техніками, створення схем, ескізів, аналіз пропорцій, виконання завдання різними засобами і способами (експериментування, поєднання, візуалізація різними художніми засобами для реалізації мистецьких ідей).

Ігрова та проєктна діяльність

Участь у мистецьких проєктах, пізнання мистецьких професій, залучення до творчих ігрових видів мистецької діяльності.

8-9 класи. Інтегрований курс «Мистецтво»

Засвоєння нового матеріалу

Знайомство з новими поняттями, термінами, дослідження історії розвитку мистецького явища, перегляд відео. Проведення порівнянь, зіставлень, ведення мистецьких нотаток та мистецьких словничків.

Сприймання творів мистецтва

Сприймання та інтерпретація різних видів і жанрів, стилів та напрямів творів мистецтва (музичного мистецтва, графіки, живопису, скульптури, архітектури, фотомистецтва, дизайну, кіномистецтва, хореографії, телебачення), творів мистецтва різних стилів та напрямів. Сприймання та інтерпретація. Аналіз засобів виразності художніх образів, втілення художньої ідеї у творах, способів творення художніх образів, художньої мови та стильових ознак у творах мистецтва різних видів, жанрів, стилів та напрямів.

Мистецька діяльність: художньо-творче самовираження в різних видах музичної, образотворчої мистецької діяльності: тренувальні вправи, творчі завдання, виконання пісень, імпровізація, творчі завдання, мистецькі проєкти.

Практична мистецька діяльність, виконання творчих мистецьких завдань. Ігрова та проєктна діяльність

Мистецькі квести. Участь у мистецьких проєктах, пізнання мистецьких професій, залучення до творчих ігрових видів мистецької діяльності.
Узагальнення вивчення. Підбиття підсумків роботи за урок.

Модельна навчальна програма «Фізична культура. 5-6 клас»

Модельна навчальна програма «Фізична культура» для 5-6 класів – це комплексна програма для адаптаційного циклу навчання, яка забезпечує наступність між початковою і базовою освітою, гнучкий перехід учнів від молодшого шкільного віку до підліткового. Програма визначає мету, завдання та зміст навчального предмета «Фізична культура», орієнтовну послідовність досягнення очікуваних результатів навчання учнів 5-6 класів, види їхньої навчальної діяльності з освітньої галузі «Фізична культура». Вона розроблена на основі Державного стандарту базової середньої освіти. **Програма реалізує** визначені в стандарті ціннісні орієнтири, ключові компетентності та наскрізні уміння учнів учениць, в результаті чого вони формують власну психічну та соціально-психологічну сферу особистості засобами фізичного виховання; систематично займаються фізичною культурою, володіють технікою фізичних вправ; усвідомлюють значення фізичної рухової активності для підтримання стану здоров'я та задоволення у процесі фізичного виховання.

Мета, завдання, принципи побудови. Пропонована модельна навчальна програма – це комплексний освітній документ, який у 5-6 класах реалізовує наступність між початковою і базовою освітою у вигляді курсу «Фізична культура» й закладає основу для подальшого впровадження освітньої галузі фізичної культури Державного стандарту базової середньої освіти.

Навчання фізичної культури в основній школі спрямоване на досягнення загальної мети базової загальної освіти розвиток природних здібностей, інтересів, обдарувань учнів, формування компетентностей, необхідних для їхньої соціалізації та громадянської активності, свідомого вибору подальшого життєвого шляху та самореалізації, продовження навчання на рівні профільної освіти або здобуття професії, виховання відповідального, шанобливого ставлення до родини, суспільства, навколишнього природного середовища, національних та культурних цінностей українського народу.

Реалізація мети базової середньої освіти ґрунтується на таких ціннісних орієнтирах, як

- повага до особистості учня та визнання пріоритету його інтересів, досвіду, власного вибору, прагнень, ставлення у визначенні мети та організації освітнього процесу, підтримка пізнавального інтересу та наполегливості;
- забезпечення рівного доступу кожного учня до освіти без будь-яких форм дискримінації учасників освітнього процесу;
- дотримання принципів академічної доброчесності у взаємодії учасників освітнього процесу та організації всіх видів навчальної діяльності;
- становлення вільної особистості учня, підтримка його самостійності, підприємливості та ініціативності, розвиток критичного мислення та впевненості в собі;
- формування культури здорового способу життя учня, створення умов для забезпечення його гармонійного фізичного та психічного розвитку, добробуту;
- створення освітнього середовища, в якому забезпечено атмосферу довіри, без будь-яких форм дискримінації учасників освітнього процесу;
- утвердження людської гідності, чесності, милосердя, доброти, справедливості, співпереживання, взаємоповаги і взаємодопомоги, поваги до прав і свобод людини, здатності до конструктивної взаємодії учнів між собою та з дорослими;
- формування в учнів активної громадянської позиції, патріотизму, поваги до культурних цінностей українського народу, його історико-культурного надбання і традицій, державної мови; плекання в учнів любові до рідного краю, відповідального ставлення до довкілля.

Метою навчання «Фізичної культури», як складника відповідної освітньої галузі Державного стандарту базової середньої освіти, є гармонійний фізичний розвиток особистості учня, підвищення функціональних можливостей організму, вдосконалення життєво-необхідних рухових умінь та навичок, розширення рухового досвіду через формування стійкої мотивації учнів до занять фізичною культурою і елементів фізкультурно-спортивної діяльності. Мета реалізовується комплексом таких навчальних, оздоровчих і виховних завдань:

- формування загальних уявлень про фізичну культуру, її значення в житті людини, збереження та зміцнення здоров'я, фізичного розвитку;
- розширення рухового досвіду, вдосконалення навичок життєво необхідних рухових дій, використання їх у повсякденній та ігровій діяльності;
- розширення функціональних можливостей організму дитини через цілеспрямований розвиток основних фізичних якостей і природних здібностей;
- формування ціннісних орієнтацій щодо використання фізичних вправ як одного з головних чинників здорового способу життя;
- формування практичних навичок для самостійних занять фізичними вправами та проведення активного відпочинку;
- формування високого рівня розвитку моральних якостей.

Завдання навчального предмета реалізують вимоги до обов'язкових результатів навчання освітньої галузі фізичної культури, зазначених в додатку 22 Державного стандарту базової середньої освіти, які передбачають, що учень/учениця формує власну психічну та соціально-психологічну сфери особистості засобами фізичного виховання; систематично займається фізичною культурою, володіє технікою виконання фізичних вправ; усвідомлює значення фізичної рухової активності для підтримання стану здоров'я та задоволення у процесі фізичного виховання.

Компетентнісний потенціал освітньої галузі, визначений у Додатку 21 Державного стандарту базової середньої освіти, реалізовуватиметься за рахунок комплексу ключових компетентностей, сформованих умінь, ставлень, базових знань.

В результаті опанування курсу учні мають засвоїти основні категорії і поняття предмету, такі, що складають логічну частину базових знань освітньої галузі.

Пріоритети змісту і структура програми. Програмою передбачено вивчення курсу в адаптаційному циклі базової середньої освіти 5 клас .

Основною ідеєю концепції побудови програми є

- гармонійний фізичний розвиток особистості учня;
- формування ціннісних орієнтацій щодо використання фізичних вправ, як одного з головних чинників здорового способу життя;
- освоєння знань, розуміння сутності руху, формування позитивного ставлення до рухової активності, свідомого ставлення учнів до тренувальних і оздоровчих ефектів вправ – значення рухової активності, які обумовлюють прагнення і здатність займатися різними варіативними модулями і видами рухової активності протягом життя, формування практичних навичок для самостійних занять фізичними вправами та проведення активного відпочинку;
- забезпечення учням індивідуального вибору варіативних модулів чи рухової активності для кожного уроку, формування великого запасу рухових вмінь та навичок, необхідних у повсякденному житті,
- формування стійкої мотивації учнів до занять фізичною культурою і елементами фізкультурно-спортивної діяльності;
- забезпечення протягом навчального року наскрізного розвитку фізичних якостей учнів, забезпечення оптимального для кожного учня рівня фізичного розвитку, підвищення функціональних можливостей організму;
- розвиток комунікативних компетентностей та соціалізація учнів у процесі фізичного виховання, формування адекватної позитивної самооцінки;
- застосування гендерного підходу у виборі елементів виду фізкультурно-спортивної діяльності чи рухової активності;
- забезпечення безпеки під час занять фізичною культурою; ігрова спрямованість та забезпечення високої рухової активності та високої моторної щільності уроку.

шостому класі продовжується і поглиблюється опрацювання учнями концептуальних програмних засад для 5 класу. Ця частина курсу спрямована більшою мірою на отримання теоретичних знань і практичних навичок, які обумовлюють прагнення і здатність займатися різними видами рухової активності і спорту протягом життя; формування здорового способу життя;

формування адекватної позитивної самооцінки; формування організаційних здібностей, дисциплінованості і співпраці в рамках групи, класу, команди; широке використання

інтегрованого підходу до засвоєння знань, розуміння сутності руху, формування позитивного ставлення до рухової активності, свідомого ставлення учнів до тренувальних і оздоровчих ефектів вправ – значення рухової активності.

Наступність у навчанні фізичної культури зберігається також у вимогах програми до очікуваних результатів навчання. Логіка навчального матеріалу структурована таким чином, щоб зберегти наступність і послідовність вивчення тем від 5 до 6 класу, врахувати інтегровані, міжпредметні з предметами соціальної та здоров'я-збережувальної галузі та міжгалузеві зв'язки з громадянською та історичною, природничою, мовно-літературною та іншими освітніми галузями.

Навчальна програма побудована за модульною системою. Вона містить інваріативну обов'язкову та варіативну складову.

До інваріативної частини належать модуль теоретико-методичні знання та загальна фізична підготовка, зміст якого реалізовується упродовж кожного уроку.

Практично кожен вид спорту фізкультурно-спортивної діяльності може бути представлений у вигляді варіативного модуля. Програма кожного варіативного модуля має містити методичні вказівки, щодо засобів забезпечення наскрізного розвитку фізичних якостей протягом його вивчення. Змістове наповнення варіативної складової освітній заклад формує самостійно із модулів, запропонованих модельною програмою. На вибір учнів упродовж року має бути запропоновано 12-16 варіативних модулів. Вибір варіативного модулю учнем ученицею відбувається на початку кожної чверті із 3-4 модулів запропонованих освітнім закладом. Кожної навчальної чверті триместра учень учениця обирає нові варіативні модулі. Наприкінці кожної чверті в освітньому закладі проводяться оздоровчі масові заходи ігри, змагання, челенджі, квести тощо, які охоплюють усіх учнів учениць і спрямовані на закріплення і вдосконалення вивчених варіативних модулів.

Окремі заходи можуть проводитися в режимі уроку з фізичної культури. Доцільно до проведення масових заходів долучати батьків інших членів родини у якості учасників і глядачів.

Критеріями відбору варіативних модулів є наявність матеріально-технічної бази, регіональні традиції, кадрове забезпечення та бажання учнів. Бажання учнів визначається обов'язковим опитуванням завчасно до початку чверті.

Курс фізичної культури структурований за варіативними модулями.

Основною формою організації освітнього процесу з фізичної культури в закладі загальної середньої освіти є урок. **Головними вимогами до сучасного уроку фізичної культури є**

- забезпечення оптимізації освітнього процесу із застосуванням елементів інноваційних методів навчання та здійснення міжпредметних зв'язків та інтегрованого підходу;
- забезпечення освітньої, виховної, оздоровчої, розвивальної спрямованості освітнього процесу;
- формування в учнів учениць умінь і навичок самостійно займатися фізичними вправами;
- забезпечення диференційованого підходу до організації освітнього процесу з урахуванням стану здоров'я, рівня фізичного розвитку, рухової підготовленості та статі учнів учениць, урахування їхніх мотивів та інтересів до занять фізичними вправами;
- використання вчителем різноманітних організаційних форм, засобів, методів і прийомів навчання;
- досягнення оптимальної рухової активності всіх учнів учениць упродовж кожного уроку з урахуванням стану здоров'я.

Відповідно до Інструкції **про розподіл учнів на групи** для занять на уроках фізичної культури, затвердженої наказом МОЗ та МОН від 20.07.2009 р. за № 51 674 учні учениці розподіляються на основну, підготовчу та спеціальну медичні групи. Для основної медичної групи навчання проводиться в повному обсязі згідно з навчальними програмами з урахуванням індивідуальних особливостей розвитку дитини. Учні учениці, які за станом здоров'я віднесені до підготовчої медичної групи, відвідують обов'язкові уроки фізичної культури та опановують навчальний матеріал відповідно до вимог цієї навчальної програми. Участь у змаганнях – за додатковим дозволом лікаря. Учні учениці, які за станом здоров'я віднесені до спеціальної медичної групи, відвідують обов'язкові уроки фізичної культури, але виконують корегувальні вправи і вправи для загального фізичного розвитку, які їм не протипоказані.

Учні учениці, незалежно від рівня фізичного розвитку та медичної групи, а також тимчасово звільнені від фізичних навантажень, повинні бути обов'язково присутніми на уроках

фізичної культури. Допустиме навантаження для учнів учениць, які за станом здоров'я належать до підготовчої та спеціальної медичних груп, встановлює учитель фізичної культури. Домашні завдання для самостійного виконання фізичних вправ учні учениці отримують на уроках фізичної культури. Вони мають бути спрямовані на підвищення рухового режиму у вільний час, досягнення рекреаційно-оздоровчого ефекту.

Учні учениці можуть узгоджувати із вчителем індивідуальну програму самостійних занять в поза навчальний час з різних варіативних модулів чи інших, безпечних видів рухової активності. разі відставання в розвитку фізичних якостей учитель складає індивідуальну програму фізкультурно-оздоровчих занять, де вказується завдання занять, фізичні вправи, послідовність їх виконання, кількість повторень, інтервали відпочинку, засоби самоконтролю, відмітки про виконання завдання. Самостійні заняття за індивідуальною програмою надають учневі учениці додаткові бонуси при оцінюванні освітніх досягнень.

При складанні розкладу навчальних занять не рекомендується здвоювати уроки фізичної культури або проводити їх два дні поспіль. разі необхідності планувати у розкладі уроки з фізичної культури у двох і більше класах одночасно, в одній спортивній залі чи майданчику мають перебувати учні учениці, які відносяться до однієї вікової групи. Більшість уроків фізичної культури доцільно проводити на відкритому повітрі.

Модельна навчальна програма «Фізична культура. 7-9 клас»

Модельна навчальна програма «Фізична культура» для 7-9 класів – це комплексна програма базового предметного навчання фізичної культури, яка забезпечує наступність між базовою та профільною середньою освітами.

Програма визначає мету, завдання та зміст навчального предмета «Фізична культура», орієнтовну послідовність досягнення очікуваних результатів навчання учнів 7-9 класів, види їхньої навчальної діяльності з освітньої галузі «Фізична культура». Програма реалізує визначені в стандарті ціннісні орієнтири, ключові компетентності та наскрізні уміння учнів/учениць, й закладає основу для реалізації завдань освітньої галузі «Фізична культура» Державного стандарту базової середньої освіти (далі – Держстандарт).

Мета, ціннісні орієнтири, завдання, засади і принципи Навчання фізичної культури в основній школі спрямоване на досягнення загальної мети базової середньої освіти: розвиток природних здібностей, інтересів, обдарувань учнів, формування компетентностей, необхідних для їхньої соціалізації та громадянської активності, свідомого вибору подальшого життєвого шляху та самореалізації, продовження навчання на рівні профільної освіти або здобуття професії, виховання відповідального, шанобливого ставлення до родини, суспільства, навколишнього природного середовища, національних та культурних цінностей українського народу. Навчання фізичної культури спрямоване на формування готовності виконувати громадянський та конституційний обов'язок щодо відстоювання національних інтересів та незалежності держави.

Реалізація мети базової середньої освіти ґрунтується на таких ціннісних орієнтирах, як:

- повага до особистості учня та визнання пріоритету його інтересів, досвіду, власного вибору, прагнень, ставлення у визначенні мети та організації освітнього процесу, підтримка пізнавального інтересу та наполегливості;
- забезпечення рівного доступу кожного учня до освіти без будь-яких форм дискримінації учасників освітнього процесу;
- дотримання принципів академічної доброчесності у взаємодії учасників освітнього процесу та організації всіх видів навчальної діяльності;
- становлення вільної особистості учня, підтримка його самостійності, підприємливості та ініціативності, розвиток критичного мислення та впевненості в собі;
- формування культури здорового способу життя учня, створення умов для забезпечення його гармонійного фізичного та психічного розвитку, добробуту;
- створення освітнього середовища, в якому забезпечено атмосферу довіри, без будь-яких форм дискримінації учасників освітнього процесу;
- утвердження людської гідності, чесності, милосердя, доброти, справедливості, співпереживання, взаємоповаги і взаємодопомоги, поваги до прав і свобод людини, здатності до конструктивної взаємодії учнів між собою та з дорослими;
- формування в учнів активної громадянської позиції, патріотизму, поваги до культурних цінностей українського народу, його історико-культурного надбання і традицій, державної мови;

- плекання в учнів любові до рідного краю, відповідального ставлення до довкілля.

Метою освітньої галузі «Фізична культура» є гармонійний фізичний розвиток особистості учня, підвищення функціональних можливостей організму, вдосконалення життєво необхідних рухових умінь та навичок, розширення рухового досвіду через формування стійкої мотивації учнів до занять фізичною культурою і спортом.

Мета реалізовується комплексом завдань:

- створення умов для формування особистісних якостей та когнітивних властивостей учнів та учениць;
- розширення особистого соціального, культурного і навчального досвіду учнів та учениць в тому числі й під час взаємодії у процесі рухової (спортивно-ігрової) діяльності;
- формування мети, ціннісних орієнтацій та етичних норм, щодо використання фізичних вправ, систематичної рухової діяльності та здорового способу життя;
- створення умов для мотивації до навчання на основі використання потреб та інтересів учнів та учениць;
- формування знань, умінь та ставлення, щодо застосування фізичних вправ, набутого рухового досвіду у різних життєвих ситуаціях;
- формування здатності до моделювання рухової діяльності з врахуванням фізичної підготовленості та функціональних можливостей організму;
- розвиток природних здібностей під час виконання фізичних вправ, ігрової та змагальної діяльності;
- формування уявлень про факти, явища та закономірності фізичної культури і спорту в освітньому, соціокультурному та інформаційному середовищі;
- формування здатності до контролю фізичного і психоемоційного стану у процесі рухової діяльності;
- формування здатності дотримуватися здорового способу життя, а також правил безпечної поведінки під час фізкультурно-оздоровчої діяльності.

Учитель має створити умови щодо формування в учнів та учениць компетентностей та базових знань визначених Держстандартом.

Компетентнісний потенціал освітньої галузі фізичної культури та базові знання зазначені в додатку 21 до Держстандарту. Основою формування ключових компетентностей є особистісні якості, особистий, соціальний, культурний і навчальний досвід учнів; їх потреби та інтереси, які мотивують до навчання; знання, уміння та ставлення, що формуються в освітньому, соціокультурному та інформаційному середовищі, у різних життєвих ситуаціях.

Освітній процес з фізичної культури має бути спрямований на формування в учнів/учениць наступних наскрізних вмінь:

- читати з розумінням, що передбачає здатність до емоційного, інтелектуального, естетичного сприймання й усвідомлення прочитаного, розуміння інформації, записаної (переданої) у різний спосіб або відтвореної технічними пристроями, що охоплює, зокрема, уміння виявляти приховану і очевидну інформацію, висловлювати припущення, доводити надійність аргументів, підкріплюючи власні висновки фактами та цитатами з тексту, висловлювати ідеї, пов'язані з розумінням тексту після його аналізу і добору контраргументів;
- висловлювати власну думку в усній і письмовій формі, тобто словесно передавати власні думки, почуття, переконання, зважаючи на мету та учасників комунікації, обираючи для цього відповідні мовленнєві стратегії;
- критично і системно мислити, що виявляється у визначенні характерних ознак явищ, подій, ідей, їх взаємозв'язків, умінні аналізувати та оцінювати доказовість і вагомість аргументів у судженнях, зважати на протилежні думки та контраргументи, розрізняти факти, їх інтерпретації, розпізнавати спроби маніпулювання даними, використовуючи різноманітні ресурси і способи оцінювання якості доказів, надійності джерел і достовірності інформації;
- логічно обґрунтовувати позицію на рівні, що передбачає здатність висловлювати послідовні, несуперечливі, обґрунтовані міркування у вигляді суджень і висновків, що є виявом власного ставлення до подій, явищ і процесів;
- діяти творчо, що передбачає креативне мислення, продукування нових ідей, добросовісне використання чужих ідей та їх доопрацювання, застосування власних знань для створення нових об'єктів, ідей, уміння випробовувати нові ідеї;

- виявляти ініціативу, що передбачає активний пошук і пропонування рішень для розв'язання проблем, активну участь у різних видах діяльності, їх ініціювання, прагнення до лідерства, вміння брати на себе відповідальність;
- конструктивно керувати емоціями, що передбачає здатність розпізнавати власні емоції та емоційний стан інших, сприймати емоції без осуду, адекватно реагувати на конфліктні ситуації, розуміти, як емоції можуть допомагати і заважати в діяльності, налаштовуючи себе на пошук внутрішньої рівноваги, конструктивну комунікацію, зосередження уваги, продуктивну діяльність;
- оцінювати ризики, що передбачає вміння розрізняти прийнятні та неприйнятні ризики, зважаючи на істотні фактори;
- приймати рішення, що передбачає здатність обирати способи розв'язання проблем на основі розуміння причин та обставин, які призводять до їх виникнення, досягнення поставлених цілей з прогнозуванням та урахуванням можливих ризиків та наслідків;
- розв'язувати проблеми, що передбачає вміння аналізувати проблемні ситуації, формулювати проблеми, висувати гіпотези, практично їх перевіряти та обґрунтовувати, здобувати потрібні дані з надійних джерел, презентувати та аргументувати рішення;
- співпрацювати з іншими, що передбачає вміння обґрунтовувати переваги взаємодії під час спільної діяльності, планувати власну та групову роботу, підтримувати учасників групи, допомагати іншим і заохочувати їх до досягнення спільної мети.

Завдання навчального предмета реалізують вимоги до обов'язкових результатів навчання освітньої галузі фізичної культури, зазначених в додатку 22 Державного стандарту базової середньої освіти, які передбачають, що учень/учениця:

- формує власну психічну та соціально-психологічну сфери особистості засобами фізичного виховання;
- систематично займається фізичною культурою, володіє технікою виконання фізичних вправ;
- усвідомлює значення фізичної/рухової активності для підтримання стану здоров'я та задоволення у процесі фізичного виховання.

Пріоритети змісту і структура програми

Програмою передбачено базове предметне навчання фізичної культури, наступність початкової і базової середньої освіти, що проявляється насамперед у продовженні формування ключових і предметних компетентностей та наскрізних умінь, необхідних для свідомого вибору учнями подальшого життєвого шляху та самореалізації, навчання на рівні профільної освіти або здобуття професії. Специфічним для цього рівня середньої освіти є більш глибока диференціація змісту за предметною галуззю «Фізична культура» з урахуванням інтересів та обдарувань учнів. Тому на рівні базової середньої освіти, а саме у 7–9 класах, зростає важливість структуризації змісту та обсягу базових наукових знань, необхідних у шкільному навчанні, та їх ролі у формуванні особистості з різними інтересами, потребами, здібностями.

Компетентнісні засади навчання фізичної культури зміщують акцент у бік формування вмінь застосовувати набуті знання в практичній діяльності і розвитку особистості. Створення в освітньому процесі умов для формування вміння здобувати необхідну інформацію для розв'язання поставлених проблем у різноманітних практичних ситуаціях: у навчанні, професійній діяльності, побуті тощо, є пріоритетним завданням вчителя. Тобто провідна роль в освітньому процесі належить не стільки обсягу засвоєних знань і здатності їх відтворювати, як операціональності здобутого знання, здатності особи актуалізувати його в різних сферах життєвої практики. Це передбачає активне використання вчителем єдності особистісно орієнтованого, діяльнісного і компетентнісного підходів спрямованих на мотивацію та стимулювання учнів/учениць до самостійного, у складі проєктної групи тощо, здобуття знань та їх застосування.

Курс фізичної культури структурований за інваріантним і варіативними модулями. Програмний матеріал яких пропонує засоби фізичної культури, які можуть бути використані на основі компетентнісного підходу для формування ключових компетентностей, умінь, ставлень, застосування базових знань, забезпечення гармонійного фізичного розвитку особистості, підвищення функціональних можливостей організму, вдосконалення життєво необхідних рухових умінь та навичок, розширення рухового досвіду, формування стійкої мотивації учнів/учениць до занять фізичною активністю. Логіка навчального матеріалу структурована таким чином, щоб зберегти наступність і послідовність у вивченні.

Навчальна програма містить інваріантну (обов'язкову) та варіативну складову.

До інваріантної частини належать модуль: теоретико-методичні знання та загальна фізична

підготовка, тобто підвищення функціональних можливостей організму і забезпечення гармонійного фізичного розвитку, зміст якого реалізовується упродовж кожного уроку. Інваріантний модуль «Теоретична та загальна фізична підготовка» разом зі спектром засобів і методів фізичного розвитку є основою реалізації концепції модельної навчальної програми. Зростання рівня фізичного розвитку та функціонального стану учнів та учениць є провідним завданням вчителя на шляху до реалізації програми, виховання майбутніх захисників/захисниць України.

Ефективна методика розвитку фізичних якостей враховує особливості віку та статі учнів/учениць, психологічні, фізіологічні і біомеханічні передумови диференційованого і комплексного прояву фізичних якостей, підбір фізичних вправ, раціонального регулювання навантаження і відпочинку у процесі уроку.

Обмеження часу шкільного уроку потребує особливої уваги до так званого «перенесення» фізичних якостей. Має враховуватися позитивне і негативне перенесення фізичних якостей; позитивний вплив одних вправ для розвитку певної фізичної якості на виконання інших вправ; при постійному навантаженні м'язів одного боку тіла спостерігається перехресне перенесення, яке проявляється у відповідному зростанні фізичної спроможності м'язів іншого боку тіла тощо.

Алгоритм методики розвитку фізичних якостей має містити наступні операції:

1. На основі аналізу стану фізичної підготовленості конкретного учня/учениці, слід визначити, які саме фізичні якості слід розвивати і до якого рівня.
2. Відбір найбільш ефективних фізичних вправ для вирішення поставленого педагогічного завдання.
3. Визначення місця вправ в конкретному уроці і системі суміжних завдань і занять відповідно до закономірностей перенесення фізичних якостей.
4. Визначення величини тренувальних навантажень та її динаміки відповідно для кожної з фізичних якостей.

Засоби та методи розвитку фізичних якостей інваріантного модуля слід планувати на весь навчальний рік, включаючи до плану усі прогнозовані і доступні до використання засоби з врахуванням принципів систематичності, безперервності. При плануванні фізичної підготовки, слід використовувати особливості розвитку фізичних якостей. Ефективна наскрізна побудова фізичної підготовки має спиратися й на безпосереднє планування розвитку різних фізичних якостей в кожному окремому уроці.

3 метою індивідуального підбору навантаження для різних вправ доцільним є використання такого підходу, як самовизначення дитини. При виконанні вправ не варто жорстко регламентувати виконання вправи. Нехай такі показники як темп виконання, амплітуда, кількість повторень учні та учениці регламентують самостійно відповідно до свого поточного стану. Доцільним є тільки визначати час скільки буде тривати рухове завдання. Таким чином, на розвиток усіх основних фізичних якостей повинен здійснюватися постійний систематичний вплив, який забезпечує поступове зростання навантаження. Ефективність фізичної підготовки підвищить контроль розвитку основних фізичних якостей на початку навчального року, та наприкінці. У залежності від індивідуальних завдань учнів та учениць протягом навчального року може проводитися додаткове оцінювання фізичної підготовленості, як комплексне, так і окремих якостей.

Практично кожен вид фізкультурно-спортивної діяльності (вид спорту) може бути представлений у вигляді варіативного модуля. Програма кожного варіативного модуля містить засоби для забезпечення наскрізного підвищення функціональних можливостей організму і гармонійного фізичного розвитку протягом його використання. Тобто варіативні модулі структурують засоби фізичної культури і не являються окремими темами для вивчення.

Змістове наповнення варіативної складової освітньої заклад добирає самостійно із модулів, запропонованих модельною навчальною програмою. У 7-9 класах учні мають опанувати 9-12 варіативних модулів. При доборі варіативних модулів враховується наявність матеріально-технічної бази, регіональні традиції, кадрове забезпечення, гендерність, рівень безпеки, а також сезонність, коли заняття проходять на відкритих майданчиках чи у спортивних залах. При цьому, для занять у зимовий період в спортивних залах, слід обирати варіативні модулі, які передбачають використання меншої площі. Вибір варіативного модулю учнем/ученицею відбувається завчасно до початку кожної чверті/триместрі із 3-5 модулів, запропонованих освітнім закладом, після попереднього ознайомлення з їх особливостями. Для викладання протягом чверті/триместру визначаються 3-4 варіативні модулі, які набрали найбільшу кількість вподобань

учнів.

З метою формування вмінь, необхідних для занять обраними варіативними модулями, на початку чверті/триместрі, доцільно проводити цикл із 6-9 ознайомчих уроків з використанням одночасного або позмінного, колового методів. Доцільно на окремих ознайомчих уроках робити акцент (виділяти більше часу) на вивченні одного з модулів. При цьому, обрані учнями/ученицями варіативні модулі, мають бути представлені на кожному уроці.

Терміни вибору та тривалість опанування обраних модулів відповідають їх сезонній специфіці для заняття, а саме: осінній сезон (I чверть; зимовий сезон (II та III чверть); весняно-літній сезон (IV чверть), повна зміна варіативних модулів відбувається кожного сезону. Отже вибір варіативного модулю учнем/ученицею відбувається завчасно до початку I, II та IV чверті або кожного триместру із 4-5 модулів, запропонованих освітнім закладом, після попереднього ознайомлення з їх особливостями. При цьому для викладання протягом чверті/триместру визначаються 3-4 варіативні модулі. Під час уроку, учні/учениці можуть вільно обирати найбільш прийнятний для себе вид фізичної активності.

З метою формування вмінь, необхідних для занять обраними варіативними модулями, на початку чверті/триместру, доцільно проводити цикл з ознайомчих уроків з використанням одночасного, позмінного, колового методів. Доцільно на окремих ознайомчих уроках робити акцент (виділяти більше часу) на вивченні одного з модулів. При цьому, всі обрані учнями/ученицями варіативні модулі, мають бути представлені на кожному уроці.

Організуючи варіативну складову уроків фізичної культури, для забезпечення предметного навчання і формування компетентностей доцільно використовувати завдання на основі діяльнісного підходу, проєктного і проблемного навчання тощо.

Програми варіативних модулів розроблено на три роки. Вони містять очікувані результати навчально-пізнавальної діяльності учнів/учениць, відповідно до яких запропоновано зміст навчального матеріалу та види навчальної діяльності, а також перелік обладнання, потрібного для освоєння модуля.

За потреби у 7-9 класах у межах одного варіативного модуля можна освоїти навчальний матеріал, передбачений на два роки вивчення. У разі освоєння двох варіативних модулів протягом одного навчального року та у випадку, коли вивчення модуля розпочинається не з 7 класу, учитель коригує змістове наповнення варіативного модуля.

Наприкінці кожного сезону осіннього (наприкінці I чверті), зимового (наприкінці III чверті), весняно-літнього (наприкінці IV чверті) в освітньому закладі проводяться фізкультурно-оздоровчі масові заходи за програмою учнівських ліг «Здорова Україна» (ігри, змагання, челенджі, квести тощо), які охоплюють усіх учнів/учениць і спрямовані на закріплення і вдосконалення вивчених варіативних модулів.

Частини фізкультурно-оздоровчих заходів можуть проводитися в режимі уроку з фізичної культури. Доцільно до проведення масових фізкультурно-оздоровчих заходів долучати батьків (інших членів родини) як учасників, глядачів, вболівальників. Фізкультурно-оздоровча діяльність учнів і учениць є важливим чинником формування їх компетентностей, підвищення мотивації до занять фізичною активністю, реалізації діяльнісного підходу, мотивації учнів та учениць до фізичного самовдосконалення тощо.

Шляхи реалізації програми та особливості організації освітнього процесу з предмета «Фізична культура»

Реалізація програми має здійснюватися відповідно до вимог, мети та обов'язкових результатів навчання освітньої галузі «Фізична культура». Формування психічної та соціально-психологічної сфери особистості засобами фізичного виховання, спирається на стимулювання когнітивного розвитку учнів/учениць, який полягає у змінах, що відбуваються у сприйманні, пам'яті, мисленні, уяві, мовленні тощо. Своєю чергою психосоціальний компонент передбачає розвиток особистості, зміни Я-концепції, емоцій і почуттів, формування соціальних навичок і моделей поведінки. В умовах занять фізичною культурою психічна та соціально-психологічна сфери особистості формується при застосуванні компетентнісного, особистісно орієнтованого та діяльнісного підходів, відповідних педагогічних методик використання засобів фізичного виховання, фізкультурно-оздоровчої та ігрової діяльності.

Систематичних занять фізичною культурою, розширення рухового досвіду, володіння технікою виконання фізичних вправ досягають через:

- формування свідомого ставлення до фізичної активності, розвитку в учнів/учениць розумових процесів і мисленнєвих операцій, якот запам'ятовування, розуміння, застосування,

аналіз, синтез та оцінка завдяки використанню компетентнісного та діяльнісного підходів;

- створення умов для фізичного розвитку учнів/учениць, як-от динаміка фізичного стану, росту й ваги, формуванню сенсорних можливостей, моторних навичок, рухового досвіду, фізичних якостей;

- використання в різних життєвих ситуаціях індивідуальних оптимальних способів виконання фізичних вправ, набутих в ході ігрової та фізичної діяльності.

Усвідомлення значення фізичної/рухової активності для підтримання стану здоров'я та задоволення у процесі фізичного виховання відбувається на фоні формування компетентностей та умінь, вдосконалення розумових процесів застосування, аналізу, синтезу, оцінки та ін., достатнього рівня фізичного розвитку, самореалізації у навчальній, фізкультурно-оздоровчій та ігровій діяльності тощо.

Комплекс обов'язкових результатів складає основу для формування майбутньої готовності виконувати громадянський та конституційний обов'язок щодо відстоювання національних інтересів та незалежності держави. У цьому контексті, завдання доцільно пов'язувати з розвитком природних здібностей і вдосконалення фізичних якостей. Враховуючи вікові особливості учнів/учениць 7-9 класів та сенситивні періоди розвитку – сприяти зростанню рівня їх функціонального стану та фізичної підготовленості є важливим завданням вчителя.

При підборі фізичних вправ, індивідуальному регулюванні навантаження учнями/ученицями доцільно застосовувати методики проблемного навчання, компетентісно-орієнтовані завдання та діяльнісний підхід.

Основною формою організації освітнього процесу з фізичної культури в закладі загальної середньої освіти є урок.

Урок фізичної культури має проводитися із забезпеченням загальнопедагогічних вимог: санітарно-гігієнічних, психологофізіологічних, дидактичних, виховних.

На уроці фізичної культури реалізуються як загальнопедагогічні принципи навчання: науковості, систематичності й послідовності, свідомості, активності та самостійності у навчанні, наочності, ґрунтовності, зв'язку навчання з практичною діяльністю, доступності навчання та врахування індивідуальних особливостей учнів, емоційності навчання, так і специфічні принципи фізичного виховання: принцип безперервності процесу фізичного виховання, системного чергування навантажень і відпочинку, поступового підвищення розвиваючо-тренувальних впливів, адаптивного збалансування динаміки навантажень, циклічності побудови занять, віковій адекватності напрямків фізичного виховання.

При плануванні уроку вчителем визначаються види навчальної діяльності учнів/учениць на основі використання особистісно орієнтованого, компетентнісного і діяльнісного підходів. На уроці здійснюються формування і розвиток компетентностей учнів/учениць за допомогою відтворення знань, вправ, вмінь, навичок шляхом виконання завдань на їх застосування у нестандартних ситуаціях.

Вимоги до уроку, які необхідно враховувати:

1. Урок повинен передбачати не тільки виклад матеріалу, змісту, але й завдання, що передбачають засвоєння, застосування навчальної інформації на практиці.

2. Частина знань і вмінь повинна бути отримана учнями у процесі самостійного пошуку шляхом рішення пошукових задач та опанування способів діяльності у процесі пошуку.

3. Виклад навчального матеріалу на уроці може і повинен бути варіативним.

В одних випадках викладається готова інформація у формі пояснення, практичного показу і виконання вправ. В інших випадках матеріал вивчається шляхом постановки вчителем проблеми та розкриття шляхів і видів навчальної діяльності учнів для її доказового рішення.

Реалізація принципу науковості на уроці передбачає ознайомлення учнів у ході діяльності із доступними для них науковими методами вирішення практичних завдань освітнього процесу і життєвих ситуацій.

Важливою стороною уроку є індивідуалізація навчання. Використання навчального матеріалу різного ступеня складності за змістом, кількістю повторень, амплітудою, темпом виконання тощо, враховує інтереси та можливості різних учнів, їх анатомо-фізіологічні та психовікові особливості. Складний матеріал, ступінь навантаження тощо можуть виявитись не під силу деяким учням для активного засвоєння і виконання. Доручення учням завдань для самостійного виконання, передбачає поступовий перехід учнів/учениць від менш важких завдань до більш складних.

Структура уроку відрізняється цілісністю, внутрішнім взаємозв'язком частин, єдиною

логікою розгортання діяльності вчителя й учнів/учениць, кроків, що обумовлюють рух до мети уроку.

Вибудовуючи урок, необхідно визначити, яка навчальна інформація чи способи дії та на якому рівні мають бути засвоєні. На кожному уроці основний його зміст може бути засвоєний на всіх трьох рівнях:

- сприйняття, осмислення й запам'ятовування;
- застосування знань, вмінь, навичок за зразком; – застосування знань, вмінь, навичок у новій ситуації.

Під час уроку проводиться систематичне та планомірне оцінювання освітніх досягнень учнів.

Доцільно застосовувати класну, групову, індивідуальну форми організації освітнього процесу з фізичної культури, цілеспрямовану розмаїтість структури і форм проведення уроку, практико-орієнтовані завдання, раціональні форми зворотного зв'язку «учитель-учень», відсутність шаблонів, високу моторну щільність уроку (без невиправданих пауз і витрачання надмірного часу на пояснення тощо), економію часу.

Головними вимогами до сучасного уроку фізичної культури є:

- забезпечення відповідності уроку програмі за засобами, застосування інноваційних методів навчання, міжпредметних зв'язків, компетентнісного і діяльнісного підходів;

- забезпечення дотримання принципів розвивального, практико-орієнтованого навчання, зв'язку із життям, освітньої, виховної, оздоровчої, розвивальної спрямованості освітнього процесу;

- формування в учнів/учениць компетентностей, самостійності, активності та ініціативи, умінь і навичок самостійно здійснювати фізкультурно-оздоровчу діяльність, створення умов для їх самореалізації та самовдосконалення;

- забезпечення диференційованого підходу до організації освітнього процесу, підвищення функціональних можливостей організму і забезпечення гармонійного фізичного розвитку з урахуванням стану здоров'я, рівня фізичного розвитку, фізичної підготовленості та статі учнів/учениць, урахування їхніх мотивів та інтересів до занять фізичними вправами;

- використання вчителем різноманітних організаційних форм, засобів, методів і прийомів навчання, подачі нового матеріалу, понять, розвивальних вправ, представлення результатів самостійної і групової роботи, виконання домашньої роботи, формувального оцінювання тощо;

- досягнення оптимальної рухової активності всіх учнів/учениць упродовж кожного уроку з урахуванням стану здоров'я, фізичної підготовленості на основі управління моторною щільністю уроку, інтенсивністю і тривалістю застосування засобів, застосування методичних підходів, які дозволяють значно підвищити моторну щільність уроку.

Відповідно до Інструкції про розподіл учнів на групи для занять на уроках фізичної культури, затвердженої наказом МОЗ та МОН від 20.07.2009 р. за № 518/674 учні/учениці розподіляються на основну, підготовчу та спеціальну медичні групи.

Для основної медичної групи навчання проводиться в повному обсязі згідно з навчальними програмами з урахуванням індивідуальних особливостей розвитку дитини.

Учні/учениці, які за станом здоров'я віднесені до підготовчої медичної групи, відвідують обов'язкові уроки фізичної культури та опановують навчальний матеріал відповідно до вимог цієї навчальної програми. Участь у змаганнях – за додатковим дозволом лікаря.

Учні/учениці, які за станом здоров'я віднесені до спеціальної медичної групи, відвідують обов'язкові уроки фізичної культури, але виконують корегувальні вправи і вправи для загального фізичного розвитку, які їм не протипоказані.

Учні/учениці, незалежно від рівня фізичного розвитку та медичної групи, а також тимчасово звільнені від фізичних навантажень, повинні бути обов'язково присутніми на уроках фізичної культури. Допустиме навантаження для учнів/учениць, які за станом здоров'я належать до підготовчої та спеціальної медичних груп, встановлює учитель фізичної культури.

Домашні завдання для самостійного виконання фізичних вправ, в тому числі проєкти, учні/учениці отримують на уроках фізичної культури. Вони мають бути спрямовані на формування компетентностей, підвищення рухового режиму у вільний час, досягнення рекреаційно-оздоровчого ефекту. Учні/учениці можуть узгоджувати із вчителем індивідуальну програму самостійних занять в позанавчальний час з різних варіативних модулів чи інших, безпечних видів рухової активності.

У разі відставання у функціональних можливостях організму і фізичному розвитку учитель

складає індивідуальну програму фізкультурно-оздоровчих занять, де вказується завдання занять, фізичні вправи, послідовність їх виконання, кількість повторень, інтервали відпочинку, засоби самоконтролю, відмітки про виконання завдання. Самостійні заняття за індивідуальною програмою надають учневі/учениці додаткові бонуси при оцінюванні освітніх досягнень.

При складанні розкладу навчальних занять не рекомендується здвоювати уроки фізичної культури або проводити їх два дні поспіль.

У разі необхідності планувати у розкладі уроки з фізичної культури у двох і більше класах одночасно, в одній спортивній залі чи майданчику мають перебувати учні/учениці, які відносяться до однієї вікової групи.

Більшість уроків фізичної культури доцільно проводити на відкритому повітрі.

Фізкультурно-оздоровча діяльність

Фізкультурно-оздоровча діяльність закладу освіти спрямована на реалізацію вимог до обов'язкових результатів навчання освітньої галузі фізичної культури, зазначених в додатку 22 Державного стандарту базової середньої освіти і спирається на підходи та зміст даної програми. Уроки фізичної культури і фізкультурно-оздоровчі заходи закладу освіти повинні бути гармонійно поєднаними в єдиний діяльнісний процес, спрямований на формування компетентностей учнів та учениць.

Фізкультурно-оздоровча діяльність дозволяє вчителю залучити, об'єднати учнів та учениць для взаємодії, оцінити ефективність виконання освітніх завдань під час проведення уроків фізичної культури та позакласних форм фізичного виховання, у процесі ігрової, організаційної, суддівської та інших видів діяльності учнів, досягнення цілей самостійних занять тощо.

Основу для ефективної фізкультурно-оздоровчої діяльності учнів та учениць складають такі підходи, як вибір варіативного модуля, гендерність, доступність, безпека. Вибір учнів та учениць визначає види фізичної активності для організації фізкультурно-оздоровчої діяльності в закладі освіти, які змінюються кожного сезону, відповідно до початку чверті/триместру. Фізкультурно-оздоровча діяльність учнів та учениць в певному виді фізичної активності (варіативному модулі) повинна включати декілька етапів. Це дозволить сформувати зацікавленість, стійку мотивацію, сталу звичку до занять фізичною активністю, визначитися із власними вподобаннями. При організації фізкультурно-оздоровчої діяльності слід застосовувати діяльнісний підхід, при якому учні та учениці залучаються не лише як учасників, але й як організаторів, інструкторів, консультантів, сценаристів, суддів, волонтерів, ведучих, асистентів, хронометристів, секретарів, операторів, журналістів тощо.

Основу фізкультурно-оздоровчої діяльності учнів та учениць складають заходи «Учнівської ліги «Здорова Україна» (далі – Ліга), які передбачають проведення ігор, показових виступів з варіативних модулів, які щойно вивчалися на уроках за спрощеними правилами та вимогами.

Заходи Ліги враховують сезонні особливості застосування видів варіативних модулів і діляться на сезони: осінній, зимовий, весняно-літній. Відповідно заходи Ліги доцільно організовувати наприкінці сезонів, відповідно до графіка освітнього процесу. При цьому види фізичної активності (варіативні модулі) мають змінюватися відповідно до вподобань учнів та учениць.

На відміну від адаптаційного циклу (5-6 клас), де зміна варіативних модулів відбувається кожної чверті, цикл базового предметного навчання (7-9 клас) може продовжувати освоєння варіативних модулів попереднього циклу, але тільки за вибором учнів та учениць.

Заходи Ліги передбачають об'єднання і залучення усього контингенту учнів та учениць закладу освіти, а також залучення вчителів та батьків до фізкультурно-оздоровчої діяльності без попереднього відбору, без формування «збірних класів, школи, громади тощо», із забезпеченням рівного доступу кожного учня до занять без будь-яких форм дискримінації учасників освітнього процесу. Заходи Ліги можуть проводитися в режимі уроків фізичної культури.

Перший етап - «Ліга дружніх». Заходи Ліги проводиться в кожному класі закладу або декількох класах одного віку. Команди - учасники утворюються самостійним об'єднанням учнів. Склади команд не можуть змінюватися, «підсилюватися» на наступних етапах Ліги.

Орієнтовна кількість учасників однієї команди з окремого варіативного модуля 6-8 осіб, половина або 2/3 складу команди повинні складати учасники іншої статі. У разі обмеженої кількості учнів /учениць в класі, ігри можуть відбуватися між командами з меншою кількістю учасників.

Ігри «Ліги дружніх» проводяться в закладі освіти в режимі уроків або окремого заходу. Переможці ігор не визначаються, рахунок під час гри не ведеться. За можливості заклад освіти,

вручає учням та ученицям сертифікати (наприклад, електронні) за участь. Метою «Ліги дружніх» є залучення до фізкультурно-оздоровчої діяльності усіх учнів та учениць закладу освіти, сприяти їх участі у «Лізі сміливих».

Другий етап – «Ліга сміливих». Заходи Ліги організуються спільно колективами двох, не надто віддалених один від одного, закладів освіти - партнерів. До ігор цього етапу Ліги залучаються усі учні та учениці обох закладів освіти. Склади команд, сформовані на попередньому етапі («Ліга дружніх»), не змінюються. Всі учні та учениці, які взяли участь, можуть отримати сертифікати за участь.

Метою «Ліги сміливих» є залучення до фізкультурно-оздоровчої діяльності усіх учнів та учениць обох закладів освіти, сприяти їх участі у наступному етапі «Перша ліга».

Третій етап – «Перша ліга». Заходи Ліги організуються в територіальній громаді або її районі. У заходах «Першої ліги» беруть участь усі команди, які взяли участь у «Лізі сміливих» з усіх шкіл громади з усіх, обраних учнями у своїх школах, видів фізичної активності (варіативних модулів).

Під час змагань «Першої ліги» зберігається попередній склад команд «Ліги дружніх». Змагання ліги проводяться в межах фізкультурно-оздоровчих заходів напередодні або під час канікул.

Усі команди – учасники жеребкуванням розподіляються на групи по чотири команди. Кожна група з 4-х команд є самостійною організаційною одиницею Ліги в якій проводяться ігри і за потреби визначаються місця учасників від першого до третього. Не доцільно в громаді застосовувати інші схеми проведення ігор зі складними турнірними таблицями.

Ігри «Першої ліги» можуть проводитися без визначення переможців і призерів (фестиваль). В кожній групі проводяться 2 гри в парах команд, склад яких визначає жереб. Учасники отримують сертифікати за участь.

При проведенні ігор «Першої ліги» з визначенням переможців та призерів, в кожній групі проводяться 2 гри в парах команд, склад яких визначає жереб, та гра за перше місце між переможцями пар. В кожній групі визначається переможець «Першої ліги», срібний призер і два бронзові призери (команди, які не здобули перемог). Переможець та призери нагороджуються грамотами.

Учнівська ліга «Здорова Україна» передбачає також проведення етапів «Вищої ліги» та «Супер ліги», відповідно обласного та всеукраїнського рівня, також проводяться численні фестивалі. Участь в цих етапах учнівських команд визначається відповідними регламентами організаторів.

Модельна навчальна програма «Підприємництво і фінансова грамотність. 8-9 клас»

Модельна навчальна програма “Підприємництво та фінансова грамотність” для 8-9 класів закладів загальної середньої освіти розроблена відповідно до вимог чинного Державного стандарту базової середньої освіти та Типової освітньої програми для 5–9 класів закладів загальної середньої освіти. Метою модельної навчальної програми є формування фінансово-підприємницької культури підлітків, яка ґрунтується на високому рівні здобутих знань та практичних навичок в управлінні особистими фінансами та реалізації підприємницьких ідей. Основні завдання програми: формувати свідоме та відповідальне ставлення до сфери особистих фінансів; формувати позитивне ставлення до грошей як необхідного ресурсу для досягнення фінансового добробуту та успішної самореалізації; набувати практичних навичок з постановки фінансових цілей, фінансового планування, бюджетування, заощадження та інвестування; розвивати критичне мислення та вміння приймати ефективні фінансові рішення; формувати розважливу та обачну поведінку у фінансовій та підприємницькій сферах, розвивати вміння управляти ризиками; здобувати практичний досвід у користуванні фінансовими послугами; формувати довіру до фінансової системи України; формувати належну культуру благодійності; розвивати вміння генерувати нові ідеї та реалізовувати їх на практиці; формувати комунікаційні навички та навички роботи в команді; набувати практичних навичок реалізації підприємницького проєкту. Формування компетентності “підприємливість та фінансова грамотність” відповідає загальній меті базової середньої освіти, а саме розвитку природних здібностей, інтересів, обдарувань учнів, формування компетентностей, необхідних для їх соціалізації та громадянської активності, свідомого вибору подальшого життєвого шляху та самореалізації, продовження 4 навчання на рівні профільної освіти або здобуття професії, виховання відповідального, шанобливого ставлення до родини, суспільства, навколишнього природного середовища, національних та культурних цінностей українського народу.

Структура курсу. Навчальний курс “Підприємництво та фінансова грамотність” розрахований на здобувачів знань 8–9 класів. Навчальна програма курсу складається з 2 частин та містить 8 окремих розділів, розташованих у логічній послідовності. До кожного розділу програми визначені навчальні цілі, досягнення яких передбачає успішне опанування здобувачами знань запропонованих тем. 6 Перша частина – 8 клас, навчальний матеріал розрахований на 17 годин. Програма цієї частини курсу передбачає опанування 2 розділів: 1) “Формування фінансової культури” – пропонується вивчення теми “Фінансовий добробут, фінансова стійкість та формування фінансової культури”; 2) “Основи фінансової грамотності людини” – вивчення таких тем: “Фінансове планування життя”, “Основні правила заощаджень”, “Банківський рахунок та платіжна картка. Оплата товарів та послуг”, “Фінансове шахрайство та безпека”, “Вибір особистої форми зайнятості”, “Податкова культура”, “Культура благодійності”. У першій частині курсу розглядаються загальні питання щодо визначення понять “фінансовий добробут” та “фінансова стійкість”, а також дослідження рівня фінансової грамотності різних вікових груп населення України та формування фінансової культури людини і країни в цілому, що є взаємообумовленим процесом. У другому розділі навчальні теми спрямовані на здобуття підлітками базових знань та навичок у сфері управління особистими фінансами. Друга частина – 9 клас, навчальний матеріал розрахований на 35 годин. Програма цієї частини курсу передбачає опанування 6 розділів: 1) “Гроші та їх призначення” – пропонується вивчення таких тем: “Еволюція грошових відносин. Види, форми та функції грошей”, “Історія сучасної гривні”; 2) “Банківські та небанківські фінансові установи” – вивчення таких тем: “Банківська система України”, “Небанківські фінансові установи”; 3) “Базові фінансові послуги” – вивчення таких тем: “Фінансові послуги та їх використання під час досягнення фінансових цілей”, “Депозити. Гарантування вкладів фізичних осіб”, “Кредити. Формування кредитної історії”, “Страховання”, “Пенсійне забезпечення”, “Фінансові інвестиції та ризики”; 4) “Захист прав споживачів фінансових послуг” – вивчення теми “Законодавство України у сфері фінансових послуг та захист прав споживачів”; 5) “Основи підприємництва” – вивчення таких тем: “Підприємництво та його роль у розвитку держави”, “Особливості підприємницької діяльності”. У цьому розділі основна увага приділяється підприємницькій діяльності, як одній із форм зайнятості населення, огляду складових підприємницької компетентності та ролі підприємництва в розвитку держави; 6) «Проект “Шкільне підприємництво – від ідеї до реалізації (практичний кейс)”» – ознайомлення з такими темами: “Шкільне підприємництво”, “Формування команди”, “Вибір підприємницької ідеї”, “Обрання бізнес-моделі підприємства”, “Маркетингове дослідження”, “Інвестиційне та фінансове планування”, “Проектний менеджмент”, “Розроблення власного бренду”, “Реалізація проєкту”, “Презентація бізнес-ідей. Запуск проєкту”, “Підведення підсумків проєкту”.

Оцінювання освітніх досягнень

Система та критерії оцінювання результатів навчання учнів/учениць встановлюють відповідність між вимогами до результатів навчання учнів, визначених державними стандартами освіти та освітньою програмою, показниками їх вимірювання. Основними функціями оцінювання результатів навчання учнів/учениць є формувальна, діагностувальна, мотиваційна, прогностична, виховна.

Національною шкалою оцінювання є 12-бальна система (шкала). Оцінювання результатів оцінювання навчання учнів/учениць 7–9-х класів здійснюють за 12-бальною системою (шкалою) і позначають цифрами від 1 до 12 відповідно до загальних критеріїв оцінювання (таблиця 1). Загальні критерії є загальним орієнтиром для критеріїв оцінювання результатів навчання учнів/учениць у освітній галузі «Фізична культура». Загальна шкала оцінювання результатів навчання допомагає врахувати компетентності, які складаються зі знань, умінь, досвіду діяльності, цінностей, ставлень, а також спільних для всіх компетентностей умінь: читання з розумінням, уміння висловлювати власну думку усно й письмово, критичне й системне мислення, здатність логічно обґрунтовувати позицію, творчість, ініціативність, вміння конструктивно керувати емоціями, оцінювати ризики, приймати рішення, розв’язувати проблеми, здатність співпрацювати з іншими людьми.

Критерії оцінювання формуються на основі вимог до обов’язкових результатів навчання, конкретних результатів та орієнтирів для оцінювання учнів в освітній галузі фізичної культури (Державний стандарт, Додаток 22), а також з врахуванням компетентнісного потенціалу та базових знань (Державний стандарт, Додаток 21).

ФОРМИ ОРГАНІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ

Освітній процес організовується в безпечному освітньому середовищі та здійснюється з урахуванням вікових особливостей, фізичного, психічного та інтелектуального розвитку дітей, їхніх освітніх потреб.

рамках академічної свободи форми організації освітнього процесу визначаються педагогічною радою закладу освіти та відображаються в освітній програмі закладу освіти. Форми організації освітнього процесу, які може запропонувати навчальний заклад очне навчання дистанційне навчання, змішане навчання. За потреби заклад освіти може організувати індивідуальні форми здобуття освіти зокрема екстернатну, сімейну домашню , педагогічний патронаж, реалізовувати індивідуальну освітню траєкторію учня.

Відповідно до Порядку поділу класів на групи при вивченні окремих предметів у закладах загальної середньої освіти додаток 2 до наказу Міністерства освіти і науки країни від 20.02.2002 № 12 , зареєстрованого в Міністерстві юстиції країни 06.03.2002 р. за № 229 6517, із змінами, внесеними згідно з наказом Міністерства освіти № 572 від 09.10.2002 наказом Міністерства освіти і науки, молоді та спорту № 921 від 17.0 .2012 наказом Міністерства освіти і науки N 401 від 0 .04.2016 класи мають поділ на групи під час вивчення української, англійської мов, інформатики та трудового навчання.

ОЦІНЮВАННЯ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ УЧНІВ

Система оцінювання має на меті допомогти вчителю конкретизувати навчальні досягнення учнів і надати необхідні інструменти для впровадження об'єктивного й справедливого оцінювання результатів навчання.

В оцінюванні навчальних досягнень учнів важливо розрізняти **поточне формувальне оцінювання (оцінювання для навчання) та підсумкове оцінювання (семестрове, річне).** **Поточне** формувальне оцінювання здійснюють з метою допомогти учням усвідомити способи досягнення кращих результатів навчання. **Підсумкове** оцінювання здійснюють з метою отримання даних про рівень досягнення учнями результатів навчання після завершення освітньої програми або окремих освітніх компонентів.

Окрім поточного формувального та підсумкового семестрового, річного оцінювання, педагогічні працівники закладу освіти можуть ухвалити рішення про здійснення проміжного оцінювання результатів навчання з окремих предметів інтегрованих курсів. Періодичність і процедури здійснення проміжного оцінювання й види діяльності, результати яких підлягають проміжному оцінюванню, визначають педагогічні працівники закладу освіти залежно від дидактичної мети та з урахуванням відповідної навчальної програми.

6.1. Поточне формувальне оцінювання

Поточне формувальне оцінювання здійснюється системно в процесі навчання на основі викладеного нижче алгоритму діяльності вчителя під час організації формувального оцінювання, що, зокрема, забезпечить наступність між підходами до оцінювання навчальних досягнень здобувачів початкової і базової середньої освіти

Формулювання об'єктивних і зрозумілих для учнів навчальних цілей на певний період наприклад, заняття, тиждень, період, відведений для вивчення теми, тощо . Основою для вироблення навчальних цілей є очікувані результати навчання, передбачені відповідною навчальною програмою, та критерії оцінювання.

Інформування учнів про критерії оцінювання, за якими буде визначено рівень їхніх навчальних досягнень на кінець навчального семестру та року. Доцільно впроваджувати поступове залучення учнів до вироблення критеріїв оцінювання результатів окремих видів навчальної діяльності.

Надання учням зворотного зв'язку щодо їхніх навчальних досягнень відповідно до визначених цілей. Зворотний зв'язок має бути зрозумілим і чітким, доброзичливим і своєчасним. Важливо не протиставляти учнів одне одному. Доцільно акцентувати увагу лише на позитивній динаміці досягнень учня учениці. Труднощі в навчанні доцільно обговорювати з учнями індивідуально. Зворотний зв'язок надають у письмовій, усній або електронній формі, залежно від дидактичної мети й виду навчальної діяльності.

Створення умов для формування вміння учнів аналізувати власну навчальну діяльність

рефлексія . Під час навчальної діяльності доцільно спрямовувати учнів на спостереження своїх дій і дій однокласників, осмислення своїх суджень і дій з огляду на їх відповідність навчальним цілям. Важливим є створення умов для активної участі учнів у процесі оцінювання із застосуванням критеріїв, зокрема шляхом самооцінювання та взаємооцінювання, та спільне визначення подальших кроків для покращення результатів навчання.

Корегування освітнього процесу з урахуванням результатів оцінювання та навчальних потреб учнів.

Формувальному оцінюванні, зокрема для самооцінювання та взаємооцінювання, рекомендовано використовувати інструменти з орієнтовного переліку:

№	Назва	Опис інструмента
1	Аналіз портфоліо	Перевірка рівня навчальних досягнень за допомогою портфоліо учня. Портфоліо – це підібрані учнем роботи із зазначенням дати, призначення яких – розповісти історію учнівських досягнень або поступу. Портфоліо зазвичай містить особисті роздуми учня з поясненнями, чому обрано ту чи ту роботу і як саме вона показує досягнення цілей навчання
2	Відповідь хором	Учні одночасно усно реагують на певну репліку. Це може бути відповідь на запитання, висловлення згоди чи незгоди із запропонованим твердженням, повторення сказаного вчителем тощо
3	Візьми і передай	Спільна групова робота, яку використовують, щоб поділитися думками або зібрати інформацію від кожного учасника групи; учні записують відповіді, потім передають вправо, додають власну відповідь на іншому аркуші і продовжують, доки їхній папірець обійде всю групу і знову повернеться до них. Потім обговорюють результати в групі
4	Внутрішнє / зовнішнє коло	Учні стають у два кола, внутрішнє та зовнішнє, обличчям одне до одного. Учні, що стоять навпроти, ставлять одне одному запитання по темі, які вони попередньо написали. Зовнішнє коло рухається і утворюються нові пари. Потім процедура повторюється
5	Газетний заголовок	Вигадайте газетний заголовок, який може бути написаний до теми, яку ми вивчаємо. Передайте основну ідею події
6	Гра в кубик	Покажіть 6 запитань до уроку. Об'єднайте учнів у групи по 4. У кожній групі є один кубик. Кожен кидає кубик та відповідає на запитання з відповідним номером. Якщо номер випав більш ніж один раз, учень може доповнити попередню відповідь або кинути кубик ще раз. Відповіді можна записувати
7	Доповни думку	Письмова перевірка розуміння стратегії, коли учні заповнюють пропуски у запропонованому твердженні
8	Есе «хвилинка»	Питання для есе на одну хвилину – це конкретне питання з орієнтацією на очікуваний і результат и навчання, на яке можна відповісти за одну-дві хвилини

9	Запис у журнал	Учні записують у свій журнал або зошит розуміння предмету, поняття або те, що вони вивчили на уроці. Вчитель переглядає записи, щоб дізнатися чи зрозумів учень певну тему, урок, поняття або вивчене
10	Записні книжки учнів	Інструмент для учнів для відстежування навчального поступу: «куди я рухаюся?», «де я зараз?», «як туди дістатися?»
11	Збір ідей	Учитель ставить запитання або дає завдання. Учні самостійно відповідають на аркуші паперу, зазначаючи не менше трьох думок відповідей тверджень. Учні, що завершили, встають. Вчитель звертається до певного учня і просить його поділитися записаними ідеями. Учні викреслюють пункти, попередньо озвучені однокласниками і сідають, коли в них а аркушах закінчилися всі записані ідеї, незалежно від того, чи вони були озвучені саме ними. Вчитель продовжує опитувати учнів, доки сядуть усі
12	З-Х-В та ЗХВ+	Учні відповідають групами, в парах або індивідуально на запитання «Що ми вже знаємо?» З , «Що ми хотіли б дізнатися?» Х та «Що вже вивчили за темою?» В . Плюс + просить учнів класу фіксувати отримані знання за допомогою концептуальної карти або наочної схеми, яка відображає ключову інформацію. Потім кожен учень записує короткий підсумок на один абзац про вивчене
13	Картка на вихід	Це письмові відповіді учнів на запитання на картках, які учням роздають наприкінці уроку, після завершення певного виду роботи, теми тощо
14	Концептуальна карта	Будь-яка можлива форма схематичної наочності, яка допомагає учням побачити взаємозв'язки між поняттями за допомогою побудованих схем ключових слів, що позначають такі поняття
15	Лідер за номером	Учні об'єднуються в групи по чотири і кожному члену групи присвоюється номер. Учитель ставить питання проблему і всі чотири учні її обговорюють. Вчитель називає номер і відповідний учень у кожній групі відповідає
16	Найзаплутаніший (або найясніший) момент	Це варіант однохвилинки. Можна дати учням трохи більше часу для відповіді на запитання. Запитайте в кінці уроку або під час паузи, яка утворилася після пояснення теми «Який найбільш заплутаний момент» сьогоденного заняття?» або «Що вам здалося незрозумілим у понятті « »?»
17	Перевірка неправильного розуміння	Учитель надає учням поширені або передбачувані помилкові твердження з певної теми, щодо певного принципу або процесу і запитує, чи згодні вони з цим чи ні та чому. Учні мають дати аргументовані відповіді. Перевірка неправильного розуміння може також застосовуватися у формі тесту з декількома варіантами відповіді або гри «правильно-неправильно»
18	Перефразування	Учні мають висловити власними словами основну ідею уроку чи щойно поясненої теми
19	Підбиття підсумків	Форма роздумів одразу після певного виду роботи
20	Підказка за аналогією	Учні мають сформулювати думку на основі підказки-аналогії певне поняття, принцип або процес _____ виглядає як _____ тому що _____
21	Підсумок А-Б-В	Кожному учневі в класі присвоюється окрема літера алфавіту, а він обирає слово, яке починається на цю літеру та пов'язане з вивченою темою
22	Підсумок або питання на картках	Учитель час від часу роздає картки й просить учнів писати з обох сторін за такими правилами Один бік на підставі вивченого теми, розділу , опишіть основну велику ідею, яку ви зрозуміли, у формі короткого висновку.

		Другий бік запишіть те, що ви ще не повністю зрозуміли у вигляді твердження або запитання
23	Підсумок одним реченням	Учнів просять написати підсумкове речення, яке відповідає на запитання «хто», «що», «де», «коли», «чому», «як» щодо певної теми
24	Підсумок одним словом	Учні мають обрати з-поміж наведених варіантів або запропонувати самостійно слово, яке найкраще підсумовує тему
25	Подумай – запиши – обговори в парі – поділися	Учні обдумують відповідь самостійно, записують її, об'єднуються в пари та обговорюють відповідь із партнерами, а потім озвучують її всьому класу
26	Подумай – розкажи в парі	Вчитель ставить учням запитання. Учні самостійно формулюють відповіді протягом визначеного часу, потім повертаються кожен до свого партнера та надають йому відповідь. Вчитель викликає декілька пар на вибір, які озвучують свої відповіді у класі
27	Пригадай – підсумуй – запитай – пов'яжи за 2 хвилини (ППЗП2)	За дві хвилини учні повинні <i>пригадати</i> та назвати у правильному порядку найважливіші ідеї, отримані на попередньому занятті; за дві хвилини <i>підсумувати</i> ці пункти одним реченням, записати одне основне <i>запитання</i> , на яке вони хочуть отримати відповідь та знайти одну <i>прив'язку</i> цього матеріалу до основної теми <i>предмету чи курсу</i>
28	Рішення-рішення	Учитель висловлює певну думку, потім просить учнів зайняти сторону, що відповідає їхній думці з цієї теми і поділитися аргументацією. Учні можуть змінювати сторону після обговорення
29	Самооцінювання	Процес, під час якого учні збирають дані про власне навчання, аналізують що саме відображає їхні успіхи в досягненні навчальних цілей та планують наступні кроки
30	Семінар за Сократом	Учні ставлять питання одне одному з певного важливого питання або теми. Питання ініціюють розмову, яка триває як серія відповідей та додаткових запитань
31	Сигнали руками	Учні на прохання вчителя показують визначені сигнали рукою, щоб повідомити про рівень розуміння певного поняття, принципу або процесу «Розумію___і можу пояснити» наприклад, великий палець вгору . «Ще не зовсім розумію___» наприклад, великий палець вниз . «Не впевнений щодо_____» наприклад, помахати рукою
32	Скажи щось	Учні по черзі обговорюють у групі певний прочитаний розділ або переглянуте відео
33	Сортування слів	Учням дають набір словникових термінів, які вони сортують за заданими або створеними ними категоріями
34	Спінер ідей	Учитель створює спінер, розділений на 4 сектори з написами «Спрогнозуй», «Поясни», «Підсумуй», «Оціни». Після пояснення нового матеріалу вчитель крутить спінер та просить учнів відповісти на запитання залежно від місця зупинки спінера. Наприклад, спінер зупиняється на секторі «Підсумуй», тоді вчитель може сказати «Назви ключові поняття, про які щойно йшлося»
35	Спостереження	Учитель готує протокол спостереження із переліком учнів у класі, де буде зазначено, за якими саме очікуваними результатами він буде спостерігати. ухажучись класом, він спостерігає за учнями, коли вони працюють, і робить необхідні записи та позначки в протоколі спостереження

35	Спостереження	Учитель готує протокол спостереження із переліком учнів у класі, де буде зазначено, за якими саме очікуваними результатами він буде спостерігати. ухажуючись класом, він спостерігає за учнями, коли вони працюють, і робить необхідні записи та позначки в протоколі спостереження
36	Тестування	За допомогою тестування вчитель перевіряє опанування учнями фактичної інформації, понять. Орієнтовні типи тестових завдань: Декілька правильних варіантів Правильно/Неправильно Коротка відповідь Знайди відповідність Розширена відповідь
37	Трикутна призма (червоний, жовтий, зелений)	Учні дають вчителю зворотний зв'язок, показуючи колір, що відповідає рівню розуміння
38	Усне опитування	Учитель пропонує учням відповісти на запитання, наведені нижче Чим це _____ схоже на відрізняється від _____? Які характерні риси/елементи _____? Як іще можна показати проілюструвати _____? У чому полягає головна ідея, ключова концепція, мораль _____? Як _____ стосується _____? Які ідеї / деталі можна додати до _____? Наведіть приклад _____? Що не так з _____? Який висновок ви могли б зробити з _____? Які висновки можна зробити з _____? На яке питання ми намагаємося відповісти? Яку проблему ми намагаємося вирішити? Що ви можете сказати про _____? Що може статися, якщо _____? Які критерії можна взяти для оцінки _____? Які докази підтверджують _____? Як ми можемо довести / підтвердити _____? Як це можна розглядати з точки зору _____? Які альтернативи _____ слід розглянути? Який підхід стратегію ви могли б використати для _____?
39	Учнівська конференція	Бесіда з кожним учнем особисто для перевірки рівня розуміння
40	Хрестики-нулики	Набір видів роботи, з яких учні самостійно можуть обирати ті, що можуть продемонструвати їхнє розуміння теми. Набір представлений у вигляді сітки з дев'яти квадратів, схожої на дошку для гри в хрестики-нулики, можна попросити учнів обирати так, щоб зрештою закреслити «три підряд». Завдання можуть відрізнятися за змістом, процесом та результатом і можуть бути адаптовані залежно від глибини знань
41	Хто швидше?	Робота в парі – слухач і ведучий. Обидва знають категорію, тему, однак ведучий стоїть спиною до дошки екрану. З'являються слова на задану тему, слухач дає підказки, а ведучий намагається вгадати слово. Пара, яка завершила першою, встає.
42	Швидкий запис	Попросіть учнів відповісти _____ за 2-10 хвилин на відкриті запитання або твердження

43	Шкала Лайкерта	Учитель наводить 3-5 тверджень, які явно не є істинними або помилковими, але дещо спірними. Мета полягає в тому, щоб допомогти учням подумати над текстом, а потім обговорити його з однокласниками. Наприклад, «Герой ім'я не повинен був робити що саме .» повністю погоджуюся/не погоджуюся/погоджуюся/повністю не погоджуюся
44	3-2-1	Учні виконують такі варіанти завдань, визначаючи за прочитаним текстом: три речі, які ви дізналися, два цікаві акти, одне питання, що залишилося; три ключові слова, дві відмінності між __, один вплив на __; три важливі акти, дві цікаві ідеї, одне уявлення про себе як учня; три нові терміни, дві нові ідеї, одна річ, яку потрібно обдумати; три питання до тексту незнайомі слова або незрозумілі ідеї; два прогнози за текстом що станеться далі, враховуючи вже прочитане; знайдіть один зв'язок у тексті з тим, що ви вже знали або випробували.
45	Трихвилинна пауза	Трихвилинна пауза дає змогу учням зупинитися, обміркувати певні представлені явища та ідеї, прив'язати їх до вже наявних знань або досвіду та попросити роз'яснень. Я змінив/-ла ставлення до.... Я більше дізнався/-лася про... Мене здивувало... Я почувався/-лася ...
46	Є питання, в кого є відповідь?	Учитель робить два набори карток. Перший набір має запитання за певним розділом навчання. Другому наборі містяться відповіді. Учитель роздає картки з відповідями учням, а потім він або учень зачитує класу питання на картці. Всі учні перевіряють свої картки з відповідями, щоб знайти правильну

6.2. Підсумкове оцінювання

Підсумковому оцінюванню семестровому, річному підлягають результати навчання з навчальних предметів, інтегрованих курсів обов'язкового освітнього компонента типового навчального плану. Педагогічна рада закладу загальної середньої освіти може ухвалити рішення про оцінювання результатів навчання складників вибіркового освітнього компонента.

Семестрове оцінювання здійснюють з урахуванням різних видів навчальної діяльності, які мали місце протягом семестру, та динаміки особистих навчальних досягнень учня учениці. Проведення окремої семестрової атестації не є обов'язковим і здійснюється на розсуд закладу освіти.

Річне оцінювання здійснюють на основі семестрових або скоригованих семестрових оцінок. Річна оцінка не обов'язково є середнім арифметичним від оцінок за I та II семестри. Для визначення річної оцінки потрібно враховувати динаміку особистих навчальних досягнень учня учениці протягом року.

Семестрова та річна оцінки можуть підлягати коригуванню. Відповідно до п. 3.2. Інструкції з ведення класного журналу 5-11 12-х класів загальноосвітніх навчальних закладів, затвердженої наказом Міністерства освіти і науки країни від 03.06.200 № 496, у триденний термін після виставлення семестрової оцінки батьки особи, які їх замінюють учнів вихованців, які виявили бажання підвищити результати семестрового оцінювання або не були атестовані, звертаються до керівника закладу освіти із заявою про проведення відповідного оцінювання, у якій пояснюють причину та необхідність його проведення.

Наказом керівника закладу створюють комісію та затверджують графік і порядок проведення оцінювання. Члени комісії готують завдання, що погоджує педагогічна рада навчального закладу. Комісія ухвалює рішення щодо його результатів та складає протокол.

Рішення цієї комісії є остаточним, при цьому скоригована семестрова оцінка не може бути нижчою за семестрову. разі, якщо учневі учениці не вдалося підвищити результати, запис у колонку

«Скоригована» у класному журналі не роблять. За результатами оцінювання керівник закладу освіти видає відповідний наказ.

Коригування річної оцінки здійснюють шляхом коригування семестрової оцінки за I та або II семестр відповідно до п.п. 9-10 Порядку переведення учнів

вихованців закладу загальної середньої освіти до наступного класу, затвердженого наказом Міністерства освіти і науки країни від 14.07.2015

№ 762 зі змінами .

Оцінка результатів навчання учнів є конфіденційною інформацією, яку повідомляють лише учневі учениці, його її батькам іншим законним представникам .

Відомості, отримані під час підсумкового та, у разі застосування, проміжного, оцінювання результатів навчання, застосовують у формуальному оцінюванні, зокрема, для вироблення навчальних цілей на наступний період, визначення труднощів, що постали перед учнем ученицею, та коригування освітнього процесу.

6.3. Критерії та шкала оцінювання

Оцінювання має бути зорієнтованим на визначені Державним стандартом базової середньої освіти ключові компетентності та наскрізні вміння й передбачені навчальною програмою очікувані результати навчання для відповідного періоду освітнього процесу. Враховуючи ці вимоги, для оцінювання навчальних досягнень учнів доцільно керуватися такими категоріями критеріїв:

- розв’язання проблем і виконання практичних завдань із застосуванням знань, що охоплюються навчальним матеріалом;
- комунікація тому числі з використанням інформаційно-комунікаційних технологій ;
- планування й здійснення навчального пошуку, робота з текстовою і графічною інформацією;
- рефлексія власної навчально-пізнавальної діяльності.

Звертамо увагу, що під час оцінювання навчальних досягнень важливо враховувати дотримання учнями принципів доброчесності, а саме вияв поваги до інших осіб, їхніх прав і свобод, дбайливе ставлення до ресурсів і довкілля, дотримання принципів академічної доброчесності. разі порушення учнем ученицею принципів доброчесності під час певного виду навчальної діяльності, учитель може прийняти рішення не оцінювати результат такої навчальної діяльності.

Для визначення рівня досягнення учнями результатів навчання заклад освіти може застосовувати Орієнтовну рамку оцінювання навчальних досягнень здобувачів базової середньої освіти або на її основі розробити власні критерії та шкалу оцінювання. пропонуваній Орієнтовній рамці оцінювання навчальних досягнень навчальні досягнення учнів характеризують за чотирма рівнями початковий, середній, достатній, високий.

Орієнтовна рамка оцінювання навчальних досягнень здобувачів базової середньої освіти

Рівні	Початковий рівень 1 – 3 балів	Середній рівень 4 – 6 балів	Достатній рівень 7 – 9 балів	Високий рівень 10 – 12 балів
Категорії критеріїв				

<i>Планування та здійснення навчального пошуку, аналіз текстової та графічної інформації</i>	Учень/учениця самостійно або з допомогою вчителя чи інших осіб планує й здійснює навчальний пошук; опрацьовує текстову та або графічну інформацію	Учень/учениця самостійно або з допомогою вчителя чи інших осіб планує й здійснює навчальний пошук; ставить запитання до змісту навчального матеріалу; опрацьовує й інтерпретує текстову та або графічну інформацію без істотних змістових і логічних неточностей;	Учень/учениця самостійно або під опосередкованим керівництвом учителя або інших осіб планує й успішно здійснює навчальний пошук, не обмежуючись навчальним матеріалом; ставить уточнювальні запитання; використовує інформацію з кількох джерел; опрацьовує й логічно інтерпретує текстову та або графічну інформацію; порівнює інформацію з кількох джерел	Учень/учениця самостійно або під опосередкованим керівництвом учителя чи інших осіб планує й успішно здійснює навчальний пошук, не обмежуючись навчальним матеріалом; ставить запитання на з'ясування причинно-наслідкових зв'язків; використовує інформацію з різних джерел; опрацьовує й логічно інтерпретує текстову та або графічну інформацію; аналізує й порівнює інформацію з різних джерел; критично оцінює надійність джерела й достовірність інформації
<i>Комунікація, зокрема з використанням інформаційно-комунікаційних технологій</i>	Учень/учениця створює короткі усні й письмові повідомлення; відтворює почуту або прочитану інформацію, допускаючи істотні змістові та або логічні неточності	Учень/учениця створює короткі усні й письмові повідомлення; відтворює почуту або прочитану інформацію без істотних змістових та або логічних неточностей; презентує результати своєї навчальної діяльності	Учень/учениця створює деталізовані усні й письмові повідомлення; висловлює власну думку й наводить приклади на її підтвердження; презентує результати навчальної діяльності, зокрема з використанням ІКТ за умови доступності	Учень/учениця створює деталізовані усні й письмові повідомлення; висловлює й логічно обґрунтовує власну думку, наводить приклади на її підтвердження; творчо презентує результати навчальної діяльності, зокрема з використанням ІКТ за умови доступності

<i>Виконання практичних завдань та розв'язання повсякденних проблем із застосуванням знань, що охоплюються навчальним матеріалом</i>	Учень/учениця самостійно або з допомогою вчителя або інших осіб виконує навчальну дію на рівні копіювання зразка її виконання; розпізнає, називає окремі об'єкти вивчення	Учень/учениця самостійно або з допомогою вчителя чи інших осіб виконує навчальну дію із застосування знань, що охоплюються навчальним матеріалом, за зразком; може порівняти окремі об'єкти вивчення	Учень/учениця самостійно або під опосередкованим керівництвом учителя чи інших осіб застосовує знання, що охоплюються навчальним матеріалом, у типових ситуаціях на рівні свідомого вибору, а саме формулює проблемні питання, пропонує можливі способи виконання завдання або розв'язання проблеми; складає план для виконання розв'язання відповідно до інструкцій та або успішно виконує окремі етапи такого виконання розв'язання; може аналізувати та порівнювати об'єкти вивчення	Учень/учениця самостійно або під опосередкованим керівництвом учителя чи інших осіб застосовує знання, що охоплюються навчальним матеріалом, для виконання практичних завдань та або розв'язання повсякденних проблем у нетипових ситуаціях на рівні свідомого вибору, а саме формулює проблемні питання, висуває гіпотези; успішно виконує завдання або розв'язує проблему відповідно до інструкцій; обґрунтовує обраний спосіб розв'язання виконання, спираючись на знання й досвід; може класифікувати й узагальнювати об'єкти вивчення
<i>Рефлексія власної навчально-пізнавальної діяльності</i>	Учень/учениця розпізнає помилки, логічні або змістові неточності в результатах навчальної діяльності після того, як на них вказує вчитель	Учень/учениця самостійно або з допомогою вчителя чи інших осіб розпізнає й виправляє окремі помилки та робить часткові уточнення в результатах навчальної діяльності	Учень/учениця самостійно або під опосередкованим керівництвом учителя чи інших осіб успішно виправляє окремі помилки й робить часткові уточнення в результатах власної навчальної діяльності; визначає окремі труднощі, що виникають у процесі власної навчально-пізнавальної діяльності й	Учень/учениця самостійно або під опосередкованим керівництвом учителя чи інших осіб аналізує результати власної діяльності із застосуванням критеріїв оцінювання, успішно виправляє помилки й робить уточнення; визначає труднощі, що виникають у процесі власної навчально-

			можливі шляхи їх подолання	пізнавальної діяльності, та можливі шляхи їх подолання
--	--	--	----------------------------	--

Заклад загальної середньої освіти може здійснювати підсумкове та, у разі застосування, проміжне, оцінювання результатів навчання за рівневою, 12- бальною або за власною шкалою оцінювання, затвердженою рішенням педагогічної ради, – за умови затвердження правил переведення до системи шкали оцінювання, визначеної законодавством. Результати річного оцінювання відображають у свідоцтві досягнень, яке видають учневі учениці в кінці навчального року, за системою шкалою, визначеною законодавством.

Для забезпечення наступності між підходами до оцінювання результатів навчання здобувачів початкової та базової середньої освіти, рекомендуємо у першому семестрі 5-го класу підсумкове та, у разі застосування, проміжне оцінювання результатів навчання учнів здійснювати за рівневою шкалою, а його результати позначати словами або відповідними літерами «початковий

П », «середній» С , «достатній» Д , «високий В », та супроводжувати вербальною характеристикою з орієнтацією на досягнення учня учениці а не на помилки або невдачі . При переході від підсумкового оцінювання за рівневою шкалою в I семестрі до оцінювання за бальною шкалою в II семестрі рекомендуємо при виставленні річної оцінки орієнтуватись на оцінку за II семестр, а можливу різницю між рівнями результатів навчання у I та II семестрах враховувати шляхом виставлення річної оцінки, що відповідає вищому показнику.

Якщо рівень результатів навчання учня учениці визначити неможливо через тривалу відсутність учня учениці, у класному журналі та свідоцтві досягнень робиться запис « н/а » не атестований/-а.

Яку обрати форму оцінювання рівневу чи бальну вирішує заклад на засіданні педагогічної ради.

Для розроблення та або оцінки вже розроблених власних критеріїв і шкали оцінювання заклад освіти може використати Орієнтовні вимоги до критеріїв та шкал оцінювання. Ці орієнтовні вимоги мають допоміжний характер і не є обов'язковими до використання.

Особливості оцінювання за групами результатів у різних освітніх галузях

Оцінювання навчальних досягнень учнів здійснюють відповідно до вимог до обов'язкових результатів навчання, визначених у Держстандарті, які побудовані за такою ієрархією:

- низка конкретних результатів, для кожного з яких визначено орієнтири для оцінювання, утворюють загальний результат;
- споріднені загальні результати об'єднано в групи. Це дає змогу вивести лише 3 або 4 семестрові оцінки, а не оцінювати кожний окремий загальний результат, яких у кожній галузі налічується більше десяти.

У додатку 2 до наказу МОН від 02.08.2024 №1093 визначено галузеві критерії, які реалізуються за чотирма рівнями (початковий, середній, достатній, високий) і дають змогу здійснювати оцінювання результатів навчання у 12-бальній шкалі. Але в окремих освітніх галузях кількість груп результатів навчання (далі – ГР), визначених у галузевих критеріях, не співпадає з кількістю груп результатів Держстандарту:

- у *математичній* освітній галузі – 4 групи загальних результатів Держстандарту перерозподілено в критеріях оцінювання за 3-ма групами:

- ✓ ГР1 поєднує I та II групи результатів із Держстандарту, ГР2 містить частину загальних результатів IV групи, ГР3 відповідає III групі;

- у *соціальній і здоров'язбережувальній* галузі – 4 групи загальних результатів перерозподілено в критеріях оцінювання за 3-ма групами: ГР 1 об'єднує I і II групи загальних результатів навчання із Держстандарту, ГР 2 відповідає III групі, ГР 3 – IV групі. В інтегрованому курсі «Здоров'я, безпека, добробут» рекомендується здійснювати оцінювати результати навчання за трьома групами галузових критеріїв. У навчальному предметі «Підприємництво і фінансова грамотність» та «Курсах соціального, емоційного та етичного спрямування» (Етика, Вчимося жити разом, Культура добросусідства тощо) – за IV групою результатів навчання Держстандарту, що відповідає ГР3, а в інтегрованому курсі «Безпековий практикум» – за ГР1 та ГР2;
- у *громадянській та історичній* освітній галузі – шість груп результатів навчання Держстандарту об'єднано в три групи. Так, у групі результатів: «Орієнтується в історичному часі та просторі, виявляє взаємозв'язки подій і явищ» об'єднано I і II групи загальних результатів стандарту; «Працює з інформацією історичного та суспільствознавчого змісту» – III і IV групи; «Виявляє здатність до співпраці, толерантність, громадянську позицію» – V та VI групи стандарту. Проте якщо заклад освіти вважає за доцільне, він може оцінювати результати окремо за 6 групами результатів, визначеними в Держстандарті;
- у *природничій* освітній галузі – загальні результати навчання об'єднано в 4 групи, але оцінювання здійснюють у межах трьох груп результатів галузових критеріїв, оскільки IV група результатів Держстандарту реалізується наскрізно в процесі навчання;
- у *мистецькій* освітній галузі – 4 групи загальних результатів навчання об'єднано в 3 групи результатів. Уміння аналізувати твори мистецтва та здійснювати пошук та аналіз мистецької інформації у цифровому середовищі оцінюється за критеріями ГР 1 (знаннєвий), виконання практично-творчих завдань в образотворчому, музичному інших видах мистецтва та створення мистецьких продуктів за допомогою цифрових інструментів – за критерієм ГР2 (діяльнісний), уміння визначати та описувати емоції, висловлювати ціннісні ставлення, критичні судження – за критерієм ГР 3 (ціннісний).

Орієнтовні вимоги до критеріїв і шкал оцінювання

Інструмент для оцінювання якості критеріїв і шкал оцінювання

Критерій	1 Незадовільно	2 Задовільно	3 Добре	4 Відмінно
Чіткість і зрозумілість критеріїв	Критерії є незрозумілими, не стосуються змісту навчальної програми або за змістом істотно перекривають один одного	Критерії можна зрозуміти, але вони недостатньо чітко розмежовуються між собою або не повністю відповідають змісту навчальної програми та або виду навчальної діяльності	Критерії загалом є зрозумілими, чітко розмежовуються між собою й загалом відповідають змісту навчальної програми та виду навчальної діяльності	Кожен критерій є виразним і чітко окресленим, повністю відповідає змісту навчальної програми й виду навчальної діяльності

Чіткість розмежування між рівнями досягнень	Неможливо або майже неможливо розрізнити рівні досягнень між собою	Рівні досягнень можна розрізнити між собою, але розмежування недостатньо чітке	Розмежування між рівнями досягнень є очевидним	Кожен рівень досягнень є чітко окресленим і кожен наступний рівень відрізняється від попереднього за чіткими й логічними ознаками
Надійність шкали оцінювання	Перехресне оцінювання часто призводить до істотних відмінностей у результатах	Перехресне оцінювання іноді призводить до відмінних результатів	Є загальна узгодженість між результатами при перехресному оцінюванні різниця менше 5-10% або $\frac{1}{2}$ рівня	Результати перехресного оцінювання є послідовно однаковими
Обізнаність учнів про критерії та шкалу оцінювання	Учні не знають про критерії та шкалу оцінювання	Учні знають про критерії та шкалу оцінювання і мають певне уявлення про очікувані результати їх навчальної діяльності	Критерії та шкала оцінювання відкрито використовуються для презентації завдання й супроводу учнів	Критерії та шкала оцінювання є предметом обговорення й постійного супроводу учнів у процесі навчальної діяльності
Підтримка розвитку метакогнітивних навичок учнів	Учні не знають про критерії та шкалу оцінювання і не можуть використовувати її для регулювання власної навчальної діяльності	Учнів повідомлено про критерії та шкалу оцінювання, але під час навчальної діяльності критерії та шкала не перебувають у фокусі уваги	Учні знають про критерії та шкалу оцінювання як про інструмент, що допомагає зрозуміти, чого вони навчаються, що їм вдається добре, а над чим треба попрацювати	Критерії та шкала оцінювання постійно перебувають у фокусі уваги і використовуються як інструмент, що допомагає учням зрозуміти, чого вони навчаються, що їм вдається добре, а над чим треба попрацювати
Участь учнів у розробленні та застосуванні критеріїв і шкали оцінювання	Учні не беруть участі ні в розробленні, ні в застосуванні критеріїв і шкали оцінювання в процесі навчання	Учням пропонують готові критерії та шкалу оцінювання для можливого самооцінювання в процесі навчання	Учні обговорюють і надають пропозиції до проекту критеріїв і шкали, є відповідальними за їхнє застосування для самооцінювання та або взаємооцінювання в процесі	Учителі й учні разом відповідають за розроблення критеріїв і шкали оцінювання; учні постійно застосовують їх для самооцінювання й взаємооцінювання в процесі

			навчання	навчання
--	--	--	----------	----------

4.2.2. Навчальний план закладу для II ступеня (базова середня освіта 9 клас) складений відповідно наказу МОН України від 20.04.2018 № 405 (таблиця 1).

Години варіативної складової навчального плану сплановано в межах гранично допустимого навантаження з урахуванням інтересів та потреб здобувачів освіти, навчально-методичного та кадрового забезпечення, вимог допрофільної підготовки.

Очікувані результати навчання здобувачів освіти. Відповідно до мети та загальних цілей, окреслених у Державному стандарті, визначено завдання, які має реалізувати вчитель у рамках кожної освітньої галузі. Результати навчання повинні робити внесок у формування ключових компетентностей учнів.

Такі ключові компетентності, як уміння вчитися, ініціативність і підприємливість, екологічна грамотність і здоровий спосіб життя, соціальна та громадянська компетентності можуть формуватися відразу засобами усіх предметів. Виокремлення в навчальних програмах таких наскрізних ліній ключових компетентностей як «Екологічна безпека й сталий розвиток», «Громадянська відповідальність», «Здоров'я і безпека», «Підприємливість і фінансова грамотність» спрямоване на формування в учнів здатності застосовувати знання й уміння у реальних життєвих ситуаціях. Наскрізнi лінії є засобом інтеграції ключових і загальнопредметних компетентностей, окремих предметів та предметних циклів; їх необхідно враховувати при формуванні шкільного середовища. Наскрізнi лінії є соціально значимими надпредметними темами, які допомагають формуванню в учнів уявлень про суспільство в цілому, розвивають здатність застосовувати отримані знання у різних ситуаціях.

Навчання за наскрізними лініями реалізується насамперед через:

організацію навчального середовища — зміст та цілі наскрізних тем враховуються при формуванні духовного, соціального і фізичного середовища навчання;

окремі предмети — виходячи із наскрізних тем при вивченні предмета проводяться відповідні трактовки, приклади і методи навчання, реалізуються надпредметні, міжкласові та загальношкільні проекти. Роль окремих предметів при навчанні за наскрізними темами різна і залежить від цілей і змісту окремого предмета та від того, наскільки тісно той чи інший предметний цикл пов'язаний із конкретною наскрізною темою;

предмети за вибором;

роботу в проектах;

позакласну навчальну роботу і роботу гуртка.

Наскрізна лінія	Коротка характеристика
------------------------	-------------------------------

Екологічна безпека й сталий розвиток	Формування в учнів соціальної активності, відповідальності та екологічної свідомості, готовності брати участь у вирішенні питань збереження довкілля і розвитку суспільства, усвідомлення важливості сталого розвитку для майбутніх поколінь. Проблематика наскрізної лінії реалізується через завдання з реальними даними про використання природних ресурсів, їх збереження та примноження. Аналіз цих даних сприяє розвитку бережливого ставлення до навколишнього середовища, екології, формуванню критичного мислення, вміння вирішувати проблеми, критично оцінювати перспективи розвитку навколишнього середовища і людини. Можливі уроки на відкритому повітрі.
Громадянська відповідальність	Сприяє формуванню відповідального члена громади і суспільства, що розуміє принципи і механізми функціонування суспільства. Ця наскрізна лінія освоюється в основному через колективну діяльність (дослідницькі роботи, роботи в групі, проекти тощо), яка поєднує окремі предмети між собою і розвиває в учнів готовність до співпраці, толерантність щодо різноманітних способів діяльності і думок. Вивчення окремого предмета має викликати в учнів якомога більше позитивних емоцій, а її зміст — бути націленим на виховання порядності, старанності, систематичності, послідовності, посидючості і чесності. Приклад вчителя покликаний зіграти важливу роль у формуванні толерантного ставлення до товаришів, незалежно від рівня навчальних досягнень.
Здоров'я і безпека	Завданням наскрізної лінії є становлення учня як емоційно стійкого члена суспільства, здатного вести здоровий спосіб життя і формувати навколо себе безпечне життєве середовище. Реалізується через завдання з реальними даними про безпеку і охорону здоров'я (текстові завдання, пов'язані з середовищем дорожнього руху, рухом пішоходів і транспортних засобів). Варто звернути увагу на проблеми, пов'язані із ризиками для життя і здоров'я. Вирішення проблем, знайдених з «ага-ефектом», пошук оптимальних методів вирішення і розв'язування задач тощо, здатні викликати в учнів чимало радісних емоцій.
Підприємливість і фінансова грамотність	Наскрізна лінія націлена на розвиток лідерських ініціатив, здатність успішно діяти в технологічному швидкозмінному середовищі, забезпечення кращого розуміння учнями практичних аспектів фінансових питань (здійснення заощаджень, інвестування, запозичення, страхування, кредитування тощо). Ця наскрізна лінія пов'язана з розв'язуванням практичних завдань щодо планування господарської діяльності та реальної оцінки власних можливостей, складання сімейного бюджету, формування економного ставлення до природних ресурсів.

Необхідною умовою формування компетентностей є діяльнісна спрямованість навчання, яка передбачає постійне включення учнів до різних видів педагогічно доцільної активної навчально-пізнавальної діяльності, а також практична його спрямованість. Доцільно, де це можливо, не лише показувати виникнення факту із практичної ситуації, а й по можливості створювати умови для самостійного виведення нового знання, перевірки його на практиці і встановлення причинно-наслідкових зв'язків шляхом створення проблемних ситуацій, організації спостережень, дослідів та інших видів діяльності. Формуванню ключових компетентностей сприяє встановлення та реалізація в освітньому процесі міжпредметних і внутрішньопредметних зв'язків, а саме: змістово-інформаційних, операційно-діяльнісних і організаційно-методичних. Їх використання посилює пізнавальний інтерес учнів до навчання і підвищує рівень їхньої загальної культури, створює умови для систематизації навчального матеріалу і формування наукового світогляду. Учні набувають досвіду застосування знань на практиці та перенесення їх в нові ситуації.

Вимоги до осіб, які можуть розпочинати здобуття базової середньої освіти. Базова середня освіта здобувається, як правило, після здобуття початкової освіти. Діти, які здобули початкову освіту на 1 вересня поточного навчального року повинні розпочинати здобуття базової середньої освіти цього ж навчального року.

Особи з особливими освітніми потребами можуть розпочинати здобуття базової середньої освіти за інших умов.

Перелік освітніх галузей. Навчальну програму укладено за такими освітніми галузями:
Мови і літератури (українська мова, українська література, іноземна мова, зарубіжна література).
Суспільствознавство (історія України, всесвітня історія, основи правознавства).
Мистецтво (музичне мистецтво, образотворче мистецтво, мистецтво).
Математика (математика, алгебра, геометрія).
Природознавство (природознавство, біологія, географія, фізика, хімія).
Технології (трудове навчання, інформатика).
Здоров'я і фізична культура (основи здоров'я, фізична культура).

Логічна послідовність вивчення предметів розкривається у відповідних навчальних програмах.

Основними формами організації освітнього процесу є різні типи уроку: формування компетентностей; розвитку компетентностей; перевірки та/або оцінювання досягнення компетентностей; корекції основних компетентностей; комбінований урок, уроки-семінари, конференції, інтерактивні уроки, інтегровані уроки, відео-уроки тощо.

Також формами організації освітнього процесу є екскурсії, віртуальні подорожі, форуми, спектаклі, брифінги, квести.

З метою засвоєння нового матеріалу та розвитку компетентностей крім уроку проводяться навчально-практичні заняття, які також виконують функцію перевірки та/або оцінювання досягнення компетентностей

Форми організації освітнього процесу можуть уточнюватись та розширюватись у змісті окремих предметів за умови виконання державних вимог Державного стандарту та окремих предметів протягом навчального року.

Вибір форм і методів навчання вчитель визначає самостійно, враховуючи конкретні умови роботи, забезпечуючи водночас досягнення конкретних очікуваних результатів, зазначених у навчальних програмах окремих предметів.

Опис та інструменти системи внутрішнього забезпечення якості освіти. Система внутрішнього забезпечення якості складається з наступних компонентів:

- кадрове забезпечення освітньої діяльності;
- навчально-методичне забезпечення освітньої діяльності;
- матеріально-технічне забезпечення освітньої діяльності;
- якість проведення навчальних занять;
- моніторинг досягнення учнями результатів навчання (компетентностей).

Завдання системи внутрішнього забезпечення якості освіти:

- оновлення методичної бази освітньої діяльності;
- контроль за виконанням навчальних планів та освітньої програми, якістю знань, умінь і навичок учнів, розробка рекомендацій щодо їх покращення;
- моніторинг та оптимізація соціально-психологічного середовища закладу освіти;
- створення необхідних умов для підвищення фахового кваліфікаційного рівня педагогічних працівників.

На основі освітньої програми складено навчальний план, що конкретизує організацію освітнього процесу.

4.3. Освітня програма Хоменківського ліцею III ступеня розроблена на виконання Закону України «Про освіту» та постанови Кабінету Міністрів України від 14 січня 2004 року № 24 «Про затвердження Державного стандарту базової і повної загальної середньої освіти» та наказу МОН України від 20.04.2018 № 408 «Про затвердження типової освітньої програми закладів загальної середньої освіти III ступеня» (в редакції наказу МОН України від 28.11.2019 р. №1493).

Типова освітня програма закладів загальної середньої освіти III ступеня (далі - Типова освітня програма) окреслює рекомендовані підходи до планування й організації закладом освіти єдиного комплексу освітніх компонентів для досягнення учнями обов'язкових результатів навчання, визначених Державним стандартом базової та повної загальної середньої освіти, затвердженим Постановою Кабінету Міністрів України від 23.11.2011 р. №1392 (далі – Державний стандарт).

Загальний обсяг навчального навантаження та орієнтовна тривалість і можливі взаємозв'язки освітніх галузей, предметів, дисциплін.

Загальний обсяг навчального навантаження здобувачів повної загальної середньої освіти для 10-11-х класів складає 2660 годин/навчальний рік: для 10-х класів – 1330 годин/навчальний рік, для 11-х класів – 1330 годин/навчальний рік. Детальний розподіл навчального навантаження на тиждень окреслено у навчальному плані закладу загальної середньої освіти III ступеня (додаток 4).

Навчальний план для 10-11 класів закладів загальної середньої освіти розроблено відповідно до Державного стандарту, з метою його впровадження у частині повної загальної середньої освіти з 1 вересня 2018 року. Він містить загальний обсяг навчального навантаження та тижневі години на вивчення базових предметів, вибірково-обов'язкових предметів, профільних предметів і спеціальних курсів, а також передбачає години на факультативи, індивідуальні заняття тощо.

Для навчального плану школи обрано 2 варіанти організації освітнього процесу (таблиця 2).

Другий варіант (таблиця 2) містить перелік базових предметів, який включає окремі предмети суспільно-гуманітарного та математично-природничого циклів.

До базових предметів належать: «Українська мова», «Українська література», «Зарубіжна література», «Іноземна мова», «Історія України», «Всесвітня історія», «Громадянська освіта», «Математика», «Фізика і астрономія», «Біологія і екологія», «Хімія», «Географія», «Фізична культура», «Захист Вітчизни».

В навчальному плані зазначено мінімальну кількість тижневих годин на вивчення базових предметів, що має забезпечити досягнення рівня очікуваних результатів навчання учнів згідно з державними вимогами Державного стандарту.

За модульним принципом реалізовано зміст базового предмета «Фізика і астрономія». Розподіл годин між модулем фізики і модулем астрономії здійснюється відповідно до навчальних програм.

Реалізація змісту освіти, визначеного Державним стандартом, також забезпечується вибірково-обов'язковими предметами («Інформатика», «Технології», «Мистецтво»), що вивчаються на рівні стандарту. Із запропонованого переліку учні обрали два предмети: «Інформатика» і «Мистецтво», які вивчатимуться одночасно в 10 і 11 класах. Години, передбачені на викладання вибірково-обов'язкових предметів, ділитимуться між двома обраними предметами.

Враховуючи освітні потреби учнів, регіональні особливості, кадрове забезпечення, матеріально-технічну базу заклад освіти використав години профільних предметів для збільшення кількості годин на вивчення базових предметів, для вивчення спеціальних і факультативних курсів.

Зокрема: на українську мову виділено 2 години, англійську – 1 година.

Факультативні курси є засобом задоволення пізнавальних інтересів та освітніх потреб учнів у галузях, які загалом не пов'язані з обраним профілем навчання.

Для недопущення перевантаження учнів передбачено враховувати їхнє навчання в закладах освіти іншого типу (художніх, музичних, спортивних школах тощо). Так, за рішенням педагогічної ради при оцінюванні учнів дозволяється враховувати результати їх навчання з відповідних предметів (музика, фізична культура та ін.) у позашкільних закладах.

Очікувані результати навчання здобувачів освіти. Відповідно до мети та загальних цілей, окреслених у Державному стандарті, визначено завдання, які має реалізувати вчитель/вчителька у рамках кожної освітньої галузі. Результати навчання повинні робити внесок у формування ключових компетентностей учнів.

Наскрізні лінії є засобом інтеграції ключових і загальнопредметних компетентностей, окремих предметів та предметних циклів; їх необхідно враховувати при формуванні шкільного середовища.

Наскрізні лінії є соціально значимими надпредметними темами, які допомагають формуванню в учнів уявлень про суспільство в цілому, розвивають здатність застосовувати отримані знання у різних ситуаціях.

Навчання за наскрізними лініями реалізується насамперед через:

організацію навчального середовища — зміст та цілі наскрізних тем враховуються при формуванні духовного, соціального і фізичного середовища навчання;

окремі предмети — виходячи із наскрізних тем при вивченні предмета проводяться відповідні трактовки, приклади і методи навчання, реалізуються надпредметні, міжкласові та загальношкільні проекти. Роль окремих предметів при навчанні за наскрізними темами різна і залежить від цілей і змісту окремого предмета та від того, наскільки тісно той чи інший предметний цикл пов'язаний із конкретною наскрізною темою;

предмети за вибором;
роботу в проєктах;
позакласну навчальну роботу і роботу гуртків.

Необхідною умовою формування компетентностей є діяльнісна спрямованість навчання, яка передбачає постійне включення учнів до різних видів педагогічно доцільної активної навчально-пізнавальної діяльності, а також практична його спрямованість. Доцільно, де це можливо, не лише показувати виникнення факту із практичної ситуації, а й по можливості створювати умови для самостійного виведення нового знання, перевірки його на практиці і встановлення причинно-наслідкових зв'язків шляхом створення проблемних ситуацій, організації спостережень, дослідів та інших видів діяльності. Формуванню ключових компетентностей сприяє встановлення та реалізація в освітньому процесі міжпредметних і внутрішньопредметних зв'язків, а саме: змістово-інформаційних, операційно-діяльнісних і організаційно-методичних. Їх використання посилює пізнавальний інтерес учнів до навчання і підвищує рівень їхньої загальної культури, створює умови для систематизації навчального матеріалу і формування наукового світогляду. Учні набувають досвіду застосування знань на практиці та перенесення їх в нові ситуації.

Вимоги до осіб, які можуть розпочинати здобуття профільної середньої освіти. Профільна середня освіта здобувається, як правило, після здобуття базової середньої освіти. Діти, які здобули базову середню освіту та успішно склали державну підсумкову атестацію на 1 вересня поточного навчального року повинні розпочинати здобуття профільної середньої освіти цього ж навчального року.

Особи з особливими освітніми потребами можуть розпочинати здобуття профільної середньої освіти за інших умов.

Перелік освітніх галузей. Типову освітню програму укладено за такими освітніми галузями:

Мови і літератури
Суспільствознавство
Мистецтво
Математика
Природознавство
Технології
Здоров'я і фізична культура

Логічна послідовність вивчення предметів розкривається у відповідних навчальних програмах.

Рекомендовані форми організації освітнього процесу. Основними формами організації освітнього процесу є різні типи уроку:

формування компетентностей;
розвитку компетентностей;
перевірки та/або оцінювання досягнення компетентностей;
корекції основних компетентностей;
комбінований урок.

Також формами організації освітнього процесу можуть бути екскурсії, віртуальні подорожі, уроки-семінари, конференції, форуми, спектаклі, брифінги, квести, інтерактивні уроки (уроки-«суди», урок-дискусійна група, уроки з навчанням одних учнів іншими), інтегровані уроки, проблемний урок, відео-уроки, прес-конференції, ділові ігри тощо.

Засвоєння нового матеріалу можна проводити на лекції, конференції, екскурсії і т. д. Для конференції, дискусії вчителем або учнями визначаються теми доповідей учнів, основні напрями самостійної роботи. На навчальній екскурсії учні отримують знання, знайомлячись із експонатами в музеї, з роботою механізмів на підприємстві, спостерігаючи за різноманітними процесами, що відбуваються у природі. Консультації проводяться з учнями, які не були присутні на попередніх уроках або не зрозуміли, не засвоїли зміст окремих предметів. Розвиток і корекцію основних компетентностей можна, крім уроку відповідного типу, проводити на семінарі, заключній конференції, екскурсії тощо. Семінар як форма організації об'єднує бесіду та дискусію учнів. Заключна конференція може будуватися як у формі дискусії, так і у формі диспуту, на якому обговорюються полярні точки зору. Учитель або учні підбивають підсумки обговорення і формулюють висновки.

З метою засвоєння нового матеріалу та розвитку компетентностей крім уроку проводяться навчально-практичні заняття. Ця форма організації поєднує виконання різних практичних вправ, експериментальних робіт відповідно до змісту окремих предметів, менш регламентована й має

акцент на більшій самостійності учнів в експериментальній та практичній діяльності. Досягнуті компетентності учні можуть застосувати на практичних заняттях і заняттях практикуму. Практичне заняття - це така форма організації, в якій учням надається можливість застосовувати отримані ними знання у практичній діяльності. Експериментальні завдання, передбачені змістом окремих предметів, виконуються на заняттях із практикуму (виконання експериментально-практичних робіт). Оглядова конференція (для 8-11 класів) повинна передбачати обговорення ключових положень вивченого матеріалу, учнем розкриваються нові узагальнюючі підходи до його аналізу.

Оглядова конференція може бути комплексною, тобто реалізувати міжпредметні зв'язки в узагальненні й систематизації навчального матеріалу.

Оглядова екскурсія припускає цілеспрямоване ознайомлення учнів з об'єктами та спостереження процесів з метою відновити та систематизувати раніше отримані знання.

Учням, які готуються здавати заліки або іспити можливе проведення оглядових консультацій, які виконують коригувальну функцію, допомагаючи учням зорієнтуватися у змісті окремих предметів.

Консультація будується за принципом питань і відповідей.

Перевірка та/або оцінювання досягнення компетентностей крім уроку може здійснюватися у формі заліку, співбесіди, контрольного навчально-практичного заняття.

Залік як форма організації проводиться для перевірки якості засвоєння учнями змісту предметів, досягнення компетентностей. Ця форма організації як правило застосовується у класах з вечірньою формою здобуття освіти або для інших здобувачів профільної середньої освіти.

Співбесіда, як і залік, тільки у формі індивідуальної бесіди, проводиться з метою з'ясувати рівень досягнення компетентностей.

Функцію перевірки та/або оцінювання досягнення компетентностей виконує навчально-практичне заняття. Учні одержують конкретні завдання, з виконання яких звітують перед вчителем.

Практичні заняття та заняття практикуму також можуть будуватися з метою реалізації контрольних функцій освітнього процесу. На цих заняттях учні самостійно виготовляють вироби, проводять виміри та звітують за виконану роботу.

Можливо проводити заняття в малих групах, бригадах і ланках (у тому числі робота учнів у парах змінного складу) за умови, що окремі учні виконують роботу бригадирів, консультантів, тобто тих, хто навчає малу групу.

Екскурсії в першу чергу покликані показати учням практичне застосування знань, отриманих при вивченні змісту окремих предметів (можливо поєднувати зі збором учнями по ходу екскурсії матеріалу для виконання визначених завдань).

Учні можуть самостійно знімати та монтувати відеофільми (під час відео-уроку) за умови самостійного розроблення сюжету фільму, підбору матеріалу, виконують самостійно розподілені ролі та аналізують виконану роботу.

Форми організації освітнього процесу можуть уточнюватись та розширюватись у змісті окремих предметів за умови виконання державних вимог Державного стандарту та окремих предметів протягом навчального року.

Вибір форм і методів навчання вчитель визначає самостійно, враховуючи конкретні умови роботи, забезпечуючи водночас досягнення конкретних очікуваних результатів, зазначених у навчальних програмах окремих предметів.

Опис та інструменти системи внутрішнього забезпечення якості освіти. Система внутрішнього забезпечення якості складається з наступних компонентів:

кадрове забезпечення освітньої діяльності;

навчально-методичне забезпечення освітньої діяльності;

матеріально-технічне забезпечення освітньої діяльності;

якість проведення навчальних занять;

моніторинг досягнення учнями результатів навчання (компетентностей).

Завдання системи внутрішнього забезпечення якості освіти:

оновлення методичної бази освітньої діяльності;

контроль за виконанням навчальних планів та освітньої програми, якістю знань, умінь і навичок учнів, розробка рекомендацій щодо їх покращення;

моніторинг та оптимізація соціально-психологічного середовища закладу освіти;

створення необхідних умов для підвищення фахового кваліфікаційного рівня педагогічних працівників.

Освітня програма закладу базової середньої освіти передбачає досягнення учнями результатів навчання (компетентностей), визначених Державним стандартом.

ДОДАТОК 1

**Хоменківський ліцей Джуринської сільської ради Вінницької області
навчальний план для здобуття початкової освіти(1,2,3,4 класи)
на 2025/2026 н.р.**

1. Мова викладання: *українська*
2. Укладено за *Типовою освітньою програмою початкової освіти (1-2 класи)(3-4 класи) під керівництвом Шияна Р.Б. (Додаток 1), затвердженою наказом МОН України №1272, №1273 від 08.10.2019 р. ;*

Назва освітньої галузі	Навчальні предмети	Кількість годин на тиждень				разом
		1 клас	2 клас	3 клас	4 клас	
		12 учнів	15 учнів	20 учнів	19 учнів	
Інваріантний складник						

Назва освітньої галузі	Навчальні предмети	Кількість годин на тиждень				разом
		1 клас	2 клас	3 клас	4 клас	
		12 учнів	15 учнів	20 учнів	19 учнів	
Мовно-літературна, у тому числі: українська мова і література	Українська мова	5	5	5	5	20
іншомовна освіта	Англійська мова	2	3	3	3	11
Математична	Математика	3	3	4	4	14
Природнича	Я досліджую світ	7	8	7	7	29
Соціальна і здоров'язбережувальна						
Громадянська та історична						
Технологічна						
Інформатична						
				1	1	2
Мистецька	Мистецтво	2	2	2	2	8
Фізкультурна*	Фізкультура	3	3	3	3	12
Всього		20+3	21+3	22+3	22+3	85+12
Варіативний складник						
Додаткові години для вивчення предметів освітніх галузей, курси за вибором, проведення індивідуальних консультацій та групових занять	Курс за вибором з математики	1	1	1	1	4
Гранично допустиме тижневе навчальне навантаження здобувача освіти		20	22	23	23	88
Сумарна кількість навчальних годин інваріантної і варіативної складових, що фінансується з бюджету (без урахування поділу класів на групи)		24	25	26	26	101
години за рахунок поділу класу на групи (інформатики)				1	1	2

ДОДАТОК 2

Хоменківський ліцей Джуринської сільської ради Вінницької області навчальний план для здобуття початкової освіти(5-8 класи) на 2025/2026 н.р.

1. Мова викладання: *українська*
2. Укладено за Типовою освітньою програмою для 5-9 класів ЗЗСО (Додаток 3), затвердженою наказом МОН України №1120 від 09.08.2024 р. ;

	Інваріантна складова	5 кл.	6 кл.	7 кл.	8 кл.	разом

	Учнів	17	15	13	17	6
Освітні галузі	Навчальні предмети					
Мовно-літературна	Українська мова,	4	4	4	4	16
	Українська література	2	2	2	2	8
	Зарубіжна література	1	1	1,5	1,5	5
	іноземна мова (англійська)	3,5	3,5	3,5	3,5	14
Математична	Математика	5	5			10
	Алгебра			2,5	2,5	5
	Геометрія			1,5	1,5	3
Природнича	Інтегрований курс “Пізнаємо природу»	2	2			4
	Біологія			2	2	4
	Фізика			2	2	4
	Хімія			2	2,5	4,5
	Географія		2	2,5	2	6,5
Соціальна і здоров’язбережувальна	Здоров’я, безпека та добробут	1	1	1	1	4
	Етика/курси морального спрямування	0,5	0,5			1
	Підприємництво і фінансова грамотність				0,5	0,5
Громадянська та історична	ІК історія та громадянська освіта	1	2			3
	Громадянська освіта		0,5	0,5		1
	Історія України			1	1,5	2,5
	Всесвітня історія	-		1	1	2
	Правознавство	-				
Інформатична	Інформатика	1,5	1,5	1,5	1,5	6
Технологічна	Технології	2	2	1,5	1,5	7
Мистецька	Образотворче мистецтво	1	1	1		3
	Музичне мистецтво	1	1	1		3
	Мистецтво				1	1
Фізична культура	Фізична культура	3	3	3	3	12
ІК	Енергоефективність	0,5	1			1,5
	Драматургія і театр	0,5				0,5
Разом	28+3	29+3	32+3	33+3	86+12	
Гранично допустиме навчальне навантаження	28	31	32	33	91	
ВСЬОГО			35	36		
години за рахунок поділу класу на групи (інформатики)	1,5	0	0	1,5		

Хоменківський ліцей Джуринської сільської ради Вінницької області
навчальний план для здобуття базової середньої освіти (9 класи)
на 2025/2026 н.р.

1. Мова викладання: *українська*

2. Укладено за *Типовим навчальним планом закладів загальної середньої освіти з навчанням українською мовою (таблиця 1), затвердженим наказом МОН України від 20.04.2018 р. № 405.*

Освітні галузі	Предмети Класи	9	Разом
	Учнів	17	17
Мови і літератури	Українська мова	2	2
	Українська література	2	2
	Англійська мова	3	3
	Зарубіжна література	2	2
Суспільство-знавство	Історія України	1,5	1,5
	Всесвітня історія	1	1
	Основи правознавства	1	1
Мистецтво			
	Мистецтво	1	1
Математика	Математика	-	-
	Алгебра	2	2
	Геометрія	2	2
	Біологія	2	2
	Географія	1,5	1,5
	Фізика	3	3
	Хімія	2	2
Технології	Трудове навчання	1	1
	Інформатика	2	2
Здоров'я і фізична культура	Основи здоров'я	1	1
	Фізична культура	3	3
Разом		30+3	33
Додатковий час на предмети, факультативи, індивідуальні заняття та консультації		1	1
Факультатив з англійської мови		1	1
Гранично допустиме навчальне навантаження		33	33
Всього (без урахування поділу класів на групи)		31+3	34
години за рахунок поділу класу на групи (інформатики)		2	2

Хоменківський ліцей Джуринської сільської ради
навчальний план для здобуття повної загальної середньої освіти (10,11 класи)
на 2025/2026 н.р.

1. Мова викладання: *українська*

2. Укладено за *Типовим навчальним планом для 10-11 класів закладів загальної середньої освіти зі змінами (таблиця 2), затвердженими наказом МОН України від 20.06.2025 р. № 890;*

Предмети учнів	Класи / к-ть	Кількість годин на тиждень у класах		разом
		10	11	
		13	17	30
Базові предмети¹		30,5	29,5	60
Українська мова		2	2	4
Українська література		2	2	4
Зарубіжна література		1	1	2
Англійська мова		2	2	4
Історія України		1,5	1,5	3
Всесвітня історія		1	1	2
Громадянська освіта		2	0	2
Математика (алгебра і початки аналізу та геометрія)		3	3	6
Біологія і екологія		2	2	4
Географія		1,5	1	2,5
Фізика і астрономія		3	4	7
Хімія		1,5	2	3,5
Фізична культура		3	3	6
Захист України		2	2	4
Вибірково-обов'язкові предмети (Інформатика, Мистецтво)		3	3	6
Додаткові години¹ на профільні предмети, окремі базові предмети, спеціальні курси, факультативні курси та індивідуальні заняття		6	5	9,5
Додаткові години на профільні предмети, окремі базові предмети		4	4	9
Українська мова		2	2	4
Українська література			1	1
Англійська мова		2	1	3
спеціальні курси		2	1	3
«Захисти себе від ВІЛ»		1		1
Правила дорожнього руху		1	1	2
Гранично допустиме тижневе навантаження на учня		33	33	66
Всього фінансується (без урахування поділу класу на групи)		36,5	34,5	71
години за рахунок поділу класу на групи (інформатики)		-	1,5	1,5